

T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ



**KULLANIM DÜZEYİNİN KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASINA  
ETKİSİNİN TESPİTİ: ÇİMİ, SARIHACILAR, EMİRAŞIKLAR KÖYLERİ  
(AKSEKİ, ANTALYA)**

**Şerife İNCEDEMİR**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MİMARLIK**

**ANABİLİM DALI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZİRAN 2019**

**ANTALYA**

T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ



**KULLANIM DÜZEYİNİN KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASINA  
ETKİSİNİN TESPİTİ: ÇİMİ, SARIHACILAR, EMİRAŞIKLAR KÖYLERİ  
(AKSEKİ, ANTALYA)**

**Şerife İNCEDEMİR**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MİMARLIK**

**ANABİLİM DALI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZİRAN 2019**

**ANTALYA**

T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ  
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KULLANIM DÜZEYİNİN KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASINA  
ETKİSİNİN TESPİTİ: ÇİMİ, SARIHACILAR, EMİRAŞIKLAR KÖYLERİ  
(AKSEKİ, ANTALYA)

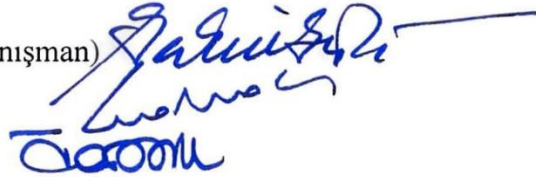
Şerife İNCEDEMİR  
MİMARLIK  
ANABİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 17/06/2019 tarihinde jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR (Danışman)

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU



## ÖZET

### KULLANIM DÜZEYİNİN KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASINA ETKİSİNİN TESPİTİ: ÇİMİ, SARIHACILAR, EMİRAŞIKLAR KÖYLERİ (AKSEKİ, ANTALYA)

Şerife İNCEDEMİR

Yüksek Lisans Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi İbrahim BAKIR

Haziran 2019; 136 sayfa

Var olduğu çevrenin fiziksel koşulları çerçevesinde şekillenen, onu üreten toplumun kültürel değerlerini barındıran kırsal yerleşim alanları ve bu alanlarda bulunan mimarlık ürünleri korunması, geleceğe aktarılması gereken değer olarak kabul edilmektedir. Bu kültürel değerler günümüzde pek çok koruma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Yapılan tez çalışması kullanım düzeyinin kırsal bölgelerde bulunan kültürel varlıkların korunmasına olan etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla yapılan çalışma, Antalya İli Akseki İlçesi'ne bağlı Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kapsamında yürütülmüştür. Yerleşim alanlarında bulunan yapılar yerinde incelenerek, her bir köy için genel sonuçlara ulaşılmıştır.

İlk Çağ'dan günümüze kadar üzerinde var olmuş birçok medeniyetin izlerini taşıyan Akseki, coğrafyanın fiziksel şartları, toplumun gelenek ve göreneklere bağlamında kendi özgün mimari karakterini üretmiştir. Bölgeye özgü bu mimari karakter ile oluşmuş ancak farklı kullanım durumu gösteren Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Her üç kırsal yerleşim dokusunun ve dokuda bulunan kültür varlıklarının günümüzdeki durumu üzerinden analiz çalışmaları yürütülmüştür. Kullanım düzeyinin koruma üzerine etkisi yapılan bu analiz sonuçları bağlamında değerlendirilmiştir. Farklı kullanım düzeyine sahip kırsal yerleşim alanları üzerinden elde edilen değerlendirme verilerine göre; sürekli kullanımın yoğun olduğu Çimi ve dönemsel kullanımın yoğun olduğu Emiraşıklar köylerinde kırsal doku ve yapıların varlığını devam ettirdiği fakat özgün karakterini koruyamadığı, kullanılmayan terk edilmiş Sarıhacılar kırsal yerleşim dokusu ve dokuyu oluşturan yapıların özgün durumunu koruduğu ama fiziksel olarak varlığını sürdüremediği görülmüştür.

Kırsal bölgelerde bulunan yerleşim dokuları ve bileşenlerin korunması, sürekliliğinin sağlanması için bu alanların kullanıcılar tarafından kültürel bir değer olarak görülmesi sağlanmalıdır. Sürekli ve dönemsel kullanım durumunda, kırsal bölgelerde bulunan korunması gerekli kültürel varlıklar özgün niteliklerini kaybetmeden günümüz hayatına dahil edilmesi, terk edilmiş, kullanılmayan kırsal doku ve yapılarda yaşamın yeniden kurgulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

**ANAHTAR KELİMELELER:** Çimi, Emiraşıklar, Kırsal Kültürel Miras, Koruma, Kullanım Düzeyi, Sarıhacılar

**JÜRİ:** Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU



## ABSTRACT

### THE DETERMINATION OF THE EFFECT OF USAGE LEVEL ON THE CONSERVATION OF RURAL ARCHITECTURAL HERITAGE: ÇİMİ, SARIHACILAR, EMİRAŞIKLAR VILLAGES (AKSEKİ, ANTALYA)

Şerife İNCEDEMİR

MSc Thesis in the Department of Architecture

Supervisor: Asst. Prof. Dr. İbrahim BAKIR

June 2019; 136 pages

The rural settlements that are shaped by the physical conditions of the environment, that contain the cultural values of the society that produces it and their heritage buildings in these areas are considered to be the values that should be carry into future. These cultural values are nowadays faced with many conservation problems. This study aims to examine the effect of usage level on the conservation of cultural assets in rural areas. The study was carried out within the context of the Çimi, Sarıhacılar and Emiraşıklar Villages of Akseki District. The buildings in the settlement areas were examined in their places and the general results were reached for each village.

Akseki bearing the traces of many civilizations that existed from the first Age to the present, created its own unique architectural character in the context of the physical conditions of the geography, the traditions of the society. Çimi, Sarıhacılar and Emiraşıklar villages, which have been consisted of by the architectural character of the region but have different usage levels, were chosen as the field of study. Study of analysis were carried out on the present state of all three rural settlements and cultural assets. The effect of the use level on the protection was evaluated by the results of the analysis. According to the evaluation data obtained from rural settlements with different usage levels; it has been observed that, in Çimi Village that used continuously and Emiraşıklar Village that used periodically, rural pattern and buildings continue to exist but they cannot maintain their authentic character. It was observed that, in the abandoned Sarıhacılar Village the rural settlement pattern and buildings preserved their authentic but most of them were destroyed today.

In order to ensure the preservation of the settlements and cultural values in the rural areas, these areas should be seen as a cultural value by the users. In the case of continuous and periodical use, cultural assets in rural areas should be included in today's life without losing their original characteristics. It is concluded that life should be reconstructed in the abandoned rural settlements and buildings.

**KEYWORDS:** Conservation, Çimi, Emiraşıklar, Rural Cultural Heritage, Sarıhacılar, Usage Level

**COMMITTEE:** Asst. Prof. Dr Üyesi İbrahim BAKIR

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Assoc. Prof. Dr. Özlem SAĞIROĞLU



## ÖNSÖZ

Tez çalışması süresince görüş ve önerileri ile tezin şekillenmesinde yardımcı olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR'a, arazi çalışmaları sürecinde yardımları ve hoşgörülerini için Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri halkına, ilgi ve desteklerini eksik etmeyen başta Ayşe ŞEKERCİ ve Sezen Başak ÖZÜNUR olmak üzere tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her daim yanımda olan, destekleyen ve sevgilerini eksik etmeyen annem Şükran İNCEDEMİR'e, babam İsmail İNCEDEMİR'e ve kardeşim Mehmet İNCEDEMİR'e teşekkür ederim.





## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
AKADEMİK BEYAN.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	6
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	7
2. KAYNAK TARAMASI.....	8
3. MATERYAL VE METOT.....	10
3.1. Materyal.....	10
3.1.1. Akseki Havzası fiziksel özellikleri.....	10
3.1.2. Akseki Havzası tarihsel gelişimi.....	12
3.1.3. Akseki Havzası sosyo-ekonomik yapısı.....	13
3.1.4. Akseki Havzası kırsal yerleşme dokusu ve mimari özellikleri.....	15
3.2. Metot.....	17
4. BULGULAR.....	18
4.1. Akseki Havzası Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Kırsal Yerleşim Alanları Analizi.....	18
4.1.1. Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar kırsal yerleşim alanları konumu ve yerleşim özellikleri.....	18
4.1.1.1. Çimi kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri.....	18
4.1.1.2. Sarıhacılar kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri.....	20
4.1.1.3. Emiraşıklar kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri.....	21
4.1.2. Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar yerleşim alanları analizi.....	22
4.1.2.1. Kırsal yerleşim dokusu verileri.....	22
4.1.2.2. İşlev analizi.....	30
4.1.2.3. Kat adeti analizi.....	34
4.1.2.4. Yapım sistemi analizi.....	38

4.1.2.5. Tescil durumu analizi.....	42
4.1.2.6. Kırsal dokuda yeni yapı analizi.....	48
4.1.2.7. Kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi .....	52
4.1.2.8. Strüktürel sağlamlık analizi .....	55
4.1.2.9. Geleneksel yapılarda ek analizi .....	60
4.1.2.10. Kullanıcı müdahaleleri analizi .....	65
4.1.3. Konut mimarisi analizi .....	70
4.1.3.1. Plan kurgusu analizi.....	71
4.1.3.2. Cephe kurgusu analizi.....	75
5. TARTIŞMA .....	79
5.1. Kullanım Düzeyinin Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Kırsal Yerleşim Alanlarındaki Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Etkisi.....	79
5.1.1. Kullanım düzeyinin kırsal yerleşim dokusunun korunmasına etkisi.....	79
5.1.2. Kullanım düzeyinin geleneksel yapıların korunmasına etkisi.....	83
5.1.3. Kullanım düzeyinin kırsal mimari mirasın korunmasına etkisinin değerlendirilmesi .....	89
6. SONUÇLAR .....	92
7. KAYNAKLAR .....	97
8. EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ	

## AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kullanım Düzeyinin Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Etkisinin Tespiti: Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Köyleri (Akseki, Antalya)” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

17/06/2019

Şerife İNCEDEMİR

## SİMGELER VE KISALTMALAR

### Simgeler

% : Yüzde

### Kısaltmalar

ÇEKÜL : Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı



## ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Akseki İlçesi Konumu .....	11
Şekil 3.2. Akseki Fiziki haritası .....	11
Şekil 4.1. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin konumu .....	19
Şekil 4.2. Çimi yerleşim alanı ve genel görünüşü .....	19
Şekil 4.3. Sarıhacılar yerleşim alanı ve genel görünüşü .....	20
Şekil 4.4. Emiraşıklar yerleşim alanı ve genel görünüşü .....	21
Şekil 4.5. Çimi Köyü yerleşim düzeni .....	23
Şekil 4.6. Çimi Köyü organik sokak dokusu .....	24
Şekil 4.7. Çimi Köyü sokak dokusu ve sınırlayıcı elemanlar .....	24
Şekil 4.8. Çimi Köyü sarnıç ve çeşmeler .....	24
Şekil 4.9. Çimi Köyü merdivenli sokak dokusu .....	25
Şekil 4.10. Sarıhacılar Köyü yerleşim düzeni .....	26
Şekil 4.11. Sarıhacılar Köyü organik sokak dokusu .....	26
Şekil 4.12. Sarıhacılar Köyü sokak dokusu ve sınırlayıcı elemanlar .....	27
Şekil 4.13. Sarıhacılar Köyü sarnıçlar .....	27
Şekil 4.14. Emiraşıklar Köyü yerleşim düzeni .....	28
Şekil 4.15. Emiraşıklar Sadık Bardakçı Meydanı sarnıç ve çocuk parkı .....	28
Şekil 4.16. Emiraşıklar Köyü organik sokak dokusu .....	29
Şekil 4.17. Emiraşıklar Köyü çeşme ve sarnıç .....	29
Şekil 4.18. Çimi Köyü Aşağımahalle Cami .....	30
Şekil 4.19. a) Çimi Köyü köy odası; b) Çimi Köyü okulu .....	31
Şekil 4.20. a) Sarıhacılar Köyü ticari işlev barındıran konut; b) ticari mekan iç görünüm .....	32
Şekil 4.21. Sarıhacılar Köyü cami .....	32
Şekil 4.22. a) Sarıhacılar Köyü köy odası; b) han yapısı .....	33
Şekil 4.23. Emiraşıklar Köyü cami .....	33
Şekil 4.24. a) Emiraşıklar Köyü sağlık ocağı; b) Emiraşıklar Köyü halı dokuma fabrikası .....	34
Şekil 4.25. a) Emiraşıklar Köyü otel yapısı; b) otele ait serenderler .....	34
Şekil 4.26. Çimi Köyü kat adeti dağılımı .....	35
Şekil 4.27. a) Çimi Köyü iki katlı konut; b) üç katlı konut .....	36
Şekil 4.28. Sarıhacılar Köyü kat adeti dağılımı .....	36

Şekil 4.29. Sarıhacılar Köyü iki katlı yapılar.....	37
Şekil 4.30. Emiraşıklar Köyü kat adeti dağılımı.....	37
Şekil 4.31. a) Emiraşıklar Köyü tek katlı yapı; b) iki katlı geleneksel yapı; c) iki katlı yeni yapı; d) iki katlı yeni yapı.....	38
Şekil 4.32. Çimi Köyü yapım sistemi dağılımı.....	39
Şekil 4.33. a) Çimi düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yapı; b) betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapı .....	39
Şekil 4.34. Çimi Köyü düğmeli duvar ile üretilen zemin kat üzerine betonarme karkas sistem ile inşa edilmiş konut.....	40
Şekil 4.35. Sarıhacılar Köyü yapım sistemi dağılımı .....	40
Şekil 4.36. Sarıhacılar Köyü düğmeli duvar ile inşa edilmiş yapılar .....	41
Şekil 4.37. Emiraşıklar Köyü yapım sistemi dağılımı .....	41
Şekil 4.38. a) Emiraşıklar Köyü düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yapı; b) yığma taş sistem ile üretilmiş yapı; c) betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapı; d) ahşap karkas sistem ile üretilmiş yapı .....	42
Şekil 4.39. Çimi Köyü tescilli yapıları .....	43
Şekil 4.40. a) Çimi, 105 ada 16 parsel restorasyonu devam eden sivil mimarlık örneği; b) 114 ada 4 parselde bulunan tescilli yapının günümüzdeki durumu .....	44
Şekil 4.41. Çimi, 130 ada 3 parseldeki tescilli yapının betonarme ekleri.....	44
Şekil 4.42. Sarıhacılar Köyü tescilli yapılar .....	45
Şekil 4.43. a) Sarıhacılar, restorasyon uygulaması devam eden yapı; b) restorasyon çalışması tamamlanmış yapı .....	46
Şekil 4.44. Dönemsel kullanılan yapılar .....	46
Şekil 4.45. Emiraşıklar Köyü tescilli yapıları.....	47
Şekil 4.46. Emiraşıklar, tescilli yapı bahçesine inşa edilmiş yeni yapı .....	47
Şekil 4.47. Emiraşıklar, terk edilmiş tescilli yapılar.....	47
Şekil 4.48. Çimi Köyü yeni yapı dağılımı .....	48
Şekil 4.49. Çimi, iki katlı inşa edilmiş yeni yapılar.....	49
Şekil 4.50. Çimi, kırsal bağlama uyumsuz inşa edilmiş yeni yapılar .....	49
Şekil 4.51. Sarıhacılar Köyü yeni yapı dağılımı .....	50
Şekil 4.52. Sarıhacılar, düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yeni yapı .....	50
Şekil 4.53. a) Sarıhacılar satış stantları; b) yarı açık dinlenme alanları .....	50
Şekil 4.54. Emiraşıklar Köyü yeni yapı dağılımı.....	51
Şekil 4.55. a) Emiraşıklar, betonarme karkas sistem ile inşa edilmiş yapılar; b) taş yığma sistem ile inşa edilmiş yapılar .....	51

Şekil 4.56. Çimi Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı .....	53
Şekil 4.57. Sarıhacılar Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı .....	53
Şekil 4.58. Emiraşıklar Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı.....	54
Şekil 4.59. Çimi Köyü strüktürel sağlamlık durumu dağılımı.....	56
Şekil 4.60. Çimi Köyü strüktürel durumu iyi olan yapılar .....	56
Şekil 4.61. Çimi Köyü strüktürel durumu kötü olan yapılar .....	57
Şekil 4.62. Çimi Köyü harabe hale gelmiş yapılar .....	57
Şekil 4.63. Sarıhacılar Köyü strüktürel sağlamlık durumu dağılımı .....	57
Şekil 4.64. Sarıhacılar Köyü strüktürel durumu iyi olan yapılar .....	58
Şekil 4.65. Sarıhacılar Köyü strüktürel durumu kötü olan yapılar .....	58
Şekil 4.66. Sarıhacılar Köyü harabe hale gelmiş yapılar .....	58
Şekil 4.67. Emiraşıklar Köyü strüktürel sağlamlık durumu dağılımı .....	59
Şekil 4.68. Emiraşıklar Köyü strüktürel durumu orta olan yapılar.....	59
Şekil 4.69. Emiraşıklar Köyü harabe hale gelmiş yapılar.....	60
Şekil 4.70. Çimi Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı.....	61
Şekil 4.71. a) Çimi Köyü yaşam hacmi eki b) ıslak hacim eki c) teras eki d) merdiven eki .....	61
Şekil 4.72. Sarıhacılar Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı .....	62
Şekil 4.73. Sarıhacılar Köyü ek almış yapı.....	63
Şekil 4.74. Emiraşıklar Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı .....	63
Şekil 4.75. a) Emiraşıklar Köyü yaşam hacmi eki; b) ıslak hacim eki; c) teras eki .....	64
Şekil 4.76. Çimi Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı .....	65
Şekil 4.77. Çimi Köyü özgün karakterini devam ettiren yapılar .....	66
Şekil 4.78. Çimi Köyü özgün durumunu koruyan harabe yapılar .....	66
Şekil 4.79. Çimi, müdahale sonucu özgün niteliğini kaybetmiş yapılar.....	67
Şekil 4.80. Sarıhacılar Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı.....	67
Şekil 4.81. Sarıhacılar Köyü özgün karakterini devam ettiren yapılar .....	68
Şekil 4.82. Sarıhacılar Köyü restorasyon uygulaması görmüş yapılar .....	68
Şekil 4.83. Emiraşıklar Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı .....	69
Şekil 4.84. Emiraşıklar Köyü özgün niteliğini koruyan yapılar .....	69
Şekil 4.85. Emiraşıklar Köyü pencere doğramaları değiştirilmiş yapılar .....	70
Şekil 4.86. a) Geleneksel konut zemin kat; b) birinci kat .....	72
Şekil 4.87. Zemin ve birinci katı birbirine bağlayan merdiven .....	72

<b>Şekil 4.88.</b> Birinci katta yer alan sofa .....	72
<b>Şekil 4.89.</b> Geleneksel yapı oda örnekleri .....	73
<b>Şekil 4.90.</b> Oda giriş kapısı ve pencere örnekleri .....	73
<b>Şekil 4.91.</b> Oda içerisinde yer alan yüklük ve gusülhane örnekleri.....	73
<b>Şekil 4.92.</b> Oda içerisinde yer alan niş, lambalık, raf örnekleri.....	74
<b>Şekil 4.93.</b> Tavan süslemesi örnekleri .....	74
<b>Şekil 4.94.</b> a) Sofa mekanının bölünmesi ile oluşturulan ıslak hacim; b) oda duvarında bulunan ocak izi; c) ıslak hacim eki; d) teras eki.....	75
<b>Şekil 4.95.</b> Giriş kapısı örnekleri .....	76
<b>Şekil 4.96.</b> Pencere açıklıkları, kafes örnekleri.....	76
<b>Şekil 4.97.</b> Cephede yer alan çıkma örnekleri .....	78
<b>Şekil 4.98.</b> Ahşap süslemeler ve çivileme tekniği ile yapılmış süslemeler .....	78
<b>Şekil 4.99.</b> a) Boyut ve malzemesi değiştirilmiş pencere; b) cephesi sac ile kaplanmış yapı.....	78
<b>Şekil 5.1.</b> a) Çimi, asfalt kaplı ana aks; b) Emiraşıklar, asfalt kaplı ana aks.....	80
<b>Şekil 5.2.</b> Değiştirilmiş bahçe duvarları.....	81



## ÇİZELGELER DİZİNİ

<b>Çizelge 4.1.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri işlev analizi tablosu .....	35
<b>Çizelge 4.2.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kat adeti analizi tablosu .....	38
<b>Çizelge 4.3.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri yapım sistemi analizi tablosu ....	42
<b>Çizelge 4.4.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri yapım sistemi analizi tablosu ....	52
<b>Çizelge 4.5.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi tablosu .....	55
<b>Çizelge 4.6.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri strüktürel sağlamlık durumu analizi tablosu.....	60
<b>Çizelge 4.7.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri geleneksel yapılarda ek analizi tablosu.....	64
<b>Çizelge 4.8.</b> Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kullanıcı müdahaleleri analizi tablosu.....	70
<b>Çizelge 5.1.</b> Çimi Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu .....	86
<b>Çizelge 5.2.</b> Sarıhacılar Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu .....	87
<b>Çizelge 5.3.</b> Emiraşıklar Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu.....	89
<b>Çizelge 6.1.</b> Kullanım düzeyinin kırsal yerleşim dokusuna etkisi.....	93
<b>Çizelge 6.2.</b> Kullanım düzeyinin geleneksel yapılara etkisi.....	95

## 1. GİRİŞ

Kırsal bölgelerde bulunan kültür varlıklarının korunmasında kullanıcı yoğunluğunun etkisini ele alan çalışmada ilk olarak kır, kırsal ve kırsal bölge kavramları tanımlanıp, daha sonra tanımlanan kırsal bölgelerde, içinde bulunduğu coğrafyanın fiziksel ve sosyal şartları bağlamında şekillenmiş, her yöre için özgün niteliğe sahip yapma biçimleri ile inşa edilmiş kültür varlıklarını kapsayan kırsal mimarlık kavramı açıklanacaktır. Kırsal kültürel miras kavramının gelişimi, günümüzdeki durumu ve koruma sorunları üzerinde durulacaktır.

Kır sözcüğü Türk Dil Kurumu (2018)'na göre kent ve kasabaların haricinde kalan çoğunlukla boş, geniş alanlar, dağ, bayır gibi yerler olarak tanımlanmaktadır (Anonim 1). Doğan Hasol (1998) kır kavramını kent dışı olarak ifade etmiştir. Kırsal sözcüğü ise Türk Dil Kurumu (2018) tarafından az sayıda insanın yaşadığı, genellikle kır özellikleri gösteren alanlar olarak ifade edilmektedir (Anonim 1). Türk Dil Kurumu (2018)'na göre kırsal bölgeler, tarıma dayalı üretimin yapıldığı, hayvancılık faaliyetlerinin gözlemlendiği, kırsal nüfusun barındığı alanlardır. Ayrıca kırsal alanlar, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2014-2020 tarafından kentlerin ve ilçe merkezlerinin dışında bulunan, barındırdığı nüfus yirmi binden az olan yerleşim alanları olarak ifade edilmektedir. Kırsal yerleşmeler 1924 tarih ve 442 numaralı Köy Kanununa göre şu şekilde tanımlanmıştır,

“Nüfus yoğunluğu iki binin altında olan, cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler”.

Kırsal yerleşmeler var oldukları coğrafyanın fiziksel veriler ile şekillenmiş, onu üreten toplumun kültürel değerlerini ve yaşam biçimini yansıtan, o yere özgü karakter ile inşa edilmiş mimari ürünleri barındıran çevrelerdir (Eminağaoğlu ve Çevik 2007). Bu özellikleri barındıran yerleşim alanları kentlere oranla daha az nüfusa sahiptirler ve bu alanlarda yaşayan yerel halkın birbiri ile olan iletişimi kuvvetlidir. Tarıma dayalı ekonomik faaliyetler kırsal yerleşim alanlarında yoğunlukla görülmektedir (Geray 1975).

Bu ifadelerle göre kırsal yerleşimler kısaca kentsel yerleşim alanlarının dışında kalan, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile geçimlerini sürdüren, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu, bulunduğu coğrafyanın fiziksel şartlarına uyumlu şekilde biçimlenmiş, içinde barındırdığı toplumun gelenek, görenekleri ve yaşam biçimini yansıtan yerel mimari karaktere sahip bölgeler olarak tanımlanabilir.

Kırsal bağlam çerçevesinde biçimlenmiş olan bu yapıları anlatmak için birçok tanımlama yapılmıştır. Kırsal yerleşim alanı olarak tanımlanan, kent dışı bölgelerde var olan mimarlık ürünleri kırsal mimarlık, yöresel mimarlık, vernaküler mimari, halk mimarlığı, yöre mimarisi, halk yapıları gibi kavramlar kullanılarak nitelendirilmiştir (Bektaş 2001). Kırsal bölgelerde yaşayan halk tarafından, yerel yapım teknik ve biçimleri ile çevresinde bulunan malzeme imkanları kullanılarak inşa edilmiş mimarlık ürünleri kırsal mimarlık, yöresel mimarlık olarak tanımlanmaktadır (Hasol 1998). Kırsal mimarlık yapıları, gelenek ve görenekler doğrultusunda karşılıklı iletişim ve katılımcılıkla bulunduğu bölgenin şartları doğrultusunda inşa edilmiş, gündelik

ihtiyaçlara karşılık vermek amacıyla işlevsel olarak biçimlendirilmiştir (Bektaş 2001). Bu yapılar doğa ile tezat düşmeden bir parçası haline gelme, yalın, işlev odaklı biçimlenme, insan ölçülerine göre üretilme, çevre yapıların ve kendisinin mahremiyetini önemseme, komşu yapılara saygılı olma, içinde barındırdığı yaşama göre büyüyüp küçülebilme anlayışı çerçevesinde gelişmiştir (Bektaş 2019). Geçmişten günümüze aktarılan bilgi ve deneyim doğrultusunda yapı ustaları tarafından kullanıcıları ile birlikte temel ve basit yapı araç gereçlerin yardımı aracılığıyla inşa edilmiştir. Var oldukları bölgenin iklim, topografya verileri gibi fiziksel özellikleri ile oluştuğu toplumun kültürel özelliklerini, yaşama şeklini kendisinde barındıran yapılardır (Aran 2000). Kırsal bölgelerde var olan bu yapılar simgesel özellik göstermekten ziyade kullanıcıların günlük ihtiyaçlarını karşılayacak işlevsellikte ve basitlikte olan yapılardır. Benzer özelliklerin tekrar ettiği, malzeme ve inşa etme tekniklerinin aynı olduğu homojen bir yerleşim ortamı sağlarlar. Kırsal mimari anıtsal özellikten ziyade yerel, doğa ile uyumlu, yere özgü anlayışla inşa edilmiş yapılardır. Kullanıcı ve yapı ustası ile birlikte inşa edilen yapılarda yerleşimin tümünde ortak şema benimsenmiştir. Bu ortak şema çerçevesinde gelişen yapılar ve yerleşim dokusu inşa edildiği yerin coğrafi özelliklerini ve geçmiş izlerini taşır (Kuban 2017). Kırsal mimarlık, Dünya Vernaküler Mimarlık Ansiklopedisi tarafından

“Halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde varolan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır” şeklinde tanımlanmıştır (Çekül 2012).

Kırsal mimarlık, yapılan tüm bu tanımlamalar çerçevesinde kısaca açıklanacak olursa, var oldukları coğrafyalarda bölgeye özgü olan yaşam kültürü, coğrafyanın fiziksel özellikleri, iklim özellikleri, sosyo-ekonomik etkenleri ile şekillenerek yapı ustaları ve yapı sahibi tarafından geçmişten aktarılan geleneksel yöntemler ile çevrede bulunan malzemeler kullanılarak inşa edilmiş, kendisini oluşturan toplumun gelenek ve göreneklerini yansıtan, işlevselliğin ön planda tutulduğu, gösterişten uzak, doğa ile bir bütün oluşturacak şekilde kurgulanmış, birbirini tekrar ederek homojen bir doku oluşturan yapıları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.

Kırsal alanlar, üzerinde şekillendiği doğal ve yapılı çevre ve bu alanlarda bulunan mimari üretimler yere ait özgün değer taşıdıkları kabulü ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kırsal Mimari Mirasa İlişkin 881 (1979) No’lu Tavsiye Kararı ile korunması gerekli bir değer olarak görülmektedir.

Dünya da kırsal mimarlık ürünlerinin korunması, sergilenmesi anlayışının ortaya çıkışı 18. yüzyılın sonlarına doğru, Endüstri devrimi süreci içerisinde olmuştur. Sanayileşme, toplum düzeninde ve yaşam alanlarında değişimler yaşanmasına sebep olmuştur. Bu değişim ile beraber kırsal alanda örgütlenen yaşamın, kültürel ve mimari öğelerin korunması ve geleceğe aktarılması gerekliliği fikri gelişmiştir. 2. Dünya savaşı ile beraber tarihi çevrelerin korunması yönünde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Savaş sonucu harabe konumuna düşen kentler ile beraber, kırsal alanlar ve bu alanlardaki kültür varlıklarının korunmasına ilişkin kararlar alınmıştır (Eres 2013).

Kırsal alanların korunması fikri Venedik Tüzüğü (25-31 Mayıs 1964) ile uluslararası platformda ilk kez gündeme getirilmiştir (Eyüpgiller vd. 2017). Venedik Tüzüğü'nün birinci maddesinde yapılan tanıma göre, tarihi anıt yalnızca mimari ürünleri kapsamamakta aynı zamanda tarihi bir olayın, önemli bir durumun gerçekleştiği, bir medeniyetin izlerini taşıyan kentsel ya da kırsal yerleşimleri de içermektedir (Anonim 2). Bu tanım doğrultusunda kırsal yerleşmelerin de korunmaya değer alanlar olduğu düşüncesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca tüzük yapıların tekil şekilde korunmasının ötesinde, yerleşimin bütün olarak ele alınması, var oldukları doğal çevrenin fiziksel ve soyut değerlerinin anlaşılması ve hepsinin korunmasına dikkat çekmektedir (Erder 2018).

Venedik tüzüğü sonrası yapılan çalışmalarda, kırsal mimariye büyük ölçekli planlamalar kapsamında önem gösterilmesi, içinde bulunduğu kültürel bağlamın korunması, var olduğu doğal çevre ile birlikte değerlendirilmesi konuları üzerinde durulmuştur. Kırsal kültür mirasını tanımlamaya, çevresel değerleri ve var olduğu kültür çerçevesinde korunmasına yönelik kararlar alınmıştır (Eres 2013). Mimarlık tarihi kapsamında da, yapıların üretildiği kültürel bağlam içerisinde anlamak fikrinin oluşması ile tapınak, saray gibi anıtsal yapıların yanı sıra, kırsal yapılarında önemli olduğu fikri ortaya çıkmıştır (Kavas 2009a).

Ülkemizde ise kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarından ziyade anıtsal yapılar ve tarihi kent dokularına önem verilmiştir. İnsan ve çevre etkileşimi sonucu, işlevsel nitelikleri yüksek, doğa ile bütünleşmiş olan kır yapılarının korunmaya değer olduğu göz ardı edilmiştir (Eres 2016). Tarihi çevremizi oluşturan, geçmiş medeniyetlerden günümüze kalan yerleşme ve kalıntılar, akla ilk olarak kentsel sit alanlarını getirmektedir. Fakat kırsal yerleşmeler ve bu yerleşme alanlarında bulunan mimarlık ürünleri de tarihi çevre kavramı kapsamında içerisinde değerlendirilmektedir. Süreç içerisinde anıtsal yapıların yanı sıra işlevsel yönü ağır basan, gündelik hayata hizmet eden yapılar da toplumun geçmişine ait bir değer olarak görülmeye başlanmış ve korunması düşüncesi ortaya çıkmıştır (Ahunbay 2016). Bu anlayış doğrultusunda kırsal bölgelerde bulunan kültürel varlıkların belgelenmesi, korunması, özgün niteliklerinin devamlılığının sağlanması, altında bulunan bilgi birikiminin ve kültürel değerlerin geleceğe aktarılması kaygısı oluşmuştur. Günümüzde tek düze gelişmekte olan kentlerin aksine kendi bağlamı çerçevesinde, kendine uygun mimari karakteri yaratmış kırsal bölgeler ve bu bölgelerde bulunan yapılar korunması gereken bir kültür varlığı olarak görülmeye başlanmıştır.

Korunacak nitelikleri bulunan bölgeler sit alanı olarak adlandırılmaktadır. 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu sit alanı tanımlamasını şu şekilde yapmıştır;

“Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır”.

Başka bir deyiş ile sit kavramı, insan eliyle, doğal yollarla ya da ikisinin birlikteliği ile oluşmuş alanlar olarak tanımlanabilir (Ahunbay 2016). Kırsal yerleşim

alanları, koruma mevzuatı çerçevesinde özel bir sit alanı türü olarak değerlendirilmemekte, mevcut olan sit alanı tanımları ile nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, herhangi bir kırsal yerleşim alanının koruma altına alınması gerektiği durumda, bölge genellikle doğal sit alanı statüsünde tescil edilmektedir (Madran ve Özgönül 2011). Mevzuatlarda kırsal sit alanı statüsü yer almasa da, yapım tekniği, kullanılan malzeme, yerleşme dokusu ve büyüklüğü, ayrıca bu dokuyu oluşturan yapıların mimari karakteri ile köy, bağ, yazlık niteliğinde olan alanlar kırsal sit olarak nitelendirilebilir (Ahunbay 2016). Bu yerleşim alanlarında bulunan konutların avlu ve bahçeleri, köy meydanları, mezarlıklar, doğal bitki dokusu gibi özel ve kamusal mekanlarda kırsal sit alanları içerisine dahil edilebilir. Günümüzde geçerli olan yasal düzenlemelerde yer almayan kırsal sitler belirlenirken; insan tarafından üretilmiş veya doğal yollar ile oluşmuş korunmaya değer unsurlar barındırması ve bu unsurların homojen yapıda, birbiri ile ahenk oluşturacak şekilde konumlanması, doğal ve geleneksel nitelik taşıyan bu unsurlar modern koşullara uyum sağlamak adına özgün niteliklerini kaybetmemesi, doku içerisinde bulunan mevcut yapıların geleneksel anlayışa uygun olarak üretilmiş olması ve de bu geleneksel üretim tekniğinin devamlılığının sağlanması ölçüt olabilir (Madran ve Özgönül 2011).

Ülkemizde geçerli olan koruma yasaları ve kabul edilen sözleşmeler içerisinde kırsal alanlara yönelik özel bir tanımlama bulunmamaktadır. Korunması gerekli alanların tanımlamaları içerisinde değerlendirilmektedir. Kırsal mimarlığın kültürel miras olarak değerlendirilmesi ve sistematik şekilde belgelenmesi yönündeki ilk çalışmalar 2000’li yıllarda gerçekleşmiştir. Türkiye Bilimler Akademisi’nin geliştirdiği Türkiye Kültür Sektörü projeler bağlamında kırsal mimarlık için ayrı bir envanter fişi oluşturulmuş (Eres ve Akın 2010).

Toplumun ve ilgili kurumların tarafından gereken dikkat göstermediği, özel bir koruma ve belgeleme çalışması yapılmayan kırsal alanlarda bulunan kültür varlıkları koruma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (Eres 2016). İnsan ve doğanın karşılıklı etkileşimi sonucu var olan kırsal alanlar, süreç içerisinde değişen yaşam koşulları çerçevesinde çözülmeye başlamıştır (Çekül 2015). 1950’lerde Marshall yardımları tarım faaliyetlerini etkilemiş, köyler iç ve dış göçler sebebi ile boşalmıştır (Eres 2016). Kırsal alanlarda yaşanan göç, bu duruma bağlı olarak nüfusun yaşlanması, teknolojinin hızla gelişmesi ile bireysel beğeni ve yaşam kalitesi standartlarının farklılaşması bu alanların boşalmasına sebep olmuştur (Çekül 2015). Bu alanların boşalması köylerde bulunan yapıların bakımsızlık sonucu harabe duruma gelmesine ve buradaki kültür varlıklarının kaybolmasına neden olmuştur (Eres 2016). Nüfusun azalmasının yanı sıra, sanayinin kırsal alanlara doğru yayılması, baraj inşaatları, maden ocaklarının kurulması ve turizm sektörünün baskısı kırsal alanların doğal ve yapılı çevresine zarar vermektedir (Çekül 2015). Dokuların bozulmasındaki bir diğer etmen de, modern yapı malzemelerine erişimin kolaylaşması ile yere özgü olan yapı geleneğinin terk edilmesi, betonarme yapıların geleneksel yerleşim alanlarında artmasıdır. Geleneksel yapıların günümüz yaşam koşullarına uygun olmadığı gerekçesi ile tercih edilmemesi, kullanıcıların bu yapıları korunması gerekli bir değer olarak görmemesine sebep olmaktadır. (Eres 2016). Popüler kültür ve küreselleşme ile beraber kırsal alanlar özgün yaşam kültürlerini, somut ve somut olmayan kültür miraslarını kaybetme eğilimindedir (Çekül 2015).

Topumu oluşturan kültür, gelenek ve görenekler bugünün yaşam koşulları ile birleşmekte ve devamlılığı sağlanmaktadır. Benzer şekilde, bu kültür çerçevesinde gelişen geleneksel dokularda tüm katmanları ile birlikte korunup, günümüze ve geleceğe taşınmalıdır. Tarihi dokular ve içerisindeki kültürel değerler niteliklerini kaybetmeden onları günümüz yaşamına dahil edebilecek ve geleceğe aktaracak koruma yaklaşımları benimsenmelidir (Tanaç Zeren 2010). Tarihi çevre ve yapıların korunması, geçmişten beri var olan ve süreç içerisinde değişen kültürel anlayış ile toplumsal değişimin somut göstergeleri oldukları için önemlidir. Bu değerlerin korunması için kullanıcılarının onlarla bağ kurması ile sağlanabilir. Yapı, yerleşim dokusu, somut olmayan miras gündelik hayat içerisinde dahil edilerek kullanıcı teması sağlanmalıdır (Tapan 2014).

Bu tez kırsal bölgelerde bulunan kültürel varlıkların korunmasını etkileyen önemli bir faktör olan kullanım durumunu irdelemektedir. Kullanım düzeyinin kırsal alanlar ve bu alanlarda bulunan yapılar üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlayan tez çalışmasında Akseki bölgesi araştırma alanı olarak seçilmiştir. Akseki, Antalya'nın doğusunda, tarihi Alanya-Konya ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır. Bölge Toros Dağları'nın yamacında konumlandığı için engebeli ve kayalık bir yapıya sahiptir. Coğrafi koşullar çerçevesinde taş ve ahşap birlikteliği ile bölgeye özgü mimari karakter oluşmuştur.

Akseki geleneksel yerleşim alanı ve bu alan içerisindeki geleneksel yapılar günümüze denk varlığını sürdürmüş fakat coğrafyanın zorlu şartları, gerekli yatırımların yapılmaması nedeniyle bölge halkı göç etmeye başlamıştır. Bölgede başlayan göçler, miras yoluyla konutların çok mülkiyetli hale gelmesi, üstün ahşap işçiliği ile üretilen tavan kaplaması, dolap, kepenk gibi ahşap elemanların konutlardan sökülerek satılması geleneksel konutların ve dokunun bozulmasına sebep olmuştur (Esengil 2001). Bu bağlamda Mimarlar Odası Antalya Şubesi bölge özelinde 1996 yılında Mimarlık Öğrencileri Yaz Okulları düzenleyerek geleneksel dokuya dikkat çekmiştir. Yapılan çalışma ile bölgeyi tanıtmak, koruma sorunlarını ortaya çıkarmak, özgün değerlerinin sürekliliğini sağlamak amaçlanmıştır (Esengil 2000). Odanın başlatmış olduğu çalışmalarla beraber Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 11 Eylül 1998 tarih ve 3958 sayılı kentsel sit kararı ile ilçenin geleneksel dokusu resmi olarak da korunmaya başlamıştır (Ekinci 1999). Karar bu geleneksel konut dokusunu

“Antalya ili, Akseki ilçesi, Merkezinde bulunan eski kent dokusunun kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdiği fiziksel özellikleri ve bu özellikleriyle oluşan çevrenin dönemin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtan ve kısmen Cumhuriyet Dönemi yapıları da bir arada bulundurulacak doku bütünlüğü gösteren alan...” olarak tanımlamıştır (Ekinci 1999).

Bu resmi adımın atılması ile doku içerisinde gerçekleştirilebilecek olan koruma karşıtı faaliyetler engellenmiştir. Geleneksel dokunun sürekliliği desteklenmiştir (Ekinci 1999). Bu kararın devamında Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ile de çalışmalar sürmüştür, ÇEKÜL'ün 7 Bölge 7 İklim projesinde Batı Akdeniz Bölgesini temsilen Akseki seçilmiştir (Esengil 2001). Bu proje ile havzada, üniversiteler, halk ve sivil toplum örgütü birlikteliğinde kültür turizmini odak alan bir koruma planı hedeflenmiştir (Esengil 2000). Yapılan tüm bu çalışmalar sonucunda Akseki-İbradı Havzası Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması, Geliştirilmesi amaçlı

projeye başlanması için 31 Ekim 2000 tarihinde protokol imzalanmıştır. İmzalanan Akseki İbradı Havzası Kültürel Gelişimi İşbirliği Protokolü'nde, doğal ve kültürel mirasın korunması, sürekliliğinin sağlanması, geliştirilmesi ve bölge halkının bu değerlerden yararlanması amaçlanmıştır (Esengil vd. 2006).

Yasal düzenlemeler, bölge için imzalanan protokoller, çeşitli kuruluşların kültürel değerlere dikkat çekmek için yaptığı çalışmalar ile birlikte Akseki Bölgesinde koruma çalışmaları için adımlar atılmıştır. Fakat Akseki'ye bağlı kırsal köy yerleşimlerinde yerel halkın bölgeden göç etmesi, geleneksel konutların ya tamamen terk edilmesine ya da yaz ayları içinde dönemsel kullanım alanlarına dönüşmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda terk edilen geleneksel konutlar yok olma sürecine girmiş, dönemsel kullanılan konutlar ise özgün halleri değiştirilerek günümüz yaşam koşullarına adapte edilmeye başlanmıştır. Konutun kullanım yoğunluğu aynı zamanda kırsal dokunun korunmasında da belirleyici rol oynamaktadır. Yeni yapıların inşa edilmesi, sokak kaplamalarının değişmesi gibi etmenler kırsal yerleşim örüntüsünün bozulmasına sebep olmaktadır. Bu tez çalışmasında, kırsal yerleşimlerde kullanım düzeyine bağlı koruma durumu Akseki İlçesi Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri bağlamında elde edilen analiz çalışmaları doğrultusunda değerlendirilmektedir.

### 1.1. Çalışmanın Amacı

Akseki, içinde bulunduğu coğrafi koşullar ve kültürel birikim bağlamında gelişen yapım sistemi ile inşa edilmiş, karakteristik bir yapıya sahiptir. Akseki ilçe merkezi ve köy yerleşmeleri bu çerçevede biçimlenen dokuyu korumuş, var olduğu bağlamın bilgi ve kültür birikimini günümüze taşımıştır. Dağlık ve engebeli bir coğrafyaya sahip olan Akseki'de düz alanların azlığı tarımsal üretimi kısıtlamıştır. Akdeniz kıyılarına iç bölgeye bağlayan ticaret yollarının Akseki üzerinden geçmesine de bağlı olarak halk kendi üretimlerinin ticareti ile geçimini sağlamıştır. Fabrikasyon üretimin artması ile havzadaki ticaret hayatı zayıflamış, Akseki bölgesinde büyük şehirlere göç hareketi başlamıştır. Yerel halkın göç etmesi ile somut ve somut olmayan kültürel değerlere sahip yerleşim alanları kullanıcılarını kaybetmeye başlamıştır. Bu durum bölgenin karakteristik özelliklerini taşıyan yerleşim alanlarında bulunan kültürel varlıkların korunmasında etkili olmuştur. Terk edilme durumu kadar dönemsel ve sürekli kullanım durumu kırsal doku ve geleneksel yapıların korunmasında önemli rol oynamaktadır. Geleneksel yaşam bağlamında şekillenmiş olan yapılar ve doku günümüz hayatına uyarlanmak istenmektedir. Bu sebeple doku ve yapılar özgün niteliklerini kaybedecek şekilde dönüştürülmektedir.

Akseki ilçesine bağlı Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri üzerinden yürütülecek olan çalışmada, kullanıcı yoğunluğunun sözü geçen kırsal dokuların ve geleneksel yapıların korunma düzeyine etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin kırsal yerleşim karakteri özelliklerini belirlemek, yerleşim dokularında bulunan geleneksel yapıların mimari özelliklerini çözümlenmektedir. Üç yerleşim alanında günümüzde mevcut olan kullanım durumu ve yoğunluğu tespit edilecek, kırsal yerleşim dokusu ve geleneksel yapılar üzerinden yürütülen analizler ile birlikte değerlendirilecektir. Değerlendirme bulguları bağlamında bu kırsal yerleşim alanlarında bulunan geleneksel yapıların ve kırsal dokunun korunma düzeylerinin belirlenmesi ve kullanıcı yoğunluğunun korumaya olan etkisi tartışılacaktır.

## 1.2. Çalışmanın Kapsamı

Tez çalışmasında, kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunun kırsal mimari mirasın korunmasına etkisinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda özgün mimari karakterini üretmiş, birçok kültürel değere sahip Akseki Havzası'nda çalışma yürütülmüştür. Akseki Havzası'nı konu edinmiş, koruma sorunlarını, mimari özelliklerini, yapım tekniklerini, süsleme özelliklerini ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan tez çalışması ise kullanım düzeyinin kırsal mimari mirasın korunmasına etkisini incelemektedir. Bu doğrultuda kullanım düzeylerinin farklı olduğu düşünülen Akseki İlçesi'ne bağlı Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yerleşim alanları çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Çalışmaya konu olan üç yerleşim alanı Akseki Havzası'na özgü mimari karakter ve yerleşim özellikleri doğrultusunda gelişim göstermiştir. Köylere erişimi sağlayan bağlantı yollarının değişimi ve merkez ilçeye uzaklık, yerleşim alanındaki kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunu etkilemektedir. Akseki havzasının orta bölümünde yer alan her bir köy ulaşılabilirlik ve konum özellikleri açısından farklı niteliklere sahiptir ve bu nedenle kullanım düzeylerinin değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. Çimi Köyü havzanın doğu bölümünde yer almakta ve köye erişim Akseki ilçe merkezi üzerinden sağlanmaktadır. Sarıhacılar köyü havzanın orta bölümünde konumlanmakta ve yerleşim alanına Antalya- Konya anayolu üzerinden ayrılan tali yol aracılığı ile ulaşılmaktadır. Emiraşıklar köyü ise Sarıhacılar'a benzer şekilde havzanın ortasında bulunmakta ve yerleşim dokusuna erişim Antalya – Konya yolu üzerinden ayrılarak İbradı'ya bağlantı sağlayan yol ile kurulmaktadır.

Ulaşılabilirlik bağlamında değişen kullanım durumu ve yoğunluğunun korumaya etkisinin tespit edilmesi amacıyla, tez çalışması kapsamında her üç köyün kırsal yerleşim dokusu ve geleneksel mimari karakterinin mevcut durum analizi yapılmış, yerleşim alanlarının günümüzdeki durumu değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kullanım düzeyine göre sürekli kullanım, dönemsel kullanım ve terk edilmiş olmak üzere sınıflandırılan köylerde ve yapılarda gerçekleştirilen analizler doku ve yapı ölçeğinde ele alınarak korunmuşluk durumları tespit edilmiştir.



## 2. KAYNAK TARAMASI

Kırsal bölgelerde yer alan kültürel varlıkların kullanım düzeyi ve koruma durumu arasındaki ilişki tez kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ilk olarak kır, kırsal yerleşim, kırsal mimarlık kavramları açıklanmıştır. Kır, kırsal yerleşim kavramları açıklanırken, 1924 tarih ve 442 numaralı Köy Kanunu, Ulusal Kalkınma Stratejisi kapsamında yapılan tanımlardan yararlanılmıştır. Ayrıca Hasol (1998)'ün "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", Eminağaoğlu ve Çevik (2007)'in "Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar" ve Geray (1975)'in "Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köykent Yaklaşımı" çalışmaları kavramların tanımlanmasında kullanılan diğer kaynaklardır.

Kırsal yerleşimleri oluşturan mimarlık ürünlerini tanımlamak, özelliklerini ortaya koymak amacı ile Aran (2000)'in "Barınaktan Öte: Anadolu Kır Yapıları", Çekül Vakfı'nın 2012 de yayımlanmış olduğu "Anadolu'da Kırsal Mimarlık", Kuban (2017)'in "Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19. Yüzyıllar", Bektaş (2001)'in "Halk Yapı Sanatı" ve yine Bektaş (2019)'in "Türk Evi" adlı kitaplardan yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının tartışma konusu olan kırsal mimarlık ürünlerinin korunmasına yönelik çalışmalar incelenmiştir. Kırsal yerleşmelerin ve bu yerleşmeler içinde var olan kültür varlıklarının bir değer olarak görülme süreçleri, ülkemizdeki yasal statüleri, güncel durumları, koruma sorunları ve koruma önerileri üzerine kaynak taraması yapılmıştır. Kültürel bir değer olarak görülme süreçlerini anlayabilmek için Eres (2013)'in "Türkiye'de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut" isimli makalesinden ve Eyüpgiller ve Eres (2017)'in editörlüğünü yaptığı "Kırsal Mimarlık Mirasının Korunması Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler", Erder (2018)'in "Tarihi Çevre Algısı" kitaplarından yararlanılmıştır.

Kırsal yerleşim alanları ve kırsal mimarlık ürünlerinin ülkemizdeki yasal statüleri, koruma sınırları kapsamında edinilen bilgiler Ahunbay (2016)'in "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", Madran ve Özgönül (2011)'ün "Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması" adlı kitapları ile Eres ve Akın (2010)'in "Türkiye Kırsal Mimarlık Mirasının Belgelenmesi: Tarihsel Süreç, Yeni Yaklaşımlar" isimli makalesinden sağlanmıştır.

Kırsal alanlarda bulunan kültür varlıkları korunma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Kırsal yerleşimler ve kırsal mimarlık ürünlerinin koruma sorunlarını ortaya koyan, koruma boyutu üzerine tartışan kaynaklar Eres (2016)'in "Türkiye'de Geleneksel Köy Mimarisinin Koruma Olasılıkları" isimli makalesi ile Tanaç Zeren (2010)'in "Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu", Tapan (2014)'in "Koruma Sorunlarımız", Çekül Vakfı'nın 2015 yılında hazırladığı "Anadolu'da Kırsal Yaşam ve Mimarlık" adlı kitaplardır.

Kendine özgü mimari üretim ile ilkçağdan günümüze varlığını sürdüren Akseki bölgesinde yer alan kırsal yerleşmeler bu tez çalışmasının temel ögesi konumundadır. Akseki'ye bağlı Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Her üç köy de bölgenin kendine özgü mimari karakter ile oluşmuş kırsal yerleşim alanıdır. Bölgenin ürettiği mimariyi anlayabilmek için öncelikle bu değeri üreten tarihsel bağlamı, gelişim gösterdiği coğrafyanın konumu ve çevresiyle kurduğu

ilişki, içinde bulunduğu çevrenin iklim koşulları, topografik yapısı gibi fiziksel özellikleri, geçim kaynakları, ekonomik durumları ve insan hareketleri incelenmiştir. Bu bağlamda başlıca kaynaklar olarak Özkaynak (1954)'ın "Akseki Kazası", Enhoş (1974)'un "Bütün Yönleriyle Akseki ve Aksekililer", Saraçoğlu (1989)'nun "Akdeniz Bölgesi" isimli kitaplardan yararlanılmıştır.

Akseki bölgesi fiziksel özellikleri ve sosyo ekonomik bağlamında incelenirken yukarıda saydığımız üç önemli kaynağa ek olarak Hadimli (2008)'nin "Akseki İlçesinin Coğrafyası" isimli doktora tezinden, Dünden Bugüne Antalya kitabı içerisinde yer alan Çobanoğlu (2012)'nin "Akseki" bölümünden ve Elit Ofset Matbaacılık tarafından 2015 yılında yayınlanmış Ben Akseki'yim kitabı içerisinde bulunan Sarıkaya (2015)'e ait "Akseki ve Çevresinin Coğrafyası ve Jeolojisi" bölümünden yararlanılmıştır. Bölgenin sosyo-ekonomik durumu içinde aynı kitabın Baktır (2015)'in "Akseki'nin Tarımsal Potansiyeline Genel Bir Bakış" bölümü ile Baygal (2015)'in "Akseki ve Göç" bölümü taranmıştır.

Bölgenin tarihsel süreci hakkında bilgiler için yukarıda bahsedilen kaynaklara ek olarak İşkan ve Çevik (1999)'in "Akseki Çevresi Arkeolojisi ve Tarihi" isimli makale ve Ben Akseki'yim kitabı içinde yer alan Adak, Takmer ve Akdoğu Arca (2015)'nin "İlkçağ'da Akseki Bölgesi" ile Bakırcılar ve Durgun (2015)'nin "Osmanlı Döneminde Akseki'ye Genel Bir Bakış" isimli bölümlerden bilgi alınmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilmesinde en önemli etken olan bölgenin mimari geleneği ve yerleşim düzeni için yararlanılan kaynaklar Başarı (2001)'in yazdığı "Akseki, Hacıgüzeller Evi" adlı yüksek lisans tezi, Akkaya (2005)'nin "Akseki İltvat Köyleri ve Çevresindeki Geleneksel Türk Evlerinin Mimari Ve Süslemesi" isimli yüksek lisans tezi, Kavas (2009b)'un "Akdeniz Dağlık Yerleşimlerdeki Kırsal Mimari Gelenekte Çevre Estetiği: Ürnlü (Akseki – İbradı Havzası)" adlı doktora tezi, Uluç (1946)'un "Güney Anadolu'da sivil mimari etüdüleri" makalesi, Özbal (1997)'in "Ormana Evleri" makalesi, Güvenç Duran ve Kaya (2001)'ya ait "Geleneksel Akseki Evinde Ahşap Ve Özgün Detaylar: Düğmeli Ev" adlı makale, T.C. Antalya Valiliği Kültür Envanteri 2005 kitabıdır.

Akseki bölgesinin bilinirliğinin artması, koruma çalışmalarının başlaması, süreci ve bu bağlamda atılan yasal adımlar ise Ekinci (1999)'nin "Akseki Kentsel Sit Kararı" makalesi, Esengil (2000)'in "Neden Akseki? ve Esengil (2001)'in "Akseki-İbradı Havzası Projesi" ve Esengil, Doğaner Çobaner ve Erbaş (2006)'in "Süleymaniye Beldesi -Akseki-İbradı Havzası Çevre ve Kültür Değerleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Olmaya Hazırlanıyor" adlı makalelerinden yararlanılmıştır.

Yapılan bu tez çalışması Akseki bölgesine özgü mimari karakteri yansıtan Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim alanları üzerinden yürütülmüştür. Kullanım düzeyinin kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarının korunmasına etkisini değerlendirmeyi amaçlayan tez için aynı kültürel değeri içeren ancak farklı kullanım düzeyine sahip bu üç köy seçilmiştir. Yerinde yapılan analizler doğrultusunda kırsal bölgelerdeki kullanım düzeyi farklılığının kırsal doku ile geleneksel yapılar üzerine etkisi değerlendirilmiştir. Kırsal doku, kırsal mimarlık ürünleri ve bu alanlardaki yaşamın korunması, günümüze adapte edilerek yaşam akışına katılması ve özgün değerleri ile birlikte geleceğe aktarılması için öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

### 3. MATERYAL VE METOT

#### 3.1. Materyal

Tez kapsamında Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmaya konu olan yerleşim alanları Antalya'nın Akseki İlçesine bağlıdır. Akseki Bölgesi kendi kültürel ve çevresel bağlamı içerisinde özgün bir mimari kimlik üretmiştir. Bu mimari anlayış çerçevesinde gelişen, çalışmaya konu olmuş kırsal yerleşim alanları anlayabilmek için öncelikli olarak bölgenin bütününe kavranması gerekir.

Bu bölümde öncelikli olarak Akseki Bölgesinin gelişim gösterdiği coğrafyanın fiziksel özellikleri anlatılmıştır. Daha sonra bölgede kurulmuş uygarlıklar ve geçirdiği tarihsel süreç üzerinde durulmuştur. Bölge halkının ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak tüm bu etkenler çerçevesinde gelişmiş mimari karakter ve yerleşme dokusu özellikleri aktarılmıştır.

##### 3.1.1. Akseki Havzası fiziksel özellikleri

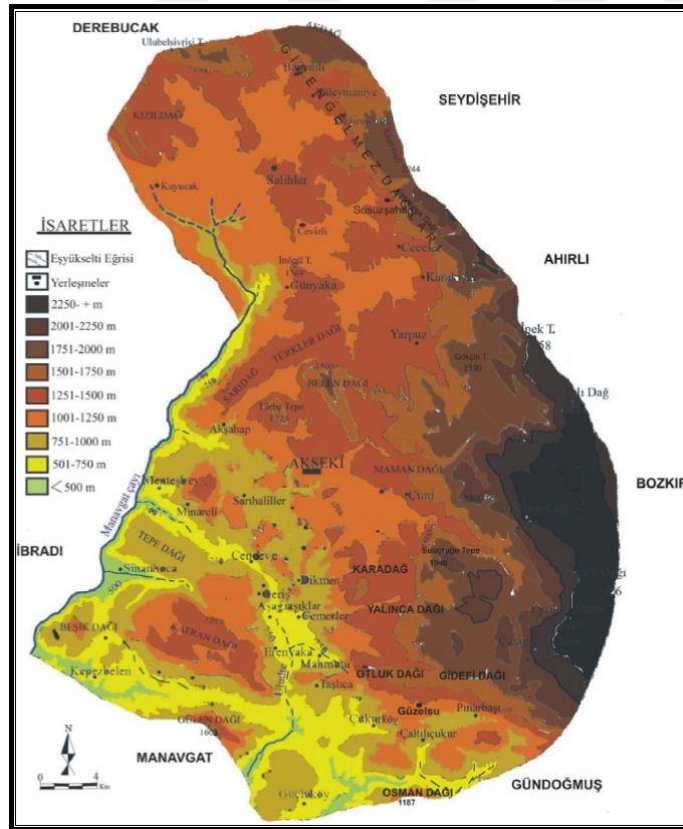
Akseki, 37° 02' 44" Kuzey enlemi ile 31° 47' 23" Doğu boylamında yer alan, Akdeniz Bölgesi'nin batısında Antalya iline bağlı bir ilçedir (Sarıkaya 2015). Antalya'nın kuzey yönünü saran Toros Dağları'nın güney yamacında konumlanmaktadır. Antalya-Konya ana bağlantı yolu üzerinde bulunan ilçenin, Antalya şehir merkezine uzaklığı 155 kilometredir (Anonim 3). Akseki İlçesi kuzey yönünde Konya İli idari sınırı ile komşu iken, diğer yönlerde Antalya'nın ilçeleri olan İbradı, Manavgat, Gündoğmuş tarafından çevrelenmektedir (Şekil 3.1). Akseki, Alanya'dan sonra Antalya'nın en eski ilçesidir (Enhoş vd. 2007). Antalya ilinin Korkuteli'den sonra en büyük ikinci yerleşim alanı olan Akseki İlçesinin, 1991 yılında İbradı'nın ayrılması ile yüz ölçüm alanı küçülmüştür (Hadimli 2008; Anonim 3). İbradı'nın ayrılması sonucu Akseki İlçesinin yüz ölçümü 1285 kilometre kareye düşmüştür (Hadimli 2008). İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği ise 1050 metredir (Çobanoğlu 2012).

Toros Dağlarının, Konya'nın ilçesi olan Bozkır, Seydişehir yönüne doğru gittikçe yüksekliği artmakta, Akdeniz kıyılarına doğru inildikçe ise yükselti azalmakta, uçurumlar ve ormanlık alanlar artmaktadır (Özkaynak 1954). Doğal sınır oluşturan bu dağlık alanda, Orta Torosların batı kısmında Akseki bulunmaktadır (Hadimli 2008) (Şekil 3.2). Manavgat Çayı'nın oluşturduğu vadide gelişim gösteren ilçe arazisi dereler tarafından yırtılmış, oyulmuş olduğu için engebeli ve dağlık bir yeryüzü şekline sahip olmuştur. Havza içerisinde önemli büyüklükte düz alanlara rastlanmamaktadır (Enhoş 1974). Akseki İlçesi'nin sınırlarının yine bu engebeli topografya tarafından belirlendiği söylenebilir. Kuzeyde Ulutepesivrisi Tepe, Akdağ, İçeri Dağ, Esereyrek Dağı, Kuyucak Dağı, doğu yönünde Yıldızlıdağ, Tekelik Dağı, güney yönünde Osman Dağı ve Gülen Dağı, batı yönünde ise Manavgat Çayı ilçenin sınırlarını belirleyen doğal eşiklerdir (Hadimli 2008). Manavgat Çayı ilçenin doğal sınırını belirlemekle birlikte havzanın ve Akdeniz Bölgesinin önemli akarsularından biridir (Hadimli 2008). Alanın diğer önemli akarsuyu ise güney yönünde bulunan Karpuz Çayı'dır (Özkaynak 1954). Havzada bulunan kireç taşlarının karstik özelliği sebebi ile yağmur suları yer altına taşınmaktadır. Gözenekli topografya dokusu yer altı sularının beslenmesini sağlamaktadır. Yer altı suları bölge içerisinde küçük şelaleler ve pınarlar

oluşturmaktadır. Kireç taşlarının çözünmesi ile bölgede karstik çöküntü gölleri meydana gelmiştir (Sarıkaya 2015).



Şekil 3.1. Akseki İlçesi Konumu (Anonim 4)



Şekil 3.2. Akseki Fiziki haritası (Hadimli 2008)

Akseki bulunduğu konum itibari ile Akdeniz iklimi görülen bölgenin sınırları içerisinde yer almaktadır (Özkaynak 1954). Dağlık ve engebeli bir arazide konumlanan Akseki İlçesinde, Manavgat Çayı vadisi ve yer şekillerinin yardımı ile Akdeniz iklimi iç kesimlere kadar ulaşmaktadır (Saraçoğlu 1989). Bu duruma rağmen havza genelinde tam anlamıyla Akdeniz iklimi özellikleri görülmemektedir. Kuzeyinde yer alan karasal iklim ve Akdeniz iklimi arasında bir geçiş bölgesinde yer aldığı için karasal iklim verileri de ilçe genelinde varlığını hissettirmektedir (Hadimli 2008). Akseki'nin güney sınırından kuzey yönüne doğru gidildikçe, yükseklik arttığı, deniz etkisi azaldığı ve karasal iklime yaklaşıldığı için sıcaklık düşmektedir (Hadimli 2008). Havza içerisinde kış mevsiminin yaz mevsiminden daha uzun sürdüğü söylenebilir. Yaz mevsimi kurak geçen Akseki'de en çok yağış kış aylarında görülür (Saraçoğlu 1989). İlçe yaz dönemi +28 / 34°C, bahar dönemi +14 / 19°C, kış dönemi ise -18 / 19°C arası sıcaklığa sahiptir (Çobanoğlu 2012).

Akseki ilçesi yoğun bir orman dokusu ile kaplıdır. Bölgede bulunan Akseki-İbradı ormanları Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından korunması gerekli bölge olarak görülmektedir (Hadimli 2008). Ormanlık alanların geniş olduğu bölgede, çam, ladin, katran, diken ardıç, sedir gibi diken yapraklı; meşe, gürgen, pelit, şimşir, karaağaç, mazı ve dağ kavağı gibi yapraklı ağaçlar bulunmaktadır (Enhoş 1974). Engebelik arazinin hâkim olduğu bölgede yer alan düz alanlarda ve yamaçların düzenlenmesiyle oluşturulan sekiliklerde buğday, arpa, nohut, mısır, badem, ceviz yetiştirilir. Akdeniz İkliminin iç bölgelere ulaştığı ve ılıman etkiyi taşıdığı deniz seviyesinden yüksek köylerde zeytin, mersin, çitemek, nar ve incir yetiştigi görülmektedir (Saraçoğlu 1989). Orman dokusunun yanı sıra Akdeniz iklimi tipik bitki örtüsü olan maki bölgenin dağlık dokusunu kaplamaktadır (Enhoş 1974). Yüksek rakımlara çıkıldıkça kardelen çiçekleri ve step bitki örtüsü görülmektedir (Sarıkaya 2015).

### 3.1.2. Akseki Havzası tarihsel gelişimi

Akseki ilçesinin de gelişim gösterdiği, Pisidya, Kilikya, Pamfilya sınırlarının birbiri ile temas ettiği bu alanın geçmişten günümüze kadar bir yerleşim bölgesi olduğu bilinmektedir (Özkaynak 1954). İlkçağda coğrafi konum ve etnik özellikleri sebebi ile karmaşık bir konumda bulunan Akseki Havzası, üzerinde gelişen İlkçağ yerleşim alanlarının kültürel ve etnik yapısı değerlendirildiğinde Pisidya sınırları içerisine dahil edilmesi gerektiği görülmüştür (Adak vd. 2015). Bu bölge birçok antik kent için yerleşim alanı haline gelmiştir. Akseki sınırları içerisinde ve yakın bölgesinde, Etenna, Kotenna, Erymna kentleri ile İbradı, Unulla, Minareli, Sinan Hoca, Güzelsu, Cevizli, Bademli gibi yerleşmelerde kalıntıları bulunan antik kentler ve daha küçük ölçekli yerleşim alanları mevcuttur (İşkan ve Çevik 1999). Bu küçük boyutlu yerleşim alanlarında Yunan ve Roma dönemlerine ait kalıntılar, kule yapıları yer almaktadır (Özkaynak 1954). Etenna kentinin tarihi oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Bu kent Katteneneis halkının önemli bir yerleşim merkezini oluşturmaktadır. Kotenna ve Erymna antik kentleri bu topluluğun diğer önemli yerleşim merkezleridir ve uzun bir dönem Etenna kentinin himayesi altında kalmıştır. Günümüzde bu üç kentten sadece Kotenna ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Akseki ilçesinin orta ve güneybatı sınırları Kotenna antik kenti sınırı kapsamına girmektedir. Bahsi geçen kentlere ilaveten ilçe sınırları içerisinde iki adet daha büyük antik yerleşim alanı bulunmaktadır. İlçe sınırlarını kapsayan ikinci büyük antik kentin bugün Bademli içerisinde yer alan

Tityassos olduğu bilinmektedir. Cevizli'nin kuzey yönünde bulunan tepede günümüzde izleri görülebilen Kagrai antik kenti ilçe sınırları içinde kalan üçüncü büyük yerleşimdir. Bu büyük antik kentlerin yanı sıra Akseki ilçe merkezi sınırları içerisindeki görülen en erken yerleşim alanı izleri Hüsamettin ve Çimi köyleri arasında konumlanmaktadır. (Adak vd. 2015). Akdeniz kıyısında bulunan Side bahsi edilen bu büyük şehirlerin liman kentidir. Side Yunan egemenliğine geçtikten sonra liman kenti olarak gelişmiş dolayısıyla da Etenna, Kotenna, Erymna kentleride büyümüşlerdir. Roma İmparatorluğu çöküş döneminde ise Side Kenti önem yitirmiştir. Bu durum havzadaki bu üç kenti de olumsuz yönde etkilemiş kentler küçük birer piskoposluk haline gelmiştir (Enhoş 1974).

Selçuklular ilk olarak 1207 yılında ticari bir limana sahip olan Antalya kentini topraklarına katmışlardır. Daha sonra 1221'de sınırları Akseki'ye ulaştığı düşünülen ve Manavgat'ın dahil olduğu Alanya'yı kontrolleri altına almışlardır. Bu fetihler ile birlikte Selçuklular Akdeniz üzerindeki önemli ticari noktalara hâkim duruma gelmişlerdir (Bakırcılar ve Durgun 2015). Selçuklular döneminde Alanya önemli bir liman konumuna yükselmiştir. Kara tarafında bulunan kervanlar ile ticari hareket artmış, ormanlık alanların bulunması ile limanda bir tersane inşa edilmiştir. Bölgede deniz ve kara arasında bağlantıyı sağlayacak, ticari ilişkileri kuvvetlendirecek yol ağları oluşturulmuştur. Bu ticari güzergahlar üzerine han ve kervansaraylar inşa edilmiştir. Selçuklu Devleti'nin eski gücünü kaybetmesi ile beraber bölge 1276 yılında Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisine dahil olmuştur. Osmanlı hakimiyetine kadar bölge İlhanlılar, Hamitoğulları, Kıbrıs himayesi altına girmiştir (Özkaynak 1954). Akseki ilk olarak Yıldırım Bayezit'in Karamanoğulları Beyliği'ni toprakları içerisine katması ile Osmanlıya bağlanmıştır. Fetret Devri'nde tekrar Karamanoğulları'na bağlansa da Fatih Sultan Mehmet ile birlikte Osmanlı toprakları içerisinde yer almaya devam etmiştir (Bakırcılar ve Durgun 2015; Özkaynak 1954). Osmanlı yönetim anlayışı doğrultusunda Akseki, Anadolu Beyler beyliğine bağlı Alaiye sancağına, Kıbrıs'ın fethi sonrasında Alaiye'nin Kıbrıs'a bağlanması ile bu idari yapıya bağlı olmuştur (Bakırcılar ve Durgun 2015; Özkaynak 1954). Tanzimat dönemi ile birlikte Alaiye'den ayrılmış, bağımsız bir ilçe konumuna gelmiştir (Özkaynak 1954). Akseki, 1901 yılında Konya'ya bağlı bağımsız bir sancak konumuna getirilmiştir. Bu dönemde Akseki'ye bağlı köylerden bazıları Seydişehir'e bağlanmış, bazıları ise ayrılarak Manavgat İlçesini oluşturmuştur. 1936 yılında Gündoğmuş'un kurulması ile köylerden bazıları Akseki'den bu ilçeye bağlanmıştır (Enhoş 1974). Son olarak 1991 yılında İbradı Akseki'den ayrılmış ve Akseki'nin günümüzdeki 47 mahalleye sahip idari yapısı oluşmuştur (Bakırcılar ve Durgun 2015).

### 3.1.3. Akseki Havzası sosyo-ekonomik yapısı

Akseki Havzası konumu sebebi ile engebeli ve eğimli bir arazi yapısına sahiptir. Bu durum ekilebilir tarım arazisi alanı bulmayı zorlaştırmaktadır. Bölgede bulunan çukur alanlar ya da vadi tabanları tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Geniş düzlükleri kaplayan orman örtüsü de tarım yapılabilecek düz alanları kısıtlamaktadır (Hadimli 2008). Tarım alanı azlığı yanı sıra, havza genelinde yaz aylarında ilçedeki yağış miktarı azdır. Bölgedeki yağış düzensizliği ve ekilebilir alan azlığı sebebi ile tarım faaliyetleri fazla görülmemektedir (Çobanoğlu 2012). Bahsedilen düzlük alanların yanı sıra, eğimli arazide yamaçlarda kademeli teraslar oluşturulmuş ve bu şekilde üretim yapılacak alanlar meydana getirilmiştir. Havza genelinde, bu üretim alanlarında, buğday, arpa, fiğ, nohut, badem, ceviz, zeytin az miktarda elma ve kiraz, armut, erik, incir, antep fıstığı,

kızılılık gibi bitkilerin üretim faaliyetleri görülmektedir (Baktır 2015; Hadimli 2008). Bu üretimler dışında bağcılık bölgedeki en önemli tarım faaliyetidir. Üzüm yetiştiriciliğinin bölge içerisinde giderek arttığı söylenebilir. Ayrıca kardelen soğanının doğal gelişim alanı olan havzada, bu soğanların toplanması sebebi ile bitkinin yok olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple kardelen soğanının Pınarbaşı ve Gümüşdamla Köylerinde ekimi başlamış, bölgedeki üretime katkı sağlanmıştır (Hadimli 2008). Üretimin arttırılması, bölgede yaşayanların ekonomik durumunun düzenlenmesi adına bölgede havzada badem, elma gibi bitkilerin ıslah edilmesi, boş alanlara dikilmesi sağlanabilir (Hadimli 2008).

Hayvancılık faaliyetleri bölgenin ekonomisine katkı sağlayan diğer bir tarımsal üretim olarak karşımıza çıkmaktadır. Akseki'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin ön plana çıktığı söylenebilir (Hadimli 2008). Özellikle zor koşullara adapte olabilen kıl keçisi besiciliği ön plana çıkmaktadır (Baktır 2015). Bölgede besi hayvanlarına hizmet eden yem sanayi olmadığı için beslenen hayvanlar sürü niteliği taşımamaktadır (Enhoş 1974). Ayrıca kış mevsimi koşullarının yörede ağır olması da hayvan yetiştiriciliğinin azalmasına sebep olmaktadır (Hadimli 2008). Bölgenin iklim koşulları ve bitki örtüsü ile bağlantılı olarak arıcılık faaliyeti önem kazanmıştır (Enhoş 1974). Yazın yaylaya çıkan kişiler ya da herhangi bir işi olmayıp köyde yaşamına devam eden kişiler tarafından yürütülen bir iş olduğu söylenebilir. Arıcılık geçim kaynağı olarak görülmekten ziyade ek bir iş kolu olarak yapılmaktadır (Hadimli 2008).

Akseki havzasının dağlık, sert arazisi sebebi ile geçim kaynaklarının sınırlı olması havzada yaşayan insanları ticarete itmiştir. Akseki Havzası, Antalya ile Konya arasında bulunmakta ve iki şehir arasındaki ticari aks bu havza üzerinden geçmektedir. Ticari aksların havza üzerinden geçmesi bölge insanlarının büyük şehirlerle ilişki kurmasını ve ticaretle uğraşmasını kolaylaştırmıştır (Saraçoğlu 1989). Tarım alanı azlığı sebebi ile bölgede el sanatları ve ticaret ön plana çıkmıştır (Çobanoğlu 2012). Akseki bölgesinde eski dönemlerde görülen tabakçılık, dokumacılık gibi önemli faaliyetler ve kunduracılık, bakırcılık, kalaycılık, semercilik gibi el sanatları üretimi vardır. Hatta bazı konutlar içerisinde bu üretimler ile ilgili olarak özelleşmiş bölümler de bulunmaktadır. Ağaç işçiliği, oymacılık hem yörede bulunan evlerin süslemesinde hem de kaşık gibi aletler yaparak gelir elde etmekte önemli rol oynamaktadır (Dilek 2016). Fakat günümüzde bu mesleki faaliyetler eski önemini yitirmiş ve etkinliklerini sürdürmemiştir (Enhoş 1974). 1940'lı yıllara kadar halk kendi ürettiği dokumacılık ürünlerini ve diğer ticari ürünleri bu yollar üzerinden büyük şehirlere götürüp satmıştır (Saraçoğlu 1989). Ancak Akseki Havzasının tarım yapmaya elverişli olmaması, diğer ekonomik faaliyetlerin sanayinin gelişimi ile birlikte fabrikasyon üretime geçmesi gibi sebeplerle bölge halkı havzayı terk ederek başta üç büyük şehir olmak üzere dışarıya göç vermeye başlamıştır (Enhoş 1974).

Tarımsal üretimden ziyade ticaret üzerine kurulu bir ekonomiye sahip olan Akseki, 1940'lı yıllara kadar ticari faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu durumun önüne geçmek için dokumacılık faaliyetine önem verilmiş fakat 1950'lerin sonunda önemini kaybetmiştir. 1960'lı yıllarla beraber ilçe nüfusunun büyük bir bölümünü göç sebebi ile kaybetmiştir (Baygal 2015). Bölgenin ekonomik sorunları ile beraber 1960'lı yıllarda göç hareketleri Akseki ilçe merkezlerinden ziyade dağ köylerini daha çok etkilemiştir. Bu durumda ilçe merkezini oluşturan yerleşim alanlarının özgün niteliklerinde bozulmalar görülürken, göç sebebi ile nüfusunun büyük bir çoğunluğunu kaybetmiş köy

yerleşimlerinde geleneksel yerleşim dokusu ve dokuyu oluşturan yapılı çevre özgün durumunu büyük ölçüde muhafaza etmektedir (Kavas 2009b).

#### 3.1.4. Akseki Havzası kırsal yerleşme dokusu ve mimari özellikleri

Akseki’de, iklim koşulları ve topografya verileri bağlamında, kuzey güney doğrultusunda, iç bölgelere doğru seyrek; yükseltinin fazla olduğu yerlerden vadiye doğru inildikçe ise yoğunluğun arttığı bir yerleşim örüntüsü görülmektedir (Başarır 2001). Bulunduğu bölgeye çevresel veriler bağlamında dağılım gösteren yerleşim alanlarının kendi içerisindeki örgütlenme biçiminin toplu yerleşim tipi özeliği yansıttığı söylenebilir. Havza içerisinde örgütlenen bu yerleşim alanlarında, geleneksel konutlar birbirlerine yakın olacak şekilde inşa edilmiştir (Enhoş 1974). Dağlık ve engebelik bir araziye sahip olan Akseki Havzası genel yerleşim düzeninde, köyler dağ yamaçlarına kurulmuş, yamacın eteklerinde bulunan düz alanlar ise tarım alanı olarak kullanılmıştır (Saraçoğlu 1989). Geleneksel yerleşim alanlarının dağ ya da tepelerin yamaçlarına konumlanmasının sebebi su kaynaklarına yakın olmak ve eğimli arazinin eteklerindeki tarıma elverişli düz alanları korumaktır (Enhoş 1974). Bu yerleşim kararı ile yaşam alanı yamaca konumlanan konut bölgesini kapsamakta, üretim bölgesi ise eteklerde tarıma elverişli düz alanlardan oluşmaktadır. Yamaçta gelişen yerleşim alanında konutlar eğime paralel olarak düzenlenmiş yollar üzerinde yer almaktadır. Eğime oturan bu geleneksel konutlar birbirlerinin manzarasını rüzgarını engellemeyecek şekilde konumlanmıştır (Başarır 2001). Sarp ve kayalık bir doğal çevrede gelişen yerleşim alanları, zorlu kış şartları, ulaşım problemleri, nitelikli yapı malzemesinin olmadığı bir bağlam çerçevesinde gelişmiştir. Bölgede yaşayan halk bu koşullar altında kendine özgü çözümler geliştirmiştir. Bol miktarda bulunan moloz taş ve ahşap birlikteliği ile dügmeli duvar sistemini kurmuştur. Kültürel birikim ve çevresel verilerin birleşimi ile var olduğu bağlama uygun bir yapı sistemi üretilmiştir (Kavas 2009b).

Yerleşim alanlarının havza içerisindeki dağılımında etkili olan iklim ve arazi koşulları yapıların şekillenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Akseki genelinde parçalı bir kütle kurgusundan ziyade kübik yapılar karşımıza çıkmaktadır. Özgün durumunda yapılar genellikle beşik çatı ile örtülmüştür (Özbal 1997). Geleneksel konutun mekân örgütlenmesi gündelik hayatı takip edecek şekilde düzenlenmiştir. Konutlara, özel alan olan avlu üzerinden erişim sağlanır (Saraçoğlu 1989). Bu avluya üzeri kırma çatı ile kapatılmış yöre içerisinde semerkandi veya karpuşta olarak adlandırılan bir kapıdan erişilmektedir (Enhoş 1974). Avluda misafırhane, samanlık, pekmezlik, şirahane, kümes gibi mekânlar bulunabilir (Enhoş 1974; Saraçoğlu 1989). Geleneksel yerleşim alanlarında konutlar çoğunlukla iki katlı olarak kurgulanmıştır. Konutların zemin katları hayvanların barındığı ahır, depolama işlevi yüklenen kiler gibi hacimleri kapsarken, birinci katlar yaşam alanı olarak işlevlendirilmiştir. Avlu ile konutun iç mekanı arasındaki ilişki çift kanatlı ahşap kapı aracılığı ile kurulur (Saraçoğlu 1989). Zemin katta bulunan giriş mekanı evöğün ya da ahıraltı olarak adlandırılmaktadır (Özbal 1997). Zemin kat ile birinci kat arasındaki bağlantı giriş mekanında bulunan ahşap merdiven ile sağlanır (Saraçoğlu 1989). Bu ahşap merdivenin bitiminde güğüm, ibrik gibi su kaplarının bulunduğu, merdiven başı ya da güğümlük olarak adlandırılan dolap yer alır. Yaşam alanı olarak kullanılan üst katta merdivenin bağlı olduğu sofa havzada şahnişin, kafesönü gibi isimlerle anılan çıkma ile son bulur. Yaşam alanı olarak işlevlendirilmiş üst kattaki sofaya açılan odaların içerisinde ocak, ocağı çevreleyen ahşap davlumbaz, duvarlarda ahşap raf, içerisinde ambar, yüklük



gusülhane gibi işlevleri barındıran dolap bulunmaktadır (Enhoş 1974). Ahşap kullanımının yoğun olduğu havzada, konutlarda bulunan bu kapı, dolap, raf, ocak gibi ahşap elemanlarda bezemeler bulunmaktadır. İç mekanda ise ahşap süslemeler oda kapılarında bitkisel ve geometrik motifler şeklinde, yüklük ve gusülhane kapaklarında genellikle ahşap çıtalar ile bölünmüş içi boş dikdörtgen, kare formlar ya da bitkisel motifler şeklinde yer almaktadır. Yapılardaki önemli ahşap süslemeler tavanlarda da kendini göstermektedir. Ahşap tavanlar genellikle alttan çakmalı düz tavan olarak üretilmiştir. Ahşap çıtalar ile kare grid sistemin oluşturulduğu, bu gridin merkezinde sekizgen, altıgen formda yıldız formu göbeğin yerleştirildiği örnekler bulunmaktadır (Dursun 2012). Odaların ahşap tavanlarının orta aksında bereketi temsil eden nar simgesi ile oldukça sık karşılaşılmaktadır (Başarır 2001). Havzada boya, kumaş, kalem işi ile renklendirilmiş olan tavan süslemeleri bulunmaktadır. Tavanda kullanılan süslemelerde bitkisel, geometrik motifler ve yazılar kullanılmıştır (Yarar 2001). Cephe üzerinde ise ahşap çıkma ve giriş kapıları üzerinde genellikle çarkıfelek motifinin kullanıldığı süslemeler görülmektedir (Dursun 2012). Süslemeler yapıların iç mekanı ile sınırlı değildir. Cephe kurgusunda görülen ahşap elemanlarda süslemelere rastlanmakta ve aynı zamanda yapının beden duvarlarına küçük taşlarla işlenmiş motifler de yerleşim dokularında karşımıza çıkmaktadır (Akkaya 2005). Yapı duvarlarının iç mekana bakan yönleri saman ve topraktan oluşmuş sıva ile kaplanır. Dış duvarlar çıplak bırakılmakla beraber sakar sıva ile kaplanmış yapılarda bulunmaktadır (Özbal 1997). Odaların yanı sıra konutlarda aralık, kiler, ambarlık, üstü açık ayazlık mekanları da görülmektedir. Tuvalet konutun dış mekanında çözümlenmiştir ve buraya ayazlık bölümünden geçilir. Mutfak sofa ya da ayazlıkta yer almaktadır (Enhoş 1974). Akseki ilçe merkezinde yer alan üç katlı büyük konaklarda ise işlev dağılımının, bodrum katın hayvanların barındığı alan, zemin katın hizmetli ve servis mekanlarına ayrıldığı bölüm, birinci katın yaşam alanı olarak düzenlendiği görülmüştür (Uyar vd. 2005).

Akseki bölgesinde yer alan bu geleneksel yapılar yöreye özgü yapım sistemi ile üretilmiştir. Bu yapım sistemi çevrede bulunan taş ve ahşabın birlikte kullanılması ile oluşturulmuştur. Topografya kireç üretmek için uygun değildir. Bu yüzden moloz duvarları birbirine bağlamak için ahşap hatıllar kullanılmıştır (Uluç 1946). Yerleşimler yamaç üzerinde konumlandığı için geleneksel konutların temelleri kayalık zemin üzerine oturtulmuş olur, fakat aksi durumlarda toprak zemin kazılarak zemin oluşturulur (Kavas ve Çelik 2012). İnşa sürecinde ilk olarak toprak zemin kazılır ve burası çevreden bulunan taşlar ile doldurularak yapının temeli oluşturulur. Temel üzerine taş duvarlar inşa edilmeye başlanır. Taş duvarlar üzerine dik konumda ahşap hatıllar yerleştirilir. Her iki ucu taş duvardan taşan, dikine yerleştirilmiş bu hatıllar, taş duvara paralel yatay hatıllar ile birbirine bağlanırlar. Bu şekilde yatay düzlemde kapalı bir sistem oluşturulur. Yatay düzlemde oluşturulan bu sistem taş duvarlar içerisinden kapı ve pencere boşlukları açılacak aralıklar ile yerleştirilen ahşap dikmelere bağlanır. Duvar boyunca devam eden ahşap dikmeler çatı merteklerine bağlanarak taşıyıcı sistem tamamlanmış olur (Güvenç Duran ve Kaya 2001). Taşıyıcı sistemin bağlayıcı unsurunu oluşturan ahşap hatıl ve dikmeler, üzerlerine açılan yataklar sayesinde çivi kullanmaya gerek kalmadan birbirine bağlanır (Uluç 1946). Genellikle iki kattan oluşan yapıların kat döşemeleri ahşap kirişler ile oluşturulmuştur. Zemin kat duvarları üzerine kısa kenara paralel olacak şekilde daire kesitli kirişler yerleştirilmiş, daha sonra kirişler ahşap rabitalar ile kaplanmıştır. Yapılarda görülen çıkmalar, inşa süresinde birinci katın döşeme kirişleri ile beraber, zemin kat duvarı üzerine yerleştirilen kirişler üzerine inşa

edilir (Kavas ve Çelik 2012). Taşıyıcı sistemde bulunan ahşap elemanlar, çevrede bulunan ormanlık alanlardan elde edilmektedir. Hatıl ve dikmeler çam ve katran ağacından, düğme adı verilen duvara enine yerleştirilen hatıllar andız ağacından elde edilmektedir (Güvenç Duran ve Kaya 2001). Akseki yüksek rakıma sahip olması ve de karasal iklim özelliklerini taşıması sebebiyle serin bir havaya sahiptir. Bu iklimsel durum kullanılan ahşap elemanların uzun ömürlü olmasını sağlamaktadır (Manav ve Çalışkan 2017).

Geleneksel konutlar, var oldukları çevrenin fiziksel koşulların ve onu üreten insanların ekonomik şartları ile kültürel birikimleri bağlamında şekillenmiştir. Havza geneline yayılan ormanlık alanlarda bulunan ağaçlar ve çevredeki taşların birlikteliği ile oluşturulan yapım sistemi konutların çevreyle uyumlu bir bütün oluşturmasını sağlamıştır (Kavas 2011). Aynı zamanda geleneksel konutun mekânsal bileşeni olan sofa ve ayazlıklar aracılığı ile özel alan ve kamusal alan arasında bağlantı kurulmuştur. Bir araya gelme mekanları olan bu alanlarda dokuda yaşayan insanların hayatları kesişmekte ve deneyimler aktarılmaktadır (Kavas 2015).

Akseki Bölgesi'nde zor coğrafya koşulları altında, kısıtlı imkanlar çerçevesinde, en kolay elde edilebilir taş ve ahşap malzeme kullanılarak oluşturulan, özgün bir mimari üretim olan düğmeli duvar tekniği ile yerleşim alanları inşa edilmiştir. bu üretimler çevresi ile bütünleşen, doğa ile uyum içinde olan ve kullanıcı ihtiyaçların yalın bir şekilde karşılayan bir düzene sahiptir. Fiziksel verilerin yanı sıra, yerleşim dokuları ve yapılar gündelik hayatın akışına uyum sağlayacak şekilde kurgulanmıştır.

### 3.2. Metot

Kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarının korunması bağlamında yürütülen tez çalışmasında, öncelikle kırsal mimarlık tanımı, kültür varlığı olarak tanınma süreci ve günümüzdeki durumu üzerine araştırma yapılmıştır. Çalışma alanı olarak belirlenen köylerin bulunduğu, özgün bir mimari karaktere sahip olan havzanın, fiziksel özellikleri ve tarihsel gelişimi, yazılı kaynaklar üzerinden yapılan taramalar doğrultusunda aktarılmıştır. Akseki havzasının, tarih boyunca edinilen bilgi ve kültür birikimi bağlamında gelişen, fiziksel çevre etkisi ile biçimlenen yerleşim dokusu ve özgün yapım tekniği ile üretilmiş geleneksel yapıları araştırılmıştır.

Kullanım düzeyinin kırsal alanlarda bulunan kültürel varlıklar üzerin etkisini incelemeyi amaçlayan tez kapsamında, çalışma alanı olarak seçilen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin yerleşim dokusu ve mimari karakterini ortaya çıkarmak ve korunmuşluk durumunu tespit etmek amacı ile yerinde inceleme, kişisel görüşme ve fotoğraflama yöntemleri ile analiz çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen analiz verileri Akseki Belediyesi'nden elde edilen hali hazır haritalar üzerine işlenerek doku analiz paftaları hazırlanmıştır. Kullanım yoğunluğu ve kullanım durumunun dokuların ve yapıların günümüzdeki durumuna ve korunmuşluğuna etkisi analiz edilmiştir. Üç yerleşim alanında bulunan yapılar analiz edilerek yerleşim dokularının korunmuşluk düzeyleri için genel sonuçlara ulaşılmıştır.

## 4. BULGULAR

### 4.1. Akseki Havzası Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Kırsal Yerleşim Alanları Analizi

Akseki havzası İlk Çağ'dan günümüze kadar var olmuş birçok farklı medeniyetin, farklı toplumun izlerini barındırmaktadır. Bölge içerisinde her bir medeniyetin kendi kültürü, geleneği ile şekillenmiş yerleşim alanları oluşmuştur. Tüm bu bilgi ve kültür birikimi ile bölgede özgün bir mimari anlayış doğmuştur. Akseki havzasında konumlanan yerleşim alanları, bölgeye özgü mimari karakter ile inşa edilen yapıların bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Birçok kültürel değerler barındıran bu kırsal yerleşim alanları özgün niteliklerini kaybetmeden, yok olma sürecine girmeden, korunmalı ve geleceğe aktarılmalıdır. Kırsal yerleşim alanlarının korunarak geleceğe aktarılması için bu alanların toplumsal yaşamları, gelenek ve görenekleri, sosyo-ekonomik durumu, doğal ve yapısal çevresi bütüncül bir şekilde değerlendirilmelidir.

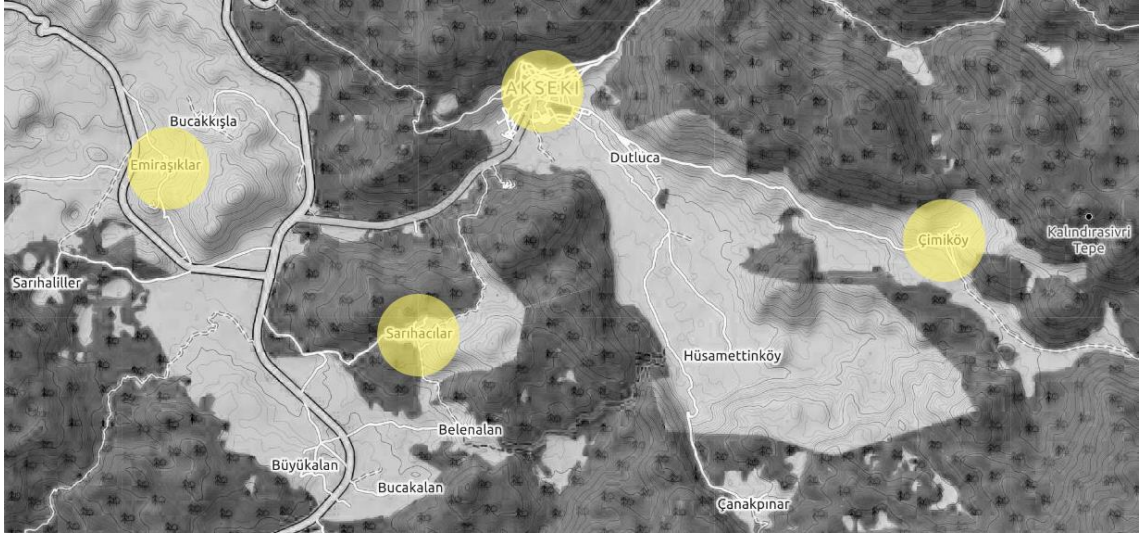
Çalışmaya konu olan Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri Akseki bölgesi sınırları içerisinde gelişmiş kırsal yerleşim alanlarıdır. Bahsedilen kırsal yerleşim alanları dağlık, engebeli coğrafyanın yamaçlarında kurulmuş, eğimli arazide konumlanan geleneksel yapılardan oluşmaktadır. Bu üç kırsal yerleşim dokusu, anıtsal yapı niteliğinde bir ya da daha fazla cami ve birbirini tekrarlayan, aynı yerel teknikle inşa edilmiş çoğunlukla konut işlevli yapılardan meydana gelen toplu yerleşim karakteri gösteren alanlardır. Tez çalışması kullanım düzeyinin kırsal bölgelerde bulunan kültür varlıklarının korunmasına olan etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin, yerleşim dokusu ve bu dokuyu oluşturan yapılar anlaşılmalı, günümüzdeki durumları incelenmelidir. İlk olarak üç yerleşim alanının konumu ve yerleşim özellikleri anlatılmıştır. Daha sonra her üç köyde yerinde incelemeler sonucunda yapılan analizlere yer verilmiştir.

#### 4.1.1. Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar kırsal yerleşim alanları konumu ve yerleşim özellikleri

Tez çalışması kapsamında ele alınacak olan Akseki İlçesine bağlı Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yerleşim alanları 12/11/2012 tarih ve 6360 numaralı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında köy tüzel kişiliği kaldırılmış, mahalle olarak ilçe belediyesine bağlanmıştır. Kırsal yerleşim alanlarını konu alan bu tez çalışmasında sözü geçen üç yerleşim alanı köy olarak tanımlanacaktır. Bu başlık altında Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin konumları ve yerleşim özellikleri aktarılmıştır (Şekil 4.1).

##### 4.1.1.1. Çimi kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri

Çimi, Akseki ilçe merkezine 6 km uzaklıkta kurulmuş olan sulak bir yayla köyüdür (Özkaynak 1954) (Şekil 4.2). Köyün deniz seviyesinden yüksekliği 1200-1550 metre arasındadır (Anonim 5). Çimi yerleşim dokusunun Aksaray, Erzincan bölgesinden gelen Çimeli Türkmenleri tarafından kurularak oluşturulduğu düşünülmektedir (Enhoş 1974).



**Şekil 4.1.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinin konumu (Anonim 6)

Çimi Köyünün ne zaman kurulduğuna dair bulgular kesin değildir (Enhoş 1974). Fakat 13. Yüzyılın başların Moğol istilasından kaçan Türklerin bu yüzyılın sonunda köye yerleştiği düşünülmektedir (Anonim 5). Batı Toroslar'ın uzantısı olan dağ yamacında bulunan köy pınar, meşe, kesme, ardıç, ladin, katran ormanları ile çevrelenmiştir. Çimi köyünün iklimi, Akseki genelinde hakim olan karasal iklim ve Akdeniz ikliminin özelliklerini göstermektedir. Köy topraklarında arpa, buğday, susam, pamuk, darı, ayçiçeği yetiştirilmekte ve bağcılık faaliyetleri bulunmaktadır. Bağcılık köyde önemli geçim kaynağı olarak görülmektedir. Bu tarım ürünlerine ek olarak çiriş, sahlepe ve nergiz soğanları köye gelir sağlayan diğer bitkilerdir (Enhoş 1974). Akseki bölgesi için önemli bir bitki olan Kardelen soğanlarının Çimi Köyündeki sökümlü 19. yy sonlarında görülmüştür. İzmir'de bulunan yabancı uyruklu ticaret adamları tarafından başlatılmış, 1960'larda Türk iş adamlarının dahil olmasıyla ticaret artmış ve kardelen yok olma tehlikesine girmiştir (Uslu 2012). Hayvancılıkla uğraşan köylüler öncelikli olarak kıl keçisi daha sonra koyun, sığır, at, eşek, katır beslemektedir. Arıcılık köyde görülen önemli ekonomik faaliyetlerden biridir (Enhoş 1974).



**Şekil 4.2.** Çimi yerleşim alanı (Anonim 7) ve genel görünüşü (Orijinal 2018)

Yamaca konumlanmış olan yerleşim dokusu Soğanlı, Koyak, Aşağı Mahalle, Orta Mahalle, Yukarı Mahalle ve Sayyaka isimli altı mahallesi ile ilçenin en geniş sınırlara sahip köylerinden biridir. Çimi Köyü'nün sınırları Dutluca (Gelves), Hüsamettin (Bucak), Çanakpınar (Alavada), Yarbuz (Doğrul) köylerine, Güneycik Yaylası ve Bozkıra dayanmaktadır. Çimi Köyü'nün doğal sınırlarını Maman Dağı, Mandıra Dağı, Alavada Dağı ve Kible Gediği belirlemektedir (Anonim 5).

Çimi köyüne ilk gelenlerin Kovancak Tepesi çevresine yerleştikleri söylenmektedir. Tepe çevresinde bulunan konut izleri, toprak eşya kalıntıları bu söylentiye destekler niteliktedir (Özkaynak 1954). Yerleşim dokusu içerisinde konutlar birbirine yakın inşa edildikleri için birçok defa yangın ile karşı karşıya kalmıştır. Çimi Köyü, 1914, 1946 yıllarında yangın geçirmiştir (Enhoş 1974). Köy içerisinde yer alan Alhac Ali (Katrancı) Cami ve ikinci olarak da Çukur Cami köyün oldukça eski camileridir. Alhaç Ali (Katrancı) Cami birçok yangın geçirdikten sonra 1270 yılında gerçekleşen yangından sonra medresesi ile beraber tekrardan inşa edilmiştir. Benzer şekilde Çukur Cami'de 1946 yılında çıkan yangından sonra köy halkı tarafından tekrar yapılmıştır (Özkaynak 1954).

#### 4.1.1.2. Sarıhacılar kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri

Sarıhacılar Antalya-Konya karayoluna 3 km uzaklıkta bir yerleşim alanıdır (Çetin 2011) (Şekil 4.3). Divrik Dağı eteklerinde bulunan Sarıhacılar Köyü'nün, Türkistan'dan göç eden beş aşiretin bir kolu tarafından 980 yılında kurulduğu düşünülmektedir (Enhoş 1974). Bölgedeki söylentilere göre Sarıhaliller Köyü ile birlikte kurulmuştur (Özkaynak 1954). Bunun yanı sıra 400-500 yıllık geçmişe sahip olan Sarıhacılar Mahallesi Tekelioğullarından bir kolun da yerleştiği söylenmektedir (Enhoş 1974). Bir dağ köyü olan Sarıhacılar, Kırcaoba, Menik, Bozyer ve Bağyeri olarak adlandırılan düzlük alanlara sahiptir. Yerleşim dokusu pınar ve çam ormanları ile çevrili olup, köyün bir akarsuyu bulunmamaktadır. Su ihtiyacı köyde bulunan sarnıçlardan sağlanmaktadır (Enhoş 1974). Köyde bir adet okul, mezarlık ve han yapısı bulunmaktadır (Altun vd. 2007).



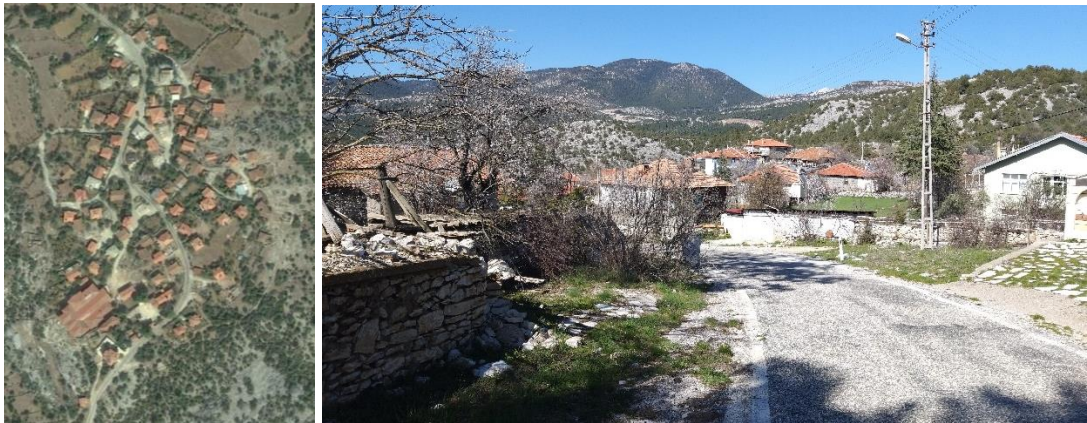
**Şekil 4.3.** Sarıhacılar yerleşim alanı (Anonim 7) ve genel görünüşü (Orijinal 2018)

Sarıhacılar köyü dağlar arasına konumlanmıştır. Köy arazisi, çevresi maki, ardıç, köyün inşası için dikilen katran ağaçlarından oluşan orman ile çevrelenmiş olması,

engebeli ve eğimli bir arazi üzerine oturması sebebi ile dar bir alan kaplamaktadır. Bu dar topraklar fazla verimli değildir. Bu sebeple halk ticaret ile geçimini sağlamıştır (Özkaynak 1954). Akseki bölgesinde bulunan tarım ürünlerine paralellik gösterecek şekilde az miktarda buğday, arpa, nohut, pamuk susam bunlara ilaveten bol miktarda badem yetişmektedir. Toprak azlığı sebebi ile tarım faaliyetleri köyde ana geçim kaynağı olarak görülmemektedir. Hayvancılık faaliyetleri ve dokumacılıkta önemini yitirmiş ekonomik faaliyetlerdir (Enhoş 1974). Eskiden bu yerleşim dokusunda önemli bir ekonomik faaliyet olarak görülen dokumacılık günümüzde geçim kaynağı olarak görülmemektedir. Sarıhacılar köyünde yaşayan halk İzmir, Uşak, İstanbul, Konya, Ereğli başta olmak üzere diğer şehirlere göç etmiş ve ticaretle uğraşmıştır (Çetin 2011). Sarıhacılar köyü içinde bulunan geleneksel konutlar, kervan yolu, Osmanlı döneminde inşa edilmiş bir han 500-600 yıl öncesine tarihlenen camisi ile 2007 yılında koruma altına alınmıştır (Çetin 2017). Saydığımız bu değerlerin yanı sıra Sarıhacılar yerleşim dokusu yakınlarında Doyular ve Sarıabbas Köylerinden kalan konut izleri ve mezarlıklar görülmektedir (Çetin 2011). Tüm bu değerleri ile Sarıhacılar köyü Akseki İbradı Havzası Gelişim projesinde örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir. Proje kapsamında, köyde bulunan yapıların envanterleri hazırlanmış, köyün yeniden ayağa kaldırılması için yapı sahipleri ile iletişime geçilmiş, bazı yapıların restorasyonlarına başlanmış, kırsal sürdürülebilir turizm olanakları üzerine tartışılmıştır (Altun vd. 2007).

#### 4.1.1.3. Emiraşıklar kırsal yerleşim alanı konumu ve yerleşim özellikleri

Emiraşıklar, Akseki ilçe merkezine 7 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır (Enhoş 1974) (Şekil 4.4). Antalya-Konya anayolundan ayrılarak İbradı ilçesine ulaşım için kullanılan yol Emiraşıklar köyü içerisinden geçmektedir (Özkaynak 1954). Günümüzde İbradı'ya ulaşım için yerleşim alanının çeperinden geçen bir yol yapılmıştır. Köyün Manariye (Minareli) ve Buçakkışla köylerinden ayrılarak gelen kişiler tarafından kurulduğu düşünülmektedir (Enhoş 1974). Bu köylerden gelen dervişler tarafından yerleşim alanında zaviyeler kurulmuştur (Özkaynak 1954). Emiraşıklar köyü dağ yamacında gelişmiş bir yerleşim alanı olup, etrafı pınar, pelit, katran, çam ağaçlarının bulunduğu orman dokusu ile çevrelenmiştir (Enhoş 1954).



**Şekil 4.4.** Emiraşıklar yerleşim alanı (Anonim 7) ve genel görünüşü (Orişinal 2018)

Akseki ilçe merkezine yakın bir konumda olan köy, deniz seviyesinden yüksekliği 1000-1200 metre arasında olan bir bölgede gelişim göstermiştir. Emiraşıklar

Köyünün az yağışlı Akdeniz karasal dağ ikliminin etkisi altında bulunmasına rağmen kış aylarının çok sert geçmediği söylenebilir (Baktır 2015). Emiraşıklar köyünde diğer yerleşim alanlarına oranla daha fazla düzlük alan olmasına rağmen, su azlığına da bağlı olarak, topraktan elde edilen verim düşüktür (Baygal 2015). Hayvancılık faaliyetleri kapsamında kıl keçisi, inek, tavuk yetiştirilmektedir. Tarım üretimlerinin geçim kaynağı olarak yetersiz kalması köy halkını büyük şehirlere göç etmeye zorlamıştır. Tarım dışında eski dönemlerde dokumacılık, yorgancılık gibi el sanatları köy halkı tarafından yapılmıştır (Enhoş 1974).

Emiraşıklar yerleşim dokusu ve geleneksel konutları havza içerisinde bulunan diğer yerleşim alanlarına benzer şekilde toplu yerleşimdir ve konutlarda yerel yapım tekniğine uygun olarak üretilmiştir. Yerleşim alanında 1945 yılında okul açılmıştır fakat günümüzde köyde eğitim öğretim devam etmemektedir (Enhoş 1974). Turizm faaliyetleri kapsamında 2000'li yıllarda köyde otel, müze, halı dokuma fabrikası ve lama, devekuşu, alpaka çiftliği kurulmuştur (Ekmekçi 2019 ve Sağıroğlu ve Karayazı 2017). Günümüzde, Emiraşıklar köyünde bulunan bu tesislerden halı dokuma fabrikası, lama, devekuşu ve alpaka çiftliği varlığını devam ettirememiştir. Köyün kuzey yönünde, yerleşim alanının dışında Emir ve Genç Abdal türbeleri bulunmaktadır.

#### **4.1.2. Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar yerleşim alanları analizi**

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarının korunmasında kullanım düzeyinin etkisini incelemeyi amaçlayan tez çalışmasına konu olarak seçilmiştir. Kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunun bu köylerde bulunan yapılara etkisi tartışılacaktır. Bu sebeple her üç dokunun yerleşim karakteri, yerleşimi oluşturan yapıların nitelikleri belirlenmiştir. Üç yerleşim alanı için yerinde incelemeler yapılarak günümüzdeki durumları incelenmiştir. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde yaşayan kişiler ile görüşme yapılmıştır. Çimi Köyü'nde Hüsnü Özdemir, Emiraşıklar Köyünde Erol Çarkıcı, Sarıhacılar Köyünde Fatma Uzun, Muhammet Güzel ile kişisel görüşme yapılmıştır. Söz konusu analiz çalışmaları 2018 yılı Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler Akseki Belediyesinden alınan hali hazır haritalar üzerine işlenmiş ve her üç köy için analiz paftaları oluşturulmuştur.

Kırsal yerleşim alanlarının mevcut durumunu gözlemlemek amacıyla dokunun güncel verileri, sokak kurgusu ve sokağı oluşturan sınır elemanları, dokuyu oluşturan yapıların işlevleri, yapım sistemleri, dokunun gabari özellikleri, yapıların kullanım durumları ve kullanım yoğunluğu, geleneksel yapılara getirilen ekler ve bu yapılarda görülen kullanıcı müdahaleleri, kırsal dokuda yeni inşa edilmiş yapılar incelenmiştir. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde iç mekanına erişilebilen yapıların plan kurgusu analizi yapılmıştır. Yerleşim dokusunu oluşturan geleneksel yapıların cephe karakterleri incelenmiştir.

##### **4.1.2.1. Kırsal yerleşim dokusu verileri**

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köyleri Akseki İlçesi'ne bağlı kırsal yerleşim alanlarıdır. Çalışma alanı olarak seçilmiş bu üç kırsal yerleşim alanının günümüzde kullanıma dayalı durumlarını anlamak, dokunun çevresel verilerini irdelemek amacıyla yerleşme verilerinin işlendiği paftalar hazırlanmıştır. Her üç kırsal doku için bahçe

duvarları ve sınırları, çatı biçimlenişi ve malzemesi, sokak dokusu ve kaplama malzemesi, parsel sınırları, konutların parsel içindeki konumu, konutların ve özel bahçelerin sokakla kurduğu ilişki, konutların topografya üzerindeki konumlanması ve birbiri ile olan ilişkisi, kamusal yapılar ve alanların doku içerisindeki yeri, yerleşim alanlarının dolu/boş ilişkisi ve topografya üzerinde yayılımı için okumalar yapılmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen kırsal yerleşimlerin verileri değerlendirilecek ve bu veriler ışığında dokunun biçimlenişi hakkında bilgiler elde edilmiştir.

Çimi Köyü, çalışma alanı olarak seçilmiş diğer iki yerleşim alanına göre daha eğimli bir araziye sahiptir. Köy bu eğimli arazi üzerine kademeli şekilde yerleşmiş yapıların bir araya gelmesiyle oluşmuş (EK-1), toplu yerleşim düzeni gösteren bir yerleşim alanıdır (Şekil 4.5). Çimi köyüne ulaşım Akseki İlçe merkezi üzerinden sağlanmaktadır. İlçeden gelen bağlantı yolu batı yönünden yerleşim düzeninin orta aksına bağlanmaktadır. Çimi yerleşim alanı kuzey güney doğrultusunda gelişim göstermiştir. Yerleşim dokusu beş adet cami çevresinde örgütlenen konut işlevi yüklenmiş yapılardan oluşmaktadır. Yerleşim alanının kuzey yönünde sokak kesişimlerinde bulunan küçük alanlarda, çevresinde bulunan yapılar ile sınırları çizilen meydanıcıklardan oluşan karşılaşma noktaları olduğu görülmüştür. Bu bölümde bulunan camiler de benzer şekilde diğer yapıların merkezinde kalarak odak noktası haline gelmişlerdir. Güney yönünde ise yerleşim alanının lineer bir kurguda gelişim gösterdiği izlenebilmektedir.



**Şekil 4.5.** Çimi Köyü yerleşim düzeni (Orijinal 2018)

Konutların içinde bulunduğu organik parseller ve bu parselleri birbirine bağlayan organik sokak dokusu köyün yerleşim alanı karakterini oluşturmuştur (Şekil 4.6). Yerleşim alanı içerisinde bulunan sokakların sınırları, geleneksel yapıların beden duvarları, bahçe duvarları, eğimli arazide inşa edilmiş istinat duvarları ya da direkt arazinin doğal koşulları ile çizilmiştir. Sokağı tanımlayan bu yapısal ve doğal elemanlar kırsal yerleşim dokusu içerisinde birbirinden farklı varyasyona sahip sınırlayıcıların oluşmasına ve doku içerisinde farklı görsel deneyimlerin yaşanmasına neden olmaktadır (Şekil 4.7). Çimi yerleşim dokusu içerisinde bulunan çeşme ve sarnıçlar organik sokak dokusuna eklenmiştir. Sokak, sarnıç ve çeşmelerin oluşturduğu tanımlı alan kırsal doku içerisinde odak noktası sayılabilecek nişler meydana getirmiştir (Şekil 4.8). Ayrıca dar bir kurguya sahip olan bu sokaklar doku içerisinde genişleyerek küçük meydanıklar oluşturmuşlardır.





Şekil 4.6. Çimi Köyü organik sokak dokusu (Orijinal 2018)



Şekil 4.7. Çimi Köyü sokak dokusu ve sınırlayıcı elemanlar (Orijinal 2018)



Şekil 4.8. Çimi Köyü sarnıç ve çeşmeler (Orijinal 2018)

Yüksek eğim oranına sahip Çimi yerleşim dokusunda iki sokağı birbirine bağlamak ve yamaç üzerine konumlanmış konutlara erişim sağlayabilmek adına merdivenli sokak kurgusu oluşturulmuştur. Bu merdivenli sokaklar doku içerisinde özgün kurgusu ve malzemesi değişmemiş halde varlığını sürdürmektedir (Şekil 4.9). Buna karşılık köyde sokakların büyük bir bölümünün kaplama malzemeleri özgün durumunu koruyamamış, süreç içerisinde modern malzemeler ile değiştirilmiştir. Günümüzde ana aks olarak kullanılan köyün Akseki İlçe merkezi ile bağlantısını sağlayan kuzey-güney yönü doğrultusunda uzanan yol asfalt malzeme ile kaplanmıştır. Diğer sokaklarda asfalt, çakıltaşı ve toprak malzeme kullanıldığı görülmektedir. Köyün yerleşim alanında özgün yol kaplaması yer yer bulunmasına rağmen genel yol ağı organizasyonunda kendini gösterememektedir.

Bu organik sokak dokusu ile birbirine bağlanan yapı adaları içerisinde kübik, yerel ya da modern yapım tekniği ile inşa edilmiş yapılar bulunmaktadır. Dikdörtgen ve kareye yakın planlı bu yapılar kırma ya da beşik çatı ile örtülmüştür. Dokudaki bu çatılara kaplama elemanı olarak alaturka, Marsilya ve beton kiremitler kullanılmıştır. Çimi köyünü oluşturan bu yapılar topluluğu arazi üzerine ayırık nizam düzeninde yerleşmiştir. Yamaç üzerinde konumlanan köyde yapılar kendi oluşturdukları sekilerde, arazi eğimine uyumlu şekilde konumlanmışlardır. Köyde bulunan yapılar parsellerin ortasında, parsel sınırında inşa edilmiştir. Yapıların parsel üzerinde buldukları konum gibi köy yaşamına, dış dünyaya olan bağlantı şekilleri de farklılık göstermektedir. Dokuyu oluşturan sokaklar ve diğer bir bileşen olan konutların kurdukları ilişki ve kamusal alandan özel alana geçiş biçimi düzeni köy içerisinde değişim göstermektedir. Kamusal alan, doğrudan özel alan olan yapıların iç mekânına erişilebildiği gibi, kamusal alan olan sokaktan, görece ikincil özel alan vurgusu taşıyan bahçeye erişim, bahçe üzerinden iç mekân geçişin gözlemlendiği durumlarda bulunmaktadır.



**Şekil 4.9.** Çimi Köyü merdivenli sokak dokusu (Orijinal 2018)

Sarıhacılar Köyü, içinde bulunduğu havzanın topografya koşullarına benzer şekilde, eğimli bir fiziksel yapıya sahiptir (Şekil 4.10). Yerleşim alanı, dokunun sınırından geçen tarihi kervan yoluna bağlanmış yapı topluluklarının bir araya gelmesi ile şekillenmiştir (EK-2). Organik bir sokak yapısına sahip olan yerleşme alanında, yapıların konumlandığı yapı parsellerinin de organik formda olduğu görülmüştür (Şekil 4.11). Sarıhacılar Köyüne ulaşım Antalya-Konya ana yoluna eklenen bağlantı yolu aracılığı ile sağlanmaktadır. Ana yol ile bağlantı köyün batı yönünden sağlanırken tarihi kervan yolu da yerleşim alanının doğusundan geçerek Akseki ilçe merkezine ulaşmaktadır. Sarıhacılar Cami köyün batı yönünde konumlanmaktadır. Sarıhacılar

Cami, köy odası ve çevresindeki yapılar tarafından sınırlanan, günümüzde hediyelik eşya satılan alan, yerleşim dokusunun toplanma mekanını oluşturmaktadır.



Şekil 4.10. Sarıhacılar Köyü yerleşim düzeni (Orijinal 2018)



Şekil 4.11. Sarıhacılar Köyü organik sokak dokusu (Orijinal 2018)

Kuzey yönüne doğru yerleşim alanının kurulduğu topografyanın eğimi artmakta, yapılar yamaç üzerine oturmaktadır. Yamaç eteklerinde, eğimin azaldığı bölgelerde tanımlı, düz boşluklar oluşmuştur. Eğimli arazi üzerinde organik yapı sokaklar ve net bir geometriye sahip olmayan yapı adaları kurgulanmıştır. Sarıhacılar köyünde sokaklar, parseller, taş yığma ya da düğmeli duvar sistemi ile oluşturulmuş bahçe duvarları ve geleneksel yapıların beden duvarları ile belirlenmiştir. Özgün niteliğini kaybetmeyen sınırlayıcı elemanlar doku karakterini günümüze aktarmaktadır (Şekil 4.12). Sarıhacılar yerleşme dokusunu oluşturan organik sokak sisteminin özgün taş kaplama malzemeleri varlığını sürdürmektedir. Köye erişimi sağlayan bağlantı yolunun yerleşim alanına bağlandığı bölümde günümüzde asfalt yol kaplaması görülmektedir. Bu bölüm dışında tarihi kervan yolu ve dokuyu oluşturan sokak ağında dokunun özgün sokak döşemesi izlenebilmektedir. Yerleşim alanında organik sokak ağı içerisinde sarnıçlara rastlanmaktadır (Şekil 4.13). Sokak kurgusuna eklenen doku içerisinde kendi özel boşluklarını oluşturan bu sarnıçların dışında, köyün doğu yönünde yapılardan bağımsız konumlanmış sarnıçlar bulunmaktadır. Yerleşim dokusu içerisinde bulunan sarnıçlar organik formlu yapı adaları arasında sınırlanmış alanlarda konumlanmaktadır.



**Şekil 4.12.** Sarıhacılar Köyü sokak dokusu ve sınırlayıcı elemanlar (Orijinal 2018)



**Şekil 4.13.** Sarıhacılar Köyü sarnıçlar (Orijinal 2018)

Yapı adaları içerisinde havzanın genel yapı karakterini tekrar eden dikdörtgen planlı, kübik, düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiş yapılar bulunmaktadır. Bu geleneksel yapılar beşik çatı örtüsü ile bitirilmiştir. Çok sık rastlanmamakla birlikte dokuda ikisi restorasyon uygulaması görmüş, biri yeni inşa edilmiş olmak üzere 3 adet yapıda kırma çatı örneği bulunmaktadır. Dokuda çatı örtü malzemesi olarak alaturka kiremitler kullanılmıştır. Toplu yerleşim karakterinde olan Sarıhacılar köyünde yapılar ayırık nizam düzeninde arazi üzerine yerleşmiştir. Geleneksel yapılar parseller içerisinde arazinin bir köşesini ya da bir ayrıtını tutacak şekilde konumlanmıştır. Arazinin eğimli ve kayalık yapısına uygun şekilde yamaçta eğime oturan yapılara, kayalık zemin üzerine inşa edilmiş yapılara rastlanmaktadır. Köy merkezinde bulunan yapıların bahçe duvarları bulunurken, yerleşim alanının kenarlarında çevresindeki kayalık doku ile sınırlanmış, bahçe duvarı olmayan yapılar görülmektedir. Bu durumun devamında dokudaki yapıların sokakla kurduğu ilişkide değişiklik gösterir. Yapılar özel bahçeleri üzerinden sokağa bağlanacak ya da doğrudan sokağa açılacak şekilde biçimlenmiştir.

Çalışma alanlarından diğer biri olan Emiraşıklar Köyü yamaca konumlanmış, eğimli araziye sahip, toplu yerleşim özelliği gösteren bir dokudur (Şekil 4.14). Yerleşim

alanı kurgusunun, merkezden geçen ana aks ve bu ana aksın her iki tarafında gelişen organik ikincil akslardan ve yapı topluluklarından oluştuğu görülmektedir (EK-3). Köyün merkezinden geçen ana aks kuzey yönünde İbradı ilçesi, güney yönünde Antalya-Konya ana yoluna bağlanmaktadır. Dokunun odak noktası olan Emiraşıklar Cami kuzey yönünde, köyün ana aksı üzerinde konumlanmaktadır. Diğer bir odak noktası olan Sadık Bardakçı Meydanı köyün merkezine yakın konumdadır. Köy meydanı, çevresinde bulunan geleneksel konutlar tarafından sınırlandırılmıştır. Meydanda sarnıç, sarnıcın üzerinde çocuk parkı bulunmaktadır (Şekil 4.15). Kırsal dokuda odak noktası olarak görülen cami ve köy meydanı birbirinden bağımsız olarak kurgulanmıştır.



**Şekil 4.14.** Emiraşıklar Köyü yerleşim düzeni (Orijinal 2018)



**Şekil 4.15.** Emiraşıklar Sadık Bardakçı Meydanı sarnıç ve çocuk parkı (Orijinal 2018)

Eğimli bir topografyaya sahip yerleşim alanında kuzeydoğu yönünde eğim artıp sokaklar dikleşirken, güney batı yönüne gidildikçe eğimin azaldığı, düzlük alanların oluşmaya başladığı görülmektedir. Yamaç üzerine kurgulanan yerleşim dokusunda eğime dik gelişen organik yapılı sokak ağının şekillendiği gözlemlenmiştir (Şekil 4.16). Bu organik sokak dokusu aynı zamanda organik yapı adalarını da birbirine bağlamaktadır. Yapı adalarının ve sokağın sınırları bahçe duvarları ya da yapıların beden duvarları ile çizilmiştir. Yerel yapım sistemi ile üretilmiş yapıların beden duvarları, benzer şekilde üretilen özgün bahçe duvarları, çimento harçlı yığma taş ve briket bahçe duvarları, betonarme yapıların beden duvarları organik sokak dokusunun ve yapı parsellerinin sınırlayıcı elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde dokuyu oluşturan sokakların özgün kaplama malzemesi asfalt, beton parke taşları gibi modern malzemeler ile değiştirilmiştir. Özgün sokak döşemesine dokuda bulunan bazı

geleneksel yapıların sokak girişlerinde rastlanmaktadır. Köyün ana aksı asfalt malzeme ile kaplanmış, ana aksa bağlanan ara yollara ise beton parke taşlar döşenmiştir. Doku içerisinde toprak zemin olarak kullanılan sokaklarda görülmektedir. Yerleşim alanının bir diğer bileşeni çeşme ve sarnıçlardır (Şekil 4.17). Çeşmeler köyün ana aksı üzerine eklenmiştir. Yerleşim alanında bulunan sarnıçlar doku içerisinde kendi kentsel boşluklarını oluşturmuşlardır. Yapı adaları arasında karşılaşma noktaları haline gelmişlerdir.



Şekil 4.16. Emiraşıklar Köyü organik sokak dokusu (Orijinal 2018)



Şekil 4.17. Emiraşıklar Köyü çeşme ve sarnıç (Orijinal 2018)

Net bir geometriye sahip olmayan bu yapı adaları içerisinde dikdörtgene yakın planlı, kübik yapılar bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı bu yapılar dokuda beşik ya da kırma çatı ile örtülmüş, çatıların kaplama malzemesi olarak alaturka ve Marsilya kiremit kullanılmıştır. Emiraşıklar Köyünde söz konusu bu yapılar birbirine bitişik olarak inşa edilmemiştir. Her bir yapı kendi parseli içerisinde komşu yapılardan kopuk, ayırık nizam düzeninde kurgulanmıştır. Yapılar aynı zamanda eğimli araziye uyumlu, arazinin kotlarını kullanan, eğimli araziye oturan bir şekilde tasarlanmıştır. Doku içerisinde gözlemlenen ayırık nizama da bağlı olarak birbirini engellemeyen, manzarasını, havasını, güneş ışığını kapatmayan bir yerleşim dokusu kurgusu gözlemlenmektedir. Emiraşıklar köyünde bulunan yapılar parsellerde, parselin ortasında, parsel sınırında ya

da parselin tamamını kullanacak şekilde konumlanmışlardır. Parselde yapının dışında kalan alanlar bahçe olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde kullanıcıların kendine özel, içerisinde ağaçların bulunduğu yeşil alanlarını oluşturmaktadır. Yapıların parsel üzerinde konumlanma şekli sokakla kurdukları ilişkiyi ve yapıların iç mekanına erişim şeklini etkilemektedir. Emiraşıklar yerleşim alanında yapılara erişim iki şekilde gerçekleşmektedir. Yapılar direkt olarak sokağa açılmakta ya da konut ilk olarak kendi özel bahçesine açılmakta daha sonra konutların sokakla kurduğu ilişki ise bahçe üzerinden sağlanmaktadır. Bu erişim biçimleri sokak-konut ve sokak-bahçe-konut sıralaması şeklinde açıklanabilir.

#### 4.1.2.2. İşlev analizi

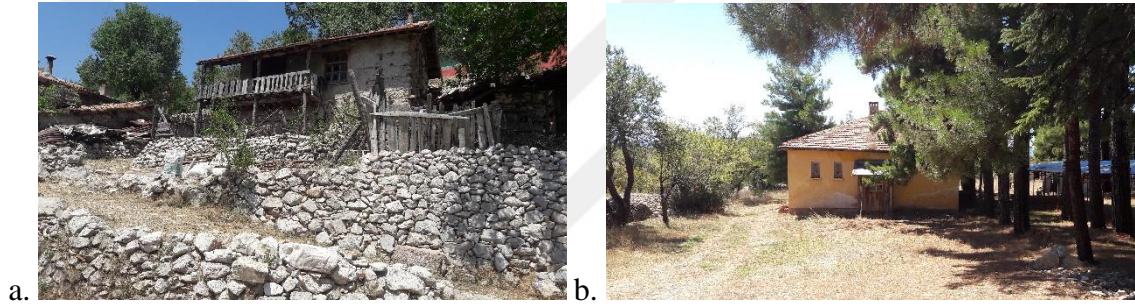
Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim alanlarında bulunan yapıların işlevlerini belirlemek amacı ile her üç dokuda analiz çalışması yapılmıştır. Yerleşim alanlarında konut işlevi yüklenen yapılar yoğunluk göstermektedir. Bunun yanı sıra dini yapılar, çeşme ve sarnıçlar dokuyu oluşturan önemli bileşenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmaya konu olan yerleşim alanlarında bulunan yapıların işlevsel olarak nasıl örgütlendiği, doku içerisindeki dağılımları incelenmiştir.

Çimi Köyünde bulunan 230 adet yapı işlev analizi kapsamında incelenmiştir (EK-4). Yerinde incelemeler sonucunda köyde, 148 tane konut, 5 adet cami, 36 tane ahır-depo, 7 adet çeşme ve sarnıç, birer adet köy odası, muhtarlık, ticari yapı ve un değirmeni, 22 adet yıkılmış yapı olduğu görülmüştür. Yerleşim dokusu içerisinde yer alan yapıların %64'ü konut olarak işlevlendirilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen konutların zemin katları ahır, samanlık, kiler gibi işlevleri barındırırken üst katları kullanıcıların yaşam alanı olarak kurgulanmıştır. Konut olarak işlevlendirilmiş yapıların bahçesinde ahır ve depo gibi kullanımlara hizmet eden yapıların oranı %16'dır. Diğer iki yerleşim alanından farklı şekilde Çimi Köyünde beş adet cami yapısı bulunmaktadır. Bu ibadet yapılarının diğer yapılara oranı %2'dir. Kuzeyden güneye doğru camiler Katrancı Cami, Orta Cami, Aşağımahalle Cami, Çukur Cami, Soğanlı Cami olarak adlandırılmaktadır. Köyün ilçe merkezine bağlantı yolu üzerinde bulunan, Aşağımahalle Cami olarak bilinen ibadethanenin 300 yıllık olduğu söylenmektedir (Şekil 4.18). Kare planlı caminin iç mekânında zeminden 115 cm yükseklikte kadınlar mahfili bulunmaktadır. Çatı örtüsü iç mekânda tavan göbeği ile süslenmiş düz ahşap tavan ile dış mekânda kırma çatı ile örtülmüştür. Aşağımahalle Cami havzaya özgü olan L merdiven ile ulaşılan ahşap minareye sahiptir (Sağiroğlu 2016). Bu ahşap direk üzerine konumlanmış sekizgen şerefeli köşk minare giriş kapısı yanına konumlandırılmıştır (Tay 2017a).



**Şekil 4.18.** Çimi Köyü Aşağımahalle Cami (Orijinal 2018)

Kırsal konut dokusu arasına eklenmiş doku içerisinde kendi özel bölgelerini tanımlamış 7 adet sarnıç ve çeşme %3'lük orana sahiptir. Köyün ana aksı olarak tanımlanabilecek yolun üzerinde bulunan sarnıç, Orta Cami ve karşısında yer alan sarnıç anıtsal yapı olarak tescillenmiştir. Dokuyu oluşturan organik sokaklara, sarnıçlara ve yapılara bitişik şekilde konumlanan yedi adet çeşme köyde yer almaktadır. Çeşmelerden bazıları camilerle etkileşim halinde kurgulanırken, bazıları doku içerisinde tekil olarak konumlanmaktadır. Bu işlevlere sahip yapıların yanı sıra Soğanlı Cami yanında konumlanan, eskiden bakkal olarak kullanılmış yapı günümüzde ticari işlevini kaybetmiş, atıl durumda bulunmaktadır. Çimi köyü kuzey- güney doğrultusunda uzanan ana aksta eğimli araziye konumlanmış iki katlı köy odası bulunmaktadır (Şekil 4.19a). Ayrıca konut dokusu içerisinde yer alan bir geleneksel konuta eklenmiş un değirmeni yapısı yer almaktadır. Değirmen de bakkal olarak işlevlendirilmiş yapıya benzer şekilde günümüzde işlevini kaybetmiş durumdadır. Köyün konumlandığı yamacın eteklerinde okul ve bahçesinde çocuk oyun alanı bulunmaktadır (Şekil 4.19b). Okulda eğitim ve öğretim yapılmamakta, fakat Çimi Köyünde gerçekleştirilen Kardelen Festivali okul bahçesinde düzenlenmektedir. İşlevini kaybetmiş olan okul yapısı günümüzde toplanma alanı olarak kullanılmaktadır.

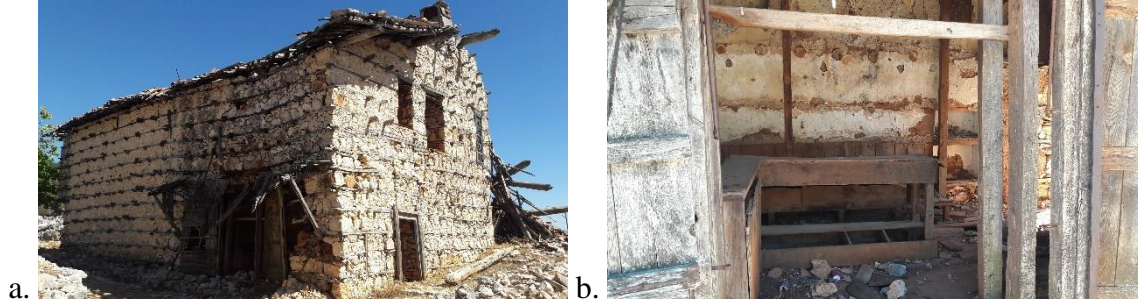


**Şekil 4.19. a)** Çimi Köyü köy odası; **b)** Çimi Köyü okulu (Orijinal 2018)

Sarıhacılar yerleşim dokusunda oluşturan 89 adet yapının işlev analizi yapılmıştır (EK-5). Bu yapılardan 30 tanesi günümüzde yıkılmış durumdadır. Köyde 40 tane konut, 10 adet sarnıç, birer adet otel, cami, çeşme, ahır-depo, sağlık ocağı, han, köy odası, su deposu ve müze olarak işlevlendirilmiş yapı bulunmaktadır. İşlev analizi sonuçlarına göre yerleşim alanı karakterini %45'lik oran ile konut yapılarının oluşturduğu söylenebilir. Sarıhacılar köyünde konut işlevinde kullanılan yapıların zemin katları depo, ahır gibi işlevlere ayrılmışken, birinci kat yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Köyde bulunan iki adet konut yapısı zemin katında barındırdığı ticari fonksiyona sahip mekân ile diğerlerinden ayrılmaktadır (Şekil 4.20a, b). Fakat günümüzde bu mekanlar ticari faaliyet işlevini sürdürmemektedir. Yerleşim alanında konutların oluşturduğu yapı topluluğu içerisinde ve bu topluluktan bağımsız olarak köyün doğu yönünde bulunan sarnıçlar, toplam yapıların %12'sini oluşturmaktadır. Özgün işlevi konut olan ama günümüzde otel yapısına dönüştürülen yapı oranı %1'dir. Yerleşim alanında birer adet bulunan diğer yapıların oranları ise yapılan analiz çalışması doğrultusunda %1 olduğu görülmüştür. Sarıhacılar Cami yerleşim alanı için önemli anıtsal bir yapıdır (Şekil 4.21). Dikdörtgen plana sahip cami yapısı, kuzey yönünde farklı dönemde inşa edilmiş ek oda ve doğu duvarı bitişiğinde bulunan kare kaideye oturan, silindirik gövdeli minareden oluşmaktadır. Caminin iç mekânı dört ahşap ayak üzerinde taşınan düz ahşap tavan ile kapatılmış ve kuzey yönüne ahşap



kadınlar mahfili konumlandırılmıştır. Caminin mihrap ve minberinde özgün bir ahşap işçiliği mevcuttur. Yapının ne zaman inşa edildiği kesin olarak bilinmemekle birlikte 19. yüzyıl yapısı olduğu söylenebilir (Tay 2017b).



**Şekil 4.20. a)** Sarıhacılar Köyü ticari işlev barındıran konut; **b)** ticari mekan iç görünüm (Orijinal 2018)

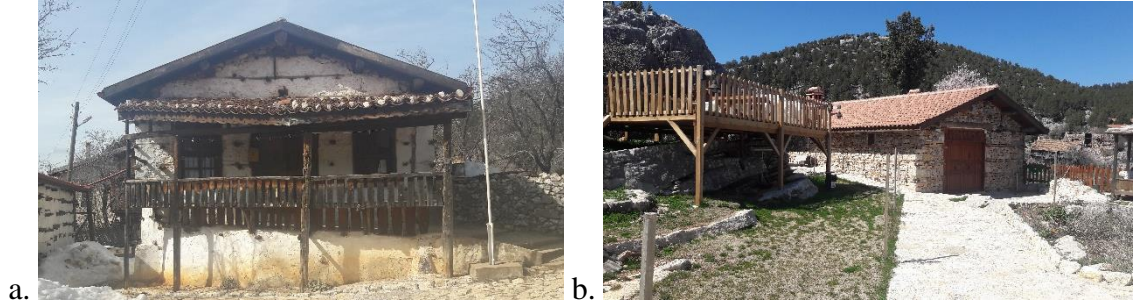


**Şekil 4.21.** Sarıhacılar Köyü camii (Orijinal 2018)

Köyün bir diğer kamusal yapısı olan köy odası Sarıhacılar Caminin karşısında konumlanan tek katlı yapıdır (Şekil 4.22a). Dikdörtgen planlı, tek hacimden oluşan yapının iç mekânı düz ahşap tavan ile yapının üstü ise beşik çatı örtüsü ile kapatılmıştır. Yapının doğuya bakan giriş cephesi üzerinde ahşap ayaklar ile taşınan sundurma yer almaktadır (Tay 2016). Sarıhacılar Cami'nin karşısında tek katlı olarak inşa edilmiş köy odası günümüzde strüktürel bütünlüğünü koruyan yapılardan biridir. Bu köy odası dışında, Sarıhacılar yerleşim dokusunda üç adet daha köy odasının olduğu Akseki Belediyesi'nden alınan hali hazır paftalarda görülmüştür. Fakat bu üç köy odası günümüzde yıkılmış durumda bulunmaktadır. Köyün ana yol ile bağlantı noktasında, mezarlık sınırında bir adet çeşme bulunmaktadır. Yerleşim dokusu içerisinde dağılmış olan sarnıçlarda bulunan tulumbalar ile köy içerisindeki su ihtiyacı karşılanmaktadır. Sağlık ocağı yapısı köyün kuzey ucunda konumlanmaktadır ve günümüzde harabe durumda bulunan, kullanılmayan bir yapıdır. Köyün doğu sınırından geçen tarihi kervan yolu üzerinde bulunan han yapısı günümüzde kafeterya olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.22b).

Emiraşıklar yerleşim alanında yapılan işlev analizi kapsamında 107 adet yapı incelenmiştir (EK-6). Köyde incelenen yapıların 10 tanesi günümüzde yıkılmış durumdadır. Dokuda bulunan diğer yapıların 69 tanesi konut, 2 tanesi sarnıç, 3 tanesi çeşme, 14 tanesi ahır-depo olarak kullanılmaktadır. Bu işlevlere sahip yapılara ek birer adet cami, muhtarlık, sağlık ocağı, otel, halı dokuma fabrikası ve müze olarak kullanılan

yapılarda doku içerisinde yer almaktadır. Diğer iki yerleşim alanına benzer şekilde Emiraşıklar köyünde de konut işlevi yüklenmiş yapıların %64'lük oran ile yoğun olarak görüldüğü söylenebilir. Yerleşim alanında bulunan geleneksel konutlarda, havzanın karakterinin devamı niteliğinde, zemin katlar ahır, depo, samanlık gibi işlevlerde kullanılırken, üst katlar yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Yeni inşa edilmiş yapılarda ise her katın yaşam alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.



**Şekil 4.22. a)** Sarıhacılar Köyü köy odası (Orijinal 2017); **b)** han yapısı (Orijinal 2018)

Konut yapılarının bahçesinde ahır, depo gibi işleve sahip yapıların diğer yapılara oranı %13'tür. Köyde %2'lik orana sahip olan sarnıçlardan biri köyün Sadık Bardakçı meydanında bulunmaktadır. Diğer ise köyün ana aksı üzerine eklenmiş ve bu konumu ile kendine özel ikincil bir meydan oluşturmuştur. Köyü ikiye ayıran, ana aks üzerinde bulunan çeşmeler %3'lük orana sahiptir. Köyün kuzey çıkışında bulunan çeşmenin aynı zamanda hayvanları sulamak için yapılmış kanalları bulunmaktadır. Yerleşim alanı için önemli, merkezi bir yapı olan Emiraşıklar Cami ana aks üzerinde yol kotunun üstünde merdivende ulaşılan yüksek bir alanda yer almaktadır (Şekil 4.23). Cami kareye yakın planlı, prizmatik kütle kurgusu ile yerel yapım tekniği olan düğmeli duvar tekniği kullanılarak inşa edilmiştir. Caminin giriş kapısında inşa tarihinin 1878 yılı olduğu belirtilmiştir. Giriş yönüne yakın dönemde bir mekân ve minare eklenmiştir. Caminin iç mekânı düz ahşap tavan ile kapatılmış ve kuzey yönüne ahşap ayaklar üzerine kurulu kadınlar mahfili konumlandırılmıştır. Emiraşıklar caminin ahşap doğramaları pvc doğrama ile değiştirilmiş ve iç mekandaki minber, mihrap ve vaaz kürsüsü seramik ile kaplanmıştır (Tay 2017a).



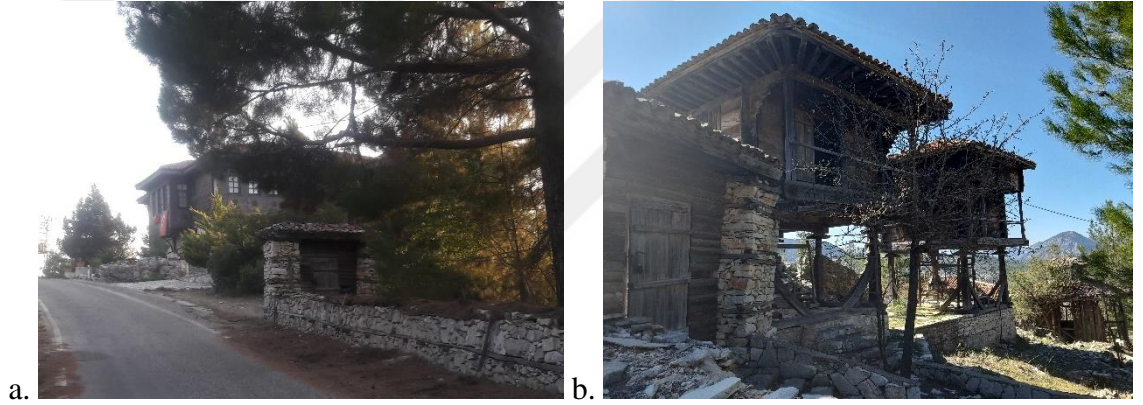
**Şekil 4.23.** Emiraşıklar Köyü camii (Orijinal 2018)

Emiraşıklar Cami karşısında ana aksa bağlı muhtarlık yapısı yer almaktadır. Yerleşim alanının güney yönünde sağlık ocağı, halı dokuma fabrikası, otel, otele hizmet eden ahırlar ve müze bulunmaktadır (Şekil 4.24a, b, Şekil 4.25a, b). Halı dokuma fabrikası, sağlık ocağı yapısı, ahırlar ve müze günümüzde kullanılmamaktadır. Köyde

bulunan müze, okul binası ve Karadeniz bölgesinden getirilmiş serenderlerin yeniden işlevlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Köyün girişinde bulunan otel yapısı günümüzde işler durumdadır. Emiraşıklar Köyünde bir konut yapısına eklenmiş un değirmenin olduğu köy halkı ile yapılan konuşmalar sonucu öğrenilmiştir. Fakat değirmen günümüzde yıkılmış yapılar arasında bulunmaktadır.



**Şekil 4.24. a)** Emiraşıklar Köyü sağlık ocağı; **b)** Emiraşıklar Köyü halı dokuma fabrikası (Orijinal 2018)



**Şekil 4.25. a)** Emiraşıklar Köyü otel yapısı; **b)** otele ait serenderler (Orijinal 2018)

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde yapılan işlev analizi doğrultusunda yerleşim alanlarını oluşturan yapıların büyük bir bölümü konuttur (Çizelge 4.1). Dini yapılar, çeşmeler ve sarnıçlar yerleşim alanlarının önemli bir bileşenidir.

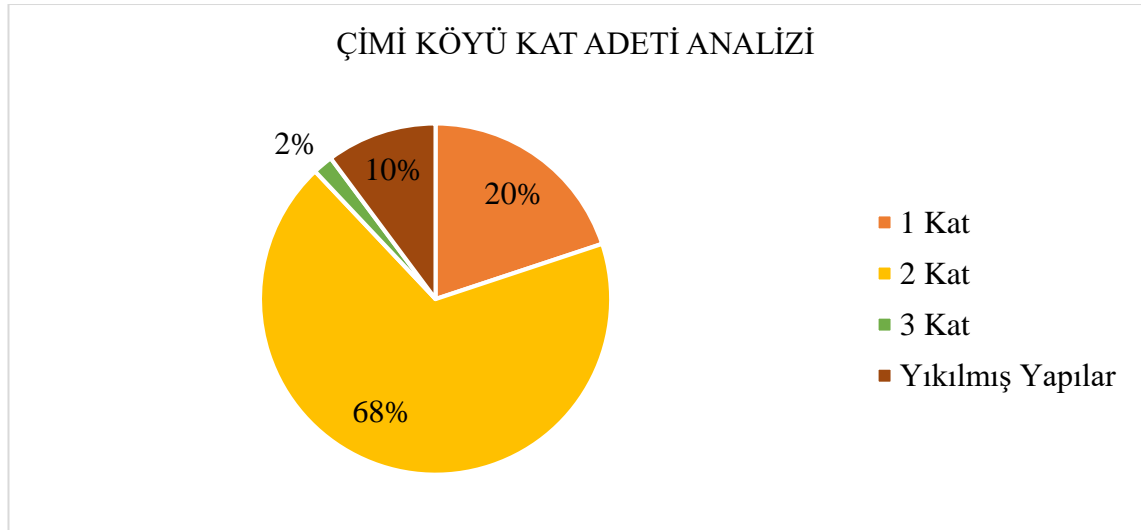
#### 4.1.2.3. Kat adeti analizi

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim dokularının gabari karakterini ve dokulardaki gabari değişimini anlamak için yapıların kat adeti incelenmiştir. Geleneksel yapıların yükseklikleri ve bu yüksekliğin doku karakterinin oluşumuna etkisi irdelenmiştir. Ayrıca kırsal dokulara eklenen yeni yapıların kat adetlerinin dokunun gabari özelliklerine olan etkisi, yarattığı değişim gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yapılan kat adeti analiz çalışmasında yapılar tek katlı, iki katlı ve üç katlı olarak gruplandırılmıştır.

Çimi yerleşim alanının gabari karakterini incelemek için 216 adet yapı incelenmiştir (EK-7). Yapılan analiz çalışması sonucuna göre 43 adet yapının bir katlı, 147 adet yapının iki katlı, 4 adet yapının üç katlı olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.26).

Çizelge 4.1. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri işlev analizi tablosu

İŞLEV ANALİZİ						
Değerlendirme	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Dini Yapı	5	2%	1	1%	1	1%
Sarnıç	7	3%	10	12%	2	2%
Çeşme	7	3%	1	1%	3	3%
Konut	148	64%	40	45%	69	64%
Ahır-Depo	36	16%	1	1%	14	13%
Köy Odası	1	1%	1	1%	0	0%
Muhtarlık	1	1%	0	0%	1	1%
Sağlık Ocağı	0	0%	1	1%	1	1%
Su Deposu	0	0%	1	1%	0	0%
Müze	0	0%	1	1%	1	1%
Otel	0	0%	1	1%	1	1%
Han	0	0%	1	1%	0	0%
Halı Dokuma Fabrikası	0	0%	0	0%	1	1%
Serender	0	0%	0	0%	3	3%
Un Değirmeni	1	1%	0	0%	0	0%
Ticaret	1	1%	0	0%	0	0%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	34%	10	9%
Toplam	230	100%	89	100%	107	100%



Şekil 4.26. Çimi Köyü kat adeti dağılımı

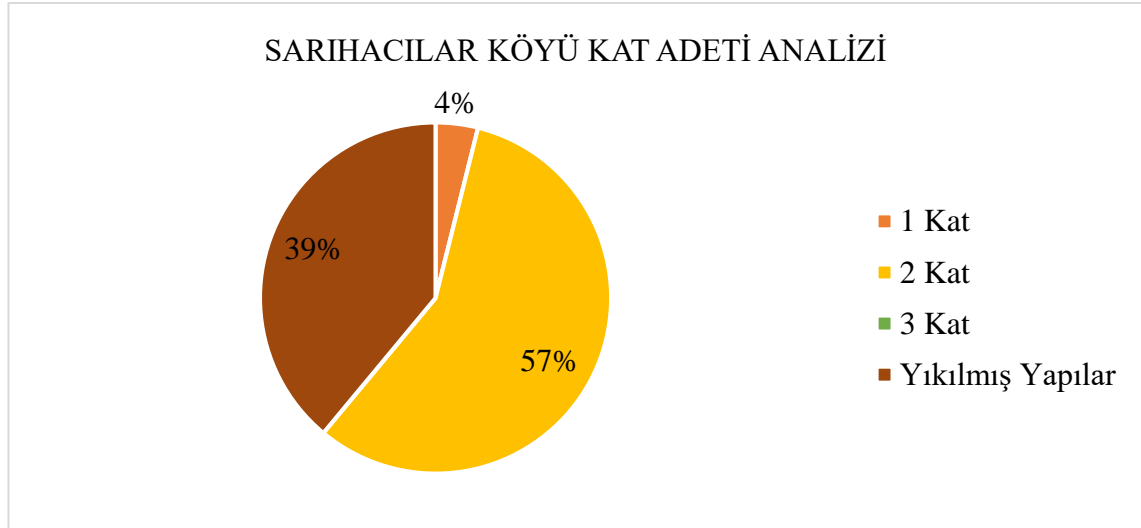
Köyde bu yapıların haricinde 22 adet yapı yıkılmış durumda bulunmaktadır. Çimi köyünde tek katlı yapılar tüm yapıların %20'lik bölümünü oluşturmaktadır. İki katlı olarak inşa edilmiş yapıların diğer yapılara oranı %68'dir (Şekil 4.27a, b). Üç katlı

yapıların oranı ise %2'dir. İki katlı yapıların yüksek orana sahip olma sebebinin, yerleşim alanında geleneksel sistem ile inşa edilmiş, konut işlevli yapıların yoğun bir doku oluşturması olduğu söylenebilir. Çimi kırsal yerleşim alanında yapılan işlev analizi doğrultusunda konut yoğun bir doku gözlemlenmiştir. Konut işlevi yüklenmiş yapılar homojen bir şekilde doku içerisinde yayılmış durumdadır. Yerleşim alanı içerisinde gözlenen bu homojen dağılıma paralel olarak iki katlı yapıların yoğunluğu diğer iki gruba göre daha fazladır. Eğimli bir araziye konumlanmış olan yerleşim alanında iki katlı konutların bazıları eğimli araziye oturtularak tasarlandığı için bir yönden tek katlı bir yönden iki katlı olarak algılanmaktadır. Bu yapılarında girişi iki kat hacmi görebildiğimiz zemin kattan sağlanmaktadır. Doku içerisinde gözlemlenen 4 adet üç katlı yapı yakın dönemde, betonarme sistem ile inşa edilmiştir. Yerleşim alanı içerisinde %3 orana sahip üç katlı yapılar doku içerisinde tekil olarak dağılmıştır.



**Şekil 4.27. a)** Çimi Köyü iki katlı konut; **b)** üç katlı konut (Orijinal 2018)

Sarıhacılar köyünde bulunan yapıların kat adetinin belirlenmesi için 77 tane yapı incelenmiştir (EK-8). Yerleşim alanında yerinde yapılan kat adeti analizi sonuçları doğrultusunda 3 adet yapının bir katlı, 44 adet yapının iki katlı olduğu görülmüştür (Şekil 4.28).



**Şekil 4.28.** Sarıhacılar Köyü kat adeti dağılımı

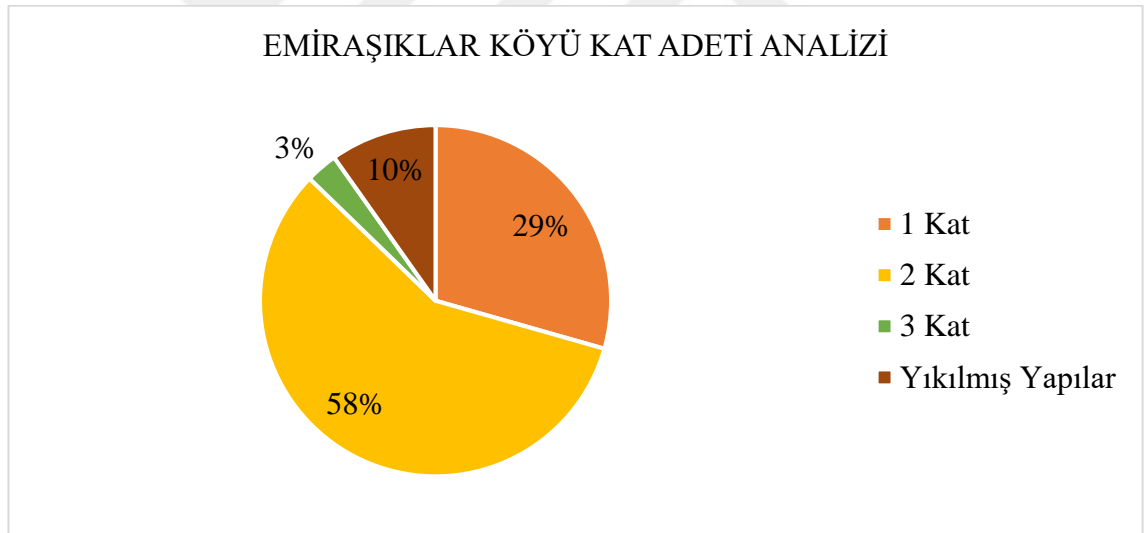
Kırsal yerleşim alanında 30 adet yapı günümüzde yıkılmış durumda bulunmaktadır. Dokuda bulunan bir katlı yapıların diğer yapılara oranı %4'tür.

Sarıhacılar Köyünde düğmeli duvar tekniği ile üretilmiş, iki katlı, konut işlevli yapılar yerleşim dokusunun genel karakterini oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak iki katlı yapılarda doku içerisine homojen ve yoğun olarak dağılmıştır. İki katlı yapılar, dokuda bulunan diğer yapılar içinde %57'lik bir oran sahiptir (Şekil 4.29).



**Şekil 4.29.** Sarıhacılar Köyü iki katlı yapılar

Emiraşıklar köyünde bulunan yapıların kat adetlerinin belirlenmesi için yapılan analiz kapsamında 102 adet yapı incelenmiştir (EK-9). Kat adeti analiz çalışması için değerlendirme ölçütü olarak belirlenen gruplara yapıların dağılımının; 30 adet bir katlı, 59 adet iki katlı, 3 adet üç katlı olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.30).



**Şekil 4.30.** Emiraşıklar Köyü kat adeti dağılımı

Emiraşıklar köyünde bulunan tek katlı yapılar diğer yapılar içinde %29'luk bölümü kapsamaktadır (Şekil 4.31a). İki katlı yapıların dokudaki diğer yapılara oranı %58'dir (Şekil 4.31b, c, d). Çimi ve Sarıhacılar köylerine benzer şekilde Emiraşıklar yerleşim dokusunda da iki katlı yapıların oranı fazladır. Bu yapılar yerel yapıım sistemi olan düğmeli duvar tekniği ile yapılmış yapıların yanı sıra günümüze yakın dönemde inşa edilmiş yeni yapıları da içinde barındırmaktadır. Üç katlı olarak inşa edilmiş 3 adet yapı diğer yapıların %3'ünü oluşturmaktadır. Betonarme karkas sistem ile apartman şeklinde inşa edilmiş bu üç katlı yapılar kırsal dokuya uyumlu değildir. Dokuya hâkim olan iki kat yüksekliğindeki gabari karakterini bozmaktadır.



**Şekil 4.31. a)** Emiraşıklar Köyü tek katlı yapı; **b)** iki katlı geleneksel yapı; **c)** iki katlı yeni yapı; **d)** iki katlı yeni yapı (Orijinal 2018)

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yapılan kat adeti analizi doğrultusunda her üç köyde iki katlı yapıların yoğunlukta olduğu, daha az sayıda bir katlı yapıların bulunduğu görülmüştür (Çizelge 4.2). Yerleşim alanlarında bulunan üç katlı yapılar yeni inşa edilmiştir.

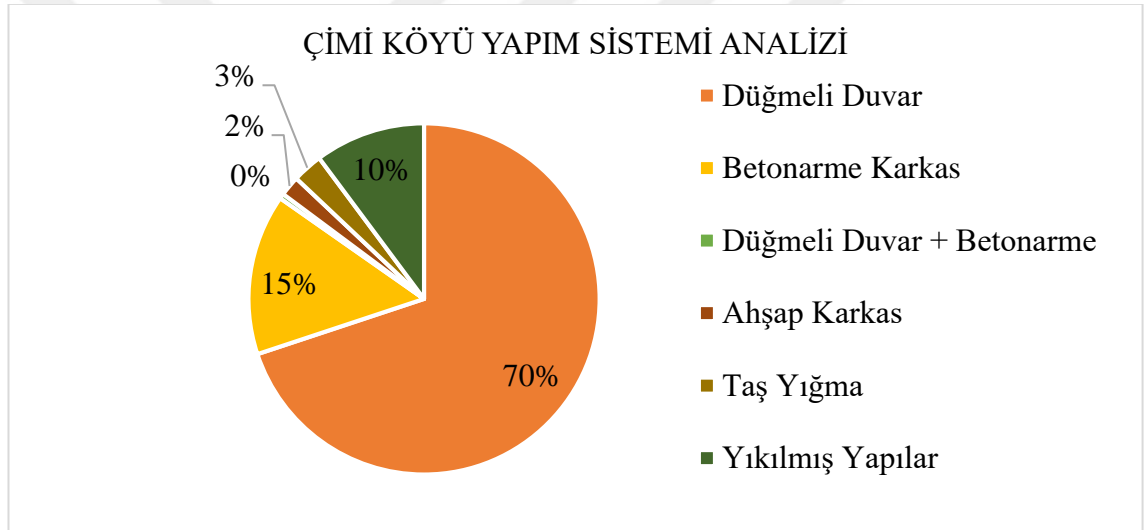
**Çizelge 4.2.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kat adeti analizi tablosu

KAT ADETİ ANALİZİ						
	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
Değerlendirme	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
1 Kat	43	20%	3	4%	30	29%
2 Kat	147	68%	44	57%	59	58%
3 Kat	4	2%	0	0%	3	3%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

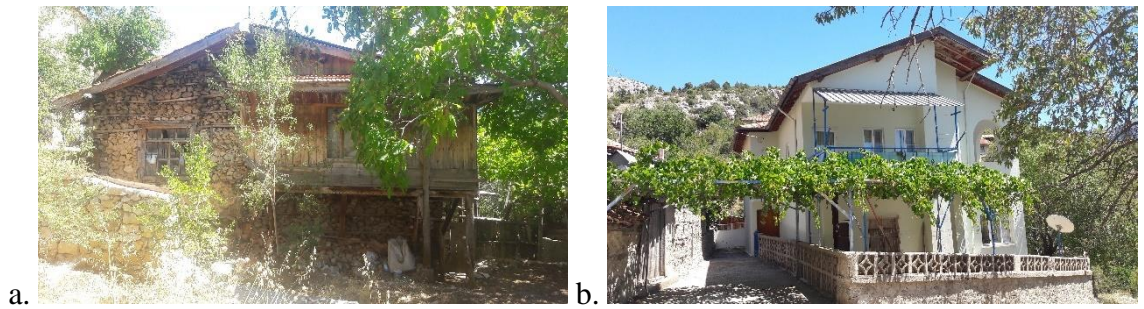
#### 4.1.2.4. Yapım sistemi analizi

Çalışma alanı olarak seçilen yerleşim alanlarında bulunan yapıların inşa edilme biçimlerini incelemek, yerleşim alanlarındaki yapım sisteminin değişimini gözlemlemek amacı ile yapım sistemi analizi yapılmıştır. Kırsal yerleşim alanlarında bulunan yapı stoku, yapım sistemi analiz çalışmalarında beş ana grupta değerlendirilmiştir. Her üç kırsal doku için oluşturulan bu yapım sistemi analiz grupları düğmeli duvar, betonarme karkas, ahşap karkas, yığma taş, düğmeli duvar + betonarme karkas şeklinde sınıflandırılmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen köylerden biri olan Çimi’de 216 adet yapı incelenmiştir (EK-10). Yapım sistemi analizi kapsamında incelenen bu yapılardan 151 tanesi düğmeli duvar, 32 tanesi betonarme karkas, 1 tanesi düğmeli ev + betonarme karkas, 4 tanesi ahşap karkas, 6 tanesi taş yığma sistem ile üretilmiştir (Şekil 4.32). Çimi Köyünde 22 adet yapının yıkılmış durumda olduğu görülmüştür. Kırsal yerleşim alanında havzanın yerel yapım tekniği olan düğmeli duvar tekniği ile üretilmiş yapıların daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Yapım sistemi analizine göre düğmeli duvar tekniği ile üretilen yapıların diğer yapılara oranı %70’tir (Şekil 4.33a). Betonarme karkas sistemle üretilmiş yapılar dokunun karakterini yansıtmayan apartman tipolojinde üretilmiş konut işlevli yapılardır. Köyde bulunan diğer yapılar içerisinde betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapılar %15’lik bölümü kapsamaktadır (Şekil 4.33b). Bir adet yapı, geleneksel konutun düğmeli duvar sistemi ile inşa edilen zemin katı üzerine, betonarme sistem ile eklenmiştir (Şekil 4.34). Bu yapı dokuda düğmeli duvar ve betonarme sistemin birlikte görüldüğü tek yapıdır. Analiz gruplarında düğmeli duvar + betonarme karkas olarak adlandırılan bu yapının diğer yapılara oranı %1’dir. Ahşap karkas sistemle üretilmiş yapıların oranı %1, taş yığma yapıların oranı ise %3’tür.



**Şekil 4.32.** Çimi Köyü yapım sistemi dağılımı



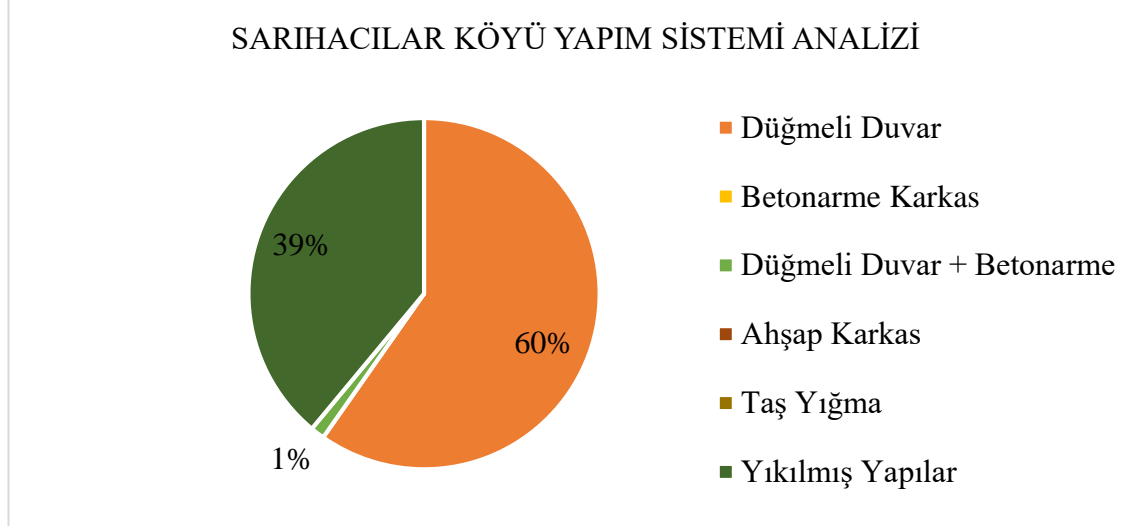
**Şekil 4.33. a)** Çimi düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yapı; **b)** betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapı (Orijinal 2018)





**Şekil 4.34.** Çimi Köyü düğmeli duvar ile üretilen zemin kat üzerine betonarme karkas sistem ile inşa edilmiş konut (Orijinal 2018)

Sarıhacılar Köyünde bulunan 77 adet yapı, yapım sistemi analiz başlığı kapsamında incelenmiştir (EK-11). Yapım sistemi analizi sonuçları doğrultusunda 46 adet düğmeli duvar, 1 adet düğmeli duvar + betonarme sistem ile üretilmiş yapı bulunduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.35). Yapım sistemi belirlenmiş olan bu yapıların dışında, kırsal doku içerisinde 30 adet yapının günümüzde yıkılmış durumda bulunduğu görülmüştür. Sarıhacılar Köyünün yerel yapım tekniği olan düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş geleneksel yapılardan oluşan doku karakterini günümüzde de sürdürdüğü görülmektedir (Şekil 4.36). Düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yapıların oranı %60'tır. Düğmeli duvar + betonarme sistemle üretilmiş sürekli kullanımda olan konut yapısı diğer yapıların %1'ini oluşturmaktadır. Geleneksel yapısı bozulmadan günümüze kadar ulaşan köyde yeni inşa edilen konut işlevli yapıda düğmeli duvar tekniği kullanılmıştır.



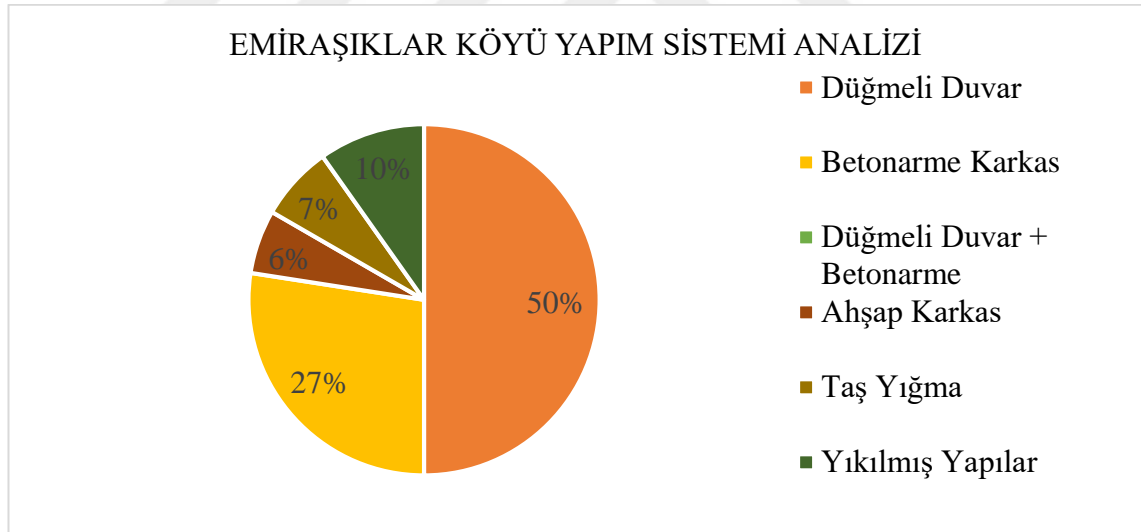
**Şekil 4.35.** Sarıhacılar Köyü yapım sistemi dağılımı

Emiraşıklar Köyünde yapım sistemi analiz çalışması kapsamında 102 adet yapı incelenmiştir (EK-12). Bu yapılardan 51 tanesi düğmeli duvar, 28 tanesi betonarme karkas, 6 tanesi ahşap karkas, 7 tanesi taş yığma sistem ile inşa edilmiştir (Şekil 4.37). Emiraşıklar köyünde 10 adet yapı günümüzde yıkılmış durumdadır. Çimi ve Sarıhacılar Köylerinde gözlemlenen analiz çalışması sonuçlarına benzer şekilde Emiraşıklar yerleşim alanında da düğmeli duvar sistemi ile inşa edilmiş yapıların sayısı diğer yapım sistemlerinden fazla olduğu görülmüştür. Yerleşim alanında yerel yapım sistemi ile



**Şekil 4.36.** Sarıhacılar Köyü düğmeli duvar ile inşa edilmiş yapılar (Orişinal 2018)

üretilen yapıların oranı %50'dir (Şekil 4.38). Emiraşıklar köyünde betonarme karkas sistem ile inşa edilen yapılar yerleşim alanında bulunan tüm yapıların %27'sini kapsamaktadır. Çalışma alanı olarak seçilmiş diğeri iki köyde bulunan betonarme yapılardan Emiraşıklar köyünde bulunan betonarme sistem ile inşa edilmiş yapıların oranının daha fazla olduğu görülmüştür. Emiraşıklar yerleşim dokusunda düğmeli duvar ve betonarme sistemin birlikte kullanıldığı herhangi bir yapıya rastlanmamıştır. Dokuda gözlemlenen ahşap karkas yapım sistemi, Karadeniz bölgesinden gelen serenderleri ve bazı depo, ahır yapılarını kapsamaktadır. Ahşap karkas yapım sistemi değerlendirme başlığı altında bulunan yapıların dokudaki diğeri yapılara oranı %6'dır. Yeni inşa edilmiş yapıların bir bölümü yığma taş ile inşa edilmiştir. Yığma sistem ile inşa edilen bu yapıların diğeri yapılara oranı %7'dir.



**Şekil 4.37.** Emiraşıklar Köyü yapım sistemi dağılımı

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yerleşim alanlarında gerçekleştirilen yapım sistemi analizine göre düğmeli duvar tekniği ile üretilen yapıların çoğunlukta olduğu görülmüştür (Çizelge 4.3). Betonarme karkas sistem ile üretilen yapılar, geleneksel yapılardan azdır. Yeni inşa edilmiş olan yapıların büyük bir çoğunluğu betonarme karkas sistem ile üretilmiştir.



**Şekil 4.38.** a) Emiraşıklar Köyü düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yapı; b) yığma taş sistem ile üretilmiş yapı; c) betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapı; d) ahşap karkas sistem ile üretilmiş yapı (Orijinal 2018)

**Çizelge 4.3.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri yapım sistemi analizi tablosu

YAPIM SİSTEMİ ANALİZİ						
	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Değerlendirme						
Düğmeli Duvar	151	70%	46	60%	51	50%
Betonarme Karkas	32	15%	0	0%	28	27%
Düğmeli Duvar + Betonarme	1	1%	1	1%	0	0%
Ahşap Karkas	4	1%	0	0%	6	6%
Taş Yığma	6	3%	0	0%	7	7%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.2.5. Tescil durumu analizi

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim dokularında günümüze kadar yapılmış olan tescil çalışmalarını tespit etmek için Akseki Belediyesi ile görüşülmüş ve bu alanda Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından alınan tescil kararlarına ulaşılmıştır. Üç yerleşim alanı içinde tescil kararı alınan sivil mimarlık ve anıtsal mimarlık ürünleri görülmektedir. Tescil kararı alınan bu mimarlık ürünleri ile beraber yerleşim alanları içerisinde koruma alanları sınırı da belirlenmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen üç köy için mevcut olan tescil durumu gösteren analiz paftaları hazırlanmıştır.

Tez çalışması kapsamında incelenen Çimi Köyü'nde Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından ikisi sarnıç biri cami olan birinci grup anıtsal yapılar ve ikinci grup yapılara dahil olan üç adet konut tescillenmiştir (Şekil 4.39). Tescilli yapıların içinde buldukları parsel ve komşu parsel hatları koruma sınırı olarak belirlenmiştir (EK-13). Ayrıca Çimi Köyünün Akseki ilçe merkezi ile bağlantı yolu üzerinde bulunan mezarlık kurul tarafından koruma altına alınmıştır. Doku içindeki 105 ada 16 parselde bulunan ikinci grup tescilli yapının restorasyon çalışmaları onaylı projeye göre günümüzde devam etmektedir (Şekil 4.40). Koruma kurulu tarafından tescillenen diğer yapılarla ilgili bir çalışma şu an yapılmamaktadır.



**Şekil 4.39.** Çimi Köyü tescilli yapıları (Orijinal 2018)

Çimi geleneksel konut dokusunda bulunan tescillenmiş sivil mimarlık ürünlerinden 130 ada 3 parselde bulunan yapı sadece yaz döneminde kullanılmakta, 134 ada 19 parsel ve 114 ada 4 parselde bulunan konutlar ise günümüzde terk edilmiş durumda bulunmaktadır. Yaz döneminde kullanılan 130 ada 3 parseldeki konut betonarme kolonlar üzerinde inşa edilen konutun birinci katına eklenen üstü açık teras ve yine benzer şekilde betonarme sistemle inşa edilen ıslak hacimleri barındıran kübik ek almıştır (Şekil 4.41). 134 ada 19 parsel ve 114 ada 4 parselde bulunan konutlar ise günümüzde terk edilmiş durumda oldukları için bozulma sürecine girmişlerdir (Şekil 4.40). Bakımsızlık ve doğal etkenlerle birlikte yapılarda strüktürel hasarlar meydana gelmiştir. 114 ada 4 parselde bulunan yapı beden duvarlarındaki taş yapı malzemesini kaybetmiş ve harabe bir duruma dönüşmeye başlamıştır. Çimi geleneksel konut dokusunda anıtsal yapı olarak tescillenmiş olan 115 ada 1 parselde bulunan Çimi Orta cami ve 11 ada 2 parselde, 134 ada 14 parselde bulunan sarnıçların günümüzde kullanımları devam etmektedir.

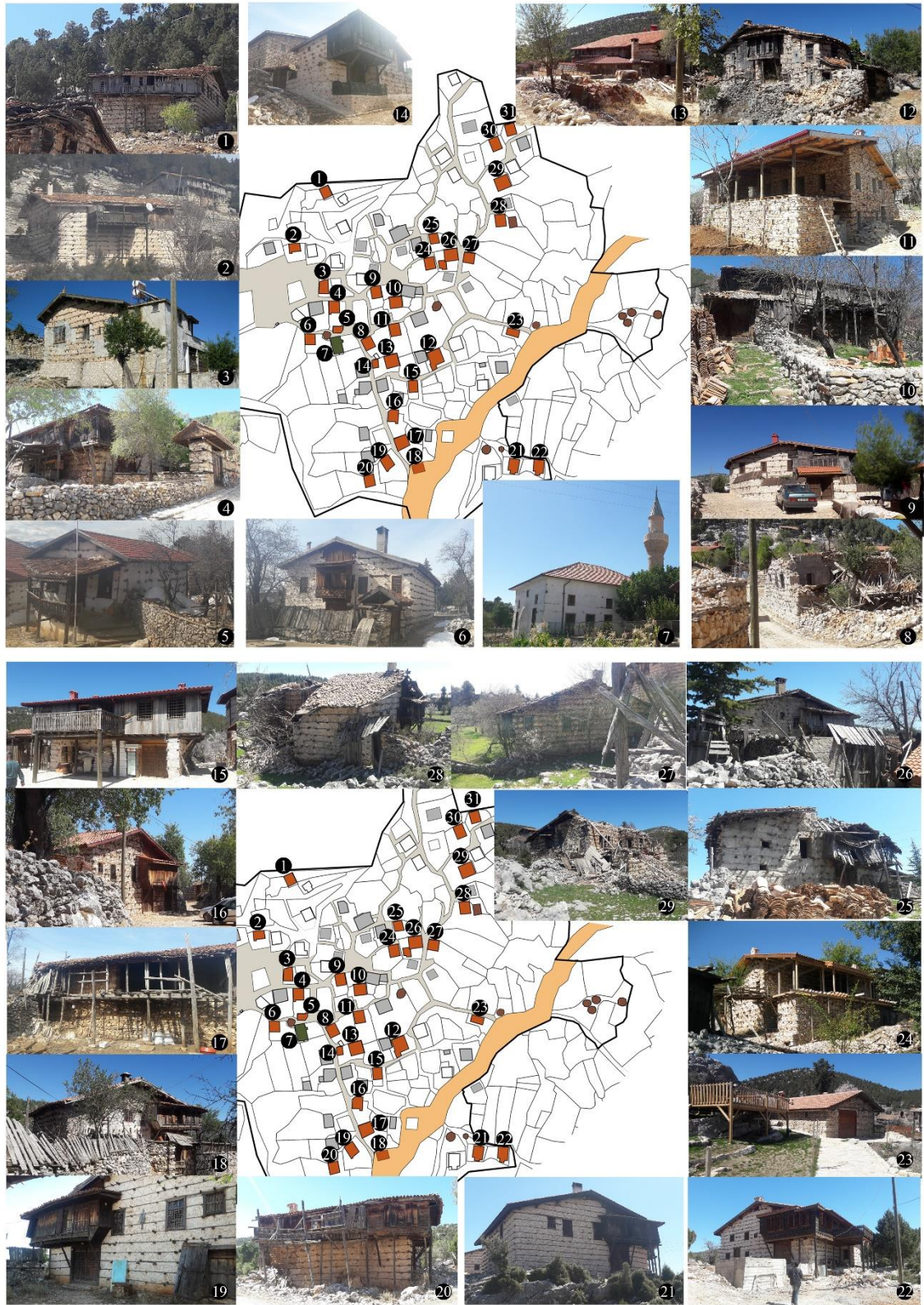


**Şekil 4.40. a)** Çimi, 105 ada 16 parsel restorasyonu devam eden sivil mimarlık örneği; **b)** 114 ada 4 parselde bulunan tescilli yapının günümüzdeki durumu (Orijinal 2018)

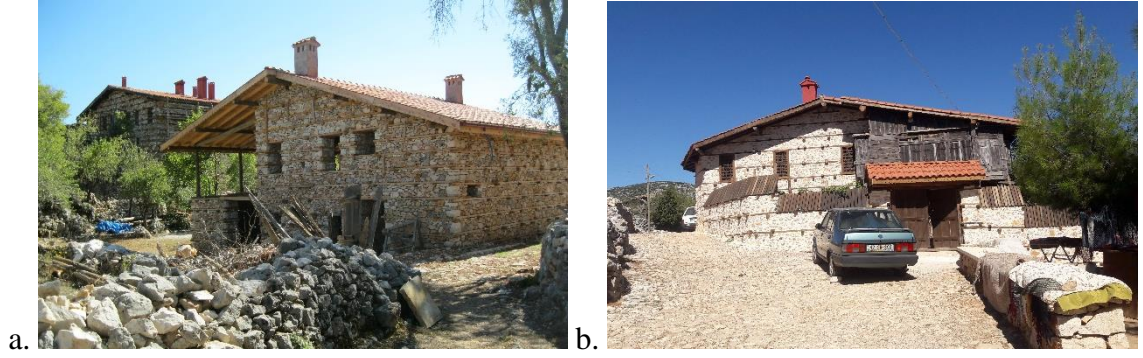


**Şekil 4.41.** Çimi, 130 ada 3 parseldeki tescilli yapının betonarme ekleri (Orijinal 2018)

Sarıhacılar Köyünde diğer iki köye benzer şekilde tescilli sivil mimarlık ürünleri, anıtsal mimarlık ürünü olan cami ve sarnıçlar bulunmaktadır (Şekil 4.42). Bu kültür varlıklarına ilaveten köyün çeperinden geçen antik yolda tescil edilmiş durumdadır. Köy içerisinde bulunan 31 adet yapı, 10 adet sarnıç, 1 adet cami tescilli durumdadır (EK-14). Çimi ve Emiraşıklar Köylerinden farklı olarak Sarıhacılar köyünde kentsel sit sınırı belirlenerek tüm yerleşim alanı koruma altına alınmıştır. Tescilli yapıların 11 tanesinde restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Günümüzde devam eden uygulamalar bulunmakla birlikte, restorasyon çalışmaları tamamlanmış yapılarda bulunmaktadır (Şekil 4.43). Tescilli durumda olan 105 ada 10 parsel, 107 ada 1 parsel, 109 ada 4 parsel, 125 ada 6 parsel ve 131 ada 2 parseldeki konutlar ile 109 ada 6 parselde bulunan cami sürekli kullanılan yapılardır. 107 ada 1 parselde konumlanan, sürekli kullanılan yapı dokuda ek almış tek yapıdır. Dönemsel kullanım görülen yapılar 108 ada 3 parsel, 118 ada 6 parsel, 123 ada 2 parsel, 125 ada 1 parselde konumlanmaktadır (Şekil 4.44). 123 ada 2 parselde dönemsel kullanılan yapı han, diğer dönemsel yapılar ise konut işlevindedir. Sürekli ve dönemsel kullanım görülen yapılar strüktürel bütünlüklerini korumuş yapılardır. Tescilli olan diğer yirmi yapı günümüzde kullanılmayan, terk edilmiş yapıları kapsamaktadır. Bu yapıların strüktürel sağlıkları kötü, hatta harabe duruma gelmiş yapılarda bulunmaktadır.



Şekil 4.42. Sarıhacılar Köyü tescilli yapılar (Orijinal 2018)



**Şekil 4.43. a)** Sarihacılar, restorasyon uygulaması devam eden yapı; **b)** restorasyon çalışması tamamlanmış yapı (Orişinal 2018)



**Şekil 4.44.** Dönemsel kullanılan yapılar (Orişinal 2018)

Çalışma alanı olarak seçilen Emiraşıklar Köyünde Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından ikinci grup tescilli yapılara dahil edilen dört adet konut bulunmaktadır (Şekil 4.45). Konutların içinde bulunduğu parseller koruma alanı sınırı olarak belirlenmiştir (EK-15). Doku içerisinde yer alan, tescil kararı bulunan yapılar için bugün herhangi bir çalışma başlatılmamıştır. Köyde sivil mimarlık örneği olarak tescillenmiş olan 116 ada 1 parselde bulunan geleneksel konutun bahçesine, koruma sınırları içerisinde betonarme sistemle inşa edilmiş konut yapısı bulunmaktadır (Şekil 4.46). Tescilli geleneksel konutun sahipleri bu yeni yapıda yaşamaktadırlar. Yeni inşa edilen konut yapısında hayatlarına devam ettikleri için geleneksel yapının bakım ve onarımları ihmal edilmiştir. Bu sebeple strüktürel problemler ortaya çıkmıştır. İç mekanına erişilebilen yapının döşemelerinde çökme, sehim, ahşap elemanlarında çürümeler olduğu görülmüştür. Bu yapı ile beraber tescillenmiş 108 ada 14 parsel, 112 ada 1 parsel, 114 ada 1 parselde bulunan diğer üç sivil mimarlık örneği de doku içerisinde kullanılmayan terk edilmiş yapılardır (Şekil 4.47). Bu tescilli yapılar bakımsızlık, terk edilme, doğal koşullar gibi sebeplerle bozulma sürecine girmişlerdir. Strüktürel olarak ayakta bulunsalar da yapılarda birçok malzeme ve eleman kaybı ile malzeme ve strüktürel bozulma meydana gelmiştir.

Çimi ve Emiraşıklar Köylerinde günümüzde mevcut olan tescil çalışmaları tek yapı odaklıdır. Doku içerisinde bulunan geleneksel yapılardan seçilmiş olan sivil ve anıtsal mimarlık örnekleri tekil olarak koruma altına alınmıştır. Bu yapıların bulunduğu parsel sınırları koruma sınırı olarak belirlenmiştir. Kırsal yerleşim niteliği günümüzde de devam eden bu yerleşim alanlarının doku bütünlüğünü korumak için alınmış bir karar bulunmamaktadır.



Şekil 4.45. Emiraşıklar Köyü tescilli yapıları



Şekil 4.46. Emiraşıklar, tescilli yapı bahçesine inşa edilmiş yeni yapı (Orijinal 2018)



Şekil 4.47. Emiraşıklar, terk edilmiş tescilli yapılar (Orijinal 2018)

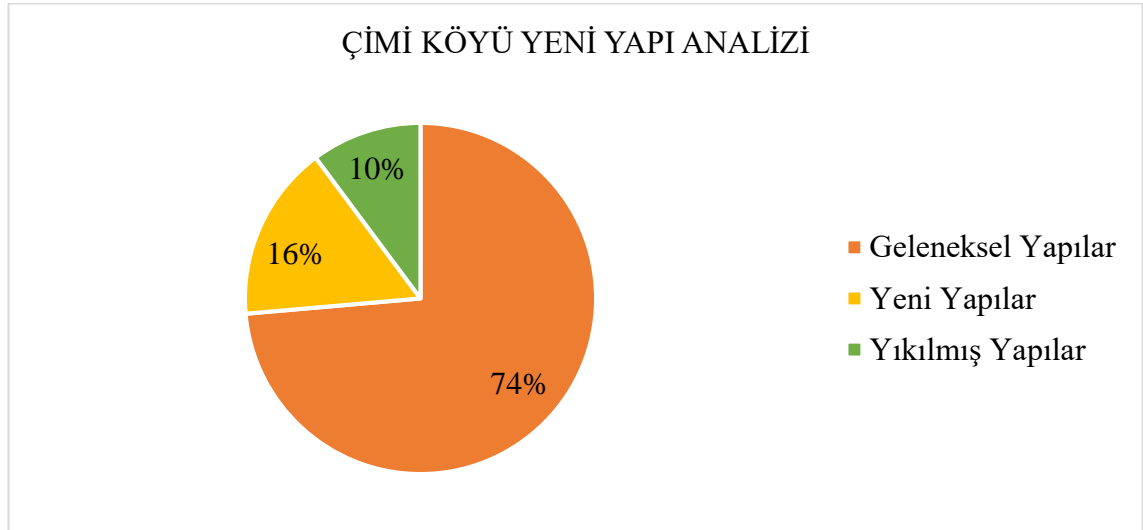


Tescillenmiş anıtsal mimarlık ürünleri günümüz de kullanımını devam ettirmektedir. Fakat sivil mimarlık örnekleri terk edilmiş ya da yaz mevsiminde dönemsel olarak kullanılan yapılardır. Dönemsel olarak kullanılan tescilli konutlara modern yaşam koşulları sağlanabilmesi için betonarme ekler getirilerek yapının özgün niteliği zedelenmiştir. Terk edilmiş durumda olan konutlar ise bakımsızlık sebebi ile doğal koşullar altında iç ve dış etmenlere bağlı olarak malzeme ve eleman kayıplarına uğramış, strüktürel bozulmalarla birlikte harap duruma gelmeye başlamıştır. Kullanıcıları tarafından terk edilmeleri ile birlikte hiçbir müdahale görmeyen bu konutlar özgün niteliklerini korumalarına rağmen bozulma sürecine girdikleri için tescillenmiş bu yapıların varlıklarının devamlılığı sağlanamamaktadır.

#### 4.1.2.6. Kırsal dokuda yeni yapı analizi

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yerleşim alanlarının kullanım yoğunluğu kaynaklı koruma düzeyinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Dokulara eklenen yeni yapılarda bu alanların korunmuşluk ve özgünlük durumunu etkilemektedir. Her üç köyde gerçekleştirilen yerinde incelemeler doğrultusunda bu kırsal dokular içerisinde günümüze yakın zamanda inşa edilmiş yapılar tespit edilmiştir. Kırsal yerleşim alanlarına inşa edilen bu yeni yapıların, dokuya eklenme biçimi, doku içerisindeki kırsal karaktere uygunluğu, dokunun özgün niteliğini etkileme biçimi yapılan analizler doğrultusunda incelenmiştir.

Çimi yerleşim dokusunda bulunan yeni inşa edilmiş yapıları tespit etmek için 216 adet yapı incelenmiştir (EK-16). İncelenen bu yapıların 159 tane geleneksel yapı, 35 tane yeni inşa edilmiş, 22 tanesi de günümüzde yıkılmış durumda olan yapı bulunmaktadır (Şekil 4.48). Yeni inşa edilen yapıların köyde bulunan diğer yapılara oranı %16'dır. Geleneksel yapıların oranı %74, yıkılmış yapıların oranı %10'dur.



**Şekil 4.48.** Çimi Köyü yeni yapı dağılımı

Tespit edilen yeni yapılar genellikle köyün Akseki ilçe merkezine bağlantı yolu üzerinde, yerleşim dokusunun merkezinde yoğunlaşmıştır. Kırsal yerleşim alanında bulunan bu yeni yapılar iki veya üç katlı olarak betonarme sistem ile inşa edilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen yeni yapılar geleneksel yapıların yüksekliği ile uyumludur (Şekil

4.49). Çatı biçimlenişi yönünden geleneksel yapılarla benzerlik gösteren yeni yapılarda beşik ya da kırma çatı sistemi görülmektedir. Çatı kaplama malzemesi olarak Marsilya kiremiti ve beton kiremitler kullanılmıştır. Yeni inşa edilmiş yapılar sayılan bu özellikleri ile dokuya uyum gösterse de kütsel biçimlenişi, cephe kurgusu, kütleyle bağlı yarı açık mekan kurgusu, kullanılan renkler gibi nitelikleri ile dokudan bağımsız tasarlanmış yapılardır (Şekil 4.50). Kırsal dokuya uymayan cephedeki açıklık oranları, cephe yüzeyinde kesintisiz devam eden teraslar, dokunun devamı niteliğinde olmayan cephe motifleri gibi özellikleri ile kırsal dokunun bütünlüğünü bozmaktadır. Çimi köyündeki geleneksel yapılar çevresinde bulunan doğal malzemeler ile üretildikleri için hem çevresi hem de doğa ile bütün olarak algılanmaktadır. Yeni üretilen konutlar ise malzeme ve renk seçimleri sebebi ile kırsal dokunun niteliklerinde uzak ve ona tezat bir görünüm sergilemektedir.

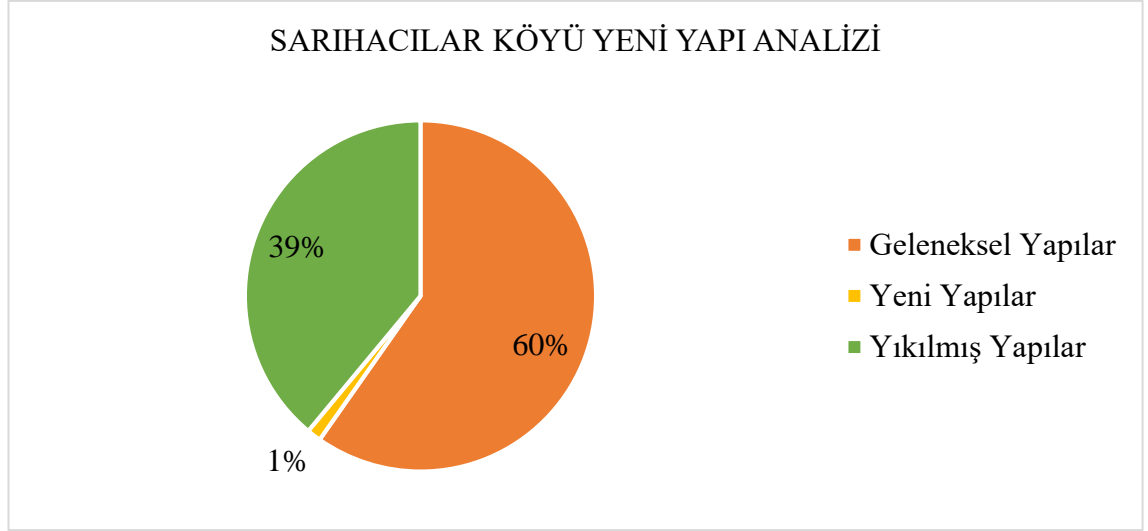


Şekil 4.49. Çimi, iki katlı inşa edilmiş yeni yapılar (Orijinal 2018)



Şekil 4.50. Çimi, kırsal bağlama uyumsuz inşa edilmiş yeni yapılar (Orijinal 2018)

Sarıhacılar köyünde bulunan yeni yapıları analiz etmek için köyde bulunan 77 adet yapı yerinde incelenmiştir (EK-17). İncelenen bu yapılardan 46 tanesi geleneksel yapı, 1 tanesi yeni yapı, 30 tanesi de yıkılmış yapıdır (Şekil 4.51). Yeni yapıların diğer yapılara oranı %1'dir. Geleneksel yapıların oranı %60, yıkılmış yapıların oranı ise %39'dur. Kırsal dokuda bulunan yeni yapı köyün kuzey yönünde yer almaktadır. Yeni inşa edilen bu yapı yerel yapıp sistemi olan düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiştir (Şekil 4.52). Düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiş yapı kırma çatı ile örtülmüş ve alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Bu yapıdan bağımsız olarak köy merkezinde yarı açık hediyelik eşya satış stantları ve kervan yolu üzerinde yarı açık dinlenme alanları gözlemlenmiştir (Şekil 4.53). Ahşap taşıyıcı elemanlar kullanılarak oluşturulan bu yarı açık alanlar, mekan köşelerindeki dikmelere taşınan kırma çatı ile örtülmüştür. Kırma çatılar alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Hediyelik eşya satılan tezgahlar, dinlenme amaçlı tasarlanan mekandaki bank ve masalarda ahşap malzeme ile üretilmiştir.



**Şekil 4.51.** Sarıhacılar Köyü yeni yapı dağılımı



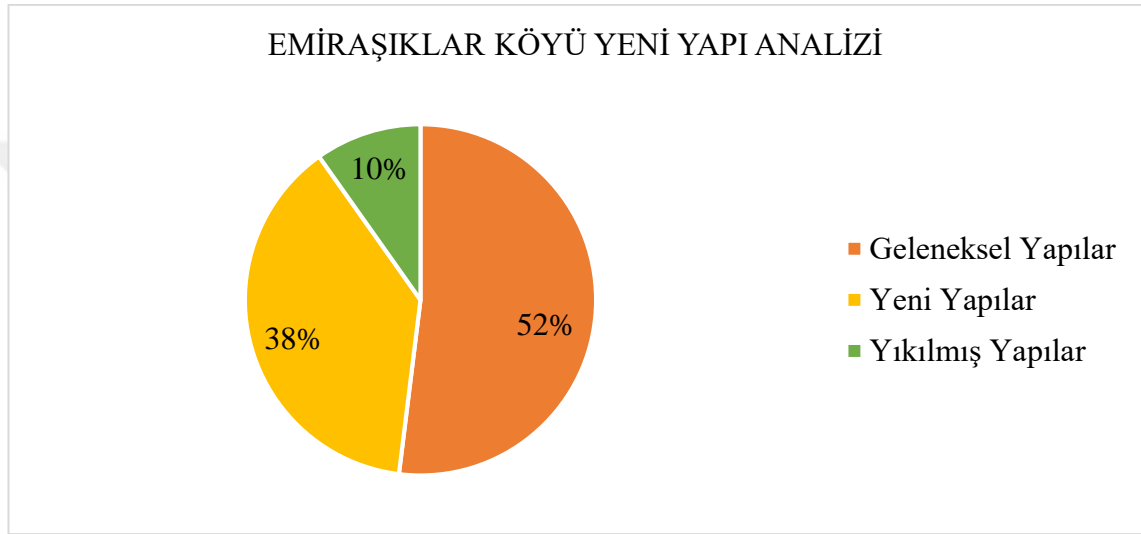
**Şekil 4.52.** Sarıhacılar, düğmeli duvar sistemi ile üretilmiş yeni yapı (Orijinal 2018)



**Şekil 4.53. a)** Sarıhacılar satış stantları; **b)** yarı açık dinlenme alanları (Orijinal 2018)

Yeni inşa edilmiş yapıları analiz etmek amacı ile Emiraşıklar Köyünde 102 adet yapı incelenmiştir (EK-18). Bu yapılardan 53 tanesi geleneksel, 39 tanesi yeni inşa edilmiş, 10 adeti yıkılmış yapıdır. Kırsal dokuda bulunan bu yeni yapıların oranı %38, geleneksel yapıların oranı %52, yıkılmış yapıların oranı %10'dur (Şekil 4.54). Köyde inşa edilen yeni yapılar yerleşim alanı içerisine homojen bir şekilde dağılmıştır. Doku içerisinde gözlemlenen yeni yapılar betonarme karkas sistem ve yığma taş tekniği ile inşa edilmiştir (Şekil 4.55a, b). Söz konusu bu yapılardan iki tanesi üç katlı olup kırsal dokunun gabari düzenine zıtlık göstermektedir. Diğer yeni yapılar geleneksel konutlara benzer şekilde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kıırma ve beşik çatı olarak düzenlemiş

yapılar geleneksel konutların çatı biçimlenişinin devamı niteliğindedir. Bu konutların çatıları Marsilya kiremiti ile kaplanmıştır. Üç katlı, apartman bloğu olarak tasarlanmış iki yeni yapı haricinde diğer yeni yapıların kütle büyüklük oranları dokuda bulunan geleneksel yapıların kütle büyüklük oranlarını sürdürmektedir. Yığma taş sistemle üretilmiş olan yapılar hem kütle oranı hem de yerel yapım geleneği olan düğmeli duvar sistemindeki taş doku kurgusunu sürdürmektedir. Halı dokuma atölyesi olarak inşa edilen yapının büyüklüğü Emiraşıklar köyünde bulunan diğer yapılara uygun olmadığı gözlemlenmiştir. Vaziyet planı ölçeğinde yapının izi geleneksel yapıların izine oranla daha büyüktür. Dokuma atölyesi eğimli arazi üzerine iki katlı olarak inşa edilmiş, yapının girişine anıtsal nitelik taşıyan merdivenlerden ulaşılmaktadır. Bu anıtsal giriş Emiraşıklar köyünün kırsal dokusunda bulunmayan bir yaklaşımdır.



**Şekil 4.54.** Emiraşıklar Köyü yeni yapı dağılımı



**Şekil 4.55.** a) Emiraşıklar, betonarme karkas sistem ile inşa edilmiş yapılar; b) taş yığma sistem ile inşa edilmiş yapılar (Orijinal 2018)

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde yapılan yeni yapı analizi doğrultusunda en fazla yeni yapı Emiraşıklar köyünde bulunmaktadır (Çizelge 4.4). Sarıhacılar köyünde ise sadece bir adet yeni yapı inşa edilmiştir.

**Çizelge 4.4.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri yapım sistemi analizi tablosu

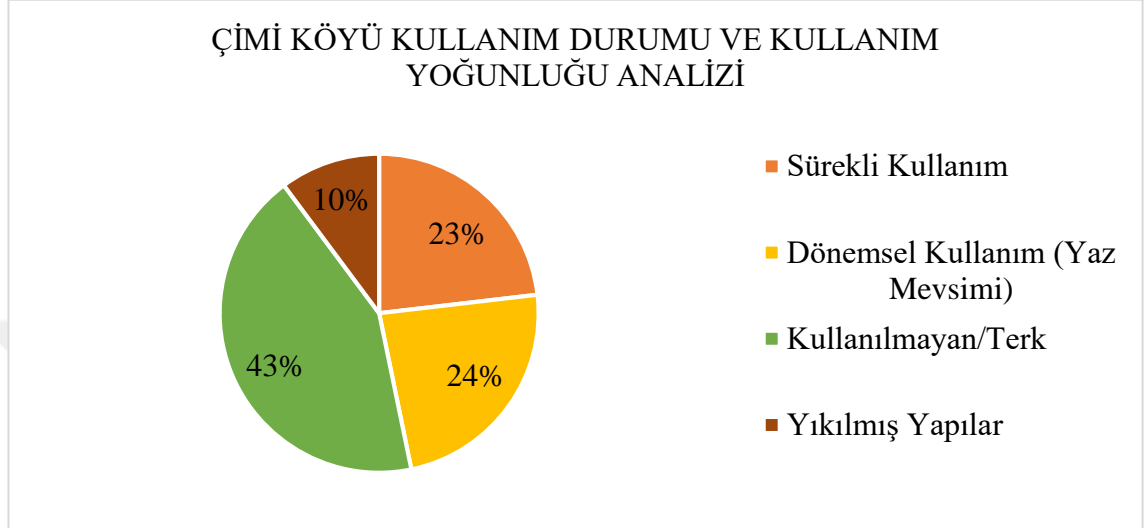
KIRSAL DOKUDA YENİ YAPI ANALİZİ						
Değerlendirme	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Geleneksel Yapı	159	74%	46	60%	53	52%
Yeni Yapılar	35	16%	1	1%	39	38%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.2.7. Kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi

Tez çalışmasında, seçilen üç kırsal dokudaki yapıların kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunun bu yapıların korunmasına etkisini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda her üç dokuda gerçekleştirilmiş olan kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi ile yapıların kullanıcılar tarafından yılın hangi döneminde kullanıldığı, sürekli yaşantının devam edip etmediği, kullanılmama/terk edilme durumları incelenmiştir. Yapıların kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunu tespit etmek için çalışma alanı olarak seçilmiş üç köyde, yerinde incelemeler yapılmış, yapıların kullanıcıları ile kişisel görüşmeler gerçekleştirilmiş, kullanıcı olmayan ya da iletişime geçilemeyen yapılarda ise köyde ikamet eden kişiler ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda bilgiler elde edilmiştir. Analiz çalışması kapsamında üç köy içinde geçerli olmak üzere yapılar yıl içerisindeki kullanım sürelerine göre, sürekli kullanılan, dönemsel (yaz mevsimi) kullanılan ve terk edilmiş yapılar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Her üç dokuda bulunan kullanılmadığı, bakım ve onarım işlemleri yapılmadığı için yıkılmış durumda olan yapılar analiz paftalarına ayrıca işlenmiştir.

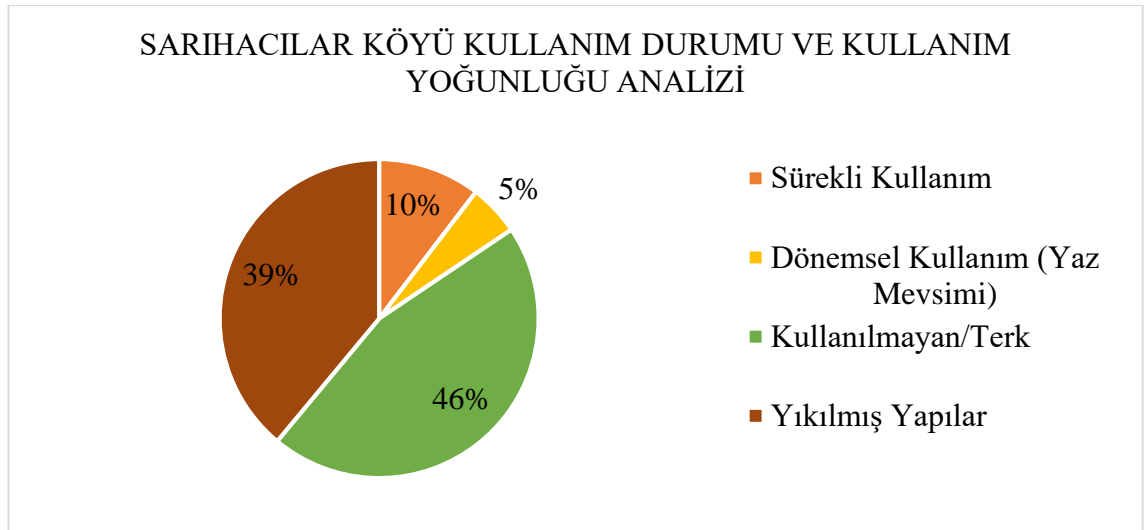
Çimi Köyünde, yerleşim alanının yerinde incelenmesi ile yapılan analiz çalışmaları doğrultusunda, yerleşkede bulunan yapıların kullanım durumları ve kullanım yoğunlukları tespit edilmiştir. Çimi Köyünde 216 adet yapı üzerinde analiz çalışması yürütülmüştür (EK-19). Bu yapılardan 50 tanesi sürekli kullanılan yapılar, 51 tanesi dönemsel (yaz ayları) kullanılan yapılar, 93 adet yapıda terk edilmiş yapılar grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Şekil 4.56). Kırsal yerleşim alanında bulunan yapı stokunun %23'ü sürekli kullanılan yapılardan oluşmaktadır. Bu sürekli kullanıma sahip yapılar yerleşim dokusunu oluşturan konutları dini yapıları ve muhtarlık yapısını kapsamaktadır. Bu yapılar yıl boyunca Çimi Köyünde yaşamını sürdüren insanlar tarafından kullanılmaktadır. Çalışmaya konu edilen yapıların %24'ü dönemsel kullanılan yani sadece yaz aylarında kullanılan yapılardır. Sürekli kullanıma benzer şekilde konut işlevi yüklenmiş olan bu yapılar köyden İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya gibi büyük şehirlere ya da Akseki, Manavgat, Alanya gibi ilçelere göç etmiş kişilerin yaz dönemi süresince kullandıkları mekanlardır. Köy nüfusu yaz ve kış dönemlerinde değişiklik göstermektedir. Köyde dönemsel olarak kullanılan konut oranı ile sürekli olarak kullanılan konut oranı birbirine yakın olduğu için yaz döneminde köyde yaşayan

insan sayısı artmaktadır. Terk edilmiş yapılar mevcut yapı stokunun %43'lük bölümünü oluşturmaktadır. Neredeyse köyde bulunan yapıların yarısını oluşturan bu gruptaki yapılar, büyük şehir ya da ilçelere göç etmiş, günümüzde yaşamını yitirmiş kişilere ait ya da miras yoluyla çok sahipli mülklere dönüşmüş yapıları kapsamaktadır. Kullanım durumları incelenen bu yapılara ek olarak köyde yıkılmış durumda bulunan 22 adet yapı bulunmaktadır. Yıkılmış yapıların tüm yapılara oranı %10 dur.



**Şekil 4.56.** Çimi Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı

Sarıhacılar Köyünde bulunan yapıların kullanım durumu ve kullanım düzeylerini belirlemek amacı ile yapılan analiz çalışmasında 77 adet yapı yerinde incelenmiştir (EK-20). Bu yapılardan 8 tanesinin sürekli kullanım durumunda, 4 tanesinin dönemsel kullanım durumunda, 35 tanesinin kullanım dışı olduğu görülmüştür (Şekil 4.57).

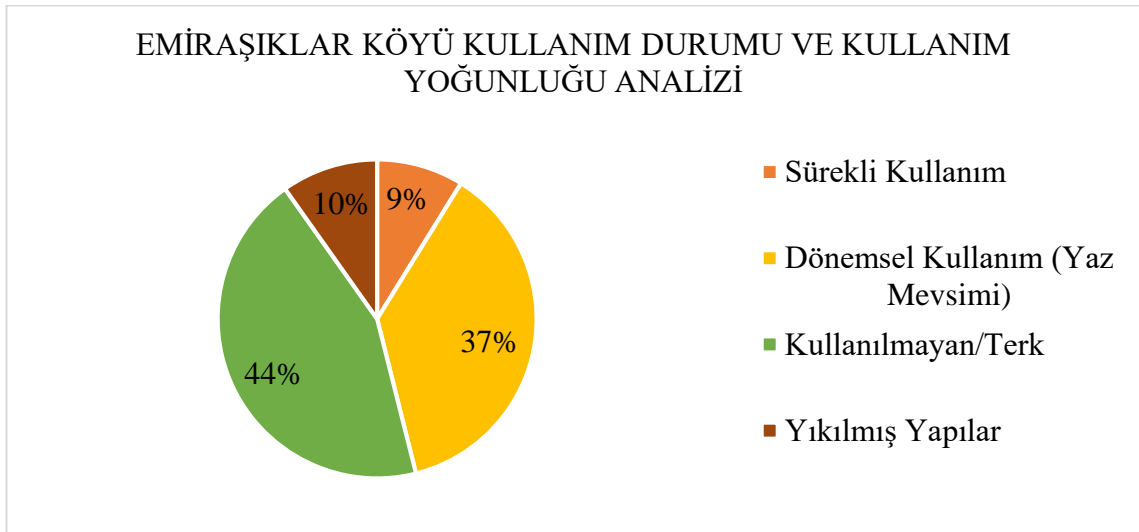


**Şekil 4.57.** Sarıhacılar Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı

Sürekli kullanım görülen yapılar diğer yapıların %10'unu oluşturmaktadır. Bu yapılardan beş tanesi konut işlevinde kullanılmaktadır. Sürekli kullanılan diğer yapılar

camii, otel ve müze işlevli yapılardır. Dönemsel kullanım görülen yapıların oranı %5'tir. Bu bölümde yer alan yapılar, büyük şehirlere göç eden kişilerin yaz döneminde kullandığı konutlardan oluşmaktadır. Sürekli ve dönemsel kullanım görülen yapıların oranının diğer iki köye oranla daha düşük olduğu söylenebilir. Köyde yer alan üç konut ve han yapısı dönemsel olarak kullanılmaktadır. Kullanılmayan, terk edilmiş yapıların köydeki diğer yapılara oranı %46'dır. Tüm yapıların yarısına yakınının boş olduğu yapılan analizlerde görülmüştür. Günümüzde kullanılmayan yapılar sağlık ocağı, köy odası ve yoğunlukla konuttur. Köyde ayakta bulunan bu yapılara ilaveten 30 adet yapının yıkıldığı görülmüştür. Yıkılmış yapıların diğer yapılara oranı %39'dur. Yıkılmış yapı oranı da diğer iki köye oranla oldukça yüksektir.

Emiraşıklar Köyünde, analiz çalışmaları kapsamında yapılan incelemeler sonucunda 102 adet yapının kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu verileri elde edilmiştir (EK-21). Kırsal yerleşim dokusunda sürekli kullanımın olduğu 9 adet yapı mevcut yapı stokunun %9'luk bölümünü oluşturmaktadır (Şekil 4.58). Sürekli kullanıma sahip bu yapılardan bir kısmını otel, cami ve muhtarlık oluşturmaktadır. Diğer yapılar ise tüm yıl boyunca köyde ikamet eden insanlar tarafından kullanılan konut işlevli yapılardır. Kırsal yerleşim alanındaki 38 adet yapı dönemsel kullanılan yapılar grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Dönemsel kullanılan yapılar dokuda bulunan yapıların %44'lük oranını oluşturmaktadır. Analiz çalışmasının dönemsel kullanım başlığı altında değerlendirilen bu yapıların konut işlevli olduğu görülmüştür. Emiraşıklar köyünden büyük şehirlere ya da diğer ilçelere göç etmiş kişiler yaz aylarında geri dönmekte ve köyde bulunan yapılarını kullanmaktadırlar. Çimi Köyünde de gözlemlendiği gibi kış ve yaz dönemlerinde köyde yaşayan kişi ve kullanılan yapı sayısı değişkenlik göstermekte, yaz döneminde kullanım durumu artmaktadır. Günümüzde kullanılmayan terk edilmiş yapı sayısı ise 45 adettir. Terk edilmiş bu yapılar toplam yapıların %44'lük bölümünü oluşturmaktadır. Analiz gruplarında terk edilmiş başlığı altında halı dokuma fabrikası, sağlık ocağı, müze ve konut işlevi yüklenmiş yapılar bulunmaktadır. Ayrıca Emiraşıklar Köyünde tüm yapıların %10'unu oluşturan 10 adet yıkılmış yapı yer almaktadır.



**Şekil 4.58.** Emiraşıklar Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu dağılımı

Yapılan kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizine göre, Çimi Köyünde sürekli kullanım oranının diğer köylerden daha yüksek olduğu, Emiraşıklar Köyünde dönemsel kullanım oranının yüksek olduğu, Sarıhacılar köyünde ise kullanım oranının oldukça düşük olduğu görülmüştür (Çizelge 4.5).

**Çizelge 4.5.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi tablosu

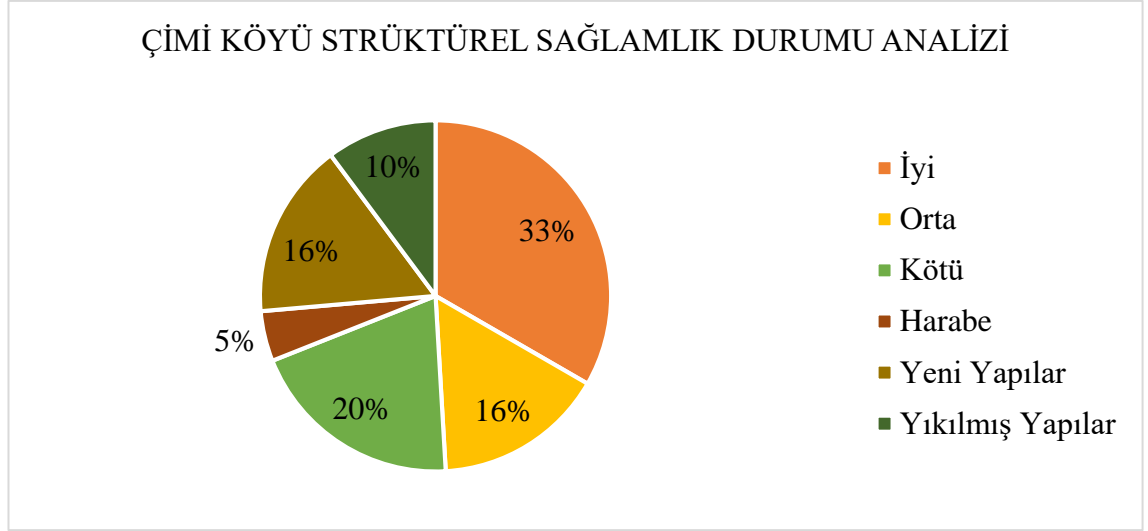
<b>KULLANIM DURUMU VE KULLANIM YOĞUNLUĞU ANALİZİ</b>						
	<b>Çimi Köyü</b>		<b>Sarıhacılar Köyü</b>		<b>Emiraşıklar Köyü</b>	
Değerlendirme	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Sürekli Kullanım	50	23%	8	10%	9	9%
Dönemsel Kullanım (Yaz Mevsimi)	51	24%	4	5%	38	37%
Kullanılmayan/Terk	93	43%	35	46%	45	44%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.2.8. Strüktürel sağlık analizi

Çalışma alanı olarak seçilen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde bulunan geleneksel yapıların strüktürel durumunu irdelenmek, yapıların sağlık durumlarını gözlemlemek amacı ile yerleşim alanlarında yerinde incelemelerde bulunarak, analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan sağlık durumu analiz çalışmasında her üç dokuda bulunan yapılar iyi, orta, kötü ve harabe başlıkları altında değerlendirilmiştir. Kırsal dokularda yer alan yapılar için belirlenen bu değerlendirme gruplarında iyi başlığı altında toplanan yapılar, basit onarım görmüş, sadece malzeme bozulmaları görülen yapılardır. Orta başlığı altında toplanan yapılar, eleman ve malzeme kayıpları görülen yapılardır. Strüktürel bozulmalara sahip, yapı elemanı kayıpları görülen konutlar ise kötü ana başlığı altında değerlendirilmiştir. Kütleli kayıpları bulunan konutlar ise harabe ana başlığı altında gruplanmışlardır. Çalışma alanlarında günümüzde bakımsızlık, terk edilme gibi sebepler sonucu yıkılmış durumda olan yapılar analiz paftalarına işlenmiştir.

Çimi yerleşim alanında 216 adet yapı yerinde incelenerek sağlık durumu analizi yapılmıştır (EK-22). İncelenen konutlardan 72 tanesi iyi, 34 tanesi orta, 43 tanesi kötü, 10 tanesi harabe olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.59). Bu değerlendirmelerin dışında yerleşim alanında 27 adet yeni yapı, 16 tane de yıkılmış yapı bulunmaktadır. Bu durumda dokudaki yapıların %16'sını yeni yapılar oluşturmuştur. Sağlık durumu analizinin iyi olarak tanımlanan değerlendirme grubunu %33 orana sahip strüktürel olarak sağlam geleneksel yapılar oluşturmaktadır (Şekil 4.60). Doku içerisindeki yeni yapılar betonarme sistemle ve günümüze yakın dönemde inşa edildikleri için strüktürel ve malzeme olarak büyük hasarlara sahip değildir. İyi olarak değerlendirilen geleneksel yapılar ise kullanıcıların kendi imkanları doğrultusunda yaptıkları müdahaleler ile sağlıklarını devam ettirmiştir. Çimi Köyünde sağlık durumu orta olarak değerlendirilen yapıların oranı %16'dır. Bu değerlendirme grubu altında bulunan yapılar geleneksel yapıları kapsamaktadır. Yapı bütünlüğünü kaybetmemiş, günümüzde ayakta





**Şekil 4.59.** Çimi Köyü strüktürel sağlamlık durumu dağılımı



**Şekil 4.60.** Çimi Köyü strüktürel durumu iyi olan yapılar (Orijinal 2018)

olan bu yapılarda malzeme bozulmaları, malzeme kayıpları, eleman kayıpları görülmektedir. Kötü başlığı altında değerlendirilen yapılar %20'lik orana sahiptir (Şekil 4.61). Bu yapılar ayakta bulunmasına rağmen strüktürel elemanlarında bozulmalar gözlemlenmekte, yapı malzemelerinde kayıplar bulunmaktadır. Yapıların sağlamlık durumu analizinin diğer değerlendirme grubu olan harabe başlığı, dokuda bulunan kütleli kayıplara uğramış yapıları kapsamaktadır. Yapı bütünlüğü bozulmuş olan bu yapılar dokudaki diğer yapıların %5'ini (Şekil 4.62), yıkılmış durumdaki yapılarda %10'unu oluşturmaktadır. Analiz sonucunda harabe olarak değerlendirilen yapılar doku içerisinde terk edilmiş, kullanılmayan yapılardır. Yapılar, strüktürel elemanlarda meydana gelen ayrışmalar sonucunda kütle bütünlüğünü kaybetmiştir. Yapısal elemanlarında çözümlerin olduğu gözlemlenmiştir. Kullanıcıların terk etmesi ile bakım onarım görmeyen bu yapılar iç ve dış etmenlere bağlı olarak yok olmaya başlamıştır. Harabe başlığı altında değerlendirilen bu yapılarda gözlemlenen strüktürel bozulmalar, çatının çökmesine, taşıyıcı duvardaki ahşap hatıl ve düğmelerin çözümlenmesine ve bununla birlikte taş duvarların yıkılmasına, kütleli kayıpların oluşmasına sebep olmaktadır.

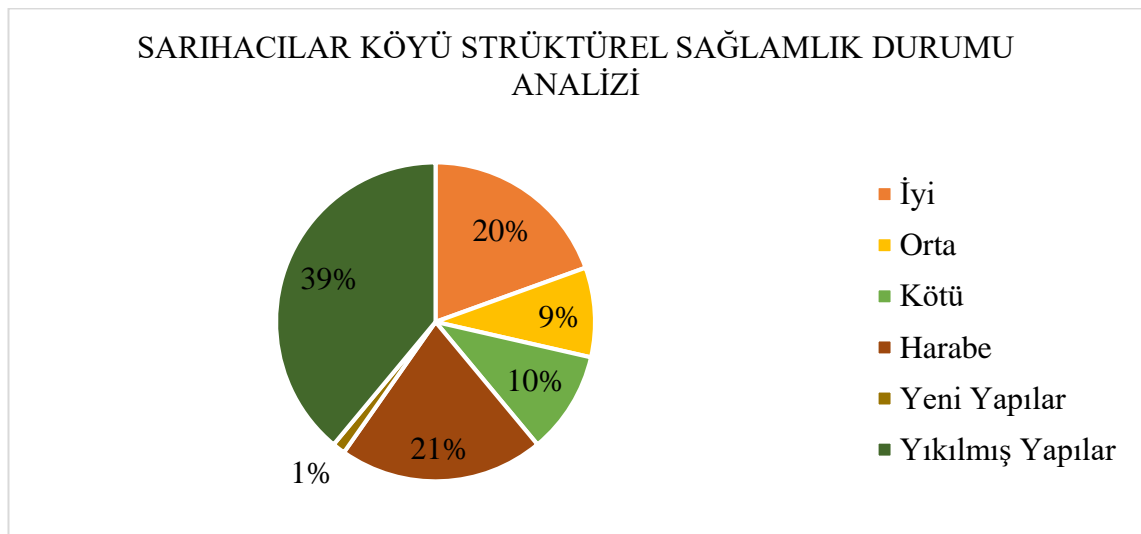


Şekil 4.61. Çimi Köyü strüktürel durumu kötü olan yapılar (Orijinal 2018)



Şekil 4.62. Çimi Köyü harabe hale gelmiş yapılar (Orijinal 2018)

Sarihacılar yerleşim dokusunda bulunan yapıların sağlık durumu analizlerinin yapılması amacı ile köyde bulunan 77 adet yapı yerinde incelenmiştir (EK-23). Bu yapılardan 15 tanesi sağlık durumu iyi grubu altında değerlendirilmiştir. Strüktürel durumları iyi bu 15 yapı yerleşim alanındaki yapıların %20'sini oluşturmaktadır (Şekil 4.63). Kırsal dokuda %1'lik oranı kapsayan 1 adet yeni yapı dokuda bulunan strüktürel durumu iyi olan yapılardan biridir. İyi grubu altında değerlendirilen yapıların onarımları koruma uygulama çalışmaları kapsamında yapılmıştır (Şekil 4.64).



Şekil 4.63. Sarihacılar Köyü strüktürel sağlık durumu dağılımı

Orta başlığı altında değerlendirilen 7 yapı diğer yapıların %9'unu oluşturmaktadır. Geleneksel yapım sistemi ile üretilmiş olan bu yapılarda malzeme ve eleman kayıpları bulunsa da strüktürel sistemlerinin ayakta olduğu gözlemlenmiştir. Sarıhacılar köyünde ayakta olmasına rağmen strüktürel elemanlarında bozulmalar gözlemlenen, yapı malzemesi ve elemanlarında kayıpların görüldüğü 8 adet yapı sağlamlık durumu analizinin kötü başlığı altında değerlendirilmiştir (Şekil 4.65). Strüktürel durumu kötü olan bu yapıların oranı %10'dur. Terk edilme, bakımsızlık ve gerekli onarımların yapılmadığı yapılar, doku içerisinde yapı bütünlüğünü kaybetmiş durumda bulunmaktadır (Şekil 4.66). Dokuyu oluşturan yapıların %39'unu oluşturan 30 yapı günümüzde tamamen yıkılmış durumda, %21'ini oluşturan 16 yapı harabe durumda bulunmaktadır.



**Şekil 4.64.** Sarıhacılar Köyü strüktürel durumu iyi olan yapılar (Orijinal 2018)



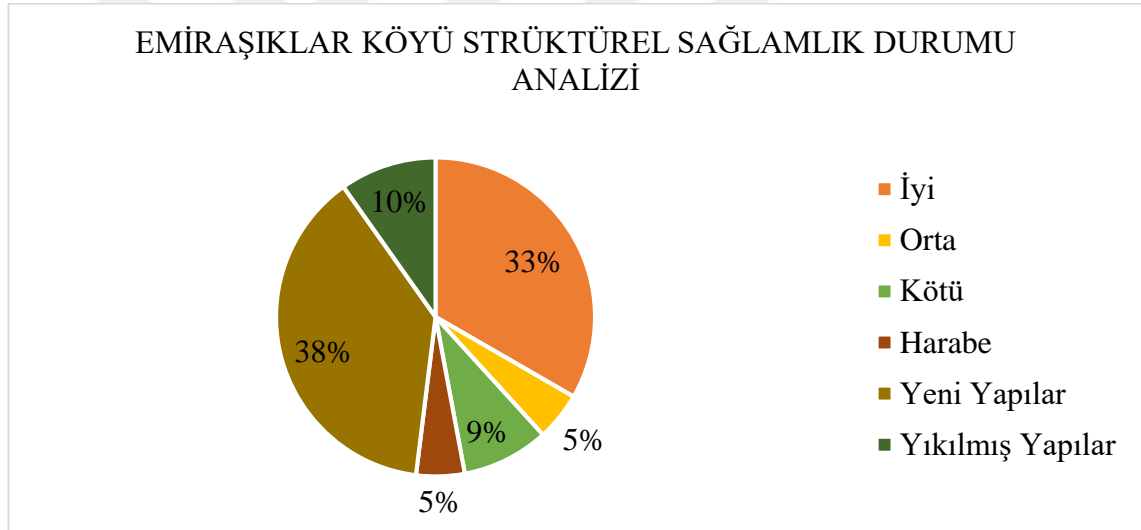
**Şekil 4.65.** Sarıhacılar Köyü strüktürel durumu kötü olan yapılar (Orijinal 2018)



**Şekil 4.66.** Sarıhacılar Köyü harabe hale gelmiş yapılar (Orijinal 2018)

Yapıların sağlamlık durumunu tespit etmeyi amaçlayan analiz çalışması kapsamında Emiraşıklar Köyünde 102 adet yapı yerinde incelenmiştir (EK-24, Şekil

4.67). Strüktürel olarak problem taşımayan 34 adet geleneksel yapı sağlık analizinin iyi grubu altında değerlendirilmiştir. Köyde 39 adet yeni inşa edilmiş yapı bulunmaktadır. Dokuda bulunan yeni yapılar günümüze yakın dönemde inşa edildiği için taşıyıcı sistemlerinde sorun bulunmamakta, malzeme ve taşıyıcı elemanları bütünlüğünü korumaktadır. Kırsal dokuda bulunan yeni yapıların oranı %38, iyi grubu altında değerlendirilen yapıların oranı da %33'tür. Sağlık değeri orta olarak değerlendirilen 5 adet yapı dokudaki yapıların %5'ini oluşturmaktadır (Şekil 4.68). Bu kapsamda değerlendirilen yapılar çalışma alanı olarak seçilen diğer iki köydeki yapılara benzer şekilde malzeme ve eleman kayıpları görülmektedir. Emiraşıklar köyünde kötü başlığı altında değerlendirilen 9 adet yapı bulunmaktadır. Geleneksel yapılardan oluşan bu yapıların strüktürel bütünlükleri bozulmamıştır. Fakat taşıyıcı elemanlarında bozulmalar gözlemlenmiş, yapı elemanlarında kayıplar olduğu görülmüştür. Dokuda çatı örtüsü çökmüş ve beden duvarları bütünlüğü bozulmuş 5 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapılar kullanılmayan, boş yapılar olup bakım ve onarımları yapılmadığı için iç ve dış etmenlere bağlı olarak yapısal olarak çözülmeye başlamışlardır. Günümüzde yerleşim alanında 10 adet yapıda yıkılmış durumdadır. Yapı bütünlüğü bozulmuş durumda bulunan harabe yapılar doku içerisinde %5'lik orana, yıkılmış durumda bulunan yapılar %10'luk orana sahiptir (Şekil 4.69).



**Şekil 4.67.** Emiraşıklar Köyü strüktürel sağlık durumu dağılımı



**Şekil 4.68.** Emiraşıklar Köyü strüktürel durumu orta olan yapılar (Orijinal 2018)



**Şekil 4.69.** Emiraşıklar Köyü harabe hale gelmiş yapılar (Orijinal 2018)

Strüktürel sağlık durumu analizi verilerine göre, Çimi ve Emiraşıklar köylerinde iyi grubu altında değerlendirilen yapı oranının, Sarıhacılar köyünde harabe grubu altında değerlendirilen yapı oranının yüksek olduğu görülmüştür (Çizelge 4.6). Günümüzde yıkılmış durumda olan yapı oranı Sarıhacılar köyünde fazla iken, yeni inşa edilmiş yapı oranı Emiraşıklar köyünde fazladır.

**Çizelge 4.6.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri strüktürel sağlık durumu analizi tablosu

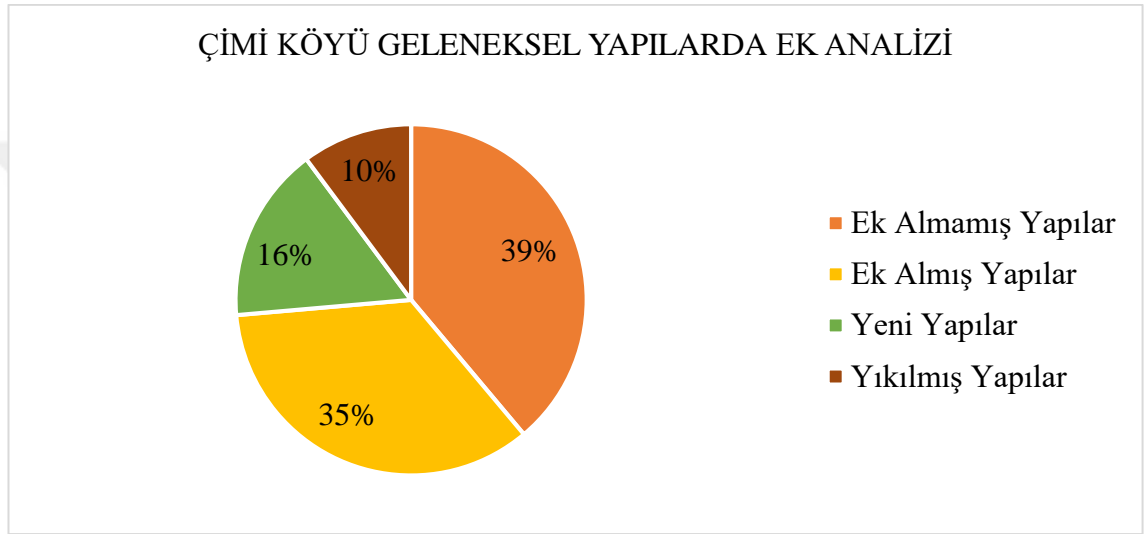
STRÜKTÜREL SAĞLAMLIK DURUMU ANALİZİ						
	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
Değerlendirme	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
İyi	72	33%	15	20%	34	33%
Orta	34	16%	7	9%	5	5%
Kötü	43	20%	8	10%	9	9%
Harabe	10	5%	16	21%	5	5%
Yeni Yapılar	35	16%	1	1%	39	38%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.2.9. Geleneksel yapılarda ek analizi

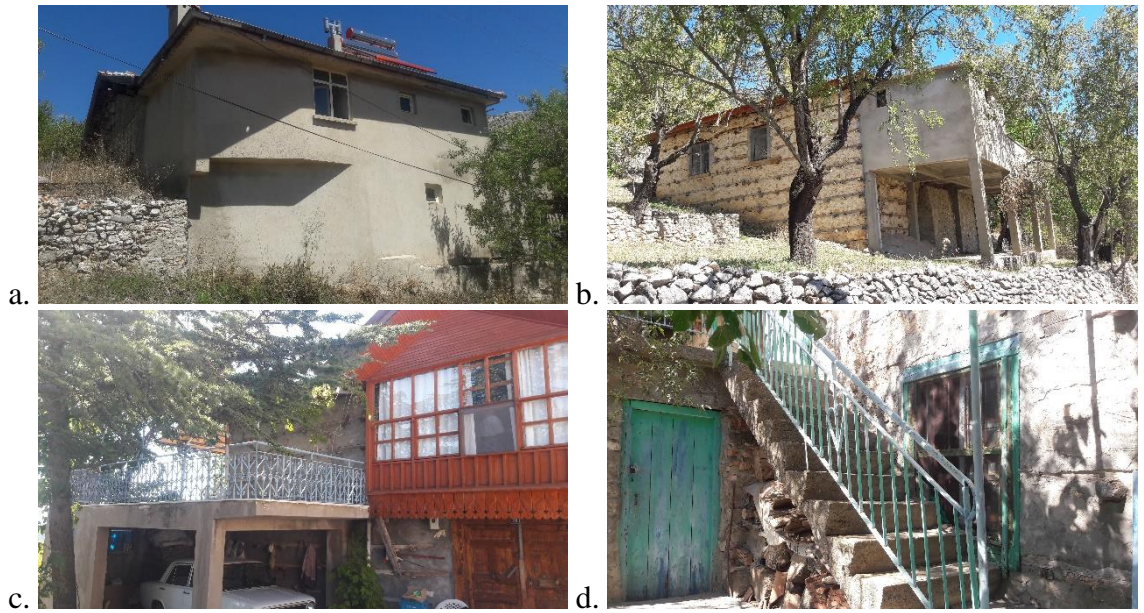
Tez çalışması kapsamında incelenen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde kullanıcıların müdahaleleri doğrultusunda, doku içerisinde bulunan geleneksel yapıların aldığı ekler ve bu eklerle yüklenen işlevler analiz edilmiştir. Analiz çalışması kapsamında, seçilen dokularda bulunan geleneksel yapılar ilk olarak ek alan yapılar ve özgün yapılar olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplama sonucunda tespit edilen ek almış yapılara getirilen mekanların işlevleri incelenmiştir. Geleneksel yapılara getirilen eklerin işlevlerinin yaşam hacmi, ıslak hacim, teras ve merdiven olduğu yerinde incelemelerde görülmüştür. Tespit edilen ekler, eklerin işlevi ve geleneksel yapıya eklemlendiği yönler, ek almamış yapılar, yeni inşa edilmiş ve yıkılmış yapılar analiz paftalarında gösterilmiştir.

Çimi Köyü yerleşim dokusunda yerinde yapılan tespitler doğrultusunda, 216 adet yapı incelenmiştir (EK-25). İncelenen bu yapılardan 84 tanesinin ek almamış

durumda olduğu, 75 tane yapının ise ek aldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.70). Bu yapılar dışında doku içerisinde 22 adet yapı yıkılmıştır. 35 adet yapı da kırsal doku içerisinde yeni inşa edilmiştir. Ek almamış yapılar toplam yapı stokunun %39'unu, ek almış yapılar ise %35'ini oluşturmaktadır. Dokuda bulunan tüm yapılar içinde, yıkılmış yapılar %10'luk, yeni inşa edilmiş yapılar %16'lık bölümü kapsamaktadır. Çimi Köyündeki geleneksel yapılarda görülen ekler yaşam hacimleri, ıslak hacimler, teras ve merdivenlerdir (Şekil 4.71). Geleneksel yapıların ahşap elemanlarının bozulması, günümüz yaşam koşullarını sağlamaması kullanıcıların bu yapılara ek hacim getirme sebepleri olarak sayılabilir. Çimi köyünde genel olarak ek hacimler, konutun bir cephesine kübik biçimde, betonarme kolanlarla desteklenerek ya da geleneksel konutun zemin kat beden duvarı üzerine eklenerek inşa edilmiştir.



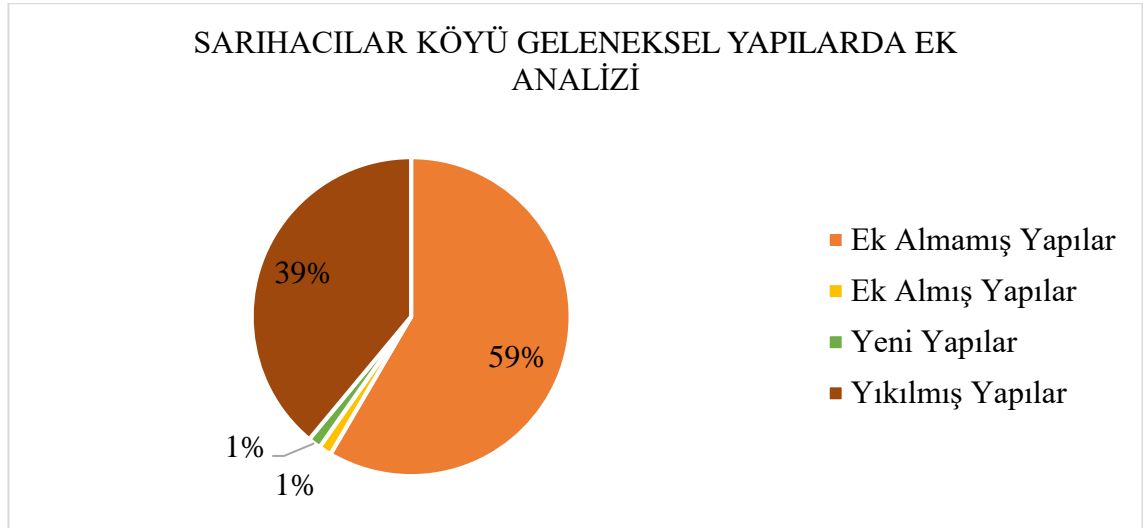
**Şekil 4.70.** Çimi Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı



**Şekil 4.71.** a) Çimi Köyü yaşam hacmi eki b) ıslak hacim eki c) teras eki d) merdiven eki (Orijinal 2018)

Çimi Köyünde ek almış yapılar grubu altında bulunan 75 yapının, 12 tanesi yaşam hacmi, 44 tanesi ıslak hacim, 48 tanesi teras, 6 tanesi merdiven işlevli ek almıştır. Geleneksel yapılara getirilen eklerin %40'ını ıslak hacimler, %44'ünü teraslar, %5'ini merdiven, %11'ini yaşam alanlarının oluşturduğu görülmüştür. Çimi yerleşim alanında bulunan geleneksel yapılara yoğun olarak ıslak hacim ve teras işlevli ekler getirilmiştir. Bu yaşam hacmi, ıslak hacim ve teras işlevli eklerin yanı sıra konutların üst katına bağlanmak için yapılmış merdivenler de yapılara getirilmiş eklerdir. Geleneksel yapılarda giriş ahır, samanlık, depo gibi işlevlere ayrılmış zemin kotundan sağlanıp, bu kottan ahşap merdiven ile yaşam alanına bağlanmaktadır. Ek olarak inşa edilen bu merdivenlerle birlikte bahçe üzerinden doğrudan yaşam alanına ulaşılmaktadır.

Sarıhacılar Köyünde bulunan 77 adet yapının analiz çalışması kapsamında ek alma durumları değerlendirilmiştir (EK-26). Köy içerisinde bulunan 1 adet yapının ıslak hacim, teras ve yaşam alanını barındıran ek aldığı gözlemlenmiştir (Şekil 4.72). Bu ek geleneksel konutun beden duvarının devamı niteliğinde olup, yapının çatısı ile bütünleşmiştir (Şekil 4.73). Günümüzde ek almamış durumda olan yapıların sayısı 45, yıkılmış olan yapıların sayısı ise 30 adettir. Kırsal yerleşim dokusunda 1 adet yeni inşa edilmiş yapı bulunmaktadır. Geleneksel doku içerisinde ek almadan özgün durumunu devam ettiren yapılar %59'luk bir orana sahiptir. Yüksek bir orana sahip olan bu özgün yapılar, dokunun kırsal karakterinin bozulmadan günümüze taşınmasını sağlamaktadır. Ek almış yapının dokudaki tüm yapılara oranının %1, yeni inşa edilmiş yapının tüm yapılara oranının da %1 olduğu görülmektedir. Sarıhacılar köyünde %39'luk orana sahip olan yıkılmış yapılar, diğer iki köyde gözlemlenen yıkılmış yapı oranlarının üstündedir. Çimi ve Emiraşıklar Köylerine karşı Sarıhacılar yerleşim dokusunda ek almamış, özgün niteliğini devam ettiren yapıların oranı daha yüksektir.

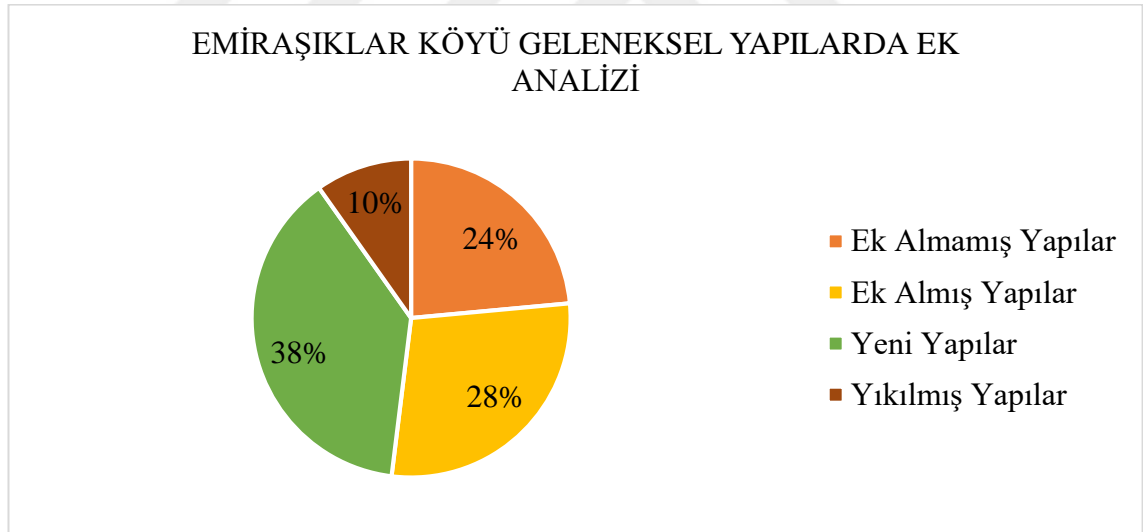


**Şekil 4.72.** Sarıhacılar Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı



**Şekil 4.73.** Sarıhacılar Köyü ek almış yapı (Orijinal 2018)

Emiraşıklar Köyünde geleneksel yapılara getirilen ekleri analiz etmek amacı ile 102 adet yapı incelenmiştir (EK-27). İncelenen bu yapılardan ek almış yapılar analiz başlığı altında 29 adet, ek almamış yapılar başlığı altında 24 adet yapı bulunmaktadır. Ek alma durumları incelenen geleneksel yapıların dışında, Emiraşıklar yerleşim dokusunda 10 adet yıkılmış durumda, 39 adet yeni inşa edilmiş yapı bulunmaktadır. Yerleşim alanında bulunan ek almış yapıların oranı %28, ek almamış yapıları oranı ise %24'tür (Şekil 4.74). Günümüzde yıkılmış durumda bulunan yapılar tüm yapıların %10'unu, yeni inşa edilmiş yapılar ise %39'unu kapsamaktadır.



**Şekil 4.74.** Emiraşıklar Köyü geleneksel yapılarda ek hacim dağılımı

Emiraşıklar Köyünde geleneksel yapılara getirilen ek yapılara yaşama hacmi, ıslak hacim, teras işlevi yüklenmiştir (Şekil 4.75). Geleneksel yapılara ek getirme sebebi Çimi Köyünde de karşılaşılan ahşap yapı elemanlarının bozulması, tamir edilmesinin zor olması ve kullanıcıların günümüz yaşam konforunu geleneksel yapılara adapte etme isteği olarak sayılabilir. Ek hacimler, geleneksel yapılara, betonarme ayaklar üzerinde duran, kare planlı, yapının birinci katına bağlanan teraslar ve yapının beden duvarının devamı şeklinde kübik biçimli inşa edilmiş, çatı örtüsü ile bütünleşen ıslak hacim ve yaşam alanları şeklinde eklenmiştir.





**Şekil 4.75.** a) Emiraşıklar Köyü yaşam hacmi eki; b) ıslak hacim eki; c) teras eki (Orişinal 2018)

Emiraşıklar Köyünde 29 adet yapı ek almış yapılar grubu altında değerlendirilmiştir. Bu yapılardan 5 tanesi yaşama hacmi, 20 tanesi ıslak hacim, 20 tanesi teras işlevli ek almışlardır. Kırsal doku içerisinde bulunan yapılar %45 oranında ıslak hacim, %44 oranında teras işlevli ek almıştır. Bu iki işleve sahip eklerin doku içerisindeki dağılımının homojen olduğu söylenebilir. Yaşama alanı olarak kullanılan ekler ise doku içerisinde seyrek görülmektedir. Ek almış geleneksel yapılar içerisinde gözlemlenen yaşama hacmi %11 oranındadır.

Üç yerleşim alanında gerçekleştirilen geleneksel yapılarda ek analizi çalışması sonucuna göre Sarıhacılar Köyünde ek almamış yapı oranı yüksektir (Çizelge 4.7). Çimi ve Emiraşıklar köylerinde ek almış ve ak almamış yapı oranları birbirine yakındır.

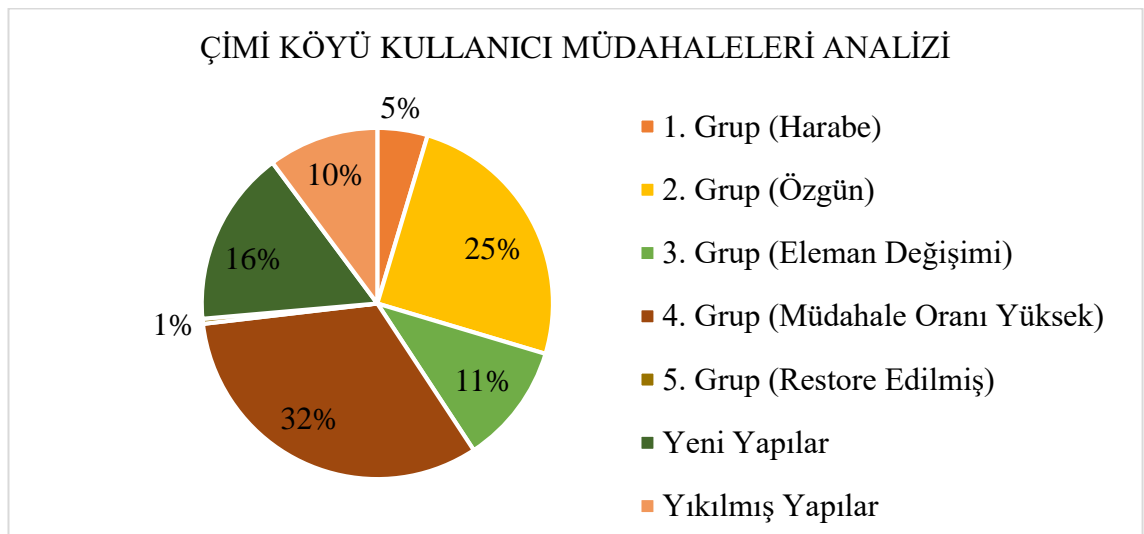
**Çizelge 4.7.** Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri geleneksel yapılarda ek analizi tablosu

GELENEKSEL YAPILARDA EK ANALİZİ						
	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Değerlendirme						
Ek Almamış Yapılar	84	39%	45	59%	24	24%
Ek Almış Yapılar	75	35%	1	1%	29	28%
Yeni Yapılar	35	16%	1	1%	39	38%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.2.10. Kullanıcı müdahaleleri analizi

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen üç köydeki kültür varlıklarına yapılan müdahaleler yerinde incelenerek analiz edilmiştir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda her üç köy için müdahale analizi paftaları oluşturulmuştur. Analiz, çalışma alanı olarak seçilen köylerde bulunan geleneksel yapılara kullanıcıların müdahalelerini incelemek ve bu müdahalelerin yapı üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Köylerdeki kültür varlıkları yapılan müdahale düzeyine göre beş ana gruba ayrılmıştır. Birinci grup yapılar günümüzde özgün durumunu muhafaza etmiş fakat yapı bütünlüğünü koruyamamıştır. Bu gruba dahil edilen yapılar çatısı çökmüş, beden duvarları çözülmüş, harabe durumda bulunmaktadır. Özgünlük değerini sürdüren kırsal dokunun plan, cephe kurgusunu, çatı biçimlenişini devam ettiren, geleneksel yapıım sistemi ve her türlü elamanındaki özgün malzemeyi kaybetmemiş yapılar ikinci gruba dahil edilmiştir. Dokuda kapı, pencere, çıkma elemanlarının malzemesi ve boyutları değişen, çatı biçimi ve örtü malzemesi yenilenen yapılar üçüncü grup yapılar olarak değerlendirilmiştir. Özgün yapısını neredeyse tamamen kaybeden, niteliksiz ekler alan, yapı cepheleri kırsal dokuya uymayan bir şekilde kaplanan, sıvanan, yapı duvarlarında görülen malzeme değişimleri, strüktürü destekleyici ekler alan yapılar dördüncü gruba dahil edilmiştir. Tez kapsamında seçilen yerleşim alanlarında bulunan bazı konutlara restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Müdahale analizi kapsamında yapılan gruplama çalışmasındaki beşinci grup bu restorasyon uygulaması gerçekleştirilmiş yapıları kapsamaktadır. Üç dokuda da bulunan yeni inşa edilmiş yapılar ve yıkılmış yapılar analiz paftalarında ayrıca belirtilmiştir.

Çimi yerleşim alanında yapılan incelemeler sonucunda geleneksel yapılarda görülen müdahaleler analiz edilmiştir (EK-28) (Şekil 4.76). Dokuda bulunan geleneksel yapıların çoğunluğu özgün durumunu günümüzde muhafaza edememiş yapılardan oluşmaktadır. Yerinde incelenen 216 adet yapının, 54 tanesi ikinci grup kapsamında değerlendirilmiştir. Bu yapılar yerleşim alanında strüktürel bütünlüğünü devam ettiren, özgün malzemeleri ve kurgusunu günümüze taşıyan yapılardır (Şekil 4.77). İkinci grup altında değerlendirilen yapılar dokuda bulunan diğer yapıların %25'ini oluşturmaktadır.



**Şekil 4.76.** Çimi Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı



**Şekil 4.77.** Çimi Köyü özgün karakterini devam ettiren yapılar (Orijinal 2018)

Kuzey yönünde yoğunluklu olarak 10 adet yapı birinci grupta bulunmakta, bu yapılar dokudaki tüm yapıların %5'ini kapsamaktadır. Birinci grupta değerlendirilen bu yapılar strüktürel bütünlüklerini koruyamamakla birlikte özgün durumunu devam ettiren yapılardır (Şekil 4.78). Doku içinde bulunan 24 adet yapının ahşap kapı pencere doğramaları, çatı örtü malzemeleri değiştirilmiştir. Bu değişimleri yaşamış olan yapılar üçüncü grup altında değerlendirilmiş olup aynı zamanda dokuda bulunan yapıların %11'ini oluşturmuştur. Özgün ahşap doğramalar yerine pvc doğramalar getirilmiştir. Geleneksel yapıların açıklık oranları değiştirilmiş, modern malzemeler kullanılarak bu açıklıklar kapatılmıştır. Çatı örtüleri tamamen ya da kısmi olarak yenilenmiştir. Doku içerisinde çatı örtü malzemesi olarak alaturka, Marsilya ve beton kiremitler görülmektedir. Çatı örtü malzemesinin değiştirilmesinin yanı sıra eternit, saç gibi malzemeler kullanılarak yapıların çatılarının onarıldığı görülmektedir. Geleneksel konutlarda karakteristik olarak gözlemlenen çıkmaların ahşap elemanları pvc, beton, gibi malzemelerle değiştirilmiştir. Bu ahşap çıkmaların kırsal dokuya uygun olmayan ve yapının özgünlüğünü bozan saç veya farklı yalıtım malzemeleri ile kaplandığı gözlemlenmiştir.



**Şekil 4.78.** Çimi Köyü özgün durumunu koruyan harabe yapılar (Orijinal 2018)

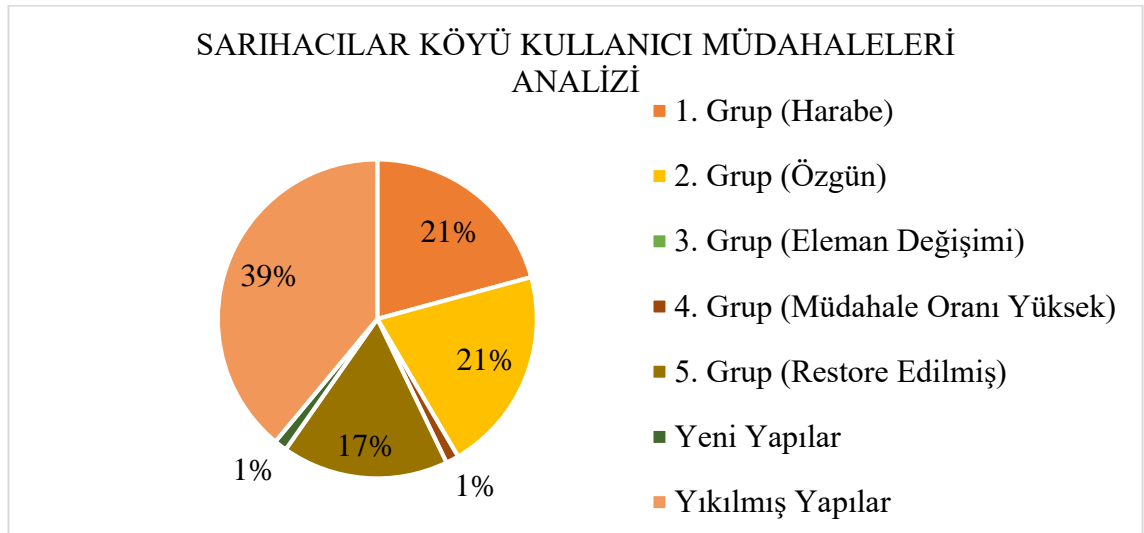
Çimi Köyünde bulunan tescilli yapılardan bir tanesinde restorasyon çalışmaları başlamış, fakat çalışma bitmiş değildir. Bu konut yapısı analiz gruplarından beşinci grup altında değerlendirilmiştir. Kırsal yerleşim dokusunda bulunan yapıların %32'lik oranı dördüncü grup altında toplanmıştır (Şekil 4.79). Dördüncü grupta bulunan bu yapılar doku içerisinde homojen olarak dağılmışlardır. Bu yapılar çoğunlukla ıslak hacim, teras ekleri alan yapılardır. Geleneksel yapılara eklenen bu hacimler betonarme sistemle oluşturulmuş kübik yapıları ıslak mekanlar ve kareye yakın planlı teraslardır. Betonarme sistemle inşa edilen bu ekler geleneksel konutun çatısıyla bütünleşmemiştir. Dikdörtgen

planlı prizmatik geleneksel yapının cephesine eklenmiş bağımsız görünümlü bu kübik ek yapıları doku içerisinde kendi dillerini oluşturmuştur. Bu eklerin yanı sıra geleneksel beden duvarları taş, sıva gibi malzemeler ile tamamen kaplanarak özgün cephe karakteri olan düğmeli dokuyu kaybetmesine sebep olmuştur.



**Şekil 4.79.** Çimi, müdahale sonucu özgün niteliğini kaybetmiş yapılar (Orijinal 2018)

Sarıhacılar yerleşim dokusunda bulunan yapılara kullanıcıların müdahale düzeyleri analiz edilmiştir. Yerinde yapılan gözlemlerde Sarıhacılar köyünde 77 adet yapı incelenmiştir (EK-29). Dokuda bulunan geleneksel yapıların 30 tanesi günümüzde yıkılmış durumdadır. Yıkılmış geleneksel yapıların köy içerisinde homojen olarak dağıldığı söylenebilir. Yapı bütünlüğünü koruyamayan fakat özgün niteliğini devam ettiren 16 adet yapı birinci grup yapılar içerisinde değerlendirilmiştir (Şekil 4.80). Beden duvarları yıkılmış, çatı bütünlüğü bozulmuş, harabe durumunda olan bu geleneksel yapılar köydeki yapıların %21'ini oluşturmaktadır. Birinci grup altında bulunan bu yapıların dokunun kuzey yönünde yoğunlaştığı görülmüştür.



**Şekil 4.80.** Sarıhacılar Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı

Köyde bulunan 16 adet yapı özgün niteliklerini ve strüktürel bütünlüklerini günümüze kadar korumuştur. İkinci grup altında değerlendirilen bu yapıların oranı %21'dir (Şekil 4.81). Sarıhacılar Köyündeki gözlemler sonucunda dokuda bulunan yapıların hiçbirinde kapı, pencere malzeme değişimi, açıklık boyutu değişimi, çatı örtüsü değişikliği görülmemiştir. Bu sebeple üçüncü grup altında değerlendirilmiş bir

yapı bulunmamaktadır. Doku bütününde sadece bir yapıya yaşama, ıslak hacim ve teras işlevi yüklenmiş ek getirilmiştir. Geleneksel yapının sınırlarını tutan ve yapının devamlılığı şeklinde tasarlanmış ek yapı aynı zamanda yapının çatı örtüsü ile de birleştirilmiştir. Bu yapı dokudaki diğer yapıların %1'lik bölümünü oluşturmakta ve dördüncü grup yapılar grubu altında değerlendirilmektedir. Çimi ve Emiraşıklar köylerinden farklı olarak, Sarıhacılar Köyündeki geleneksel yapıların %17'si koruma ve restorasyon çalışması kapsamında onarılmıştır. Yerleşim alanında restorasyon uygulaması görmüş ya da hala uygulama çalışmalarının sürdüğü 13 adet yapı bulunmaktadır (Şekil 4.82). Beşinci gruba dahil olan bu yapılar köyün güney yönünde yoğunlaşmıştır. Restorasyon uygulaması gören bu yapılardan bazıları otel, kafeterya, müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

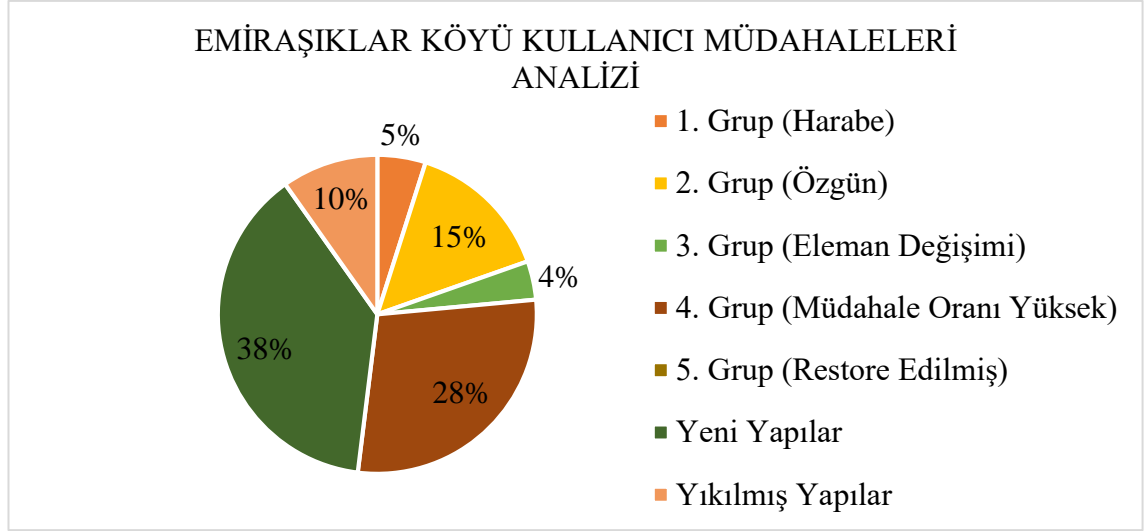


**Şekil 4.81.** Sarıhacılar Köyü özgün karakterini devam ettiren yapılar (Orijinal 2018)



**Şekil 4.82.** Sarıhacılar Köyü restorasyon uygulaması görmüş yapılar (Orijinal 2018)

Emiraşıklar köyünde kullanıcı müdahalelerini analiz etmek amacı ile 102 adet yapı incelenmiştir (EK-30). Kırsal yerleşimde bulunan yapı stokunun %5'ini, birinci grup içerisinde değerlendirilen 5 adet yapı oluşturmaktadır (Şekil 4.83). Bu yapılar günümüzde harabe durumda bulunmaktadır. Birinci grupta bulunan yapılardan üç tanesinin beden duvarları günümüzde bütünlüğünü korumakta fakat çatılarının bir bölümü yıkılmıştır. Diğer yapı ise çatısı neredeyse tamamen çökmüş, beden duvarlarının örgüsü dağılmıştır. İkinci grup içerisinde değerlendirilen 15 adet yapı köyde bulunan yapıların %15'ini oluşturmaktadır (Şekil 4.84). Bu yapılar hem strüktürel bütünlüklerini korumakta hem de özgün kütle kurgularını devam ettirmektedir. Aynı zamanda ikinci grupta bulunan bu yapıların özgün malzemeleri de günümüzde mevcut durumdadır. Yerleşim alanında bulunan 4 adet yapı üçüncü grup altında değerlendirilmiş. Bu yapılar köy içerisinde bulunan tüm yapıların %4'lük bölümünü oluşturmaktadır. Üçüncü grup altında değerlendirilen bu yapıların



**Şekil 4.83.** Emiraşıklar Köyü kullanıcı müdahaleleri dağılımı

özgün ahşap doğramaları pvc malzemeden üretilmiş doğramalar ile değiştirilmiştir. Ahşap çıkma elemanlar kaldırılmış ve yerleri kapatılmıştır (Şekil 4.85). Doku genelinde dördüncü grup altında değerlendirilen 39 adet yapı, %38'lik oran sahiptir. Bu yapılar yerleşim alanı bütününe homojen şekilde yayılmışlardır. Islak hacim, yaşam alanı, teras ve depo işlevi yüklenmiş betonarme ekler alan bu yapılar doku içerisinde en çok karşılaşılan yapı grubudur. Ek yapılar geleneksel konutların tek cephesine bağımsız bir hacim olarak eklendiği gibi, çatı ile bütünleşen yapı sınırlarının devamı şeklinde görülen eklerde mevcuttur. Emiraşıklar Köyünde tescilli yapılarda bulunmasına rağmen günümüzde herhangi bir yapı için koruma restorasyon çalışması yapılmamıştır. Bu sebeple yerleşim alanında beşinci grup altında değerlendirilecek yapı bulunmamaktadır.



**Şekil 4.84.** Emiraşıklar Köyü özgün niteliğini koruyan yapılar (Orijinal 2018)

Çalışmaya konu olan köylerde yapılan kullanıcı müdahaleleri analizi verilerine göre Çimi ve Emiraşıklar köylerinde dördüncü grup altında değerlendirilen yapıların yoğun olduğu görülmüştür (Çizelge 4.8). Sarıhacılar köyünde ise özgün durumunu koruyan yapılar diğer iki köyden daha fazladır. Benzer şekilde Sarıhacılar köyünde restorasyon uygulaması görmüş yapı oranı yüksektir.



Şekil 4.85. Emiraşıklar Köyü pencere doğramaları değiştirilmiş yapılar (Orijinal 2018)

Çizelge 4.8. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kullanıcı müdahaleleri analizi tablosu

KULLANICI MÜDAHALELERİ ANALİZİ						
Değerlendirme	Çimi Köyü		Sarıhacılar Köyü		Emiraşıklar Köyü	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
1. Grup (Harabe)	10	5%	16	21%	5	5%
2. Grup (Özgün)	54	25%	16	21%	15	15%
3. Grup (Eleman Değişimi)	24	11%	0	0%	4	4%
4. Grup (Müdahale Oranı Yüksek)	70	32%	1	1%	29	28%
5. Grup (Restore Edilmiş)	1	1%	13	17%	0	0%
Yeni Yapılar	35	16%	1	1%	39	38%
Yıkılmış Yapılar	22	10%	30	39%	10	10%
Toplam	216	100%	77	100%	102	100%

#### 4.1.3. Konut mimarisi analizi

Çalışma alanı olarak seçilen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim alanlarını oluşturan en önemli yapı topluluğu konutlardır. Konut mimarisi analizi başlığında kırsal dokuları oluşturan konutların plan ve cephe kurguları incelenmiştir. Tez çalışması kullanım düzeyinin koruma üzerine etkisini gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Fakat Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde bulunan bütün konut yapılarının iç mekanına erişilememiş, her biri için mekan kurgusu analizi yapılamamıştır. Analiz edilen örnekler, özgün ve müdahaleler sonucu değişim gösteren plan kurgusunu anlamamız için sınırlı sayıda veri oluşturmaktadır. Konutların cephe kurgusu analizi tüm yapılar üzerinden yürütülmüştür. Cephe kurgusunda görülen, açıklık oranı değişimi, cephe elemanları değişimi, ek hacim gibi müdahaleler özgün karakteri değiştirmektedir.

#### 4.1.3.1. Plan kurgusu analizi

Analiz çalışmasında Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde bulunan geleneksel yapıların plan kurgusu incelenmiştir. Yerleşim alanlarında bulunan konutların tamamı erişim izni alınamaması, terk edilmişlik, dönemsel kullanım gibi nedenler sonucu incelememiştir. Plan kurgusu analizi iç mekanına erişilebilen konut yapılarını kapsamaktadır. Çimi Köyünde 13 adet, Sarıhacılar Köyünde 5 adet, Emiraşıklar Köyünde 9 adet konut yapısının iç mekanı incelenmiştir.

İncelenen bu yapıların her biri için zemin ve birinci katı içeren plan şemaları çizilmiştir. Mekan kurgusu analizi, birinci katta bulunan sofanın konumuna göre yapılmıştır. Bu sınıflandırma sonucunda, incelenen geleneksel yapılar, Sedat Hakkı Eldem'in Türk Evi Plan Tipleri kitabında açıklanan plan tipolojilerine göre dış sofalı ve iç sofalı olarak tanımlanmıştır (Eldem 1954). Dış sofalı plan tipi, dikdörtgen planlı sofanın uzun kenarına bağlanan odaların bulunduğu ve dikdörtgen planlı sofayı L şeklinde saran odaların bulunduğu mekan kurgusuna sahip yapıları kapsamaktadır. İç sofalı plan tipi, ortak mekan olan sofanın iki uzun kenarı üzerinde odaların örgütlenmesi ile oluşmuş mekan kurgusuna sahip yapıları kapsamaktadır.

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde mekan kurgusu analizi kapsamında incelenen yapılar sözü edilen plan tiplerine göre gruplandırılmışlardır. Üç köy için iç sofalı ve dış sofalı konutların plan şemalarının bulunduğu analiz tabloları oluşturulmuştur. Çimi Köyünde mekan kurgusu analizi kapsamında incelenen yapıların %46'sının dış sofalı plan tipi (EK-31), %54'ünün iç sofalı plan tipi özellikleri taşıdığı görülmüştür (EK-32). Sarıhacılar köyünde plan şemaları çizilen yapıların %80'i dış sofalı plan tipine (EK-33), %20'si iç sofalı plan tipine sahiptir (EK-34). Emiraşıklar Köyünde iç mekanı incelenebilen yapıların da %67'sinin dış sofalı plan tipi (EK-35), %33'ünün iç sofalı plan tipine sahip olduğu görülmüştür (EK-36).

Çalışma alanı olarak seçilen üç köyde bulunan konutların kare ya da dikdörtgen planlı, prizmatik kütle kurgusuna sahip yapılar olduğu görülmüştür. Konutların üst örtüsü kırma ya da beşik ahşap çatı sistemi ile oluşturulmuş alaturka, Marsilya, beton kiremit ile kaplanmıştır. Yapılar, havzaya özgü yapım tekniği olan, taş ve ahşap ile oluşturulan, düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiştir. Ahşap malzeme, yapıların kapı ve pencere doğramaları, iç mekanda bulunan dolap, ocak, duvar nişleri, tavan kaplamaları gibi elemanlarda da görülmektedir. Yapıların kat döşemeleri benzer şekilde ahşap kirişler ile oluşturulmuştur. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde geleneksel konutlar büyük oranda iki katlı inşa edilmiştir. Konutların zemin katı ahır, depo, samanlık gibi işlevlere ayrılırken, birinci katı günlük hayatın gereksinimlerini karşılayan esas kat olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.86). Zemin kat ve birinci kat birbirine genellikle ahşap, tek kollu merdiven ile bağlanmıştır. Merdiven, zemin katta sofanın iz düşümü şeklinde olan, ahıraltı olarak adlandırılan bölümünde, ahşap giriş kapısı önünde başlayıp; birinci katta sofaya bağlanarak bitmektedir. Ahşap merdiven limon kirişler ile taşınmaktadır. Limon kirişlere bağlanan ahşap elemanlar aracılığı ile zemin kattan ayrılır (Şekil 4.87).

Önemli bir mekan kurgusu bileşeni olan sofa, merdivenin birinci katta bağlandığı ilk alandır (Şekil 4.88). Sofa plan kurgusu içerisinde, sirkülasyonun sağlandığı, ortak yaşamın gerçekleştiği ve aynı zamanda özel yaşam alanı olan odaların



açıldığı bağlayıcı bir mekandır. İç mekanına erişilebilen yapılarda sofada sekiler yapılarak, ortak oturma alanı oluşturulduğu görülmüştür. Ahşap çıkmaya sahip yapılarda, bu olanlar sofanın uzantısı şeklinde kurgulanmıştır. Sofanın bir ucunda ocağın kurgulandığı örnekler bulunmaktadır. Her üç köyde incelenen konutlarda sofa mekanı, farklı geometri ve boyutta kurgulanmış; ayrıca plan düzleminde odalar ile birlikte kurduğu mekan düzeni değişmiştir. Fakat sofanın kullanım amacının her konut için benzer olduğu görülmüştür.



Şekil 4.86. a) Geleneksel konut zemin kat; b) birinci kat (Orijinal 2018)



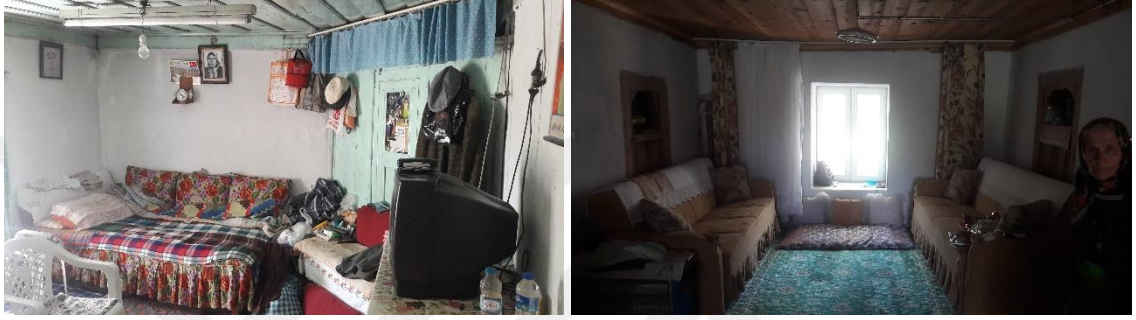
Şekil 4.87. Zemin ve birinci katı birbirine bağlayan merdiven (Orijinal 2018)



Şekil 4.88. Birinci katta yer alan sofa (Orijinal 2018)

Mekan kurgusunun bir diğer bileşeni olan odalar sofa ile bir birine bağlanmıştır (Şekil 4.89). Mekan kurgusu analizi yapılan konutlarda odalara tek kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Sofa ve odayı birbirine bağlayan kapılar çakma ve tablalı olarak üretilmiştir (Şekil 4.90). Genellikle süslemesiz kapıların bulunduğu çalışma alanında, işlemeli örnekler ile de karşılaşılmaktadır. Odanın dış mekan ile kurduğu ilişki ahşap pencereler ile sağlanmaktadır. Pencere açıklıkları odayı oluşturan tek ya da iki duvar üzerinde bulunmaktadır. Ahşap pencereler, çift kanatlı, tek kanatlı ve giyotin olarak üretilmiştir. Sofanın tersine özel yaşam alanı olarak kullanılan odalar yatma,

temizlenme, oturma gibi birçok gündelik aktiviteye hizmet etmektedir. Bu sebeple odanın iç mekanı tüm fonksiyonları karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Genellikle kapının bulunduğu yönde ahşap dolap ve gusülhane yer almaktadır (Şekil 4.91). Ahşap dolap yatakların kaldırıldığı yüklük olarak kullanılmaktadır. Konutlarda dolabın alt kısmına ambar işlevi yüklendiği de görülmüştür. Bazı odalarda sağır duvarlarda ahşap kapaklı nişler bulunmaktadır. Oda duvarlarına yerleştirilen bu ahşap elemanlarda süslemeler görülmektedir. Benzer şekilde taş duvarda oluşturulan nişler lambalık olarak kullanılmaktadır. Oda duvarları boyunca dolaplardan başlayarak ahşap raf düzeni kurgulanmıştır (Şekil 4.92). Odanın genellikle dış mekana yakın olan duvarı üzerinde ocaklar yer almaktadır. Ocaklar taş duvardan dikdörtgen prizma şeklinde odaya taşacak biçimde ya da yarım daire planlı ahşap davlumbaz ile oluşturulmuşlardır.



Şekil 4.89. Geleneksel yapı oda örnekleri (Orijinal 2018)



Şekil 4.90. Oda giriş kapısı ve pencere örnekleri (Orijinal 2018)

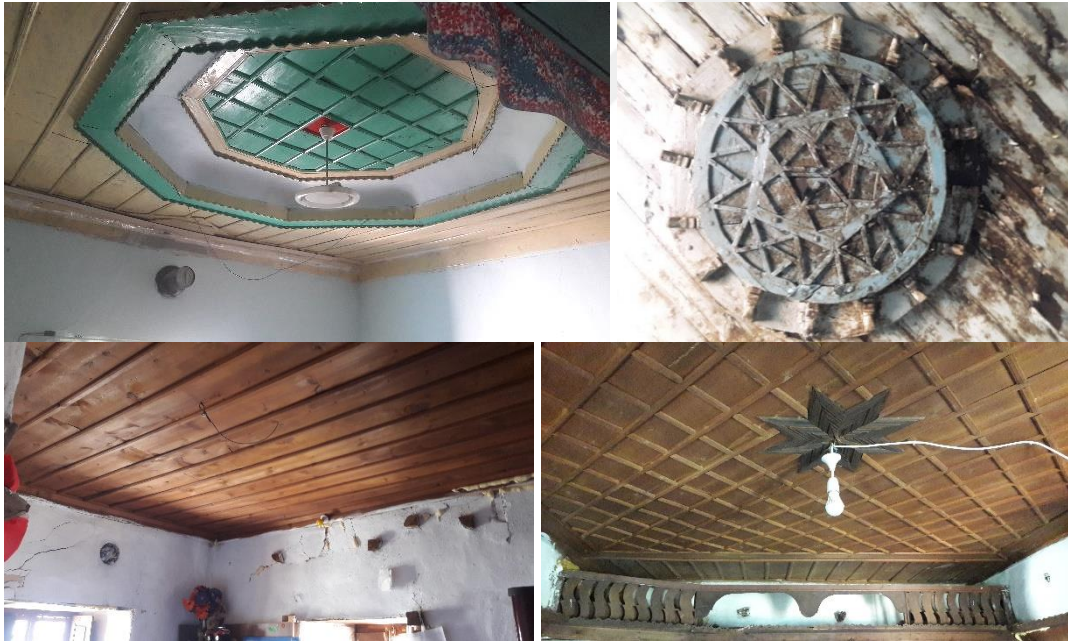


Şekil 4.91. Oda içerisinde yer alan yüklük ve gusülhane örnekleri (Orijinal 2018)

Geleneksel yapıların oda tavanlarında yıldız, nar gibi süslemeler ve ahşap göbekler bulunmaktadır (Şekil 4.93). Süslemeli tavan kaplamalarının yanı sıra ahşap çıta ve kaplama tahtaları ile oluşturulmuş düz tavanlar görülmektedir. İncelenen bazı yapılarda sofa mekanı tavanının kapatılmadığı, ahşap çatı konstrüksiyonunun açık bırakıldığı görülmüştür. Düğmeli duvar tekniği ile üretilen, prizmatik kütle kurgusuna sahip konutlara, ahşap dikmeler üzerine inşa edilmiş, ahşap elemanlar ile oluşturulmuş tuvalet ve bulaşıklık barındıran ayazlık ile teras bağlanmıştır. Konut ve bu hacimlere erişim sofa üzerinden sağlanmaktadır. Ahşap teras ve ayazlıklar dokunun karakteristik elemanlarından biridir .



**Şekil 4.92.** Oda içerisinde yer alan niş, lambalık, raf örnekleri (Orijinal 2018)



**Şekil 4.93.** Tavan süslemesi örnekleri (Orijinal 2018)

İç mekanına erişilen konutlarda yapılan analizler sonucunda bazı yapılarda değişimler yaşandığı söylenebilir. Ortak mekan niteliğinde olan sofanın bölücü duvarlar ile ayrılarak oda ya da ıslak hacme dönüştürüldüğü; bunun sonucunda plan kurgusunun bozulduğu görülmüştür (Şekil 4.94a). Oda birimlerinde bulunan ve bu mekanın temel bileşeni olan dolap, ocak elemanlarının güncel hayatta kullanılmadığı için yerinden söküldüğü kullanıcılar tarafından aktarılmıştır (Şekil 4.94b). Genellikle dış cepheye yakın duvarda yer olan ocak sökülerek, bu duvarda bulunan pencere açıklık boyutlar büyütülmüştür. Yaşanan değişimlerden bir diğeri ahşap ayazlık ve terasların konuttan

sökülerek, yapılara bu işlevleri barındıran ek getirilmesidir (Şekil 4.94c, d). Geleneksel konutta bulunan mutfak, ocak, gusülhane gibi hacimlerin artık kullanılmaması, getirilen eklere bu hacimlerin dahil edilmesi özgün kütle kurgusunu değiştirmektedir. Aynı zamanda bu mekanlara ulaşmak için ahşap çıkmalarda ve düğmeli duvarlarda kapılar açılmakta, özgün plan kurgusunda bulunmayan sirkülasyon mekanları oluşturulmaktadır. Yapılan tüm bu müdahaleler yapıların özgün plan kurgusunu olumsuz yönde etkilemektedir.



**Şekil 4.94.** a) Sofa mekanının bölünmesi ile oluşturulan ıslak hacim; b) oda duvarında bulunan ocak izi; c) ıslak hacim eki; d) teras eki (Orijinal 2018)

#### 4.1.3.2. Cephe kurgusu analizi

Çalışma alanı olan Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde bulunan geleneksel konutların cephe kurguları analiz edilecektir. Bölgeye özgü düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiş geleneksel yapıların cephe karakteri bu sistemden oldukça etkilenmiştir. Geleneksel yapıların cephe karakterini oluşturan açıklık oranları, cephe dokusu düğmeli duvarın malzemesi ve imkanı doğrultusunda kurgulanmıştır. Cephe kurgusunda etkili olan diğer elemanlar ahşap çıkma, ayazlık ve terastır.

Bölgeye özgü, çevrede bulunan taş ve ahşabın birlikte kullanılması ile oluşturulan taşıyıcı duvar sisteminde ahşap hatılların oluşturduğu düzen, yerleşim alanlarında özgün bir görsel bütünlük oluşturmaktadır. Taş ve ahşap malzeme geleneksel konutun cephesinde nitelikli bir doku örüntüsü başlatır. Düğme olarak adlandırılan ahşap hatılların oluşturduğu bu örüntü içerisine kapı ve pencere açıklıkları eklenir. Belirli boyut ve oranlarda örülen ahşap hatıllar her bir geleneksel konut için yakın büyüklüklerde açıklık yapılmasını mümkün kılmaktadır. Bu durum doku bazında tutarlı ve benzer bir cephe karakteri oluşmasını sağlamaktadır.

Cephe üzerinde bulunan açıklıklar giriş kapısı ve pencere boşluklarıdır. Giriş kapıları zemin katta ve genellikle yapının orta aksında bulunur. Düğmeli duvar yapım

teknîği ile inşa edilen yapılarda kapı boşluğu düğmeleri birbirine bağlayan yatay ahşap kirişler ve düşey dikmeler arasında açılmıştır. Genellikle çift kanatlı olan kapılar ahşap malzemeden üretilmiştir (Şekil 4.95). Giriş kapılarının duvar ile birleşimi ahşap pervaz kullanılarak kapatılmıştır. İncelenen çalışma alanlarında giriş kapıları çift kanatlı olarak tasarlanıp, doğrudan zemin kata açılmaktadır. Yapının esas katı olan birinci kata ulaşım zemin kat üzerinden sağlanmaktadır. Fakat zemin kat mekanları ile üst kat bağlantısını sağlayan merdiven holü birbirinden ayrı şekilde düzenlenmiş yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların giriş kapıları, çift kanatlı (zemin kat mekânlarına açılan kapı) ve tek kanatlı (merdiven holüne açılan kapı) olarak cephe düzeninde yer almıştır. Ahşap giriş kapıları, cephede ahşap çıkmalar ya da saçaklar ile tanımlanmıştır. Giriş kapıları tablalı ve çakma sistem ile üretilmiştir.



**Şekil 4.95.** Giriş kapısı örnekleri (Orijinal 2018)

Pencere açıklıkları dikdörtgen ve kare biçimli olacak şekilde cephede yer almaktadır (Şekil 4.96). Özgün niteliğini kaybetmemiş olan yapılarda pencere açıklıkları ahşap doğramalar kullanılarak kapatılmıştır. Pencere açıklıklarında ahşap kafes ve parmaklıkları olan örnekler bulunmaktadır. Bazı geleneksel yapılarda ahşap doğramalara metal parmaklık takıldığı görülmüştür. Kapı açıklıklarına benzer şekilde, pencerelerde düğmeleri birbirine bağlayan ahşap hatıllar ve duvar içerisindeki ahşap dikmeler arasında konumlandırılmıştır. 50-60 cm derinliğe sahip duvarlarda yer alan pencere açıklıklarında doğramalar dışarıya yakın olacak şekilde takılmıştır. Bu durum iç mekânda pencere nişleri oluşmasına imkân tanımıştır. Kanatlı olarak tasarlanan pencerelerde açılma yönü bu boşluk içerisine doğrudur ve kanatlar pencere nişi içerisinde kalır.



**Şekil 4.96.** Pencere açıklıkları, kafes örnekleri (Orijinal 2018)

Çalışma alanlarında giyotin, tek ve çift kanatlı ahşap doğramalı pencereler görülmektedir. Giyotin pencereler genellikle ahşap çıkmalarda yer alırken, tek ve çift

kanatlı pencereler beden duvarları üzerine bulunmaktadır. Pencereler giriş cephesi yönünde simetrik bir kurgu ile yerleştirilmiştir. Bazı geleneksel konutlarda yola bakan yönde pencere açıklığı bulunmamakta ya da çok küçük pencereler yer almaktadır. Zemin kat cephe pencere açıklığının neredeyse bulunmadığı söylenebilir. Samanlık, depo, ahır gibi işlevler yüklenen zemin kat, eğimli araziye oturması, güvenlik ve çok miktarda ışığa gereksinim duyulmaması gibi sebepler doğrultusunda pencere açıklıklarının bulunmamaktadır. Fakat geleneksel yapıların zemin katında gündelik işler yürütülüyorsa bu mekanlara pencereler açılmıştır.

Geleneksel konutlarda cephe karakteri, ahşap çıkmalar üzerinden değerlendirilebilir. Konutlar çıkmalı ve çıkmazsız olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.97). Çıkmanın görülmediği konutlarda sofa mekanı zemin kat beden duvarı hizasında ahşap elemanlar ile kapatılmıştır. Çıkmalı yapılarda, ahşap çıkmalar cephenin orta aksında, sağ ya da sol yönünde ve iki cepheyi L şeklinde birbirine bağlayacak biçimde kütle üzerinde konumlanmıştır. Cephe üzerinde yer alan bu çıkmalar ortak mekan olan sofanın uzantısı şeklindedir. Plan kurgusunda önemli bir bileşen olan sofa cephede yapılan çıkmalar ile kütle bazında da vurgulanmıştır. Çıkmalar, dış mekanla ilişki kuracak, iç mekanda ortak yaşamın karşılığı olacak şekilde tasarlanmış ve geleneksel konut cephesinin karakteristik elemanı haline gelmiştir. Cephe üzerinde iç mekanın dışa yansımaları şeklinde kurgulanan bu çıkmalara ek olarak ahşap ayazlık ve çardaklar bulunmaktadır. Önemli bir cephe elemanı olan ayazlık ve çardaklara erişim sofa üzerinden sağlanmaktadır. Islak hacim, bulaşıklık ve teras işlevini yüklenen bu ahşap cephe öğeleri geleneksel konutun dış mekanla kurduğu ilişkiyi pekiştirmektedir.

Zengin bir ahşap işçiliğine sahip olan havzada, cephe düzeninde bu işçiliğin izleri görülmektedir. Geleneksel yapılarda görülen süslemeler genellikle ahşap elemanlar üzerinde bulunmaktadır (Şekil 4.98). Cephe süslemeleri karşımıza en çok çıkmada ahşap elemanlar üzerine işlenmiş şekilde çıkmaktadır. İç mekânın uzantısı olan, kapalı çıkmaların saçak altlarında ve bitişinde ahşap bezemeler görülmektedir. Pencerelerde gözlemlenen, farklı tipte üretilen ahşap kafeslerde cephe süslemeleri içerisinde değerlendirilebilir. Ahşap elemanlarda görülen cephe süslemesinin yanı sıra, düğmeli duvarlarda da süslemeler görülmektedir. Genellikle çıplak bırakılan beden duvarları sakar sıva olarak adlandırılan teknik ile kaplanmaktadır. Ustanın sıva üzerinde yaptığı desenler cephe karakterinde özgün bir dokunun oluşmasını sağlamaktadır. Yine yapı beden duvarlarına çivileme tekniği ile küçük taşlardan desenler yapıldığı görülmüştür.

Kullanıcı müdahaleleri sonucu Çimi ve Emiraşıklar Köylerinde bulunan geleneksel yapıların büyük bir yoğunluğu özgün cephe elemanlarını kaybetmiştir. Cephe kurgusunda özgün olan kapı ve pencere açıklık oranları değiştirilmiştir. Özgün ahşap doğramalar yerini demir, pvc gibi malzemeler ile oluşturulmuş doğramalara bırakmıştır (Şekil 4.99a). Geleneksel yapılara cephe karakterini veren ahşap çıkmalar, özgün duruma uygun olmayan saç, pvc panel gibi elemanlarla kaplanmıştır (Şekil 4.99b). Bazı konutlarda ahşap çıkmanın tamamen sökülüp betonarme sistem ile yeniden inşa edildiği görülmektedir. Islak hacimleri ve teras işlevini barındıran ahşap ayazlık, çardak, geleneksel yapıları modern yaşam koşullarına uygun hale getirmek için sökülmüştür. Yerine betonarme sistem ile inşa edilmiş mekanlar eklenmiştir. Cephe elemanlarında yapılan bu değişikliklerin yanı sıra, özgün duvar dokusunu bozan malzemeler ile cephe kaplaması ve sıva yapılmıştır. Cephe karakterini bozan bir diğer

durumun ise duvarlarında ayrılmalar sonucu malzeme kaybı görülen yapılarda, geleneksel yapım sistemine uymayan tuğla, briket gibi malzemeler ile geleneksel yapı duvarlarının tamamlanmasıdır.



Şekil 4.97. Cephede yer alan çıkma örnekleri (Orijinal 2018)



Şekil 4.98. Ahşap süslemeler ve çivileme tekniği ile yapılmış süslemeler (Orijinal 2018)



Şekil 4.99. a) Boyut ve malzemesi değiştirilmiş pencere; b) cephesi sac ile kaplanmış yapı (Orijinal 2018)

## 5. TARTIŞMA

### 5.1. Kullanım Düzeyinin Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Kırsal Yerleşim Alanlarındaki Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Etkisi

Kırsal yerleşim alanlarında bulunan yapılar, bölgede yaşayanların kültürleri bağlamında oluşmuş, coğrafyanın verileri doğrultusunda şekillenmiş, çevresindeki malzemeler ile inşa edilmiştir. Bu koşullar altında var olan kırsal mimarlık ürünleri, kendine özgü bir araya gelme biçimi ile kırsal yerleşim dokusu örüntüsünü oluşturmuştur. Kırsal yerleşim alanları ya kullanıcıları tarafından terk edildikleri için varlıklarını sürdürememekte ya da kullanıcıların günümüz yaşam standartlarına uygun konfor koşulları istekleri doğrultusunda müdahaleler görmektedir. Kullanıcısını kaybetmiş alanlarda bulunan yapıların periyodik bakımları yapılamamaktadır. Bu durumda terk edilmiş yapılar yağmur, kar gibi atmosferik koşullara açık hale gelmektedir. Onarım görmemiş yapıların taşıyıcı sistemine su ulaşmakta ve nem etkisi sonucunda ahşap elemanlarda çürüme, renk değişimi gibi bozulmalar meydana gelmektedir. Taşıyıcı sistem elemanlarında meydana gelen bu bozulmalar yapıları yıkıma götürmektedir (Gökdemir ve diğerleri 2016). Dönemsel ve sürekli kullanım durumunda ise niteliksiz onarımlar ve ekler yapılarak geleneksel yapıların özgün değerleri yok edilmektedir. Çalışma alanı olarak seçilmiş kırsal yerleşim alanları üzerinde yapılan analizler ile, kullanım düzeyinin kırsal mimarlık ürünü olan yapıların ve kırsal yerleşim dokularının korunmasına etkisi değerlendirilmektedir.

Çalışma alanı olan köylerde yapılan kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizine göre Çimi köyünde %23 sürekli ve %24 dönemsel kullanımın, Sarıhacılar köyünde %10 sürekli ve %5 dönemsel kullanımın, Emiraşıklar köyünde %9 sürekli ve %37 dönemsel kullanımın olduğu görülmüştür. Kullanım düzeyinde görülen farklılıklarda köylerin konumları ve ulaşım şeklinin etkili olduğu söylenebilir. Bu durumda Akseki ilçe merkezine bağlı olan Çimi köyünde sürekli kullanım, İbradı ilçesine ulaşımı sağlayan yol üzerinde bulunan Emiraşıklar köyünde dönemsel kullanım daha yoğundur. Antalya – Konya anayoluna bağlı olan Sarıhacılar köyünde ise kullanım düzeyinin diğer iki köye göre oldukça düşük olduğu görülmektedir.

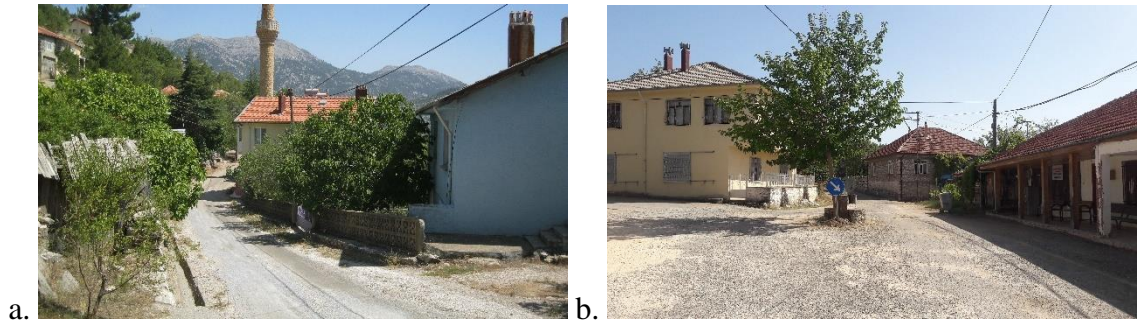
#### 5.1.1. Kullanım düzeyinin kırsal yerleşim dokusunun korunmasına etkisi

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen, Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri, kırsal mimarlık üretimi olan yapıların bir araya gelmesi ile var olan yerleşim dokularıdır. Bu kırsal yerleşim dokularının kullanım durumuna ve kullanım yoğunluğuna bağlı olarak değişimler yaşandığı gözlemlenmiştir. Yaşanan bu değişimlerin kırsal yerleşim dokularının korunması üzerine etkisi incelenmiştir. Doku ölçeğinde yapılan kırsal yerleşim dokusu verileri, işlev, kat adeti, yapım sistemi, tescil durumu, kırsal dokuda yeni yapı analiz çalışmaları sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda gözlemlenen değişimler ve bu değişimlerin korumaya etkisi tartışılmıştır.

Yerleşim alanlarının kendine özgü niteliklerinden biri yapıların bir araya gelerek oluşturduğu yerleşim düzeni ve bu düzen içerisinde şekillenen sokak kurgusudur. Kullanıcıların temas ettikleri ilk çevresel bileşen sokak ve sokağı tanımlayan öğelerdir. Sokak kurgusu, sokak kaplama malzemesi, sokağın sınırlayıcı elemanları yerleşim dokusunda ilk algılanan ve deneyimlenen unsurlardır. Kırsal yerleşim dokusu verileri



analizine göre, Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köylerinde yapılar ve üzerinde buldukları parseller arazi koşulları doğrultusunda şekillenmiş ve yapıları bağlayan sokaklar kendiliğinden, organik olarak bir araya gelmiştir. Günümüzde bu dokuların organik örüntüsünü bozacak kullanıcı müdahalelerinin bulunmadığı gözlemlenmiştir. Köylerin organik yerleşim karakterlerini devam ettirdikleri görülmüştür. Fakat kullanım düzeyine bağlı olarak yerleşim alanlarında sokak kaplaması karakterinin değişimi söz konusudur. Sürekli ve dönemsel kullanımın görüldüğü Çimi ve Emiraşıklar köylerinde motorlu taşıtların kullanımının yaygınlaşması, her iki köyde de araç trafiğinin bulunması özgün kaplamaların değişmesine neden olmuştur. Sokak kaplamalarının değişiminde köylerin bağlı olduğu ulaşım ağlarının da etkili olduğu söylenebilir. Çimi köyünü Akseki ilçe merkezine ve yaylaya bağlayan, köyün orta aksından geçen yolun asfalt ile kaplanmış olduğu görülmüştür. Emiraşıklar köyünde de benzer şekilde yerleşim alanını ikiye ayıran Antalya-Konya yolunu İbradı İlçesine bağlayan aks yer almaktadır. Köyün ortasından geçen ve ana aks niteliğinde olan bu yol günümüzde asfalt ile kaplıdır (Şekil 5.1). Ara sokaklarda da özgün taş kaplama sokak dokusu kaybolmuş, bunun yerini beton parke kaplamalar almıştır. Çimi ve Emiraşıklar yerleşim dokularında bozulmamış özgün sokak kaplamasının ve düzenlemesinin görüldüğü alanlar bulunmakla birlikte, her iki köyde de bu özgün durumun kısıtlı alanlarda varlığını sürdürmektedir. Kullanım düzeyinin düşük olduğu Sarıhacılar yerleşim alanında sokak kaplamalarının özgün durumunu koruduğu görülmektedir. Kullanıcının az olması, yerleşim alanı içerisinde araç trafiğinin bulunmaması sokak dokusunun günümüze taşınmasına yardımcı olmuştur. Sarıhacılar köyüne ulaşım Antalya – Konya anayolu üzerinde bulunan tali yol ile sağlanmaktadır. Bu bağlantı yolu köy sınırında sonlanmakta ve yerleşim alanı içerisine araç trafiği girmemektedir. Sarıhacılar köyüne ulaşımı sağlayan bu yolun köye bağlandığı noktada asfalt ile kaplanmış alan bulunmaktadır. Kullanıcı azlığı, köyde bulunan birçok yapının kullanılmaması, motorlu taşıtların köy içerisine girmemesi sokak dokusunun ve yapım şeklinin özgün şekilde günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Sarıhacılar Köyü’nde sokakların yürüme yolu olarak kurgulanması, sadece yaya erişimine izin vermesi özgün halinin devam etmesinde önemli bir etkidir. Kullanıcısını büyük oranda kaybeden yerleşimde sokak dokusuna müdahale edilmesini gerektiren bir süreç yaşanmamıştır. Yerleşim alanı sınırında bulunan tarihi kervan yolu da özgün ve nitelikli durumunu korumaktadır.



**Şekil 5.1. a)** Çimi, asfalt kaplı ana aks; **b)** Emiraşıklar, asfalt kaplı ana aks (Orijinal 2018)

Kaplama malzemesinin yanı sıra sokak karakterini belirleyen diğer unsurlar, sınırlayıcı eleman olan bahçe duvarları ve yapıların beden duvarıdır. Özgün durumunda düğmeli duvar tekniği ile inşa edilmiş olan bahçe duvarları, Çimi ve Emiraşıklar

köylerinde prekast beton korkuluk, briket ve tuğla ile inşa edilmiş duvarlar ile değiştirilmiştir (Şekil 5.2). Her iki dokudaki bu değişim sokak ve yerleşimin kırsal doku niteliğini zedelemektedir. Yerleşim alanında doğanın bir parçası ve onun devamı olarak algılanan sokak ve bahçe duvarları, yaşanan değişimler sonucu özgün karakterini kaybetmektedir. Parsel sınırında konumlanan ve sokağı tanımlayan bir elemana dönüşen geleneksel yapılar, malzeme, yapım sistemi olarak sokak kurgusunun devamı niteliğindedir. Yeni inşa edilmiş yapılar ise kullanılan malzemenin dokusu, rengi gibi özellikleri ile kırsal yerleşimin doğa ile bütünleşen karakterine uyumsuzluk göstermektedir. Bu durum yerleşim alanında kullanıcının sokağı algılama biçimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Çimi ve Emiraşıklar köyünün tersine Sarıhacılar köyünde bahçe duvarlarında bir değişim bulunmamaktadır. Yerleşim dokusunda özgün bahçe duvarlarının bir bölümü varlığını devam ettirmektedir. Fakat köyde bulunan yapılar kullanıcılarını kaybettiği için bakım ve onarımları yapılamamaktadır. Bu durum sonucunda bahçe duvarları yıkılmış, birçok yapının bahçe duvarı yok olmuştur.



**Şekil 5.2.** Değiştirilmiş bahçe duvarları (Orijinal 2018)

İşlev analizi çalışması sonucunda üç yerleşim dokusunu oluşturan yapıların mevcut kullanım amaçları belirlenmiştir. Çalışma alanlarının yoğun olarak konut işlevli yapı gruplarının bir araya gelerek oluşturduğu yerleşim alanları olduğu görülmektedir. Üç yerleşim alanında dini yapı, çeşme, sarnıç, ahır-depo, köy odası gibi benzer işlevli yapıların yanı sıra sağlık ocağı, müze, otel, han, halı dokuma fabrikası, serender, un değirmeni, bakkal gibi işleve sahip yapı grupları bulunmaktadır. Çimi köyünde bakkal işlevine sahip yapı inşa edilmiştir, fakat günümüzde kullanılmamaktadır. Sarıhacılar köyünde turizm çerçevesinde yapıların yeniden işlevlendirildiği görülmüştür. Geleneksel yapılardan iki tanesi müze ve otel olarak kullanılmaktadır. Emiraşıklar köyünde ise okul yapısı müze olarak kullanılmak üzere dönüştürülmüştür. Otel, halı dokuma fabrikası ve lama, deve kuşu gibi hayvanların getirildiği ahır yapısı yeni inşa edilmiştir.

Yerleşim alanlarında yeni inşa edilen yapılar geleneksel dokuya getirilmiş birer ek olarak düşünülebilir. Geleneksel dokunun bir parçası haline gelecek olan bu yapı, çevre verileri ile şekillenmeli, yerleşim alanının yapı karakterine saygılı olmalıdır (Tanaç Zeren 2010). Çalışma alanı olarak seçilen üç köyün kullanım durumu ve kullanım düzeyi farklılık göstermektedir. Bu durumla bağlantılı olarak yeni inşa edilen yapı oranı değişmekte ve kırsal yerleşim dokularında, yapı yoğunluğu, gabari durumu, yapım sistemi farklılık göstermektedir. Üç köyde yapılan kırsal dokuda yeni yapı analizine göre, kullanım düzeyi en az olan Sarıhacılar köyünde yeni inşa edilen sadece bir adet yapı gözlemlenmişken, diğer iki köyde daha fazla sayıda yeni yapı

bulunmaktadır. Dönemsel kullanımın daha yüksek olduğu Emiraşıklar köyünde %38 oranında, sürekli kullanımın yüksek olduğu Çimi köyünde %16 oranında yeni yapı inşa edilmiştir. Yaz döneminde kullanım yoğunluğu artan Emiraşıklar köyünde yeni inşa edilen yapıların daha fazla olduğu görülmüştür.

Yapım sistemi analizi verilerine göre Çimi köyünde bulunan yeni yapılar betonarme karkas sistem ile inşa edilmiştir. Yeni yapılarda, geleneksel yapıların tersine ucuz ve daha kolay erişilebilen tuğla, beton gibi günümüz malzemeleri kullanılmıştır. Bu durum yapıları bulunduğu yere ait olmaktan uzaklaştırıp, çevresi ile uyumsuz duruma getirmiştir. Yapılarda kullanılan renkler, yerleşim alanı karakterine uygun olmayan tonlarda seçilmiştir. Bu seçim yeni inşa edilen yapıları ön plana atmakta ve yerleşim alanının doğanın bir parçasıymış gibi görünmesinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca ağaçlar, kayalık alanlar, dağ silüeti gibi çevresel veriler ile bir bütün oluşturan yerleşim alanının genel görünümünü olumsuz yönde etkilemektedir. Renk seçiminin yanı sıra yapıların kat yükseklikleri yerleşim alanı silüetini etkileyen diğer bir veridir. Üç katlı olacak şekilde inşa edilmiş yapılar, iki katlı geleneksel yapıların yoğunluklu olduğu dokuda bütün ile ilişkili değildir.

Emiraşıklar köyünde yeni inşa edilmiş olan konut yapıları iki farklı yapım sistemi kullanılarak inşa edilmiştir. Betonarme karkas sistem ile üretilen yapılar Çimi köyünde bulunan yeni yapıların olumsuz yönleri ile benzerlik göstermektedir. Taş yığma sistem ile oluşturulmuş yapılar ise kullanılan malzemeler, kütle kurgusu, açıklık oranları dengesi bağlamında kırsal doku karakteri ile benzer özellikler taşımaktadır. Bu yapıların yeni inşa edildiği anlaşılacakla beraber, yerleşim alanı ile uyumlu olması, yapısal karakteri devam ettirmesi yönü ile olumlu bir yaklaşımı bulunmaktadır. Köy girişinde konumlanan otel yapısı geleneksel bir yapı olmamasına rağmen, düğmeli duvar ve ahşap karkas olarak inşa edilmiştir. Geleneksel bir yapı gibi gösterilmeye çalışılan bu tutum, yanlış yönlendirme ve bilgilendirmeye sebep olmaktadır. Ayrıca okul bahçesine yerleştirilen serenderler Karadeniz bölgesinden getirilmiştir. Bölge ile bir bağlantısı bulunmayan, Akseki kültürü ile üretilmemiş bu yapılarda benzer şekilde kullanıcıları yanlış yönlendirmektedir. Halı dokuma fabrikası olarak inşa edilmiş atölye binası kapladığı alan boyutları ile dokuda ezici bir büyüklüğe sahiptir. Kamusal ve özel alanları ile insan ölçeğine uyumlu üretilen yapılar arasında, 350 metre karelik taban alanı ile uyumsuzluk göstermektedir. Dokuda gerçekleştirilen kat adeti analizine göre yeni inşa edilmiş üç katlı yapılar, yerleşimde yoğunlukla gözlenen iki katlı yapılar ile uyumlu değildir.

Sarıhacılar Köyünde yeni inşa edilmiş bir adet yapı bulunmaktadır. Konut olarak inşa edilmiş yapı düğmeli duvar sistemi ile üretilmiştir. Kütle kurgusu, çıkmaları, kullanılan malzemeler, açıklık dengesi geleneksel konutun aynısı olacak şekilde tasarlanmıştır. Fakat günümüz koşullarında inşa edilen bu yapı, geleneksel yapılardan ayırt edilebilir değildir.

Geleneksel yapılar yıkılıp yerine yenisi, ya da geleneksel yapının arazi sınırları içerisine yeni bir yapı inşa edilmektedir. Her iki durumda da kırsal yerleşim dokusunu oluşturan, yerel yapım tekniği ile üretilmiş yapılar olumsuz yönde etkilenmektedir. Yıkılan geleneksel yapılar ile birlikte var oldukları bağlamın kültür ve bilgi birikimi de yitirmektedir. Aynı parsel içerisine yeni yapı inşa edilen durumlarda, geleneksel yapının strüktürel durumu bozulmakta, doku içerisindeki görünürlüğü azalmaktadır.

Geleneksel yapılar yerine, bahçesine ve başka bir alanda inşa edilmiş yeni yapılar kırsal yerleşim alanı bağlamı dışında üretilerek dokunun karakterini bozmakta ve yapı yoğunluğunun artmasına sebep olmaktadır. Bu yeni inşa edilen yapılar kat adetleri ve kapladıkları alan boyutları ile kırsal dokudan ayrılmakta, uyumsuzluk oluşturmaktadır.

Yeni yapılar kolay erişilebilir ucuz malzemeler ve hızlı üretim sağlayan yapım sistemleri kullanılarak inşa edilmektedir. Geçmişten gelen bilgi birikimini yok saymaktadır. Geleneksel yapıların doğa ile bütünleşen, çevreyle uyumlu üretim anlayışları korunarak, günümüz tasarım anlayışı çerçevesinde mimari üretimlerde bulunulmalıdır. Çalışma alanlarında yeni inşa edilen yapılar ile birlikte, kırsal alanların oluşum şekli ve doku bütünlüğü kendi bağlamından kopmaya başlamıştır.

Üç dokuda yapılmış olan tescil durumu analizi çalışmasında, Çimi ve Emiraşıklar köylerinde tüm yerleşim alanını kapsayan koruma kararları bulunmamaktadır. Tekil olarak belirlenmiş anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri tescillenmiş ve bu yapıların yakın çevreleri koruma sınırı olarak belirlenmiştir. Sarıhacılar yerleşim alanında ise kentsel sit alanı belirlenmiş, yapı bütünlüğünü koruyan sivil mimarlık ürünlerinin tamamı, anıtsal mimarlık ürünü olan cami ve sarnıçlar tescillenmiştir.

Kullanımın dönemsel ya da sürekli olarak daha yüksek oranda devam ettiği Çimi ve Emiraşıklar köylerinde kırsal yerleşim dokusunun varlığının devamlılığı sağlanırken, özgün dokuyu oluşturan sokak kaplaması, yapım sistemi, doku bütünlüğünü oluşturan yapı karakteri, özgün yapı yükseklik ve büyüklükleri gibi özelliklerin kaybedilmeye başlandığı söylenebilir. Buna karşılık daha az yoğun kullanım görülen Sarıhacılar Köyünde dokunun özgün niteliği neredeyse tümüyle korunsa da burada bulunan yapıların terk sebebi ile varlıklarını sürdürmemektedir. Çevresindeki malzemeler ve doğaya uyumlu şekilde oluşturulan bu kırsal alanın aynı biçimde doğaya tekrar döndüğü ve burada da geçmişten gelen bilgi birikimi ve kültürün kaybedildiği görülmektedir.

### **5.1.2. Kullanım düzeyinin geleneksel yapıların korunmasına etkisi**

Çalışma alanı olarak seçilen Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar köylerinde bulunan kırsal yapılar, kullanım düzeyinin korumadaki etkisi bağlamında değerlendirilecektir. Üç yerleşim alanında yerinde incelemeler ile kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi yapılmıştır. Yapılan analiz doğrultusunda her üç köyde bulunan yapıların kullanım düzeyleri belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Çimi köyünde sürekli kullanım, Emiraşıklar köyünde dönemsel (yaz mevsimi) kullanımın daha yoğun olduğu görülmüştür. Sarıhacılar Köyü ise kullanım durumu en az olan yerleşim alanıdır. Bu bağlamda yerleşim alanlarında bulunan yapıların da kullanım düzeyleri farklılık göstermektedir. Köylerdeki yapıların kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu, sözü edilen yapıların üzerinde gerçekleştirilen strüktürel sağlamlık durumu, geleneksel yapılara getirilen ek ve kullanıcı müdahaleleri analizleri ile birlikte değerlendirilecek ve yapıların korunmasındaki etkisi incelenecektir.

Her üç köyde bulunan yapılar kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizine göre sürekli kullanım, dönemsel kullanım ve terk edilmiş yapılar grupları altında sınıflandırılmıştır. Her bir yapı grubu strüktürel sağlamlık, geleneksel yapılarda ek ve kullanıcı müdahaleleri analizleri ile birlikte değerlendirmiştir. Değerlendirme

sonuçlarına göre farklı düzeyde kullanılan yapıların korunmuşluk durumları incelenmiştir.

Kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizine göre çalışma alanı olarak seçilen köylerde sürekli kullanım oranının yüksek olduğu Çimi Köyünde yapıların korunma durumları değerlendirilecek, köyde bulunan geleneksel yapıların korunmuşluk durumunun kullanım yoğunluğu ile bağlantısı irdelenecektir. Çimi kırsal yerleşim dokusunda sürekli kullanım durumunda olan 42 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Çimi köyünde yapılan sağlamlık durumu analizlerinde sürekli kullanılan geleneksel yapıların %67'si iyi, %12'si orta, %21'i kötü olarak adlandırılmış değerlendirme grupları içerisinde bulunmaktadır. Strüktürel durum analizi sonucunda yılın her döneminde kullanılan yapıların yüksek oranda iyi durumda olduğu, yapı bütünlüklerini koruduğu, taşıyıcı elemanlarının sağlam olduğu söylenebilir. Bu 42 adet yapının içinde yılın her döneminde yaşam devam ettiği için kullanıcılar tarafından yapılara, doğramaları değiştirmek, özgün nitelikte olmayan malzemelerle yapıları sıvamak, kaplamak gibi müdahaleler yapılmıştır. Geleneksel yapılar üzerindeki bu değişim müdahale analizi çalışması kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu analiz doğrultusunda sürekli kullanılan geleneksel yapıların %17'si ikinci grup, %26'sı üçüncü grup, %57'si dördüncü grup altında değerlendirilmiştir. Müdahale analizi kapsamında değerlendirme gruplarında görülen dağılıma göre geleneksel yapıların özgün elemanlarını kaybettiği, kırsal karakterinden uzaklaştığı görülmüştür. Kullanıcı müdahaleleri ile birlikte geleneksel yapıların ıslak hacim, teras gibi işlevler yüklenen ek hacimler aldığı gözlemlenmiştir. Geleneksel yapılara getirilen ekler Çimi Köyünde ek yapı analizi altında incelenmiştir. Ek yapı analizine göre sürekli kullanımın görüldüğü geleneksel yapıların %60'ı ek almıştır, %40'ı ise ek almamıştır. Müdahale analizinde olduğu gibi sürekli kullanılan geleneksel yapılar yoğunlukla ek almış durumdadır.

Çimi yerleşim dokusunda dönemsel kullanılan 30 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Bu geleneksel yapıların sağlamlık durumuna bakıldığı zaman %73'ü iyi, %23'ü orta, %4'ü kötü grubu altında değerlendirilmiştir. Yılın yaz döneminde kullanılan bu yapılar strüktürel sağlamlıklarını büyük ölçüde muhafaza etmiş durumdadır. Geleneksel yapılar yaz dönemde kullanılmasına rağmen bakım ve onarımları yapıldığı için taşıyıcı elemanları sağlamlığını korumuştur. Çimi köyünde dönemsel kullanılan geleneksel yapıların özgün doğramalarının, çatı örtü malzemelerinin değiştirildiği, yapı cephelerinin kaplandığı görülür. Kullanıcıların geleneksel yapılar üzerinde yaptığı bu değişiklik oranları müdahale analizi doğrultusunda belirlenmiştir. Yapılan analiz çalışmasında dönemsel kullanılan geleneksel yapıların %10'u ikinci grup, %10'u üçüncü grup, %80'ni dördüncü grup altında değerlendirilmiştir. Müdahale analizi kapsamında ikinci grupta bulunan yapılar özgün niteliğini günümüzde de devam ettiren yapılardan oluşmaktadır. Üçüncü ve dördüncü grupta yer alan geleneksel yapılar ise özgün malzemeleri değiştirilmiş, özgün kütle kurguları farklılaşmış durumdadır. Bu bağlamda dönemsel kullanımın görüldüğü geleneksel yapıların büyük oranda kendilerine özgü niteliklerini kaybetmiş durumda olduğu söylenebilir. Geleneksel yapılar inşa edildikleri dönem bağlamında şekillendiği için kullanıcıların şu anda gündelik yaşam koşullarına ve isteklerine yanıt oluşturamamaktadır. Dönemsel kullanım gözlenen yapılarda kullanıcılar bu isteklerine cevap sağlamak için geleneksel yapılara ek hacimler getirmişlerdir. Çimi köyünde

gerçekleştiren ek yapı analizi kapsamında dönemsel kullanımın görüldüğü yapıların %80'ninin ek almış, %20'sinin ise ek almadan mevcut durumunu korumuştur.

Çimi kırsal yerleşim dokusunda kullanıcısı bulunmayan 87 adet terk edilmiş, kullanılmayan yapı bulunmaktadır. Terk edilmiş, yaşamın devam etmediği bu yapılar sağlık durumlarını bozacak birçok etken ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum yapıların strüktürel bütünlüklerinin korunamamasına, taşıyıcı elemanlarda bozulmaların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Yapılan sağlık durumu analizlerine göre terk edilmiş yapıların %25'i iyi, %25'i orta, %35'i kötü, %12'si harabe olarak değerlendirilmiştir. Sürekli ve dönemsel kullanılan geleneksel yapıların aksine terk edilmiş yapılarda strüktürel durumu kötü olan ve hatta taşıyıcı elemanları dağılarak harabe haline gelen yapıların oranının daha çok olduğu görülmektedir. Çimi köyünde bulunan terk edilmiş geleneksel yapılarda kullanıcı müdahaleleri bulunmaktadır. Fakat özgün niteliğini korumuş olan yapılar daha yüksek orandadır. Müdahale analizleri sonucunda özgün durumunu devam ettiren geleneksel yapıların %12'si birinci grup, %51'i ikinci grup, %1'i beşinci grup altında değerlendirilmiştir. Birinci grup altında bulunanlar yapı bütünlüklerini kaybetmiş fakat özgün niteliklerini korumaktadır. İkinci grupta bulunan yapılar hem yapı bütünlüklerini hem de özgün niteliklerini günümüze kadar korumuştur. Beşinci grup altında bulunan geleneksel konut restorasyon uygulaması devam eden bir yapıdır. Günümüzde terk edilmiş durumda olmasına rağmen kullanıcıları tarafından müdahale görmüş yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların %11'i üçüncü grup, %25'i dördüncü grup içinde yer almaktadır. Sürekli ve dönemsel kullanıma oranla daha az rastlanmasına rağmen terk edilmiş geleneksel yapıların ek hacim aldığı gözlemlenmiştir. Ek yapı analizleri terk edilmiş geleneksel yapıların %30'unun ek aldığını, %70'inin ek almadan, özgün kütle kurgusunu devam ettirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda terk edilmiş yapıların geleneksel özelliklerini günümüze taşıdığı söylenebilir.

Kullanım düzeyinin geleneksel yapılar üzerindeki etkisi Çimi Köyü özelinde değerlendirildiğinde (Çizelge 5.1), sürekli ve dönemsel kullanılan yapıların taşıyıcı sisteminin iyi durumda olduğu, terk edilmiş yapıların ise strüktürel olarak kötü durumda olduğu görülmüştür. Geleneksel yapılarda görülen kullanıcı müdahaleleri sonucu sürekli ve dönemsel kullanılan yapılar özgün niteliklerini kaybetmiştir. Benzer şekilde yapılara ek hacim getirme oranı bu iki grup içerisinde daha yüksektir. Değerlendirmeye göre terk edilmiş geleneksel yapıların özgün malzeme, eleman ve kütle kurgularını koruduğu söylenebilir.

Sarıhacılar Köyü'nde yapılan kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi yerleşim alanında kullanım düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir. Kullanıcısını büyük oranda kaybetmiş olan köyün günümüzdeki durumu, koruma ve kullanım düzeyi ilişkisi incelenecektir. Sarıhacılar köyünde sürekli kullanıma sahip olan 8 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan üç tanesi otel, müze, cami olarak kullanılan kamusal işlevli, diğer beş tanesi konut işlevli yapıdır. Sürekli kullanıma sahip yapıların strüktürel sağlık durumlarına bakıldığında %75'inin iyi, %25'inin orta grupta yer aldığı görülmektedir. Sürekli kullanım gören yapıların taşıyıcı sistemlerinin iyi durumda olduğu görülmüştür. Köyde bulunan geleneksel yapıların sadece bir tanesi ek almış durumdadır. Ek almış olan bu yapıda aynı zamanda niteliksiz müdahaleler bulunmaktadır. Yerleşim alanında sürekli kullanılan yapılardan bazıları restorasyon uygulaması görmüştür. Sarıhacılar köyünde yapılan müdahale analizine göre sürekli

kullanılan yapıların %37 si günümüzde özgün durumunu koruyan ve strüktürel olarak ayakta bulunan yapıların yer aldığı ikinci grup altında, %13'ü ek almış, niteliksiz müdahale görmüş yapıların bulunduğu dördüncü grup altında, %50'si restorasyon uygulaması görmüş yapıların bulunduğu beşinci grup altında değerlendirilmiştir. Ek yapı analizine göre sürekli kullanım gören yapılardan %13'ü ek almış, %87'si ek almamıştır.

**Çizelge 5.1. Çimi Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu**

**ÇİMİ KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-SAĞLAMLIK DURUMU ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
İyi	28	67%	22	73%	22	25%
Orta	5	12%	7	23%	22	25%
Kötü	9	21%	1	4%	33	35%
Harabe	0	0%	0	0%	10	12%
Toplam	42	100%	30	100%	87	100%

**ÇİMİ KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-EK YAPI ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Ek Almamış Yapılar	17	40%	6	20%	61	70%
Ek Almış Yapılar	25	60%	24	80%	26	30%
Toplam	42	100%	30	100%	87	100%

**ÇİMİ KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-MÜDAHALE ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
1. Grup	0	0%	0	0%	10	12%
2. Grup	7	17%	3	10%	44	51%
3. Grup	11	26%	3	10%	10	11%
4. Grup	24	57%	24	80%	22	25%
5. Grup	0	0%	0	0%	1	1%
Toplam	42	100%	30	100%	87	100%

Sarihacılar'da yaz döneminde kullanılan 4 adet yapı bulunmaktadır. Dönemsel kullanılan bu yapılardan bir tanesi kervan yolu üzerinde bulunan günümüzde kafeterya olarak kullanılan han yapısı, diğer üçü konut işlevli yapılardır. Büyük şehirlere ya da çevre illere göç etmiş kişilerin yaz aylarında kullandıkları bu yapıların %75'i strüktürel olarak iyi, %25'i ise orta grubu altında değerlendirilmiştir. Dönemsel kullanılan yapıların büyük çoğunluğu restorasyon uygulaması görmüştür. Bu yapılar özgün elemanlarını, kütle, plan ve cephe kurgularını korumuşlardır. Kullanıcı müdahaleleri analizleri doğrultusunda dönemsel kullanılan yapıların %25'i taşıyıcı sistemi sağlam ve özgün değerlerini korumuş olan yapıların yer aldığı ikinci grup altında, %75'i restorasyon uygulaması geçirmiş yapılar altında yer almaktadır. Ek yapı analizine göre hiçbir yapının ek almadığı görülmüştür.

Kırsal yerleşim dokusunda bulunan yapıların 34 tanesi günümüzde kullanılmayan, terk edilmiş yapıdır. Kullanıcısı bulunmayan bu yapılar bakım ve onarımdan uzak kalmıştır. Çevresel etkenler, yapıların elemanlarında oluşan bozulmalarla birlikte taşıyıcı sistemlerinde sorunlar meydana gelmiştir. Strüktürel

sağlamlık analizine bakıldığında terk edilmiş yapıların %18'inin iyi, %12'sinin orta, %23'ünün kötü, %47'sinin harabe durumda olduğu görülmüştür. Strüktürel durumu iyi olan yapıların büyük bir oranı restorasyon uygulaması görmüş, fakat günümüzde kullanılmayan yapılardır. Diğer terk edilmiş yapıların çoğunluğu harabe haline gelmiştir. Terk edilmiş yapılarda ek almamıştır. Tüm yapılar özgün kurgusunu devam ettirmektedir. Kullanıcıların terk edilmiş yapılar üzerindeki müdahalelerine bakıldığı zaman, %47'sinin özgün ama kütle bütünlüğünü kaybetmiş yapıları tanımlayan birinci grupta, %35'inin özgün ve strüktürel olarak ayakta olan yapıların bulunduğu ikinci grupta, %18'inin ise restorasyon uygulaması görmüş yapıların bulunduğu beşinci grup altında yer aldığı görülmüştür.

Kullanım düzeyinin geleneksel yapılar üzerindeki etkisi Sarıhacılar Köyü bağlamında değerlendirildiğinde, kullanım oranı düşük olan yerleşim alanında yapıların özgün niteliklerini koruduğu görülmüştür (Çizelge 5.2). Fakat dokuda büyük oranda bulunan, kullanıcıyı kaybeden yapılar strüktürel sağlamlıklarını koruyamamaktadır. Ayrıca Sarıhacılar köyünde yapıların diğer iki köye oranla daha çok restorasyon uygulaması görmüştür. Kullanıcısını kaybetmiş olan Sarıhacılar köyünde özgün karakter devam etmesine rağmen, yapılar yıkılarak yok olmaktadır.

**Çizelge 5.2.** Sarıhacılar Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu

**SARIHACILAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-SAĞLAMLIK DURUMU ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
İyi	6	75%	3	75%	6	18%
Orta	2	25%	1	25%	4	12%
Kötü	0	0%	0	0%	8	23%
Harabe	0	0%	0	0%	16	47%
Toplam	8	100%	4	100%	34	100%

**SARIHACILAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-EK YAPI ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Ek Almamış Yapılar	7	87%	4	100%	34	100%
Ek Almış Yapılar	1	13%	0	0%	0	0%
Toplam	8	100%	4	100%	34	100%

**SARIHACILAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-MÜDAHALE ANALİZİ**

Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
1. Grup	0	0%	0	0%	16	47%
2. Grup	3	37%	1	25%	12	35%
3. Grup	0	0%	0	0%	0	0%
4. Grup	1	13%	0	0%	0	0%
5. Grup	4	50%	3	75%	6	18%
Toplam	8	100%	4	100%	34	100%

Emiraşıklar Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi sonucu doğrultusuna göre dönemsel kullanımın daha yüksek oranda olduğu yerleşim alanıdır. Emiraşıklar köyünde bulunan yapıların kullanım düzeyinin, bu yapıların korunmasına olan etkisi sağlamlık durumu, ek yapı ve müdahale analizleri üzerinden irdelenecektir.



Bu bağlamda köyde bulunan yapılar sürekli kullanım, dönemsel kullanım ve de kullanılmayan-terk edilmiş yapılar olarak sınıflandırılmıştır.

Emiraşıklar Köyünde sürekli kullanımın görüldüğü 6 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Dokuda sürekli kullanımın görüldüğü tüm yapıların strüktürel durumları iyi başlığı altında değerlendirilmiştir. Yılın her döneminde kullanılan bu yapıların, kullanıcıları tarafından bakım ve onarımları sağlanmakta ve böylece bu geleneksel yapılar strüktürel olarak sağlam durumda bulunmaktadır. Buna karşılık yapılan bu bakım ve onarımlar yapıların özgün niteliklerini kaybetmelerine neden olmuştur. Yapılan müdahale analizlerine göre sürekli kullanım görülen yapıların %83'ü 4. grup, %17'si 2. grup altında toplanmıştır. Büyük bir oranı 4. grup altında değerlendirilen bu yapılar ek almış, bakım ve onarım çalışmaları yapının geleneksel karakterine uygun olarak gerçekleştirilmemiştir. Geleneksel yapıların aldığı eklerin sürekli kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu ile olan ilişkisine bakıldığında yapıların %83'ünün ek aldığı, %17'sinin ek almadığı görülmüştür.

Yerleşim alanında dönemsel kullanımın görüldüğü 18 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Sağlık durumu analizi doğrultusunda %94'ünün strüktürel yapısının iyi, %6'sının strüktürel durumunun kötü olduğu görülmüştür. Sağlık durumu analizine göre iyi olarak adlandırılan grup, strüktürel sistemi ayakta olan, kullanıcıları tarafından bakım ve onarımı sağlanan yapılardır. Dokuda yılın yaz döneminde kullanılan yapıların da sürekli kullanım gören yapılara benzer şekilde taşıyıcı sistemlerinin sağlam olduğu, bakım ve onarımlarının sağlandığı görülmektedir. Dönemsel kullanıma sahip geleneksel yapılarda kullanıcıları tarafından müdahalede bulunan yapıların %17'si ikinci grup, %11'i üçüncü grup, %72'si dördüncü grup altında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda dönemsel kullanım gözlenen yapıların aldığı ekler, gördüğü niteliksiz onarım müdahaleleri sonucunda, kendine özgü karakterini kaybettiği görülmüştür. Geleneksel yapıları modern yaşam koşullarına uygun hale getirmek için kullanıcıları tarafından hacimsel ekler getirilmiştir. Dönemsel kullanımın bulunduğu bu yapıların %87'si ek almış, %28'i ek almamıştır. Ek yapı analizi doğrultusunda dönemsel kullanımın görüldüğü yapılarda ek hacim yapma eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir.

Emiraşıklar köyünde kullanılmayan-terk edilmiş durumda olan 29 adet geleneksel yapı bulunmaktadır. Dokuda bulunan terk edilmiş yapıların sağlık durumlarının %38'inin iyi, %17'sinin orta, %28'inin kötü, %17'sinin harabe olduğu görülmüştür. Sürekli ve dönemsel kullanım görülen yapıların aksine, kullanılmayan-terk edilmiş yapılarda orta, kötü ve harabe sağlık durumu analiz ölçütleri altında daha fazla yapı bulunmaktadır. Yaşamın devam etmediği bu yapılarda bakım ve onarım işlemleri yapılmadığı için taşıyıcı sistemlerinde bozulmalar oluşmakta, hatta sistemi oluşturan elemanların dağılması sonucu geleneksel yapılar harabe haline gelmektedir. Sağlık durumları üzerinden yapılan değerlendirme doğrultusunda terk edilmiş yapıların sağlıklarını koruyamadığı, süreç içerisinde yıkılma eğilimi gösterdiği söylenebilir. Fakat Emiraşıklar köyünde bulunan terk edilmiş yapılarda strüktürel durumu iyi olan yapıların oranı az değildir. Kırsal dokuda terk edilmiş yapılarda gözlemlenen kullanıcı müdahaleleri sonucunda yapıların, %17'si birinci grup, %38'i ikinci grup, %7'si üçüncü grup, %38'i dördüncü grup altında değerlendirilmiştir. Özgün durumunu büyük ölçüde kaybetmiş olan yapılar ve özgün durumunu günümüzde koruyan yapıların oranı Emiraşıklar köyünde birbirine eşittir. Yerleşim alanında

günümüzde kullanılmayan yapılar özgün niteliklerini tam olarak koruyamamış, değişime uğramışlardır. Diğer iki grupta olduğu gibi terk edilmiş yapılarda da ek hacimler gözlemlenmektedir. Kullanılmayan yapıların %30'u ek almış, %70'i ek almadığı analiz sonucunda görülmüştür.

Kullanım düzeyinin geleneksel yapılar üzerindeki etkisi Emiraşıklar Köyü bağlamında değerlendirildiğinde (Çizelge 5.3), yaz dönemi kullanım durumunun yüksek olduğu yerleşim alanında sürekli ve dönemsel kullanılan yapılar strüktürel olarak iyi durumda olduğu görülmüştür. Kullanılmayan terk edilmiş yapılarda taşıyıcı sistemde bozulmalar büyük oranda gözlemlenmekle beraber, strüktürel durumu iyi olan yapılar da bulunmaktadır. Geleneksel yapılarda görülen kullanıcı müdahaleleri ve ek hacimler sürekli ve dönemsel yapılarda daha yüksek oranla görülmekte, kullanılmayan yapılar ise özgün durumlarını korumaktadır.

**Çizelge 5.3.** Emiraşıklar Köyü kullanım düzeyi korunmuşluk durumu tablosu

<b>EMİRAŞIKLAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-SAĞLAMLIK DURUMU ANALİZİ</b>						
Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
İyi	6	100%	17	94%	11	38%
Orta	0	0%	0	0%	5	17%
Kötü	0	0%	1	6%	8	28%
Harabe	0	0%	0	0%	5	17%
Toplam	6	100%	18	100%	29	100%

<b>EMİRAŞIKLAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-EK YAPI ANALİZİ</b>						
Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
Ek Almamış Yapılar	1	17%	5	28%	18	62%
Ek Almış Yapılar	5	83%	13	72%	11	38%
Toplam	6	100%	18	100%	29	100%

<b>EMİRAŞIKLAR KÖYÜ KULLANIM DÜZEYİ-MÜDAHALE ANALİZİ</b>						
Değerlendirme	Sürekli Kullanım		Dönemsel Kullanım(Yaz)		Kullanılmayan/Terk	
	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde	Sayısal	Yüzde
1. Grup	0	0%	0	0%	5	17%
2. Grup	1	17%	3	17%	11	38%
3. Grup	0	0%	2	11%	2	7%
4. Grup	5	83%	13	72%	11	38%
5. Grup	0	0%	0	0%	0	0%
Toplam	6	100%	18	100%	29	100%

### 5.1.3. Kullanım düzeyinin kırsal mimari mirasın korunmasına etkisinin değerlendirilmesi

Tez çalışmasına konu olan Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar Köyleri kırsal yerleşim olma özelliğini devam ettirmesine rağmen, yerleşim dokuları ve içinde barındırdıkları kültürel varlıklar koruma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Üç yerleşim alanındaki koruma sorunlarından biri ekonomik ve sosyal faaliyetlerin eksikliği, buna bağlı olarak nüfus kaybı ile köylerin boşalması, yapıların bakım-onarım işlemlerinin yapılmaması ile yıkıma sürüklenmesidir. Diğer bir neden sürekli ya da

dönemsel kullanılan yerleşim alanı ve yapıların günümüz yaşam koşulları doğrultusunda özgün niteliğini kaybedecek şekilde değişimler yaşamasıdır.

Geleneksel yapılara ek getirilmesi, yanlış onarımlarda bulunulması, geleneksel yapının eleman ve malzemelerinin günümüz koşullarında yenilenmesi, değiştirilmesi gibi müdahaleler yapıların kimliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Değişen yaşam kültürü ile geleneksel yapıların ve yapım sisteminin terk edilmesi, kolay ulaşılan ve hızlı inşa süresine sahip malzeme ve sistemlerin kullanılması kırsal dokuda yaşanan koruma sorunları içerisine dahil edilebilir. Yapı ve sokak öğelerinde başlayan değişim süreci tüm dokuya hakim olmakta ve kırsal alanların kimliğini değiştirmektedir.

Sürekli ve dönemsel kullanımın yoğunlukta olduğu Çimi ve Emiraşıklar köylerinde, günümüz yaşam şekli ve teknolojik gelişmeler ile beraber kırsal yerleşim alanı öğeleri dönüşmeye başlamıştır. Yerleşim alanlarının ilk deneyimlenen mekanı olan sokak dokusu ve elemanları günümüz koşulları altında değişmiştir. Kullanım düzeyi en düşük olan, terk edilmiş Sarıhacılar köyünde özgün elemanlarını koruyan sokaklar kullanılmadığı için var oldukları doğaya geri dönmeye başlamıştır.

Kullanım oranı düşük olan Sarıhacılar yerleşim alanında yeni inşa edilmiş bir adet yapı bulunmaktadır. Yerleşim dokusu özgün karakterini günümüze taşımıştır. Kullanım oranı yüksek olan Çimi ve Emiraşıklar yerleşim alanlarında yeni inşa edilen yapı sayısı fazladır. İnşa edilen yeni yapılar kırsal alanları olumsuz yönde etki etmektedir. İnşa edildikleri bağlamın verilerini dikkate almayan bu yapılar, kırsal yerleşimlerin doğa ve insana uyumlu gelişim karakteri ile tezat oluşturmaktadır. Bu tezatlık yapıların yüksekliğinde, kütle kurgusunda, kullanılan malzemelerde, açıklık oranlarında, yapıların renginde, kütlelerin kapladıkları alan büyüklüğünde gözlemlenmektedir. Yerleşim alanına uyumsuzluğun yanı sıra, yeni inşa edilmiş yapılar kırsal dokuda yapı yoğunluğunun artmasına da sebep olmaktadır. Geleneksel yapıların bahçe sınırları içerisine ya da yeni bir parsel üzerine inşa edilen yeni yapılar, yerleşim alanındaki yapı sayısını arttırmaktadır. Artan yapı sayısı ile beraber güneşlenme süresi, rüzgar ve manzara yönü gibi çevresel veriler ile şekillenmiş kırsal dokunun bu çerçeveden sapmasına neden olmaktadır. Ayrıca yeni inşa edilen yapıların kat yüksekliği, cepheleri için seçilen renkler, açıklık oranları, yarı açık alan kurguları kırsal yerleşim alanının doğa ile bütünleşmiş olan silüetini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğanın bir parçasıymış gibi algılanan kırsal yerleşim alanları, yeni inşa edilen yapılarla beraber günümüz kent yerleşimlerine benzemeye başlamakta ve kendilerine özgü kimliklerini kaybetmektedirler. Çalışma alanlarında geleneksel yapıların yıkılarak yerlerine günümüz yapım sistemleri ile inşa edilmiş yeni yapılar üretildiği gözlemlenmektedir. Geleneksel yapıların yok edilip, çevresel verileri dikkate almayan yeni yapılar inşa edilmesi kültürel değerlerin kaybolmasına neden olmakta ve kırsal alanı özgün karakterinden uzaklaştırmaktadır.

Kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu, geleneksel yapıların korunması üzerinde önemli bir faktördür. Kullanılmayan, terk edilmiş yapıların periyodik bakımları yapılmamaktadır. Çevrede bulunan ahşap ve taş malzeme ile inşa edilmiş olan yapılar çözülmeye başlamaktadır. Üst örtü sistemleri çökmekte, taşıyıcı duvarlar bütünlüklerini kaybetmektedir. Bakım ve onarım görmeyen bu yapılar kütle bütünlüklerini kaybederek yok olmaktadır. Günümüzde sürekli ya da dönemsel olarak kullanılan yapılardan özgün kimliğini kaybetmemiş olanlar bulunmasına rağmen

müdahale görmüş yapıların yoğunluğu fazladır. Kullanıcılar, yapılarını onarmak için ya da günümüz yaşam şekline adapte etmek için müdahalelerde bulunmaktadır. Geleneksel yapı karakterine uygun olmayan bu onarım ve dönüşümler, yapıların kırsal karakterini kaybetmesine sebep olmaktadır. Geleneksel yapıların cephelerinin çimento esaslı malzemeler ile sıvanması, yapı elemanı olan taş ve ahşapların bozulmasına sebep olmaktadır. Düğmeli duvarlarda meydana gelen çözümlerin briket, tuğla gibi yere ait olmayan malzemeler ile onarılması yapının görsel ve strüktürel bütünlüğüne zarar vermektedir. Var olduğu doğanın bir parçasıymış gibi görünen ve özgün bir cephe karakteri oluşturan düğmeli duvar örgüsünün boyanması, taş kaplama yapılması, yapı elemanı olan taşların ve düğme elemanların görünmeyecek şekilde sıvanması yapıları var olduğu çevreden kopartmaktadır. Geleneksel yaşam koşulları altında kurgulanmış olan bu yapılar kullanıcıları tarafından günümüz yaşam koşullarına uygun şekilde düzenlenmektedir. Bu bağlamda yapılara ek getirdikleri, plan ve cephe kurgusunda değişimler yaptıkları görülmüştür. Yapılara getirilen eklerin genellikle ıslak hacim ve teras işlevli olduğu görülmüştür. Bu ekler, geleneksel yapıda bulunan ahşap malzeme ile inşa edilmiş ayazlıkları karşılamaktadır. Yapıların önemli bir ögesi olan ayazlıkların kaybolması cephe karakterini kütle kurgusunu ve dokuda yapıların algılanış biçimini olumsuz yönde etkilemektedir. Kübik biçimde inşa edilmiş yapılara getirilen ekler plan düzleminde bozulmalara sebep olmaktadır. Özgün plan şemasında bulunmayan girinti ve çıkıntılara sebep olmakta, hatta eklere ulaşım sağlanabilmek adına yeni sirkülasyon mekanları kurgulanmaktadır. Dış mekanda bulunan eklerin yanı sıra yapıların sofalarında yeni hacimler oluşturulmuştur. Sofa mekanı bölünerek yaşam alanı yada ıslak hacimler kurgulanmıştır. Bu durum yapıların özgün plan şemalarının değişmesine sebep olmuştur. Geleneksel yaşam şeklinin değişmesi ile beraber odaların kullanım şeklide değişmiştir. Her aile için ayrılan odalarda bulunan ocak yüklük, gusülhaneler kaldırılmıştır. Odaların bu temel bileşenlerinin kaldırılması geçmişte kalan yaşam izlerinin günümüze taşınmasını engellemektedir. Ocakların kaldırılmasının bir diğer sebebi olarak pencere açıklık oranlarını değiştirme isteğidir. Bu durum hem yapıların strüktürel sistemine zarar vermekte hem de özgün cephe karakterini bozmaktadır. Cephe karakterini etkileyen bir diğer müdahalenin özgün kapı, pencere doğramalarının pvc ya da demir malzeme ile değiştirilmesidir. Restorasyon uygulaması gören, yeniden işlevlendirilen yapılarda özgün malzeme kullanımıyla ilgili sorunlar bulunmaktadır. Bölücü duvarlar gazbeton eleman ile örülmektedir. Islak hacimlerde geleneksel konuta uyumlu olmayan seramikler kullanılmaktadır. Bu durum çevresinde bulunan malzemeler ile inşa edilen kırsal mimarlık anlayışı ile bağdaşmayan bir durumdur.

Kullanım yoğunluğu düşük olan yerleşim alanları ve bu alanda bulunan yapılar özgün elemanlarında değişiklikler olmamakla birlikte, terk edilme durumunda yıkılarak yok olmaya başlamaktadır. Kullanım düzeyinin yüksek olduğu alanlarda ise günümüz yaşam koşulları çerçevesinde kırsal yerleşim alanları özgün kimliklerini kaybetmekte, tek tipleşen modern yerleşim alanlarına benzemektedir.

## 6. SONUÇLAR

Akseki'nin kayalık ve engebeli topografyası sebebi ile tarım alanlarının az olması; üretimin endüstrileşmesi ile bölgedeki ticaretin azalması ekonomik koşulları olumsuz etkilemiştir. Dışa göç veren bölgede, yerleşim alanlarında nüfus azalmış bu nedenle yapılar boşalmış ve kullanıcılarını kaybetmiştir. Sözü edilen nüfus kaybı ile beraber büyük şehirlere, çevre il ve ilçelere göç etmiş olan bölge halkının bir bölümü yazın belirli sürelerde geri dönmektedir. Yerleşim alanlarının kullanım biçimi değişmekte yaz döneminde kullanılan alanlara dönüşmektedir. Kullanım düzeyinin yerleşim dokusu ve yapıların korunması üzerindeki etkisini inceleyen tez çalışması, sürekli kullanım, dönemsel kullanım ve terk edilmişlik durumunun görüldüğü köyler üzerinden yürütülmüştür. Çalışmaya konu olan Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar köylerinde bahsi geçen farklı kullanım biçimleri görülmektedir. Akseki ilçe merkezi ile bağlantılı olan Çimi Köyünde sürekli kullanım oranı, İbradı bağlantı yolu üzerinde bulunan Emiraşıklar Köyünde dönemsel kullanım oranı, Antalya–Konya anayoluna tali yolla bağlanan Sarıhacılar köyünde ise terk edilmişlik oranı daha yüksek olarak belirlenmiştir.

Farklı kullanım durumu ve kullanım yoğunluğuna sahip üç kırsal yerleşim dokusu ve bu dokularda yer alan yapıların kullanım düzeyine bağlı korunmuşluk durumu değerlendirilmiştir. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar kırsal yerleşim dokularının korunmuşluk durumu, kullanım düzeyi analizi ile kırsal yerleşim dokusu verileri, işlev, kat adeti, yapım sistemi, tescil durumu, kırsal dokuda yeni yapı analiz çalışmaları birlikte değerlendirilerek açıklanmıştır (Çizelge 6.1). Çalışma alanı olan kırsal dokularda yer alan geleneksel yapıların korunmuşluk durumu ise, yerleşmelerdeki sürekli kullanılan, dönemsel kullanılan ve terk edilmiş olan yapılar ile strüktürel sağlık analizi, geleneksel yapılarda ek analizi, kullanıcı müdahaleleri analizi birlikte değerlendirilerek açıklanmıştır.

Çalışma alanı olan yerleşim alanlarında işlev analizi verilerine göre Çimi'de geleneksel yapıların konut işlevini sürdürdüğü, yeni inşa edilen yapıların da konut işlevli olarak inşa edildiği görülmüştür. Sarıhacılar yerleşim alanı terk edilmiş bir doku olduğu için günümüzde yapıların %39'u yıkılmış durumdadır. Bu sebeple dokuyu oluşturan yapıların içinde konut oranının azaldığı görülmektedir. Turizm sebebi ile geleneksel konutlar otel, müze işlevli yapılara, han yapısı kafeteryaya dönüştürülmüştür. Emiraşıklar yerleşim alanı Çimi'ye benzer şekilde konut yoğun dokusunu devam ettirmektedir. Sürekli kullanım durumunda olan Çimi'de yapıların özgün işlevlerini devam ettirdiği, terk edilmiş Sarıhacılar'da yapıların turizme bağlı olarak yeniden işlevlendirildiği, dönemsel kullanılan Emiraşıklar'da otel, müze, halı dokuma fabrikası gibi yapıların kırsal dokuya eklemelendiği görülmüştür. Bu durum terk edilmiş Sarıhacılar yerleşiminde, yapıların restorasyon projeleri kapsamında onarılmasını, ayağa kaldırılmasını sağlarken, dönemsel kullanımın yoğun olduğu Emiraşıklar yerleşiminde yeni inşa edilen yapı sayısını arttırmış, kırsal doku karakterinden uzaklaştırmıştır.

Kat adeti analizi doğrultusunda, her üç yerleşim alanında iki katlı yapı oranının yüksek olduğu ve geleneksel doku karakterini koruduğu görülmüştür. Çimi ve Emiraşıklar yerleşim alanlarında az da olsa üç katlı, yeni inşa edilmiş yapılar bulunmaktadır. Buna bağlı olarak sürekli kullanımın görüldüğü Çimi ve dönemsel

kullanımın görüldüğü Emiraşıklar'da kırsal doku karakterine uygun olmayan gabari değişimi yaşanmakta olduğu görülmüştür. Terk edilmiş olan Sarıhacılar gabari karakterini günümüzde devam ettirmektedir.

**Çizelge 6.1.** Kullanım düzeyinin kırsal yerleşim dokusuna etkisi

<b>KULLANIM DÜZEYİNİN KIRSAL YERLEŞİM DOKUSUNA ETKİSİ</b>				
Analizler		<b>ÇİMİ KÖYÜ</b>	<b>SARIHACILAR KÖYÜ</b>	<b>EMİRAŞIKLAR KÖYÜ</b>
		(Sürekli Kullanım)	(Terk edilmiş)	(Dönemsel Kullanım)
<b>İŞLEV ANALİZİ</b>	Dini Yapı	2%	1%	1%
	Sarnıç	3%	12%	2%
	Çeşme	3%	1%	3%
	Konut	64%	45%	64%
	Ahır-Depo	16%	1%	13%
	Köy Odası	1%	1%	0%
	Muhtarlık	1%	0%	1%
	Sağlık Ocağı	0%	1%	1%
	Su Deposu	0%	1%	0%
	Müze	0%	1%	1%
	Otel	0%	1%	1%
	Han	0%	1%	0%
	Halı Dokuma Fabrikası	0%	0%	1%
	Serender	0%	0%	3%
	Un Değirmeni	1%	0%	0%
	Ticaret	1%	0%	0%
<b>KAT ADETİ</b>	1 Kat	20%	4%	29%
	2 Kat	68%	57%	58%
	3 Kat	2%	0%	3%
<b>YAPIM SİSTEMİ</b>	Düğmeli Duvar	70%	60%	50%
	Betonarme Karkas	15%	0%	27%
	Düğmeli Duvar + Betonarme	1%	1%	0%
	Ahşap Karkas	1%	0%	6%
	Taş Yığma	3%	0%	7%
<b>TESCİL DURUM</b>	1. Grup Tescilli Yapılar	2%	14%	0%
	2. Grup Tescilli Yapılar	2%	40%	4%
<b>YENİ YAPI</b>	Geleneksel Yapı	74%	60%	52%
	Yeni Yapılar	16%	1%	38%
	Yıkılmış Yapılar	10%	39%	10%

Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar yerleşim alanlarında bulunan yapılar yapım sistemi analizine göre büyük oranda düğmeli duvar sistemi ile üretildiği belirlenmiştir. Çimi yerleşim alanında düğmeli duvar ile üretilmiş yapıları betonarme karkas sistem ile üretilmiş yapılar takip etmektedir. Sarıhacılar yerleşim alanında düğmeli duvar tekniği

dışında üretim sistemi görülmemiştir. Emiraşıklar'da betonarme karkas ve taş yığma sistem ile üretilmiş yapılar diğer iki yerleşime göre daha yüksek orana sahiptir. Yerleşim alanlarında betonarme karkas, taş yığma sistemle üretilmiş yapılar günümüze yakın dönemde inşa edilmiştir. Analiz çalışması, sürekli kullanılan Çimi ve dönemsel kullanılan Emiraşıklar yerleşim alanlarında günümüz yapım sistemi kullanılarak inşa edilen yapıların arttığı ve bu durumun yerleşimleri yerel yapım sisteminden uzaklaştırarak kırsal doku karakterini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Terk edilmiş Sarıhacılar yerleşim alanında ise bölgeye özgü düğmeli duvar yapım sistemi hakimdir, yerleşim karakteristik özelliklerini devam ettirmektedir.

Yapılan tescil durumu analizi, Çimi ve Emiraşıklar yerleşim alanında bütüncül bir koruma kararının olmadığını, Sarıhacılar'da yerleşim alanının tümünü kapsayan kentsel sit kararı ve ayakta olan sivil ve anıtsal mimarlık örneklerinin, sarnıçlar ve tarihi kervan yolunun tescillenmiş durumda olduğunu göstermiştir. Bütüncül yaklaşımla alınmış tescil kararları Sarıhacılar'da yerleşim dokusunun özgün durumun korunmasında etkili olmuştur. Tekil koruma yaklaşımı Çimi ve Emiraşıklar yerleşim alanlarında kırsal niteliği bozacak müdahalelerin ve yeni yapılaşmanın görülmesinde etkili olmuştur.

İncelenen kırsal yerleşim alanlarında yapılan yeni yapı analizi, Emiraşıklar'da diğer iki yerleşime oranla en fazla yeni yapı inşa edildiğini göstermiştir. Sarıhacılar yerleşim alanında ise yeni inşa edilmiş yapı oranı oldukça düşüktür. Kırsal dokuda yeni yapı analizi verilerine göre, sürekli kullanım oranı yüksek olan Çimi ve dönemsel kullanım oranı yüksek olan Emiraşıklar yerleşim alanlarında yeni yapı oranı yüksek, terk edilmiş Sarıhacılar yerleşim alanında ise düşüktür.

Kullanım düzeyinin yapıların korunmasına olan etkisi incelenmiştir. Çimi, Sarıhacılar ve Emiraşıklar'da yapılan kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi kapsamında, yerleşim alanlarında bulunan sürekli kullanım, dönemsel kullanım durumunda olan ve terk edilmiş durumda olan geleneksel yapılar tespit edilmiştir. Bu farklı kullanım düzeyine sahip yapılar strüktürel sağlamlık, geleneksel yapılarda ek ve kullanıcı müdahaleleri analizleri ile birlikte korunmuşluk durumları değerlendirilmiştir (Çizelge 6.2).

Değerlendirme verileri bağlamda sürekli ve dönemsel kullanılan geleneksel yapıların her üç yerleşimde strüktürel sağlamlık durumlarının iyi olduğu görülmüştür. Terk edilmiş olan geleneksel yapılar çalışmaya konu olmuş üç yerleşim dokusunda strüktürel olarak kötü durumdadır.

Çimi ve Emiraşıklar'da sürekli kullanılan yapıların ek hacim alma oranları yüksek, fakat Sarıhacılar yerleşim alanında ek yapı oranı oldukça düşüktür. Dönemsel kullanılan yapılara getirilen ekler Çimi ve Emiraşıklar yerleşimlerinde yüksek orana sahipken, Sarıhacılar yerleşim alanında ek yapı gözlenmemektedir. Terk edilmiş geleneksel yapılar Çimi ve Emiraşıklar yerleşimlerinde ek almış olmalarına rağmen oranı azdır, Sarıhacılar yerleşiminde terk edilmiş yapıların tümü ek almamıştır.

Çizelge 6.2. Kullanım düzeyinin geleneksel yapılara etkisi

KULLANIM DÜZEYİNİN GELENEKSEL YAPILARA ETKİSİ										
Analizler		ÇİMİ KÖYÜ			SARIHACILAR KÖYÜ			EMİRAŞIKLAR KÖYÜ		
		Sürekli Kullanım	Dönemsel Kullanım	Terk Edilmiş	Sürekli Kullanım	Dönemsel Kullanım	Terk Edilmiş	Sürekli Kullanım	Dönemsel Kullanım	Terk Edilmiş
SAĞLAMLIK DURUMU	İyi	67%	73%	25%	75%	75%	18%	100%	94%	38%
	Orta	12%	23%	25%	25%	25%	12%	0%	0%	17%
	Kötü	21%	4%	35%	0%	0%	23%	0%	6%	28%
	Harabe	0%	0%	12%	0%	0%	47%	0%	0%	17%
EK YAPI ANALİZİ	Ek Almamış	40%	20%	70%	87%	100%	100%	17%	28%	62%
	Ek Almış Yapılar	60%	80%	30%	13%	0%	0%	83%	72%	38%
MÜDAHALE ANALİZİ	1. Grup (Harabe)	0%	0%	12%	0%	0%	47%	0%	0%	17%
	2. Grup (Özgün)	17%	10%	51%	37%	25%	35%	17%	17%	38%
	3. Grup (Eleman Değişimi)	26%	10%	11%	0%	0%	0%	0%	11%	7%
	4. Grup (Müdahale Oranı Yüksek)	57%	80%	25%	13%	0%	0%	83%	72%	38%
	5. Grup (Restore Edilmiş)	0%	0%	1%	50%	75%	18%	0%	0%	0%

Kullanıcı müdahaleleri analizinde, Çimi ve Emiraşıklar yerleşimlerinde sürekli kullanım durumunda olan yapılar özgün durumunu büyük oranda yitirmiş dördüncü grup altında yer almaktadır. Sarıhacılar'da sürekli kullanım durumunda olan yapılar restorasyon uygulaması görmüş beşinci grup altında yer almaktadır. Çimi ve Emiraşıklar'da dönemsel kullanılan yapılar kullanıcı müdahaleleri sonucunda özgün niteliklerini büyük oranda yitirmiş olan dördüncü grup altında değerlendirilmiştir. Sarıhacılar yerleşim alanında dönemsel kullanılan yapılar restorasyon uygulaması görmüş beşinci grup yapılar içerisinde yer almaktadır. Terk edilmiş olan geleneksel yapılar çalışmaya konu olmuş üç yerleşim dokusunda özgün durumunu büyük ölçüde korumuş durumdadır.

Ağırlıklı olarak sürekli kullanılan Çimi ve dönemsel kullanılan Emiraşıklar yerleşim alanlarında bulunan sürekli ve dönemsel kullanılan yapılar strüktürel olarak iyi durumda fakat, özgün niteliklerini kaybetmekte olduğu sonucuna varılmıştır. Büyük oranda terk edilmiş olan Sarıhacılar yerleşim alanındaki sürekli ve dönemsel kullanılan yapılar restorasyon uygulaması gördükleri için hem özgün karakterlerini korumakta hem de strüktürel bütünlüklerini devam ettirmektedir. Her üç yerleşim alanında terk edilmiş halde olan yapılar özgün niteliklerini korumakta fakat, yapı bütünlükleri ve sağlamlığı bozulduğu için varlıklarını devam ettirmekte zorlandıkları tespit edilmiştir.



Yerleşim dokuları ve burada bulunan kültürel varlıkların korunmasında kullanım durumu ve kullanım yoğunluğunun önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Sürekli ve dönemsel kullanım görülen Çimi ve Emiraşıklar'da; sokak dokusunda yaşanan değişimler ve yerleşimlerin bağlamına uygun olmayan yeni yapılar ile birlikte yapım sistemi, gabari gibi özelliklerin farklılaşması sonucunda kırsal doku karakterinin günümüze tam olarak aktarılamadığı, benzer şekilde sürekli ve dönemsel kullanılan geleneksel yapıların kütle, plan ve cephe kurgusunu olumsuz etkileyen ekler aldığı, yapılan müdahalelerin yerleşim dokusu ve yapıların özgün niteliğine zarar verdiği görülmüştür. Kullanım oranı düşük olan Sarıhacılar köyünde; yerleşim dokusunun özgün karakteri koruduğu, yerleşim dokusunu oluşturan dönemsel ve sürekli kullanılan yapıların da restorasyon uygulaması kapsamında onarıldığı ya da bir müdahale görmeksizin özgün durumunu koruduğu, terk edilmiş durumda olan yapıların özgün durumunu korumakla beraber yıkılmakta olduğu ya da harabe duruma geldiği görülmüştür.

Kırsal yerleşim dokusu ve geleneksel yapıları ile kültür varlığı niteliği taşıyan her üç yerleşmenin; özgün değerlerini koruduğu, önemli potansiyelleri halen sürdürdüğü fakat farklı kullanım düzeyi ve bilinçsizlik sebebi ile bunların bozulmaya doğru yönlendiği görülmektedir. Bu özgün niteliklerin tamamen yitirilmemesi için öncelikli bu alanların kentsel sit alanı olarak bütüncül ve kültür varlığı olarak yapıların tekil tescillerinin yapılması, mülk sahiplerinin bilinçlendirilmesi, kullanımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

## 7. KAYNAKLAR

- Adak, M., Takmer, B. ve Akdoğdu Arca, E. N. 2015. İlkçağ'da Akseki Bölgesi. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 250-275.
- Ahunbay, Z. 2016. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 202 s.
- Akkaya, N. 2005. Akseki İlvat köyleri ve çevresindeki geleneksel Türk evlerinin mimari ve süslemesi. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 184 s.
- Altun, S., Beyhan, G., Esengil, R. 2007. *Sustainable rural tourism in Akseki Sarıhacılar Village. Open House International*, 32: 98-106.
- Anonim 1: [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr) [Son erişim tarihi: 17.12.2018].
- Anonim 2: [www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR\\_0612886001496825607pdf](http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0612886001496825607pdf) [Son erişim tarihi: 23.12.2018].
- Anonim 3: [akseki.bel.tr/index.php/akseki/ulasim](http://akseki.bel.tr/index.php/akseki/ulasim) [Son erişim tarihi: 23.10.2018].
- Anonim 4: [cografyaharita.com](http://cografyaharita.com) [Son erişim tarihi 23.10.2018].
- Anonim 5: [www.aksekidernek.org/Dosyalar/magazine/akseki-sayi-19.pdf](http://www.aksekidernek.org/Dosyalar/magazine/akseki-sayi-19.pdf) [Son erişim tarihi 20.10.2018].
- Anonim 6: [openstreetmap.org](http://openstreetmap.org) [Son erişim tarihi 03.05.2019].
- Anonim 7: [yandex.com.tr/harita](http://yandex.com.tr/harita) [Son erişim tarihi 03.05.2019].
- Aran, K. 2000. Barınaktan Öte: Anadolu Kır Yapıları, Tepe Mimarlık Kültür Merkezi, İstanbul, 224 s.
- Avrupa Konseyi, 1979. Kırsal Mimari Mirasa İlişkin 881 (1979) No'lu Tavsiye Kararı. <http://www.alanbakanligi.gov.tr/evrak/turkce/1979-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1-881.pdf> [Son erişim tarihi: 30.06.2019].
- Bakırcılar, N. A. ve Durgun, H. 2015. Osmanlı Döneminde Akseki'ye genel bir bakış. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 306-323.
- Baktır, İ. 2015. Akseki'nin tarımsal potansiyeline genel bir bakış. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 520-539.
- Başarrır, B. 2001. Akseki, Hacıgüzeller Evi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 652 s.
- Baygal, A. 2015. Akseki ve göç. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 506-519.
- Bektaş, C. 2001. Halk Yapı Sanatı. Literatür Yayıncılık, İstanbul, 160 s.
- Bektaş, C. 2019. Türk Evi. Yem Yayın, İstanbul, 152 s.
- Çekül. 2012. Anadolu'da Kırsal Mimarlık. Çekül Vakfı, İstanbul, 26 s.
- Çekül. 2015. Anadolu'da Kırsal Yaşam ve Mimarlık. Çekül Vakfı Yayınları, İstanbul, 58 s.

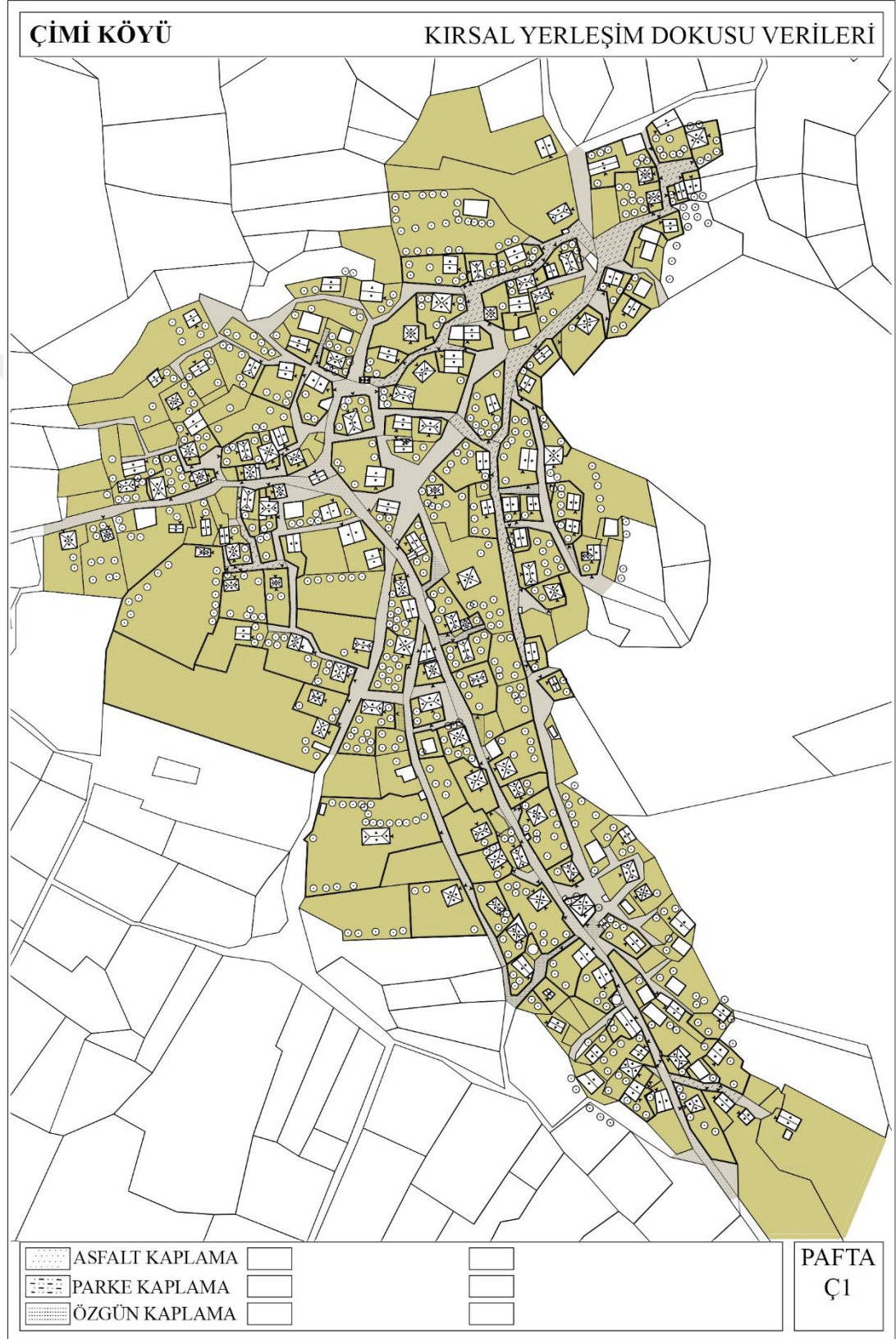
- Çetin, A. 2011. *Köylerimiz tanıyalım: Sarıhacılar. Akseki Dergisi*, 8: 44-45.
- Çetin, A. 2017. *Köylerimiz tanıyalım: Sarıhacılar. Akseki Dergisi*, 21: 48.
- Çobanoğlu, A. 2012. Akseki. İçinde; Sarı, C., Demirkaya, H., Kurt, S., Çeçen, B. (Ed.), *Dünden Bugüne Antalya. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Antalya, ss. 227-230.
- Dilek, Y. 2016. Bozkır, Akseki arasındaki ekonomik ve sosyo-kültürel etkileşim. İçinde Bahar, H., Kuyumcu, H., Benhür, Ç., Küçükbezi, H. G., Turgut M., Küçükballı, F.N. (Ed.), *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır. Selçuk Üniversitesi, Konya*, ss. 835-860.
- Dursun, N. 2012. *Akseki İlvat köyleri ve çevresindeki geleneksel Türk evlerinden örnekler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27: 119-351.
- Ekmekci, İ. 2019. *2019'a girerken. Akseki Dergisi*, 26: 30-31.
- Ekinci, O. 1999. *Akseki kentsel sit kararı. Mimarlık Dergisi*, 286: 57-58.
- Eldem, S.H. 1954. *Türk Evi Plan Tipleri. Pulhan Matbaası, İstanbul*, 234 s.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. 2007. *Kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım politikaları ve araçlar. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, 22-1: 157-162.
- Enhoş, M. 1974. *Bütün Yönleriyle Akseki ve Aksekililer. Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul*, 521 s.
- Enhoş, P.M., Uçar, A., Argın, S.Ş., Özkan, Z., Kalın, N., Ertan, N., Pazır, M., Öztürk, S., Alkan, M. 2007. *Akseki (Antalya) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu. Antalya*, 96 s.
- Erder, C. 2018. *Tarihi Çevre Algısı. Yem Yayın, İstanbul*, 327 s.
- Eres, Z. 2013. *Türkiye'de geleneksel kırsal mimarinin korunması: tarihsel süreç, yasal boyut. İçinde; Eyüpgiller, K.K. ve Eres, Z. (Ed), Kırsaldan Kentsele Geleneksel Yerleşmeler – Nur Akın'a Armağan. Yem Yayınları, İstanbul*, ss. 457-469.
- Eres, Z. 2016. *Türkiye'de geleneksel köy mimarisini koruma olasılıkları. Ege Mimarlık*, 92: 8-13.
- Eres, Z. ve Akın, N. 2010. *Türkiye kırsal mimarlık mirasının belgelenmesi: tarihsel süreç, yeni yaklaşımlar. İçinde; Eres, Z. (Ed.), Mimari ve Arkeolojik Koruma Kültürü Üzerine Yazılar. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul*, ss. 197-216.
- Esengil, R. 2000. *Neden Akseki?. Sanatsal Çekül-Mozaik*, 35: 46-51.
- Esengil, R. 2001. *Akseki-İbradı Havzası Projesi. Mimarlık Dergisi*, 298: 58.
- Esengil, R., Doğaner Çobaner, S. ve Erbaş, İ. 2006. *Süleymaniye Beldesi -Akseki-İbradı Havzası çevre ve kültür değerleri araştırma ve uygulama merkezi- olmaya hazırlanıyor. Yerel Kimlik*, 42-45.
- Eyüpgiller, K.K., Eres, Z., Bilge, A.C. ve Arslan Çinko, M. 2017. *Kırsal Mimarlık Mirasının Korunması Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul*, 214 s.
- Geray, C. 1975. *Türkiye'de kırsal yerleşme düzeni ve köykent yaklaşımı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 30(1-4): 45-66.

- Gökdemir, A., Demirel, C., Yamaç, F. T., Çelik, M., Özek, S. S. 2016. *Investigation of architecture and structural deterioration of historical Akseki houses (Buttoned houses)*. *BAUN Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(1): 38-48.
- Güvenç Duran, Ş. ve Kaya, M. 2001. *Geleneksel Akseki evinde ahşap ve özgün detaylar: düğmeli ev*. *Mimarlık Dergisi*, 298: 59-60.
- Hadimli, H. 2008. Akseki İlçesi'nin coğrafyası. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 546 s.
- Hasol, D. 1998. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 500 s.
- İşkan, H. ve Çevik, N. 1999. *Akseki çevresi arkeolojisi ve tarihi*. *Sanatsal Mozaik*, 35: 51-55.
- Kavas, K. R. 2009a. *Sanat tarihi-mimarlık tarihi arasındaki değişen ilişkilerin sivil konut mimarisi araştırmaları bağlamında değerlendirilmesi*. *Akdeniz Sanat*, 2/4: 37-46.
- Kavas, K. R. 2009b. Environmental aesthetics of the rural architectural tradition in the mediterranean highlander settlement: the case study of ürünli. PhD Thesis, Middle East Technical University, Ankara, 319 p.
- Kavas, K. R. 2011. *Patterns of environmental coherence in the rural architectural tradition of Ürünli (Akseki-İbradı Basin)*. *METU JFA*, 28/1: 23-40.
- Kavas, K. R. ve Çelik, G. 2012. Historical continuities from Bronze Age to the present: local architecture of the Akseki-İbradı Basin (Turkey). 1st International Conference on Architecture & Urban Design Proceedings, ss. 425-434, 19-21 April, Tirana, Albania.
- Kavas, K. R. 2015. Akseki-İbradı Havzası'nda geleneksel mimarlık. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 364-389.
- Kuban, D. 2017. Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19. Yüzyıllar. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 280 s.
- Madran, E. ve Özgönül, N. 2011. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması. TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul, 189 s.
- Manay, K. ve Çalışkan, V. 2017. *Geleneksel bir mesken tipinin turizmde çekicilik potansiyelinin araştırılması: "düğmeli evler" (Antalya) örneği*. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22/37: 215-240.
- Özbal, M. N. 1997. *Ormana evleri*, *Sanatsal Mozaik*, 2/23: 74.
- Özkaynak, K. 1954. Akseki Kazası Tarih - Coğrafya - Turizm – Biyoğrafya. Akgün Matbaası, Ankara, 179 s.
- Resmi Gazete. 1924. 442 numaralı Köy Kanunu. 18/3/1924 tarih ve 442 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. 1983. 2863 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. 23/7/1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete.

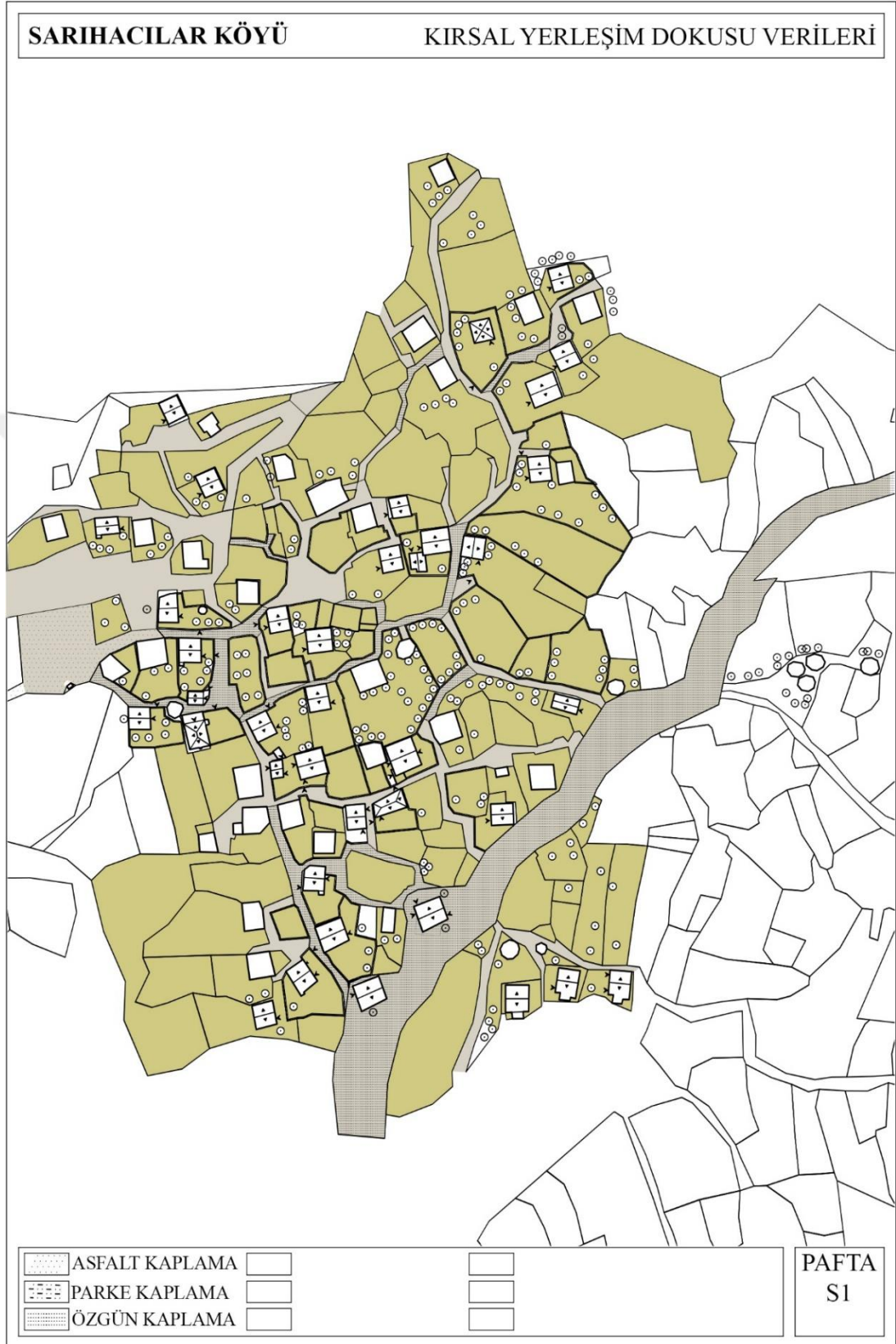
- Resmi Gazete. 2012. On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 6/12/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. 2015. T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020). 21/02/2015 tarih ve 29274 sayılı Resmi Gazete.
- Saraçoğlu, H. 1989. Akdeniz Bölgesi. M.E.B., İstanbul, 730 s.
- Sarıkaya, M. A. 2015. Akseki ve çevresinin coğrafyası ve jeolojisi. İçinde; Demirtaş, K., Güzelyürek, C., Durak, Ü. (Ed), Ben Aksekiyim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 46-65.
- Sağiroğlu, Ö. 2016. *The documentation of rural wooden minarets in Akseki- Manavgat-İbradi Regions of Antalya and determination of their construction systems. Gazi University Journal of Science*, 29 (1): 49-58.
- Sağiroğlu, Ö. ve Karayazı, S. S. 2017. *Akseki Belenalan Köyü geleneksel kırsal konut dokusunda korumanın; ekoturizm yolu ile sürdürülebilirliğinin tespiti, Türk Bilim Araştırma Vakfı*, 10(1): 12-35.
- Tanaç Zeren, M. 2010. Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu. Yalın Yayıncılık, İstanbul, 90 s.
- Tapan, M. 2014. Koruma Sorunlarımız Mimarlık ve Kentleşme. Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 200 s.
- Tay, L. 2016. *Türk halk mimarisinin kamusal yansıması olarak Akseki köy odaları. Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, 7: 118-141.
- Tay, L. 2017a. *Akseki'nin düğmeli camileri. Mediterranean Journal of Humanities*, VII/1: 309-323.
- Tay, L. 2017b. *Akseki-Sarıhacılar Köyü camii. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1): 127-146.
- Uslu, B. 2012. *Bize azel bizim güzel kardelen (galanthus l.). Akseki Dergisi*, 11: 10.
- Uluç, H. 1946. *Güney Anadolu'da sivil mimari etüdüleri. Arkitekt Dergisi*, 11 (12): 261-267.
- Uyar, M., Gül, M., Oğuz, U., Kanat, M., Benzet, G. 2005. T.C. Antalya Valiliği Kültür Envanteri (Akseki-İbradı-Gündoğmuş-Gazipaşa). Siyah Grafik ve Matbaacılık, Antalya, 159 s.
- Yarar, S. 2001. Geleneksel Akseki evlerinde tavan süslemeleri. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 336 s.

## 8. EKLER

## EK-1. Çimi Köyü kırsal yerleşim dokusu verileri (Orijinal 2018)



EK-2. Sarıhacılar Köyü kırsal yerleşim dokusu verileri (Orijinal 2018)

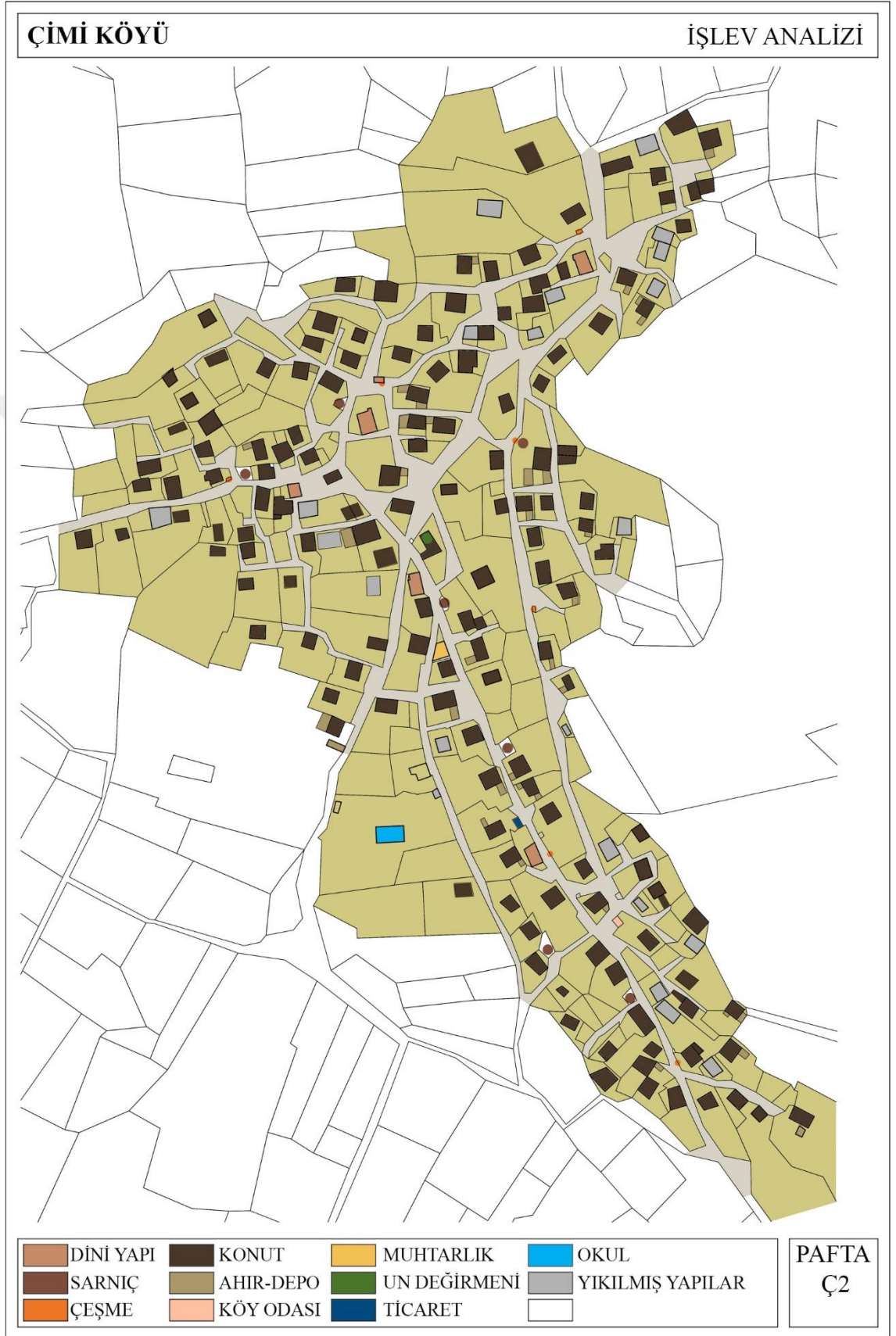


EK-3. Emiraşıklar Köyü kırsal yerleşim dokusu verileri (Orijinal 2018)

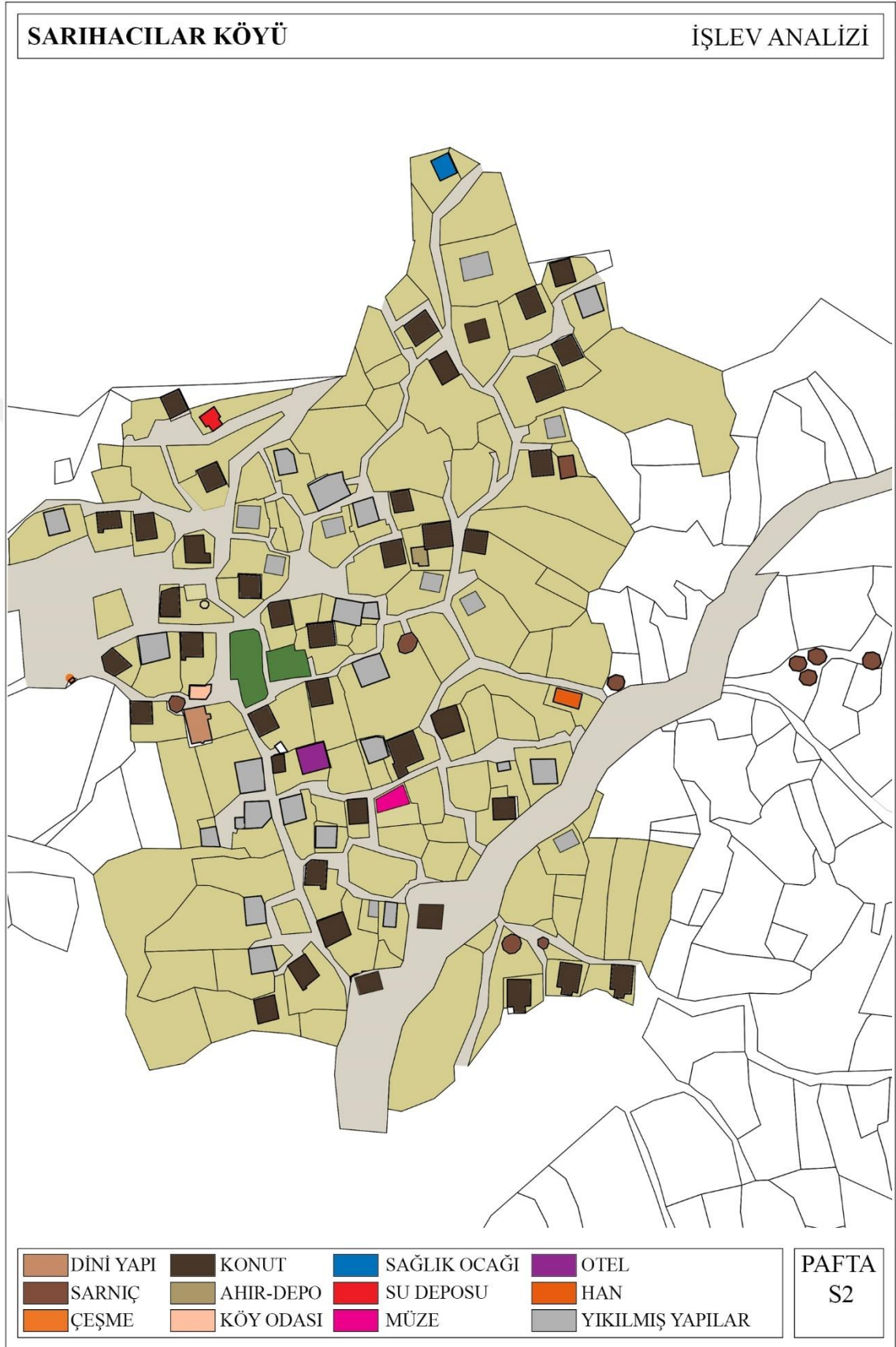




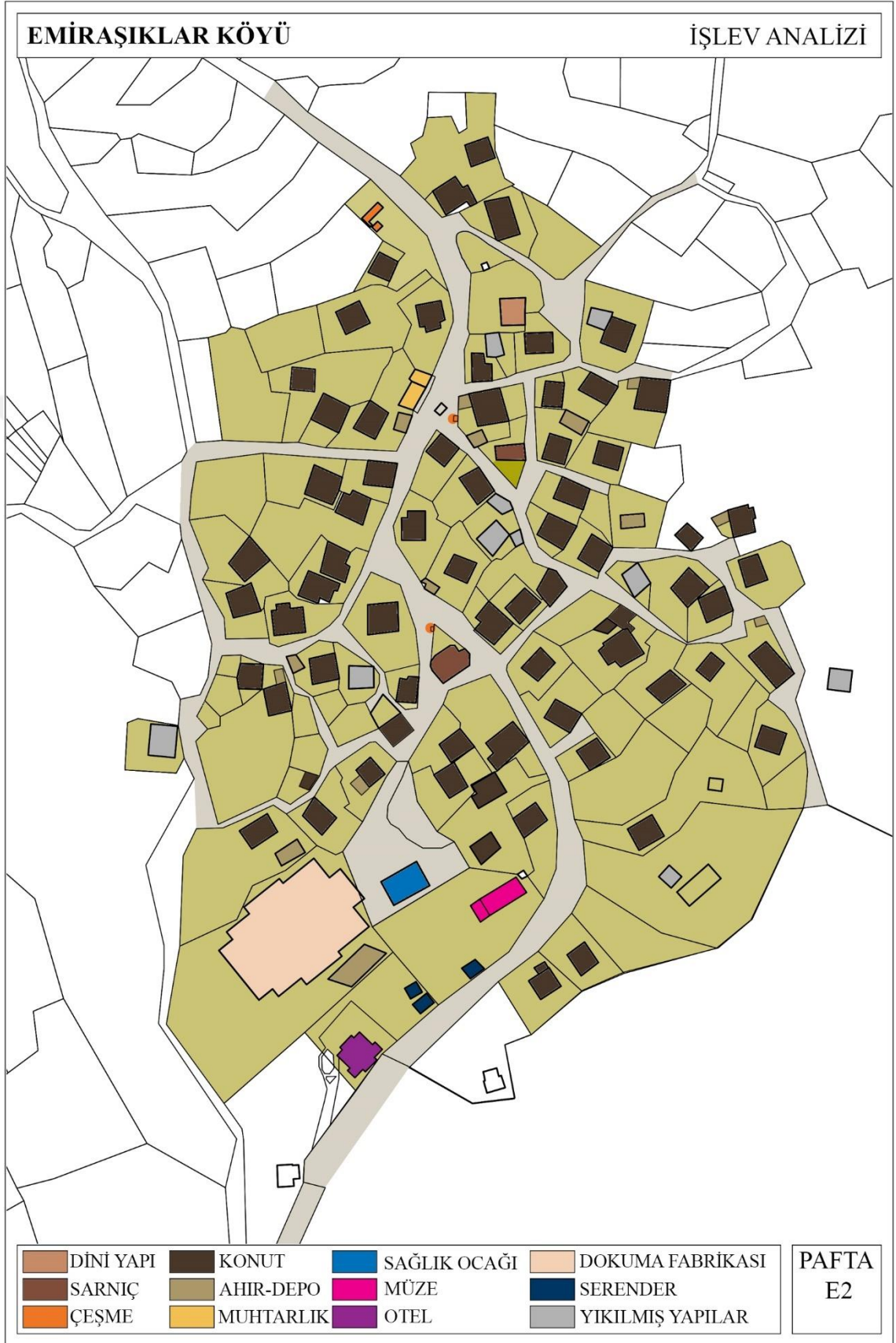
## EK-4. Çimi Köyü işlev analizi (Orijinal 2018)



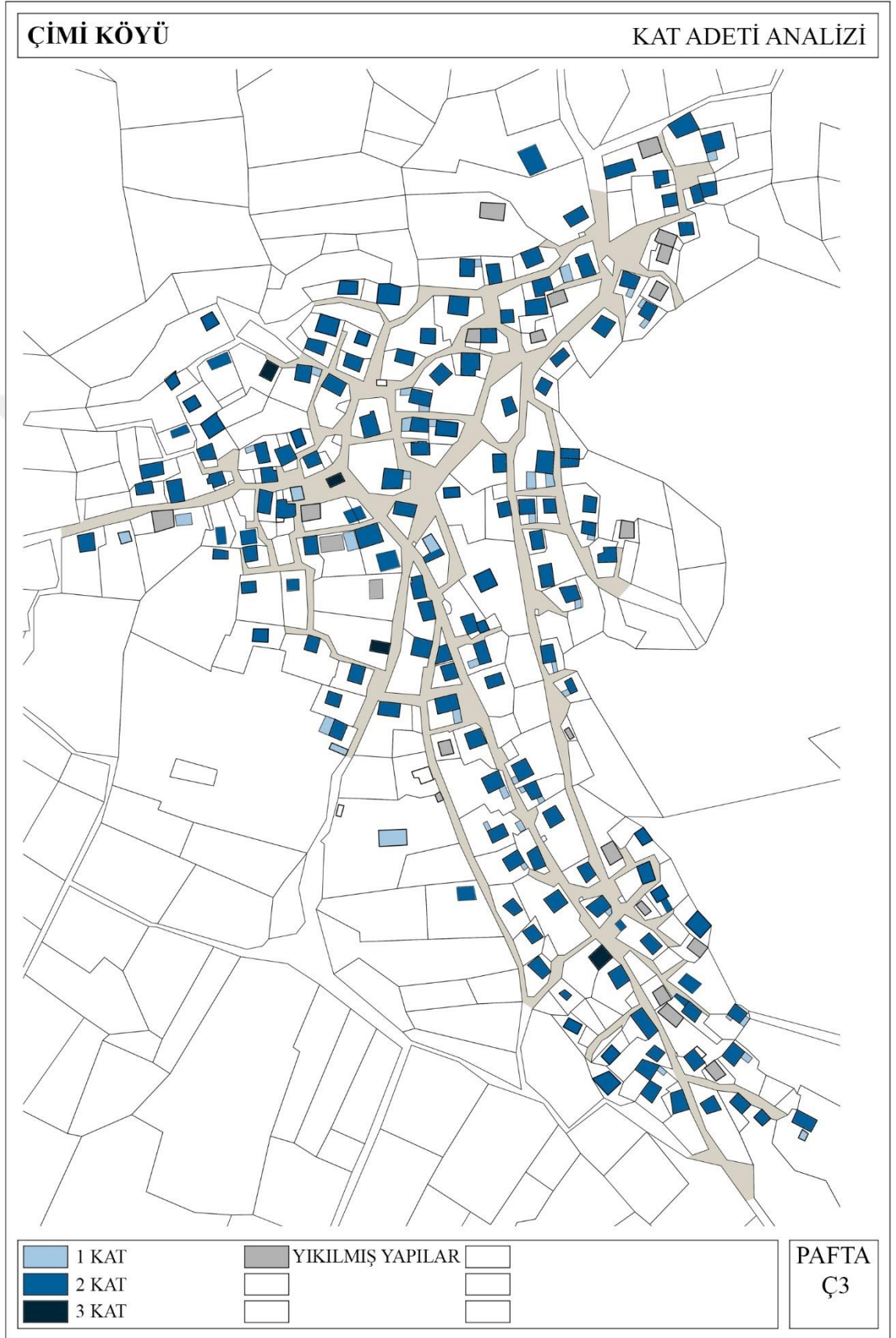
EK-5. Sarıhacılar Köyü işlev analizi (Orijinal 2018)



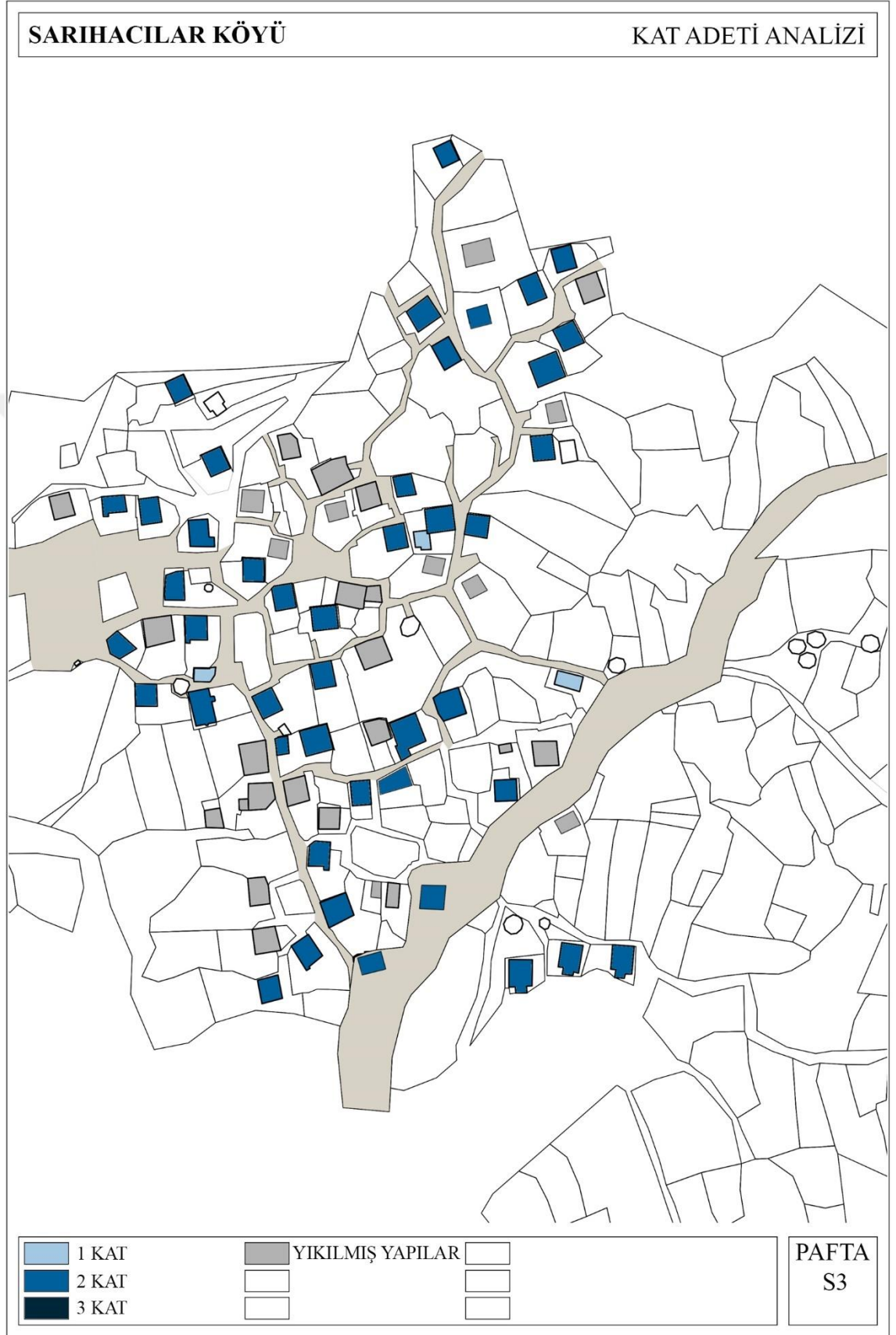
## EK-6. Emiraşıklar Köyü işlev analizi (Orijinal 2018)



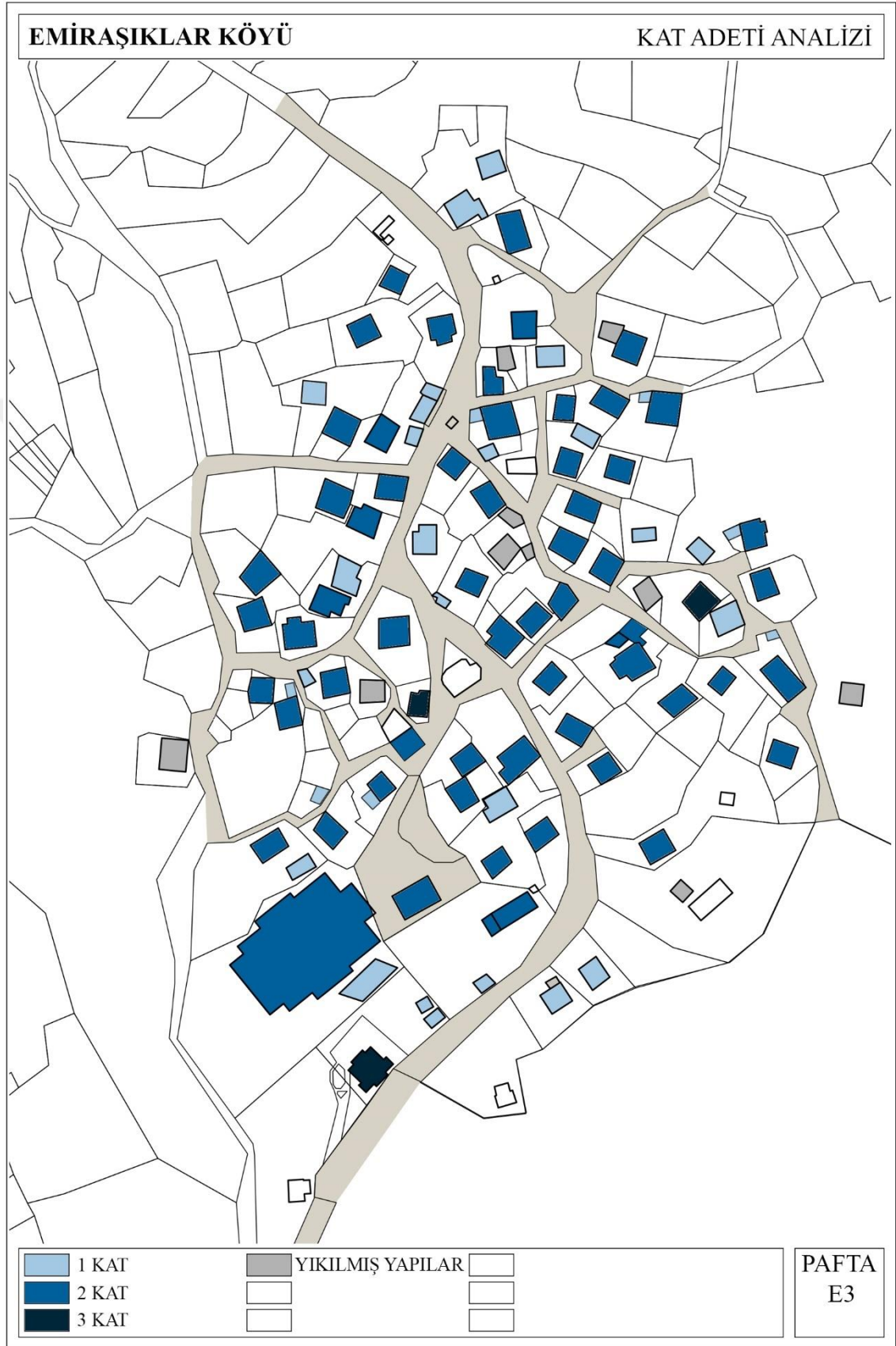
## EK-7. Çimi Köyü kat adeti analizi (Orijinal 2018)



## EK-8. Sarıhacılar Köyü kat adeti analizi (Orijinal 2018)



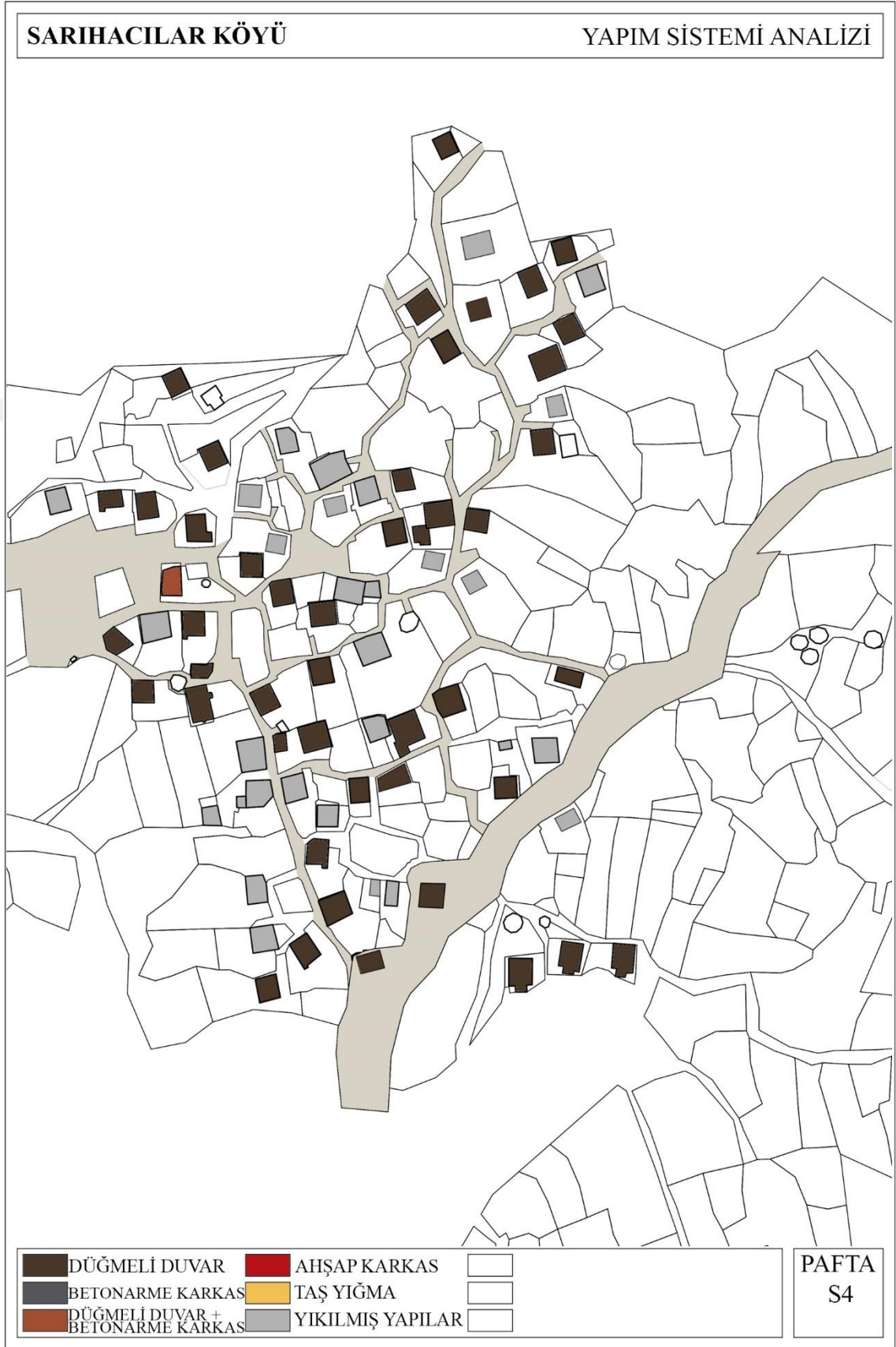
## EK-9. Emiraşıklar Köyü kat adeti analizi (Orijinal 2018)



## EK-10. Çimi Köyü yapım sistemi analizi (Orijinal 2018)



## EK-11. Sarıhacılar Köyü yapım sistemi analizi (Orijinal 2018)





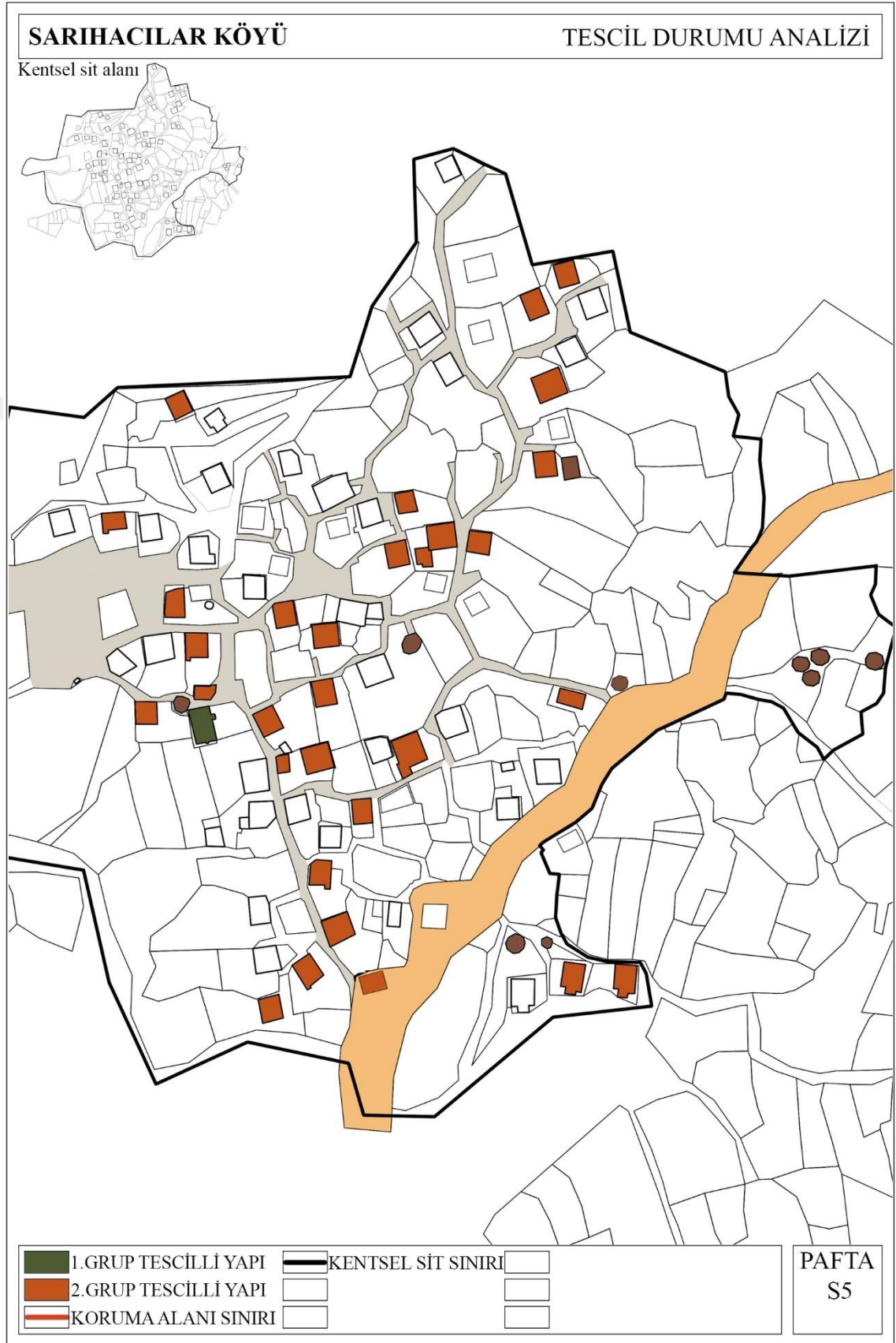
EK-12. Emiraşıklar Köyü yapım sistemi analizi (Orijinal 2018)



## EK-13. Çimi Köyü tescil durumu analizi (Orijinal 2018)

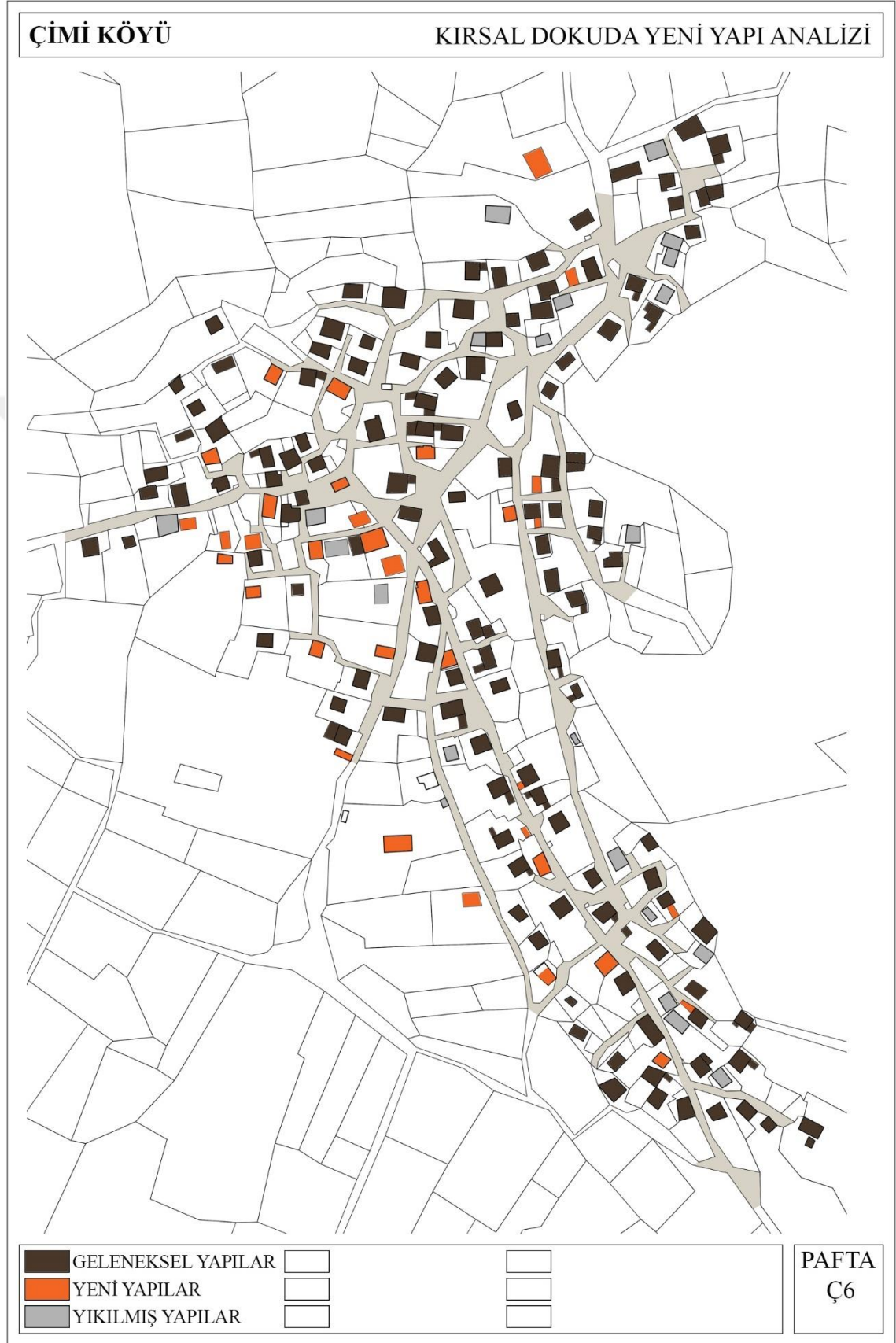


EK-14. Sarıhacılar Köyü tescil durumu analizi (Orijinal 2018)

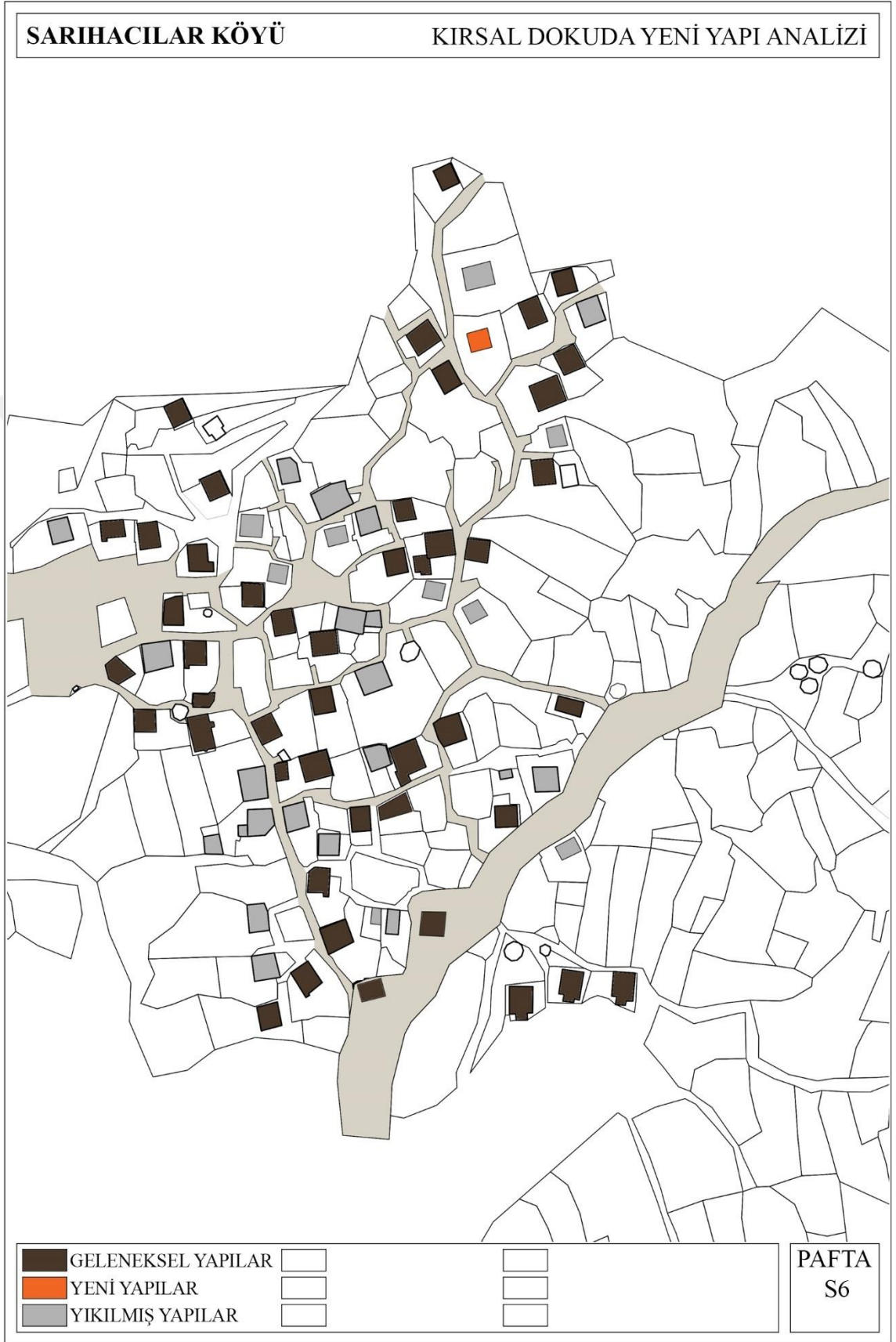


**EK-15.** Emiraşıklar Köyü tescil durumu analizi (Orijinal 2018)

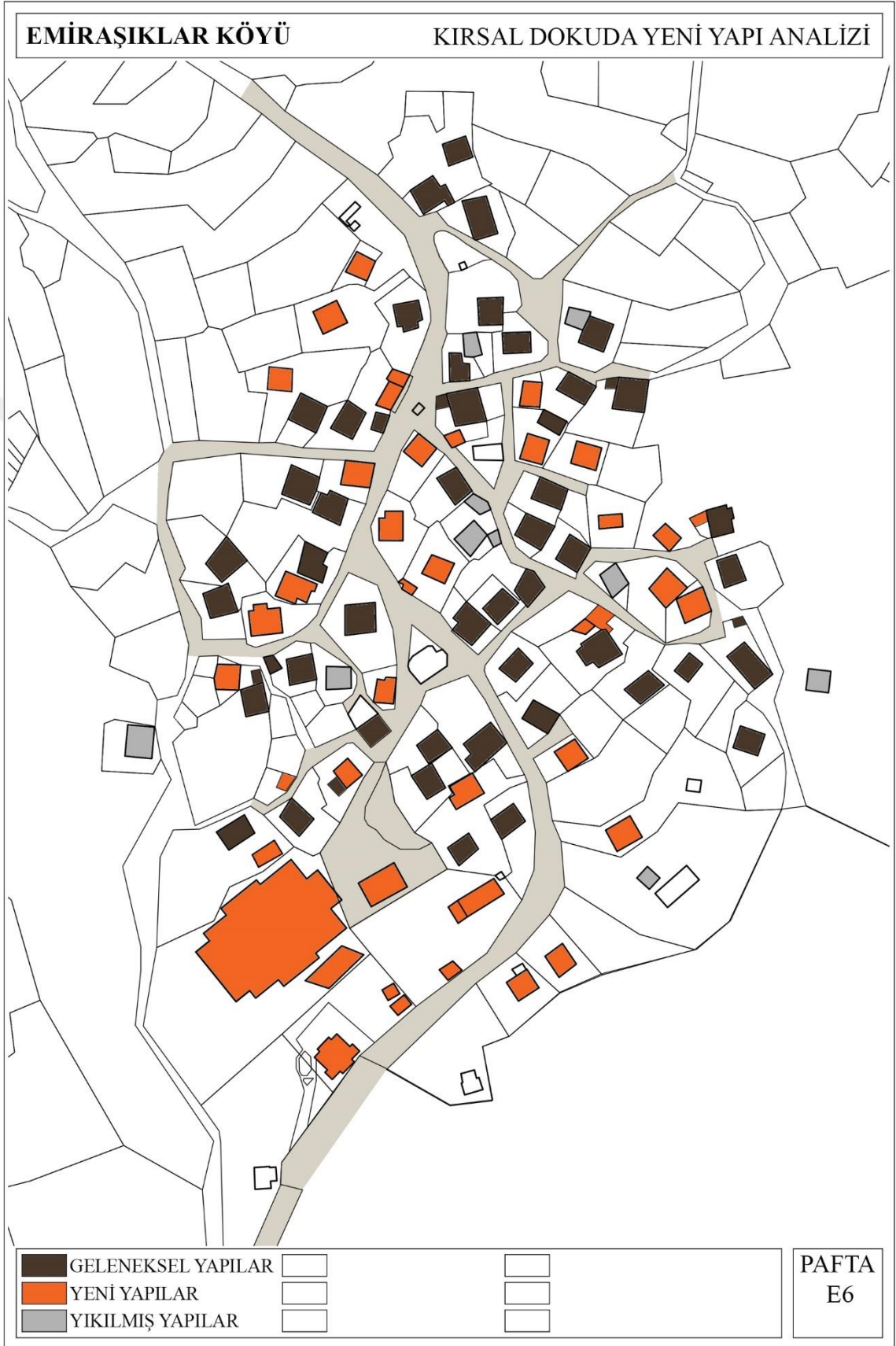
EK-16. Çimi Köyü kırsal dokuda yeni yapı analizi (Orijinal 2018)



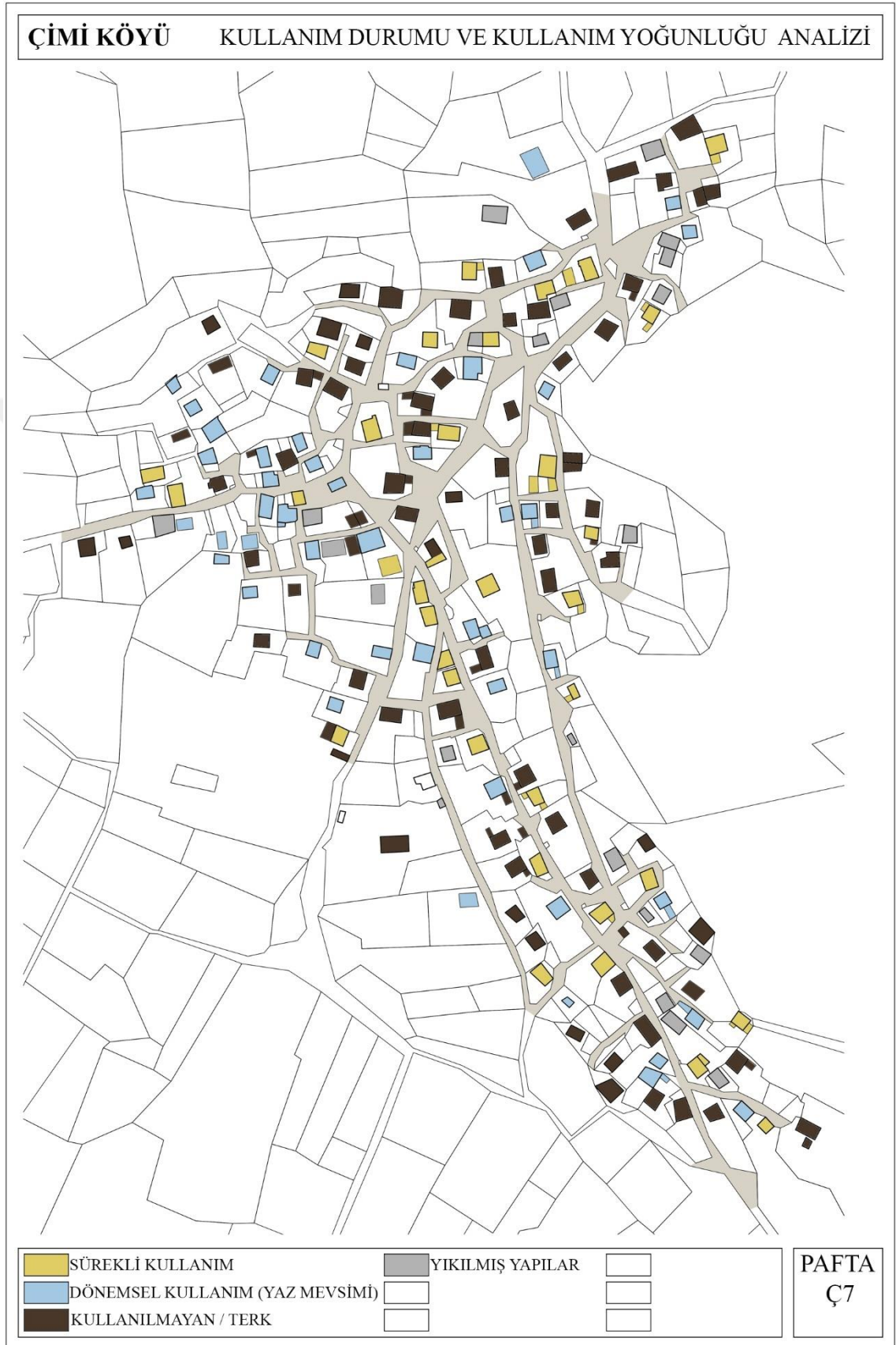
## EK-17. Sarıhacılar Köyü kırsal dokuda yeni yapı analizi (Orijinal 2018)



EK-18. Emiraşıklar Köyü kırsal dokuda yeni yapı analizi (Orijinal 2018)

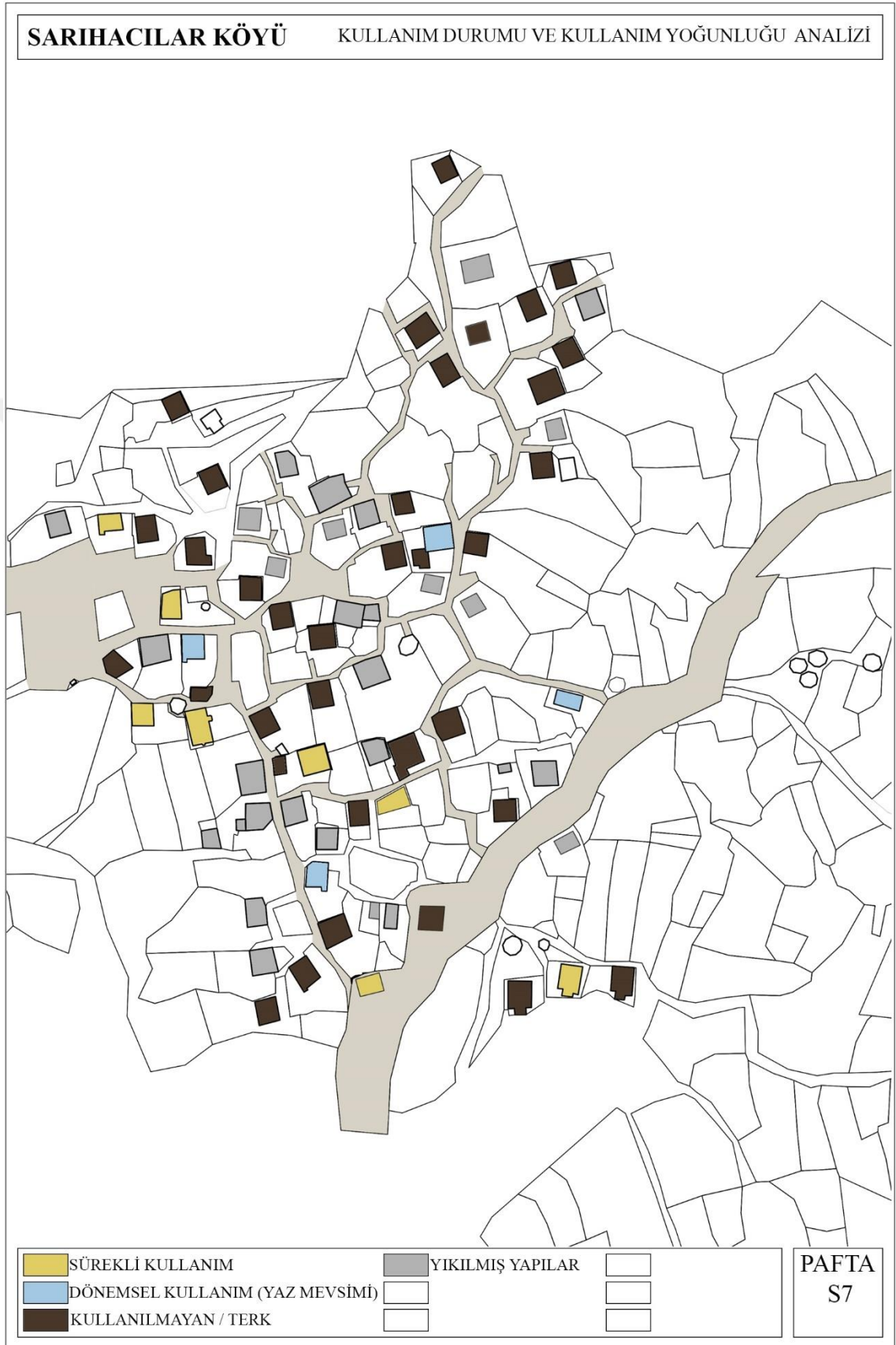


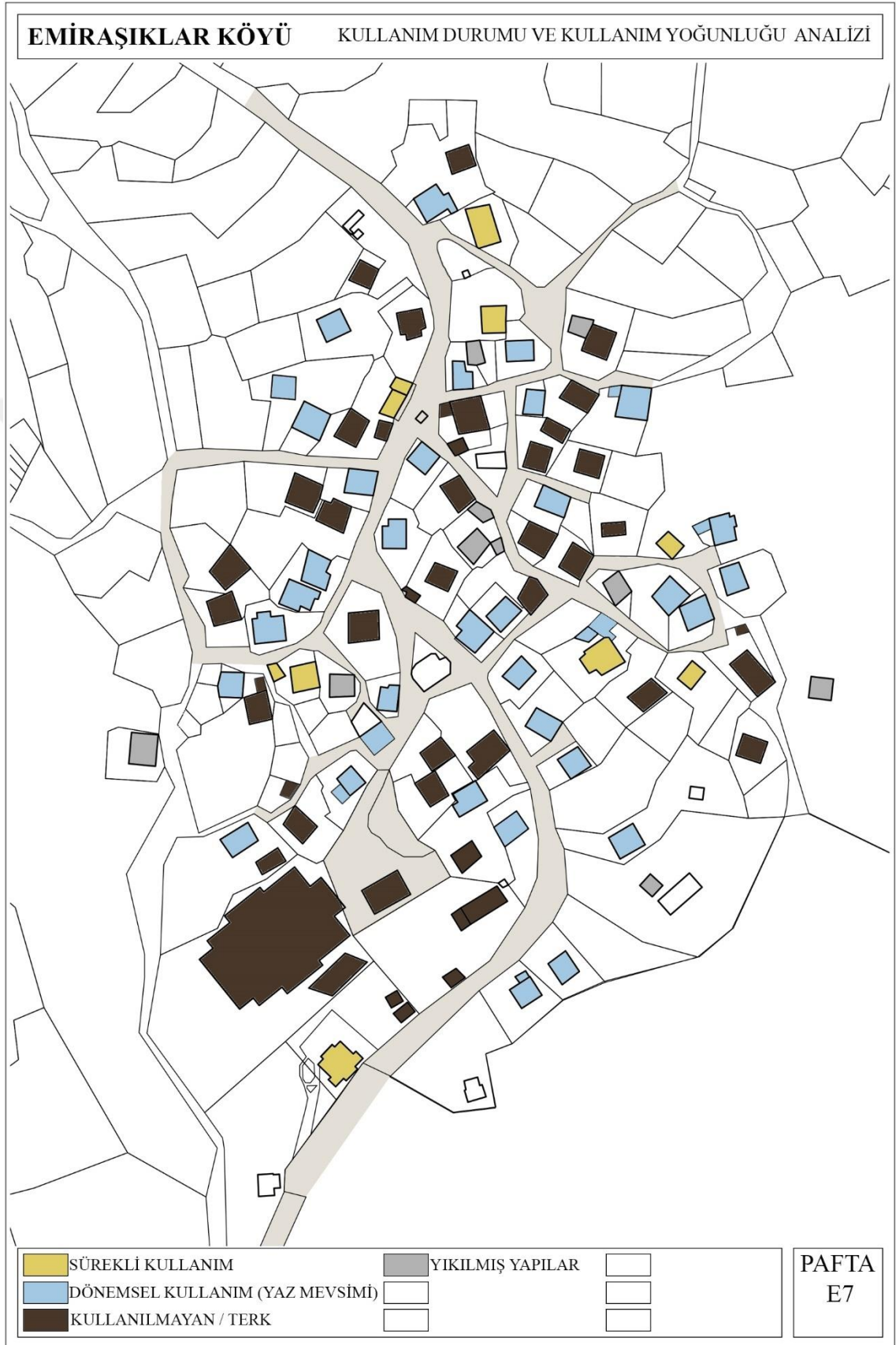
EK-19. Çimi Köyü kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi (Orijinal 2018)



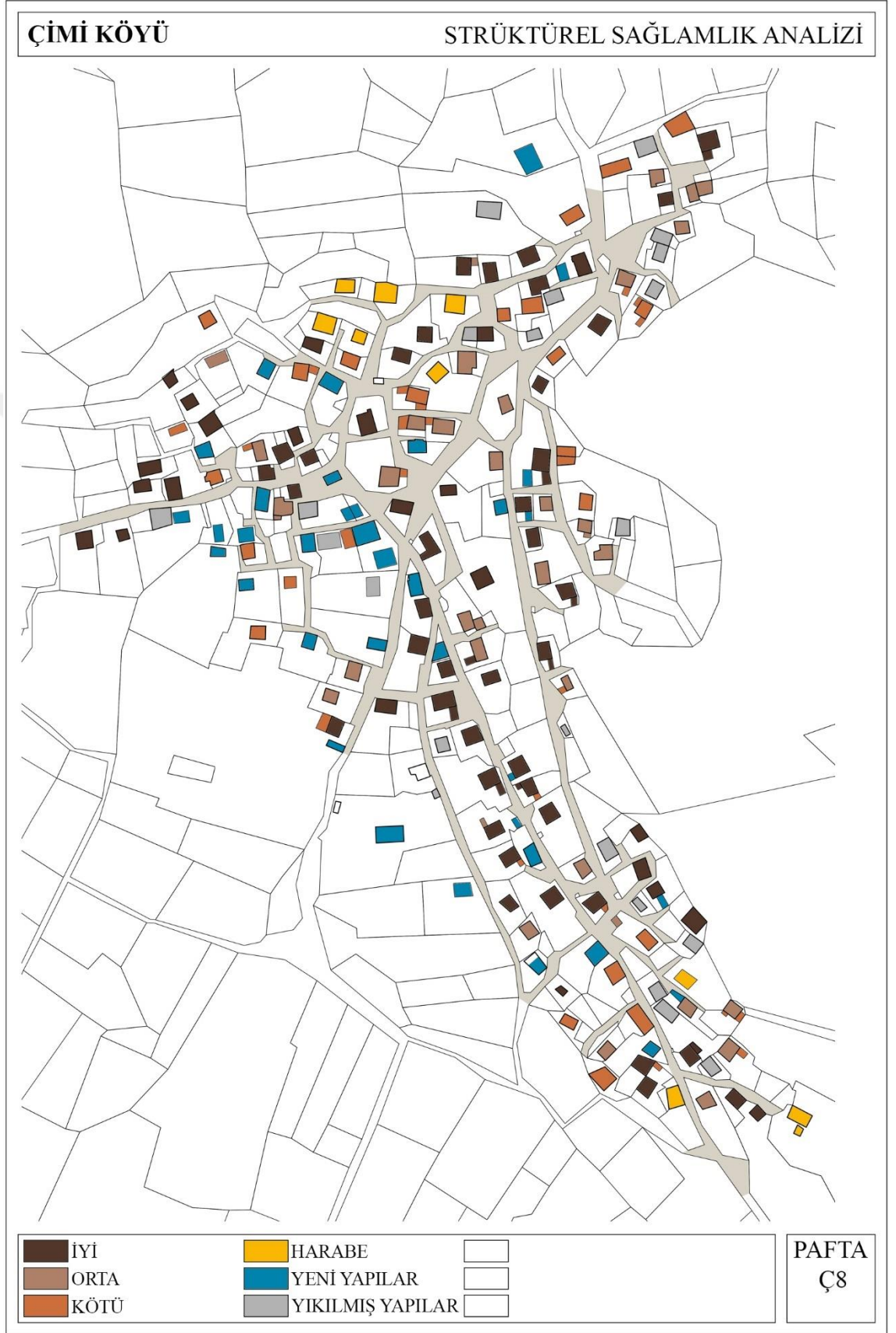


## EK-20. Sarıhacılar, kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi (Orijinal 2018)

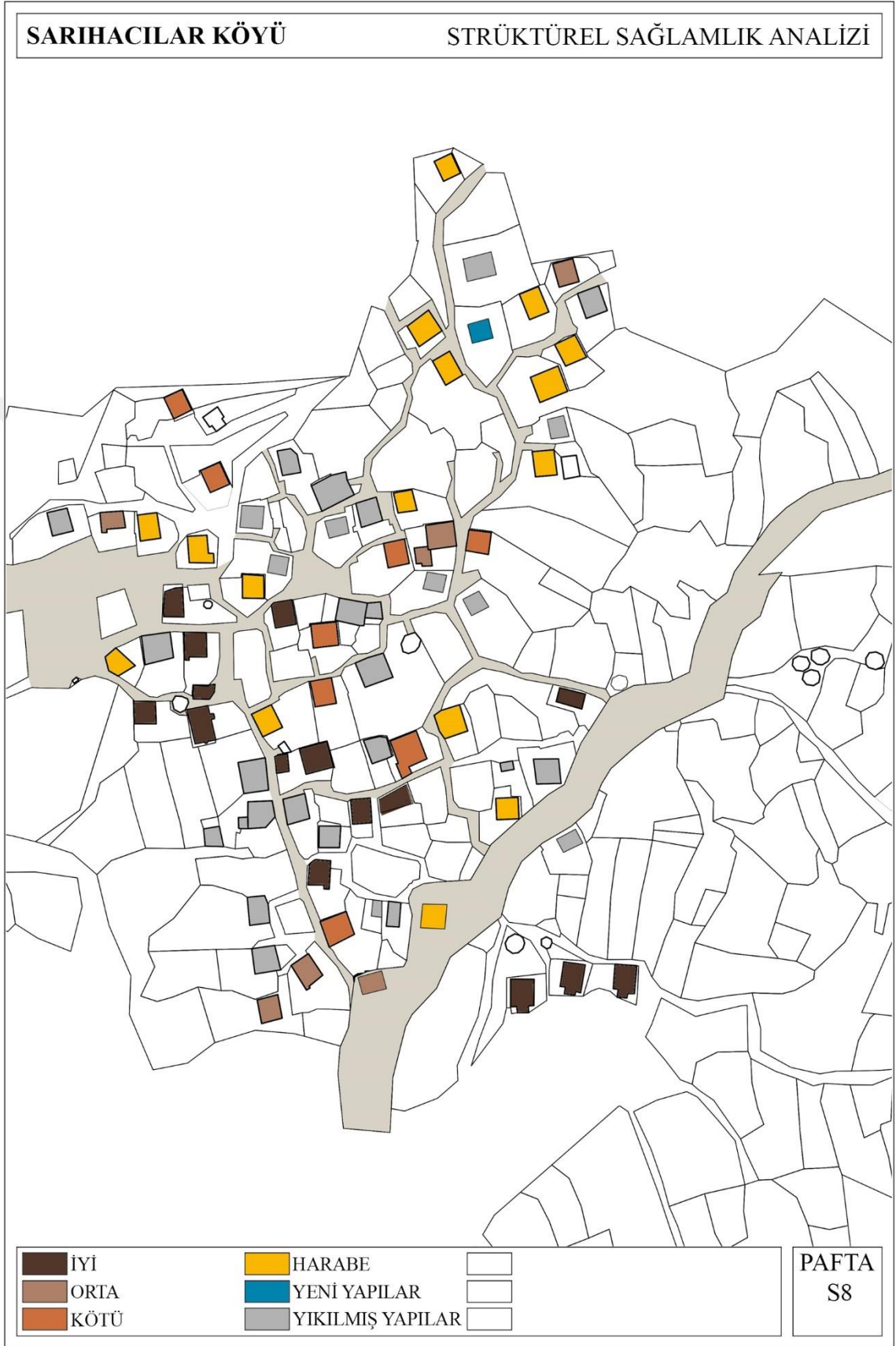


**EK-21. Emiraşıklar, kullanım durumu ve kullanım yoğunluğu analizi (Orijinal 2018)**

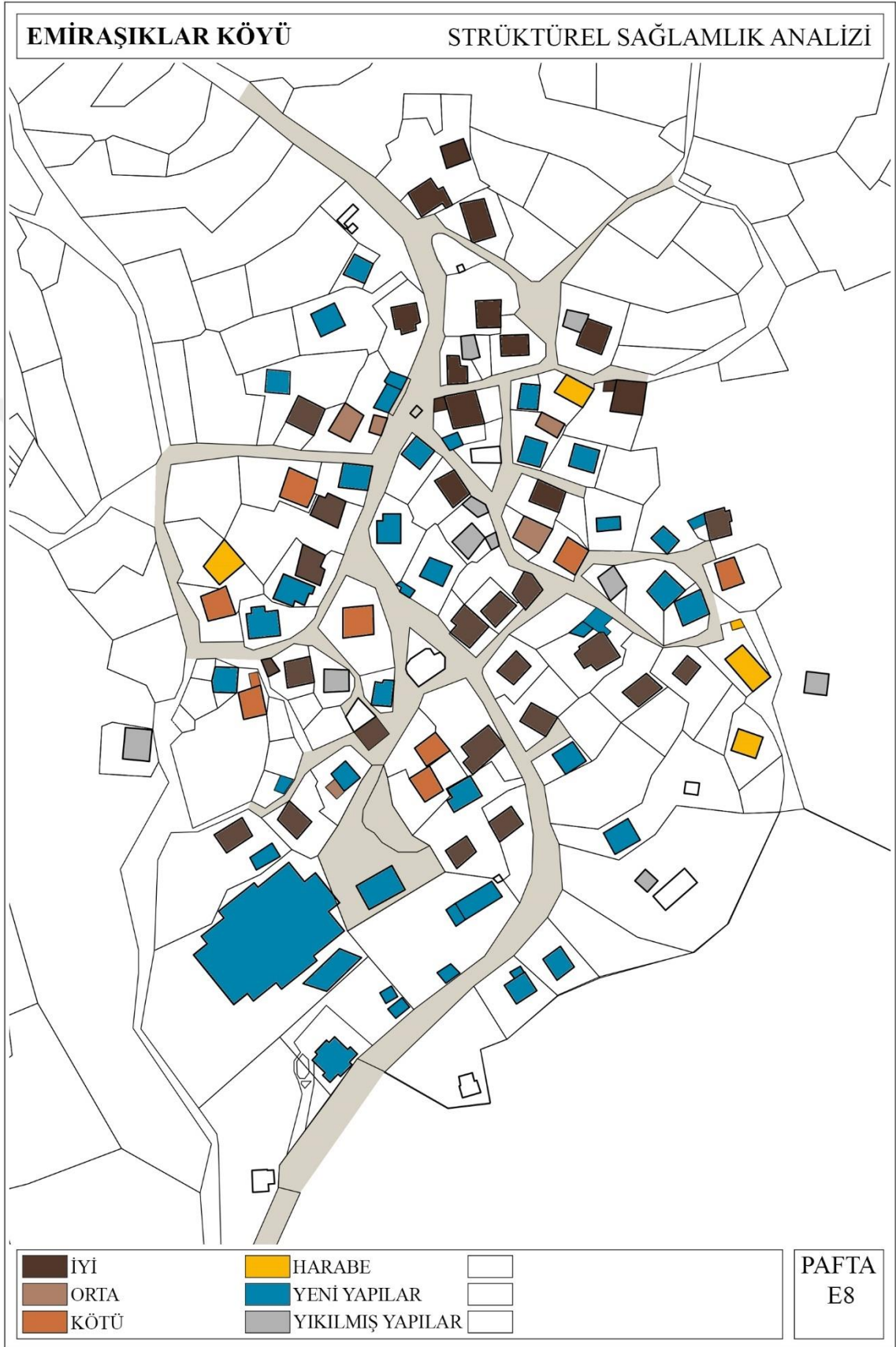
EK-22. Çimi Köyü strüktürel sağlık analiz (Orijinal 2018)



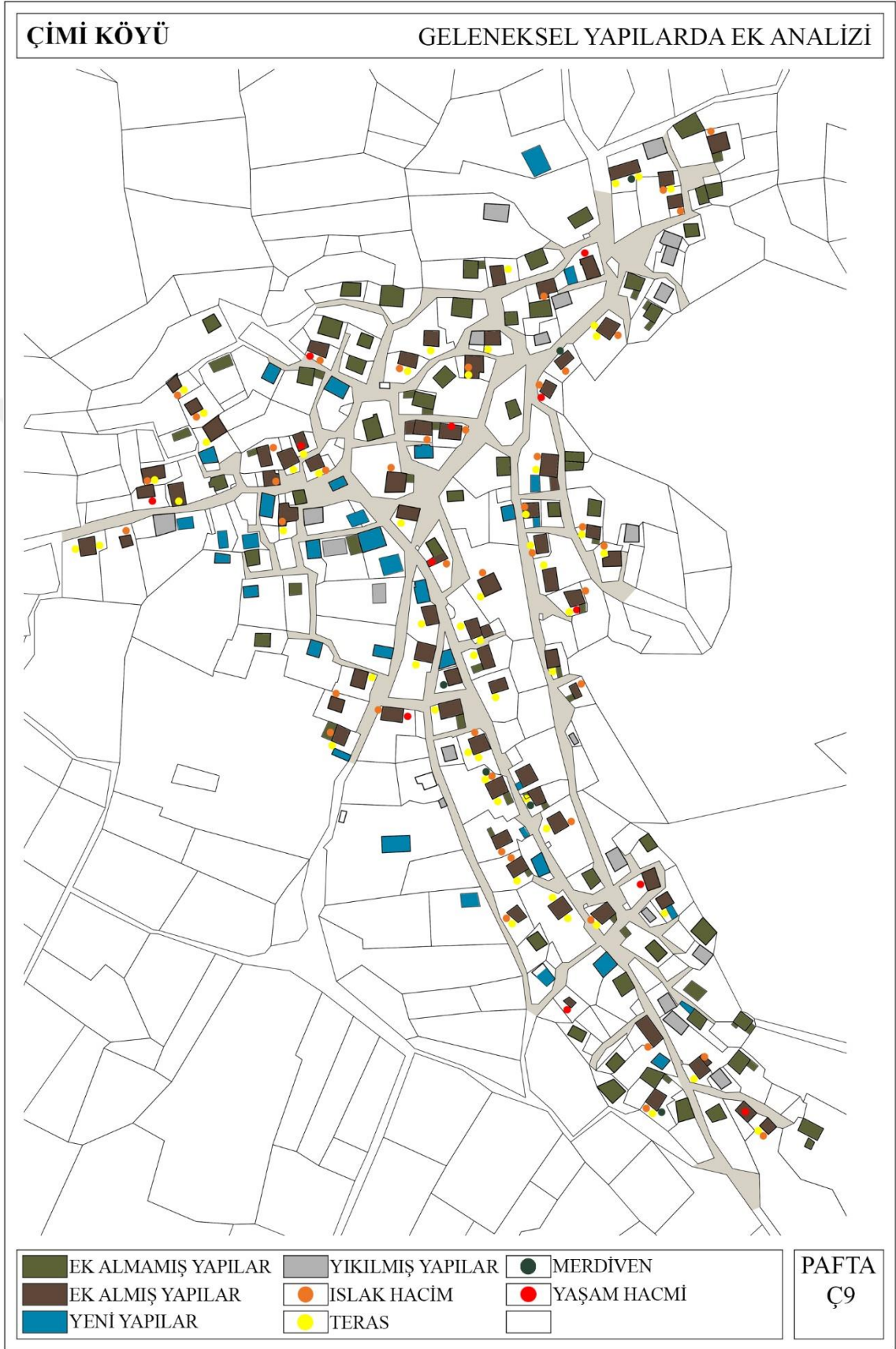
EK-23. Sarıhacılar Köyü strüktürel sağlık analiz (Orijinal 2018)



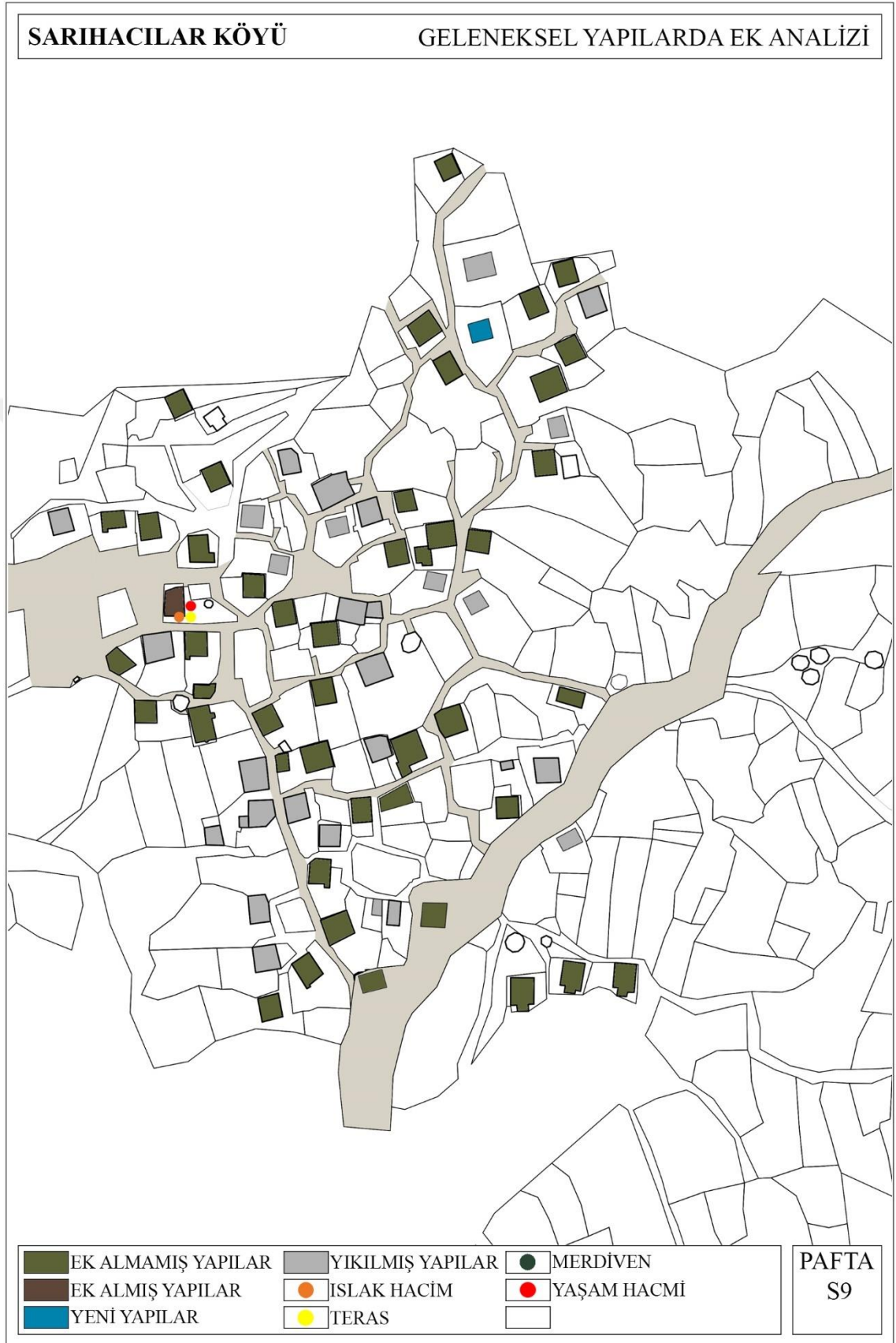
EK-24. Emiraşıklar Köyü strüktürel sağlıklik analizi (Orijinal 2018)



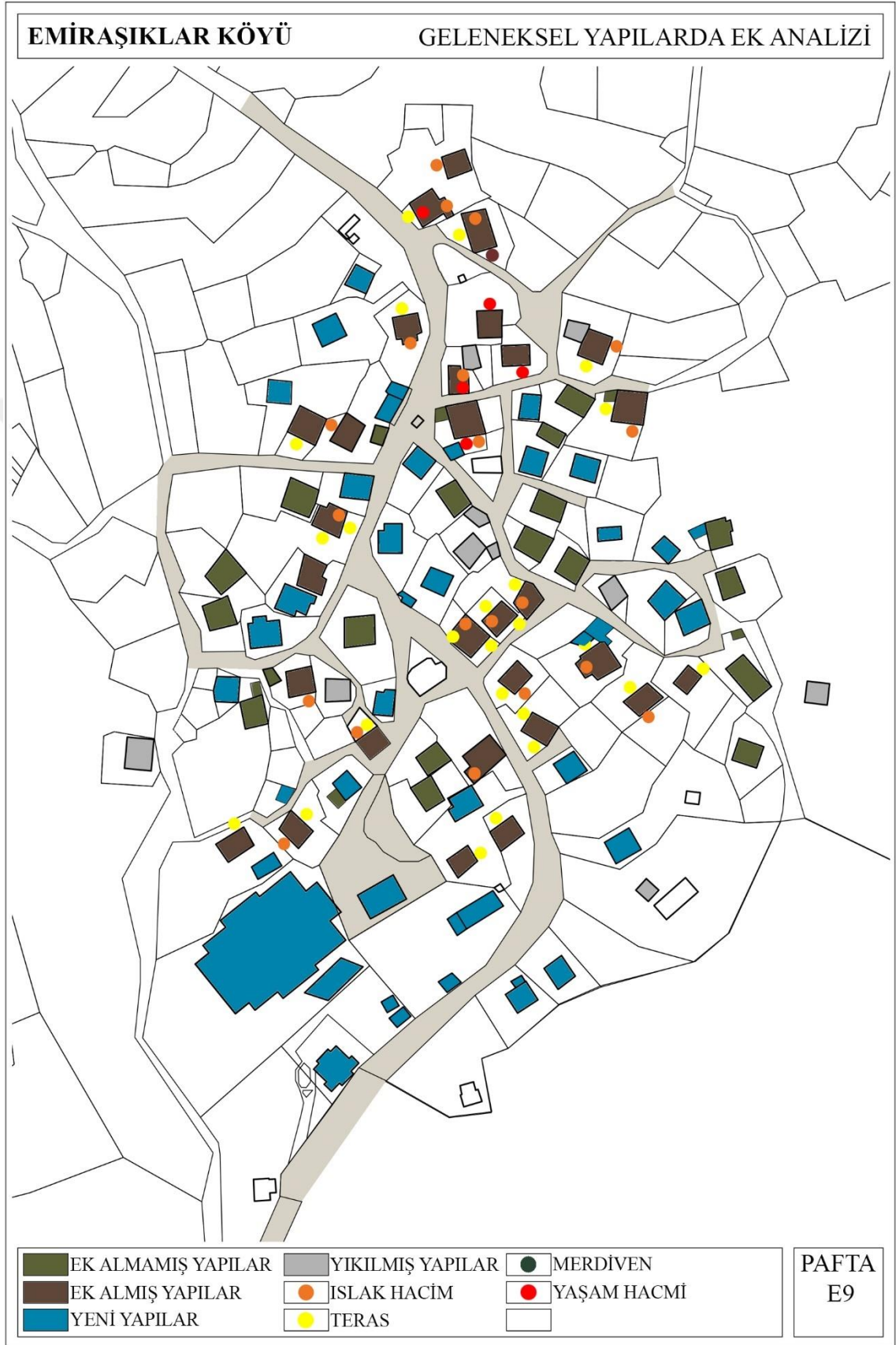
EK-25. Çimi Köyü geleneksel yapılarda ek analizi (Orijinal 2018)



EK-26. Sarıhacılar Köyü geleneksel yapılarda ek analizi (Orijinal 2018)

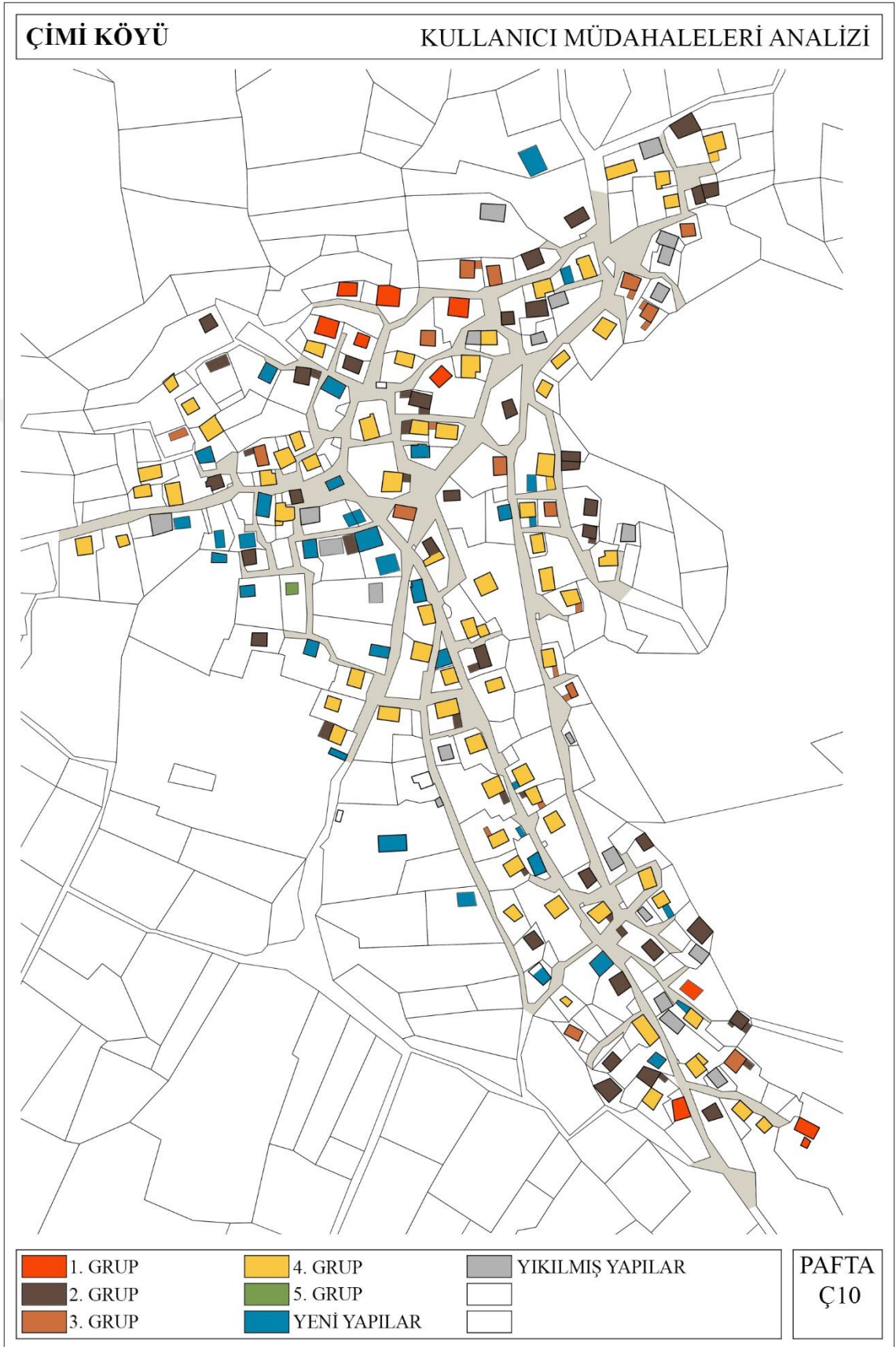


EK-27. Emiraşıklar Köyü geleneksel yapılarda ek analizi (Orijinal 2018)

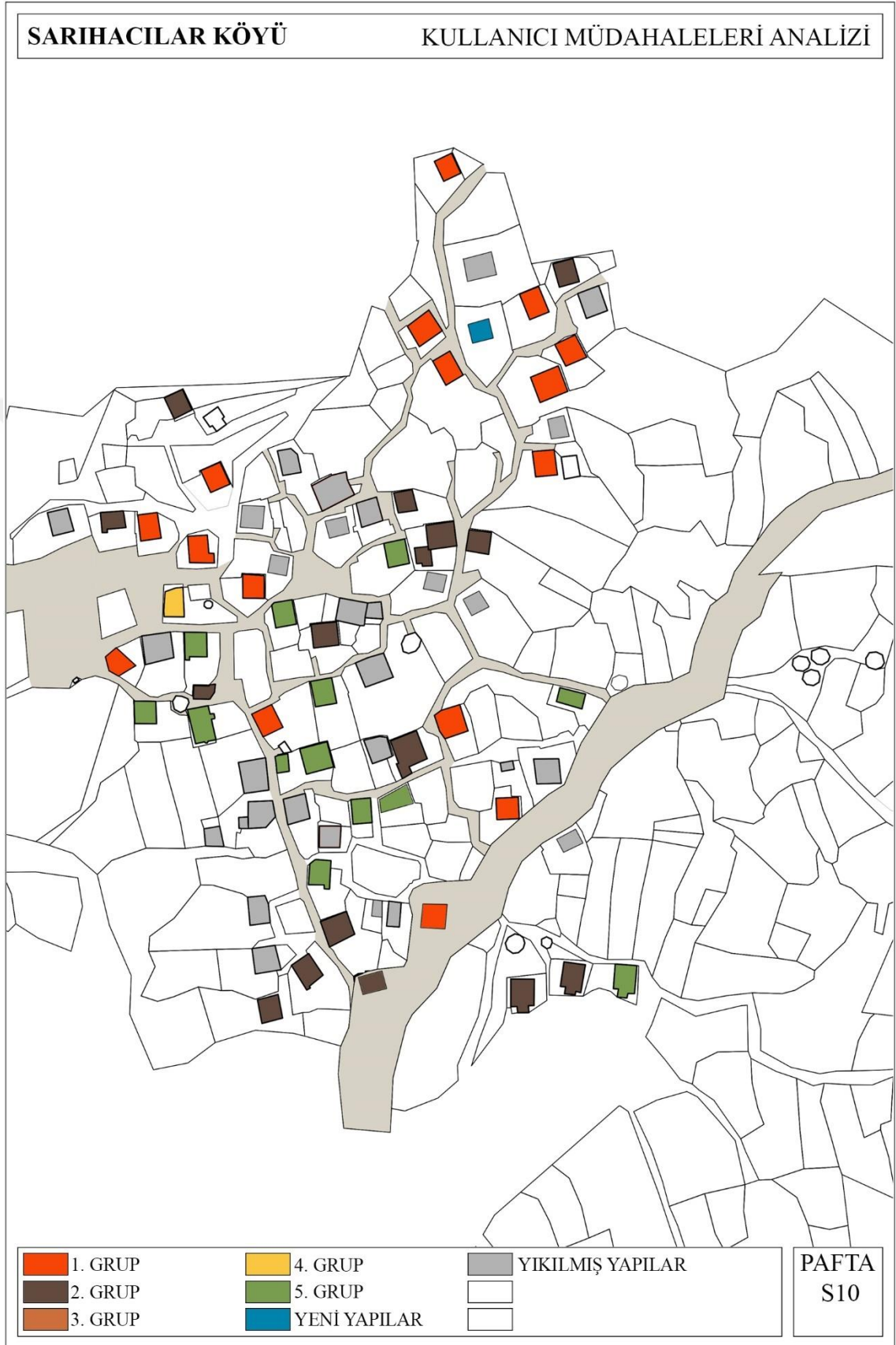




EK-28. Çimi Köyü kullanıcı müdahaleleri analizi (Orijinal 2018)



EK-29. Sarıhacılar Köyü kullanıcı müdahaleleri analizi (Orijinal 2018)



EK-30. Emiraşıklar Köyü kullanıcı müdahaleleri analizi (Orijinal 2018)



**EK-31.** Çimi Köyü dış sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

ÇİMİ KÖYÜ DIŞ SOFALI PLAN TIPLERİ		
	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI
YAN SOFALI PLAN TIPLERİ		
		
KÖŞE SOFALI PLAN TIPLERİ		
	 GİRİLEMEDİ	
DIŞ VE KÖŞE SOFALI PLAN TIPLERİ		
		

SOFA

EK YAPI

EK-32. Çimi Köyü iç sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

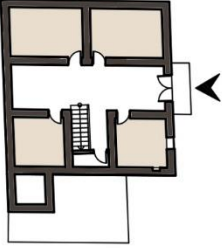
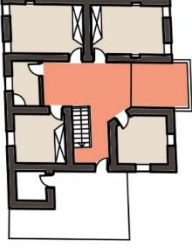


ÇİMİ KÖYÜ İÇ SOFALI PLAN TİPLERİ				
	ZEMİN KAT PLANI		BİRİNCİ KAT PLANI	
KARNI YARIK PLAN TİPLERİ				
İÇ SOFALI EYVANLI PLAN TİPLERİ				

SOFA EK YAPI

**EK-33.** Sarıhacılar Köyü dış sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

SARIHACILAR KÖYÜ DIŞ SOFALI PLAN TİPLERİ		
	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI
YAN SOFALI PLAN TİPLERİ		
DIŞ VE KÖŞE SOFALI PLAN TİPLERİ		
		 SOFA  EK YAPI

**EK-34.** Sarıhacılar Köyü iç sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

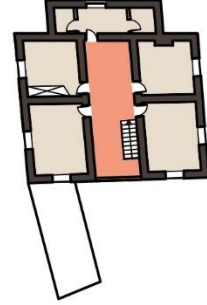
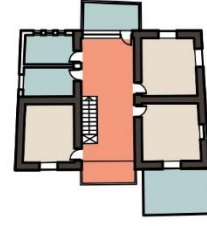
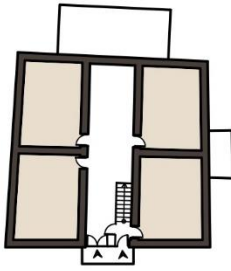

SARIHACILAR KÖYÜ İÇ SOFALI PLAN TİPLERİ		
	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI
İÇ SOFALI EYVANLI PLAN TİPLERİ		  SOFA  EK YAPI

EK-35. Emiraşıklar Köyü dış sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

EMİRAŞIKLAR KÖYÜ DIŞ SOFALI PLAN TIPLERİ		
	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI
YAN SOFALI PLAN TIPLERİ	 <p>GİRİLEMEDİ</p>	
DIŞ VE KÖŞE SOFALI PLAN TIPLERİ	 <p>GİRİLEMEDİ</p>	
	 <p>GİRİLEMEDİ</p>	
		
		
		 SOFA  EK YAPI



**EK-36.** Emiraşıklar Köyü iç sofalı plan tipleri (Orijinal 2018)

EMİRAŞIKLAR KÖYÜ İÇ SOFALI PLAN TİPLERİ		
	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI
KARNI YARIK PLAN TİPLERİ	 <p>GİRİLEMEDİ</p>	
		
İÇ SOFALI EYVANLI PLAN TİPLERİ		
		 SOFA  EK YAPI

## ÖZGEÇMİŞ

**ŞERİFE İNCEDEMİR**  
serifeincedemir@gmail.com



### ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi
2017-2019	Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Antalya
2016-2017	Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı, İzmir
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi
2010-2015	Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İzmir

### MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Araştırma Görevlisi	Akdeniz Üniversitesi
2017-Devam Ediyor	Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Antalya
Mimar	Rem Mimarlık
2015-2016	Antalya

## **ESERLER**

### **Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler**

1- Şekerci, A., Özünur, S.B., İncedemir, Ş. 2018. Kültürel Mirasın Oluşumu ve Devamlılığı Üzerine Bir Değerlendirme: Antalya Karaaliođlu Parkı, 3. Akdeniz Sanat Sempozyumu, ss. 35-39, 24-25 Nisan, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

### **Diğer Yayınlar**

1- İncedemir, Ş., Şekerci, A., Özünur, S.B. 2018. Antalya-Kaleiçi Kandiller Sokak No:27, DOCOMOMO Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XIV, s. 51, 27-29 Nisan, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

2- Şekerci, A., İncedemir, Ş., Özünur, S.B. 2019. Toroslarda betonarme bir simge yapı: Döner Gazino. Betonart, 60: 24-31.